

LIETUVIŲ KALBOS RAŠYBA

TAISYKLĖS, KOMENTARAI, PATARIMAI

Vilnius
2022

Parengė Rasuolė Vladarskienė ir Palmira Zemlevičiūtė

Recenzavo

doc. dr. Erika Rimkutė

doc. dr. Antanas Smetona

Rengimą rėmė Valstybinė lietuvių kalbos komisija
pagal Valstybinės kalbos norminimo,
vartojimo, ugdymo ir sklaidos programą.

TURINYS

PRATARMĖ

1. RAŠTAS IR PAGRINDINIAI RAŠYBOS PRINCIPAI

- 1.1. Rašto sistema ir pagrindinės sąvokos
- 1.2. Lietuvių kalbos rašto sistema ir ženklų inventoriųs
- 1.3. Lietuvių kalbos garsų žymėjimas raidėmis
- 1.4. Kiti grafiniai ženklai
- 1.5. Lietuvių kalbos abėcėlės istorija
- 1.6. Lietuvių kalbos rašybos principai

2. BALSIOŲ RAŠYMAS

- 2.1. Balsių *i, u, y, ū* rašymas
- 2.2. Balsių *e* ir *(i)a* rašymas
- 2.3. Nosinių raidžių *q, ę, į, ū* rašymas

3. PRIEBALSIŲ RAŠYMAS

- 3.1. Fonetinė priebalsių rašyba
- 3.2. Morfologinė priebalsių rašyba
- 3.3. Priebalsių minkštumo žymėjimas
- 3.4. Priebalsės *j* rašymas

4. SUDURTINIŲ ŽODŲŲ RAŠYMAS

5. ŽODŲŲ RAŠYMAS KARTU ARBA ATSKIRAI

- 5.1. Sutrumpėjusių ir nesutrumpėjusių žodžių rašymas
- 5.2. Neiginio *ne* ir dalelyčių rašymas
- 5.3. Prielinksninių konstrukcijų ir polinksnių rašymas
- 5.4. Jaustukų ir ištiktukų rašymas
- 5.5. Nelietuviškų žodžių dėmenų rašymas

6. ŽODŲŲ KĖLIMAS Į KITĄ EILUTĘ

7. DIDŲŲŲ RAIDŲŲ RAŠYMAS

- 7.1. Bendrosios didųjų raidžių rašymo nuostatos
- 7.2. Stilistinis didųjų raidžių vartojimas

8. TIKRINIŲ VARDŲ IR PAVADINIMŲ RAŠYMAS

- 8.1. Asmenvardžių ir vietovardžių rašymas
- 8.2. Įmonių, įstaigų ir organizacijų pavadinimų rašymas

- 8.3. Terminų, augalų ir gyvūnų pavadinimų rašymas
- 8.4. Statinių pavadinimų rašymas
- 8.5. Dokumentų pavadinimų rašymas
- 8.6. Pareigų pavadinimų, mokslo ir pedagoginių vardų, laipsnių, titulų rašymas
- 8.7. Apdovanojimų pavadinimų rašymas
- 8.8. Svarbių laikotarpių ir dienų pavadinimų rašymas
- 8.9. Renginių, meno kūrinių, leidinių ir televizijos bei radijo laidų pavadinimų rašymas
- 8.10. Maisto ir kitų gaminių pavadinimų rašymas
- 8.11. Simbolinių pavadinimų rašymas

9. KITŲ KALBŲ TIKRINIŲ VARDŲ IR PAVADINIMŲ BEI KITŲ TEKSTO ELEMENTŲ RAŠYMAS

- 9.1. Kitų kalbų elementų vartojimo lietuviškuose tekstuose bendrieji principai
- 9.2. Kitų kalbų asmenvardžių ir vietovardžių rašymas
- 9.3. Transkribuotų kitų kalbų asmenvardžių ir vietovardžių rašymas
- 9.4. Autentiškų kitų kalbų asmenvardžių ir vietovardžių rašymas

10. SANTRUMPŲ RAŠYMAS

- 10.1. Raidinių santrumpų rašymas
- 10.2. Grafinių žodžių santrumpų rašymas
- 10.3. Simbolinių santrumpų rašymas

11. GRAFINIŲ ŽENKLŲ RAŠYMAS

- 11.1. Brūkšnelio rašymas
- 11.2. Apimties brūkšnio rašymas
- 11.3. Pasvirojo brūkšnio rašymas
- 11.4. Skliaustų rašymas
- 11.5. Kabučių rašymas
- 11.6. Skaičių rašymas
- 11.7. Pinigų sumų rašymas
- 11.8. Datos ir laiko rašymas

LITERATŪRA

PRATARMĖ

Leidinyje pateikiamos lietuvių kalbos rašybos taisyklės aiškinamos komentarais ir patarimais. Leidinio pagrindas – šiuo metu galiojančios lietuvių kalbos rašybos taisyklės, paskelbtos knygoje „Lietuvių kalbos rašyba ir skyryba“ (2-asis pataisytas fotografuotinis leidimas. – Vilnius: Mokslas, 1992; „Rašybos“ dalį parengė Nijolė Sližienė). Taip pat remtasi Valstybinės lietuvių kalbos komisijos (toliau – VLKK) nutarimais, kuriuose reglamentuojami rašybos dalykai, „Europos Sąjungos institucijų vertimo į lietuvių kalbą vadovo“ (Liuksemburgas, 2014) C dalimi „Rašyba“, VLKK Konsultacijų banko konsultacijomis.

Galiojančios rašybos taisyklės leidinyje tikslintos nedaug, aptarti tie rašybos atvejai, kurie dar nebuvo reglamentuoti.

Leidinį sudaro 11 skyrių: pirmame skyriuje nagrinėjama rašto sistema ir pagrindiniai rašybos principai, o tolesniuose pateikiamos lietuvių kalbos rašybos taisyklės ir jų komentarai bei patarimai, kaip tinkamai tas taisykles taikyti. Pirmiausia aptariamas balsių ir priebalsių rašymas, tada sudurtinių žodžių rašymas ir žodžių rašymas kartu arba atskirai, žodžių kėlimas į kitą eilutę. Nemažas skyrius skirtas vardų ir įvairių pavadinimų rašymo taisyklėms. Toliau gvildenami kitų kalbų asmenvardžių ir vietovardžių rašymo ypatumai, santrumpų sudarymas ir vartojimas, dažniausių lietuviškuose tekstuose grafinių ženklų rašymas.

Rengiant leidinį aktualių rašybos pavyzdžių ieškota „Lietuvių kalbos žodyne“, „Dabartinės lietuvių kalbos žodyne“, „Bendrinės lietuvių kalbos žodyne“, Lietuvos Respublikos terminų banke, Lietuvos Respublikos teisės aktų registre, Juridinių asmenų registre, Dabartinės lietuvių kalbos tekstyne, Lietuvių kalbos naujažodžių duomenyne, „Tarptautinių žodžių žodyne“, VLKK pasvetainėje „Pasaulio vietovardžiai“, „Lietuvos vietovardžių žodyne“, „Visuotinėje lietuvių enciklopedijoje“, dokumentų duomenų bazėje „EUR-Lex“, interneto vartosenoje ir kt.

Taisyklėse naudojami ženklai:

T – taisyklė, **I** – taisyklės išimtis.

Taisyklės ir išimtys tekste numeruojamos iš eilės. Po taisyklių pateikiama jų vartojimo komentarų ir patarimų, aiškinami keblesni vartojimo atvejai. Leidinys skirtas plačiajai visuomenei, todėl jame nesilaikoma tikslaus administracinių tekstų skirstymo į skyrius, poskyrius, punktus, papunkčius ir t. t. Didesnės leidinio dalys vadinamos skyriais, jų struktūrinės dalys – poskyriais, o smulkesnės, kuriomis žymimos taisyklės, vadinamos punktais. Punktuose paryškintos aptariamąsios raidės (paryškinimas nežymi kirčio), raidžių junginiai ar žodžiai.

Šios taisyklės, jų komentarai ir patarimai bus naudingi kuriantiems įvairių stilių tekstus ir mokantiems kitus taisyklingai tuos tekstus rašyti, taip pat kalbos redaktoriams ir vertėjams.

Leidinyje parengtas vykdant VLKK finansuotą projektą (vad. Albinas Drukteinis) pagal Valstybinės kalbos norminimo, vartojimo, ugdymo ir sklaidos programą, svarstytas VLKK Gramatikos, rašybos ir skyrybos pakomisėje ir Valstybinėje lietuvių kalbos komisijoje.

Rengėjos nuoširdžiai dėkoja visiems, dalyvavusiems svarstymuose ar atsiuntusiems pastabų. Su pasiūlymais, taip pat dėl pastebėtų klaidų kreiptis el. paštu rasuole.vladarskiene@lki.lt.

1. RAŠTAS IR PAGRINDINIAI RAŠYBOS PRINCIPAI

1.1. Rašto sistema ir pagrindinės sąvokos

Raštas yra tam tikra simbolių, t. y. rašto ženklų, sistema, naudojama žodinei informacijai tam tikra kalba išsaugoti. Ji užrašoma tam tikroje laikmenoje ir gali būti perskaityta. Kalbą galima užrašyti įvairiais būdais, todėl yra visokių rašto sistemų. Kai kurios rašto sistemos naudojamos kelioms kalboms, kitos – tik vienai užrašyti.

Pasaulyje labiausiai paplitęs lotynų raštas, nes yra gana universalus. Viduramžiais jis buvo pritaikytas romanų, vėliau ir kitoms Europos kalboms. Iš Europos šis raštas nukeliavo į Ameriką, Afriką, Australiją, XX a. šią rašto sistemą pasirinko turkų, somalių, vietnamiečių, Vidurinės Azijos ir kitos kalbos. Taip pat ne vienai kalbai užrašyti vartojamos ir kitos rašto sistemos, pvz.: kirilica, arabų raštas.

Rašto sistemas sudaro tokių rūšių rašto ženklai (rašmenys):

- a) pagrindiniai rašto ženklai; pagal savo prigimtį jie skirstomi į
 - raides (rašmenys, žymintys garsus, pvz.: *a, e, f, χ, ψ, ω, λ, β, δ, ж, ū*),
 - silabogramas (rašmenys, žymintys skiemenis),
 - ideogramas (rašmenys, reiškiantys sąvokas, o ne atskirus garsus),
 - piktogramas (rašmenys, savo vaizdine išraiška artimi piešiniams ar ornamentams, turintys žodžio ar sakinio reikšmę),
- b) skaitmenys (simboliai, kuriais užrašomi skaičiai);
- c) skyrybos (pvz.: *, ; – :*) ir kiti grafiniai ženklai (pvz.: *%, °, §, #, @, **).

Rašytinės kalbos turi savo ženklų inventorių ir jų rašymo bei jungimo taisykles.

Rašyba – kalbos ženklų – garsų, jų junginių, žodžių – perteikimo įvairiais grafiniais ženklais sistema; siauresne prasme – tai kalbos pateikimo rašmenimis taisyklės. Rašybos sąvoka apima du dalykus: grafiką ir ortografiją.

Grafika – kurios nors rašto sistemos ar kalbos rašmenys ir jų žymimosios reikšmės, t. y. rašmenų forma (vaizdinė išraiška) ir jai suteikiama funkcija (turinys). Pagrindiniai lietuvių kalbos rašmenys yra raidės (abėcėlinio rašto grafiniai ženklai, tam tikri garsų pakaitalai). Virš kai kurių raidžių ar po jomis rašomi diakritiniai ženklai (ženklai, keičiantys ar tikslinantys raidžių reikšmes), pvz.: *ū, š, ž, q, ę, į, ū*. Šalia raidžių lietuvių kalbos rašyboje vartojama ir kitokių grafinių ženklų.

Ortografija – žodžių ir jų formų rašymo taisyklių visuma.

Rašybos taisyklėse pateikiamas tos kalbos rašte vartojamų rašto ženklų inventorių (nurodoma forma ir reikšmė) ir tų ženklų vartojimo (jungimo į žodžius, sakinius, tekstą) principai. Vienos kalbės rašybos taisyklės nusistovi pamažu, todėl yra gana pastovios ir retai keičiamos.

1.2. Lietuvių kalbos rašto sistema ir ženklų inventorių

Lietuvių kalbos raštas yra pagrįstas kalbos garsų žymėjimu raidėmis.

Raidė¹ – abėcėlinio rašto grafinis ženklas, žymintis tam tikrą garsą. Lietuvių kalbos garsyną sudaro balsiai, priebalsiai ir dvigarsiai; juos žyminčios raidės yra pagrindiniai lietuviški rašmenys; taip pat lietuviškame rašte yra vartojami skyrybos bei grafiniai ženklai ir skaitmenys. Lietuvių kalboje cituojamuose nelietuviškuose žodžiuose ar tekstų atkarpose gali būti pavartojama ir nelietuviškų rašmenų, skyrybos bei grafinių ženklų.

Darbai kompiuteriu gausiausias lietuviškų rašto ženklų inventorių pateiktas originaliame lietuviškame šrifte „Palemonas“², skirtame plačiai visuomenei ir lituanistikos reikmėms.

Lietuvių kalbos rašte vieną garsą paprastai atitinka viena grafema (mažiausias abstraktus rašto sistemos vienetas, užrašomas konkrečiomis raidėmis), t. y. vienas garsas žymimas viena raide. Raidžių junginiais žymimi priebalsiai *ch*, *dz*, *dž*, taip pat minkštai tariami priebalsiai prieš užpakalinės eilės balsius rašomi su minkštumo ženklu *i*.

Visos lietuvių kalbos rašto raidės yra dviejų pavidalų – didžiosios ir mažosios, pagal užrašymo būdą jos gali būti spausdintinės arba rašytinės. Tai yra tos pačios grafemos pavaizdavimo formos, todėl tas pats žodis, parašytas spausdintinėmis ar rašytinėmis, didžiosiomis ir mažosiomis, reiškia tą patį, skiriasi tik grafinis žodžio užrašymo pavidalas, bet reikšmė lieka ta pati, pvg.: kalba ir *kalba*, KALBA ir kalba. Rašytinėmis raidėmis anksčiau paprastai buvo rašoma ranka, o spausdintinėmis raidėmis rašomi popieriuje spausdinami tekstai (pvz.: knygos, laikraščiai, žurnalai, įvairūs kiti leidiniai) ir jų elektroninės versijos, taip pat kiti elektroniniai tekstai (renkami kompiuteriu ar naudojant kitus informacinių technologijų įrenginius). Dabar esant neribotoms techninėms galimybėms, rašytinės raidės gali būti rašomos ir spausdintuose, ir elektroniniuose tekstuose, taip pat įkomponuojamos tarp spausdintinių raidžių. Spausdintinės raidės kompiuteriu gali būti pateikiamos įvairiais šrifto stiliais (paprastuoju, pusjuodžiu, kursyvinu, pusjuodžiu kursyvinu), bet šių šriftų vartojimas turi derėti su lietuvių kalbos rašybos (ir skyrybos) taisyklėmis, pvz., nepatartina žodžius ar jų junginius tekste skirti dvigubai: ir kabutėmis, ir kitokiu šriftu.

Kartais siekiant tekstą padaryti išskirtinį, norint patraukti dėmesį, ieškoma išraiškingesnių formų ir todėl modifikuojamos raidės (pvz., mažoji *i* rašoma be taško *ı*) ar mažosios raidės rašomos ten, kur pagal rašybos taisykles turėtų būti didžiosios, pvz., be didžiųjų raidžių parašytas visas Virginijos Kulvinskaitės romanas „kai aš buvau malalietka“ ar mažoji rašytinė raidė parašoma raidinėje santrumpoje tarp didžiųjų spausdintinių raidžių, pvz., **VLK**. Toks žaidimas raidžių forma yra tik vienetiniai meniniai sprendiniai (dažniausiai reklamoje) ir pačių rašybos taisyklių nekeičia.

Visos vienos kalbos garsus žyminčios raidės, sudėtos tam tikra nuolatine seka, sudaro **abėcėlę**, arba **raidyną**. Dabartinė bendrinės lietuvių kalbos abėcėlė turi 32 raides: 12 raidžių žymi balsius, o 20 raidžių žymi priebalsius. Dar yra 3 dviraidžiai (*dz*, *dž*, *ch*) (žr. 1 lentelę).

¹ Yra du kirčiavimo variantai: raidė (2) ir raidė (4).

² Prieiga internete <http://www.vlkk.lt/palemonas>.

Lietuvių kalbos abėcėlė sudaryta lotynų kalbos raidyno pagrindu (paimtos ne visos lotynų kalbos raidės), papildyta nosinėmis balsėmis (*ą, ę, į, ū*) ir raidėmis su diakritiniais ženklais (*č, š, ž, è, ū*). Raidė *i* vartojama ir kaip minkštumo ženklas, ji rašoma po minkštai tariamo priebalsio (bet netariama) prieš balses *a, o, u* (jomis gali prasidėti dvibalsiai ar dvigarsiai), pvz.: *šiaušiasi, rinkliava, gražiausias, penkiasdešimt, galia, žalias, žaidžia, trečias, tokia, griovys, žiogas, žiopsoti, šioks, elnio, žinios, siuvėjas, žiūronai, griūti, kiurti, sodžius, keliui, švarių*.

Raidės ir dviraidžiai turi savo pavadinimus. Raidžių pavadinimai reikalingi skaitant raidines santrumpas, paraidžiui perduodant (skaitant) neaiškius ar mažai žinomus žodžius, tikrinius vardus.

1 lentelė. Lietuvių kalbos abėcėlė

Raidė (didžioji ir mažoji)	Raidės pavadinimas	Transkribuotas garsas ³
A a	a	[a:] [ə]
Ą ą	a nosinė	[a:]
B b	bė	[b] [bʲ]
C c	cė	[ts] [tsʲ]
Č č	čė	[tʃ] [tʃʲ]
D d	dė	[d] [dʲ]
(Dz dz) ⁴	dzė	[dz] [dzʲ]
(Dž dž)	džė	[dʒ] [dʒʲ]
E e	e	[æ:] [ɛ]
Ę ę	e nosinė	[æ:]
È è	è	[e:]
F f	ef	[f] [fʲ]
G g	gė	[g] [gʲ]
H h	ha	[ɣ] [ɣʲ]
(Ch ch)	cha	[x] [xʲ]
I i	i	[ɪ]
Į į	i nosinė	[i:]
Y y	i ilgoji	[i:]
J j	jot(as)	[j]
K k	ka	[k] [kʲ]
L l	el	[l] [lʲ]
M m	em	[m] [mʲ]
N n	en	[n] [nʲ]
O o	o	[o:] [ɔ]

³ Užrašyta naudojantis Tarptautinės fonetikos asociacijos sudaryta abėcėlė. Simboliu [] žymimas fonetiškai transkribuotas garsas; [:] – balsių ilgumas; [ʲ] – minkštasis priebalsis; [ɟ] – afrikata.

⁴ Skliaustuose pateikiami dviraidžiai.

P p	pè	[p] [pʲ]
R r	er	[r] [rʲ]
S s	es	[s] [sʲ]
Š š	eš	[ʃ] [ʃʲ]
T t	tè	[t] [tʲ]
U u	u	[ʊ]
Ū ū	u nosinė	[u:]
Ů ů	u ilgoji	[u:]
V v	vè	[v] [vʲ]
Z z	zè	[z] [zʲ]
Ž ž	žè	[ʒ] [ʒʲ]

Abėcėlės tvarka žodžiai surikiuojami žodynuose, enciklopedijose, įvairiose rodyklėse ir sąrašuose, pvz., klasės mokinių sąrašė. Dėliojant žodžius pagal abėcėlę viena raide laikomos ilgosios, trumposios ir nosinės raidės, žyminčios to paties garso skirtingą ilgumą (*a* ir *q*; *i*, *ī* ir *y*; *u*, *u* ir *ū*); taip pat raidės *e*, *ę* ir *ė*. Raidėmis ženklinamiems skaičiavimams vartojamos tik lotynų kalbos raidyno raidės, o savitos lietuviškos raidės (pvz.: *q*, *č*, *ė*) praleidžiamos, pvz.: *A priedas*, *B priedas*, *C priedas*, *D priedas*, *E priedas*, *F priedas*. Rikiuojant pagal abėcėlę, skaitmenimis prasidedantys pavadinimai eina po raidėmis (žodžiais) prasidedančių pavadinimų, pvz., leidinys „1990–2015 m. Lietuvos pasiekimai“ bus rašomas knygų sąrašo pabaigoje; jei skaitmenimis prasidedančių pavadinimų yra ne vienas, pradedama nuo mažesnių skaičių.

Lietuviškuose tekstuose gali pasitaikyti ir nelietuviškų rašmenų: lotyniškų rašmenų, kurių nėra lietuvių kalbos abėcėlėje, arba rašmenų su nelietuviškais diakritiniais ženklais, pvz.: *Q q*, *X x*, *W w*, *Ä ä*, *Ç ç*, *Ø ø*, *Ü ü*. Tokie rašmenys galimi cituojamuose kitų kalbų posakiuose arba kitų kalbų tikriniuose varduose ar pavadinimuose, pvz.: *aquis*, *vox populi*, *Arlukowicz*, *Björk*, *Cañas*, *François*. Sudarant abėcėlinius sąrašus, žodžių, prasidedančių lotyniškais rašmenimis, kurių nėra lietuvių kalbos abėcėlėje (pvz.: *q*, *w*, *x*), vieta parenkama pagal pirmųjų raidžių vietą kitų kalbų abėcėlėse, sudarytose lotyniškų rašmenų pagrindu.

Specialiojoje literatūroje kaip simboliai gali būti vartojami graikų kalbos raidyno rašmenys, pvz., *skaičius* π .

1.3. Lietuvių kalbos garsų žymėjimas raidėmis

Lietuvių kalbos garsyną sudaro balsiai (juos tariant oras eina laisvai, nesutikdamas kliūčių), priebalsiai (juos tariant oras sutinka tam tikrų kliūčių) ir dvigarsiai (dvibalsiai – du gretimi vieno skiemens balsiai, ištariami vienu atokvėpiu, ir mišrieji dvigarsiai – balsio ir pusbalsio (*l*, *m*, *n*, *r*) junginiai). Raidės, žyminčios balsius, vadinamos balsėmis, o priebalsius – priebalsėmis. Lietuvių kalbos garsyną sudaro 11 balsių ir 45 priebalsiai, o abėcėlėje yra tik 32 raidės, todėl po vieną raidę

visiems garsams išreikšti neužtenka, kai kurie garsai žymimi raidžių junginiais (dviraidžiais), pvz.: *ch* (tariamas vienas garsas), *i* kaip minkštumo ženklas po priebalsių nurodo, kad priebalsis tariamas minkštai, bet garsas *i* netariamas; kai kurios raidės gali žymėti kelis garsus, pvz., raidės *a*, *e* gali žymėti ir trumpuosius *a*, *e*, ir ilguosius kirčiuotus *a*, *e*, pvz.: *bātas* – pirma raidė *a* žymi ilgąjį balsį, antra *a* – trumpąjį; žodyje *metai* raidė *e* žymi ilgąjį balsį, o žodyje *metūs* – trumpąjį.

Balsiai ir balsės

Bendrinės lietuvių kalbos balsiai yra ilgieji ir trumpieji, juos žymi 12 raidžių: *a*, *q*, *e*, *ę*, *ė*, *i*, *y*, *į*, *o*, *u*, *ū*, *ų*. Balsiai (garsai) žymimi balsėmis (raidėmis).

Bendrinėje lietuvių kalboje yra 5 trumpieji balsiai, juos žymi balsės *a*, *e*, *i*, *u*, *o*, pvz.: *rasa*, *vesti*, *bristi*, *upė*, *robotas*. Trumpasis balsis *o* [ɔ] paprastai būna tarptautiniuose žodžiuose, pvz.: *atomas*, *choras*, *ozonas*, *telefonas*, o lietuviškuose pasitaiko tik jaustukuose, pvz.: *op*, *opa*. Raidėmis *a* ir *e* galima žymėti ir trumpuosius, ir ilguosius balsius, plg.: *rādo* – *ràs*, *vēža* – *vėš*.

Bendrinėje lietuvių kalboje yra 6 ilgieji balsiai *ā*⁵, *ē*, *ė*, *ī*, *ō*, *ū* (tariami ilgai ir įtemptai), jie žymimi 10 raidžių: ilguosius balsius *ė* ir *o* žymi tik po vieną raidę, o kitus ilguosius balsius gali žymėti po dvi raidės: garsą *ā* žymi raidės *a*, *q*; garsą *ē* – raidės *e*, *ę*; garsą *ī* – raidės *y*, *į*; garsą *ū* – raidės *ū*, *ų*, pvz.: *ratas*, *rqstas*, *metas*, *tręsti*, *gėlė*, *ypatingas*, *įlanka*, *obelis*, *rūmai*, *langų*. Prie ilgųjų balsių priskiriami ir kintamojo tarimo *ie*, *uo*, nes jie tariami labai sklandžiai, tarsi vienas balsis.

Balsiai skirstomi į priešakinės eilės ir užpakalinės eilės balsius. Priešakinės eilės (tariant liežuvis pasislenka į priekį) balsiai žymimi raidėmis *i*, *į*, *y*, *e*, *ę*, *ė*, *ie*; prieš juos einantys priebalsiai tariami minkštai. Užpakalinės eilės balsiai (tariant liežuvis atsitraukia į burnos gilumą) žymimi raidėmis *a*, *o*, *u*, *ų*, *ū*, *uo*.

Balsis *a* po minkštųjų priebalsių pasidaro panašus į *e*, bet rašoma raidė *a*, pvz.: *kelia* (skaitoma *kele*), *gražia* (skaitoma *graže*).

Priebalsiai ir priebalsės

Bendrinės kalbos priebalsius žymi 20 raidžių: *b*, *c*, *č*, *d*, *f*, *g*, *h*, *j*, *k*, *l*, *m*, *n*, *p*, *r*, *s*, *š*, *t*, *v*, *z*, *ž* ir trys dviraidžiai *dz*, *dž*, *ch*. Priebalsiai (garsai) žymimi priebalsėmis (raidėmis). Priebalsės *c* ir *č* žymi sudėtinius priebalsius: *c* = *t* + *s*; *č* = *t* + *š*. Pagal tarimą visi lietuvių kalbos priebalsiai skirstomi į skardžiuosius ir dusliuosius. Tariant skardžiuosius priebalsius įsitempia ir virpa balso stygos. Šie priebalsiai žymimi raidėmis *b*, *d*, *g*, *j*, *h*, *l*, *m*, *n*, *r*, *v*, *z*, *ž* ir dviraidžiais *dz*, *dž*. Tariant dusliuosius priebalsius balso stygos nevirpa. Jie žymimi raidėmis *c*, *č*, *f*, *k*, *p*, *t*, *s*, *š* ir dviraidžiu *ch*.

Tariant žodžius skardieji priebalsiai (pvz.: *b*, *d*, *g*, *z*, *ž*), atsidūrę prieš dusliuosius (pvz.: *p*, *t*, *k*, *s*, *š*) arba žodžio gale, tampa dusliaisiais, o duslieji (pvz.: *p*, *t*, *k*, *s*, *š*) prieš skardžiuosius (pvz.: *b*, *d*, *g*, *z*, *ž*) – skardžiais, taip vyksta priebalsių supanašėjimas (asimiliacija). Šių tarties pakitimų rašte dažniausiai nepaisoma, pvz.: rašoma *gerbti* (tariama *gerpti*), rašoma *džiaugtis*, *džiaugsmas* (tariama *džiauktis*, *džiauksmas*), nes tariant skardūs priebalsiai *b*, *g* suduslėja; rašoma *pirkdavo* (tariama *pirgdavo*), rašoma *nešdavo* (tariama *neždavo*), nes tariant duslūs priebalsiai *k*, *š* suskardėja.

⁵ Brūkšnelis virš raidės žymi garso ilgumą.

Tariant žodžius priebalsis *s* prieš *č* virsta priebalsiu *š*, *o* *z* prieš *dž* – priebalsiu *ž*, tačiau ir šie tarties pokyčiai rašte neatsispindi, pvz.: rašoma *mokesčiai* (tariama *mokešči*); rašoma *vabzdžiai* (tariama *vabždžei*).

Visi lietuvių kalbos priebalsiai (išskyrus visada minkštą *j*) gali būti ir kieti, ir minkšti. Prieš užpakalinės eilės balsius ir jais prasidedančius dvibalsius priebalsių minkštumas žymimas minkštumo ženklu *i*, pvz.: *ia, io, iu, iū* – *siausti, kelionė, gražiu, griūtis*. Kelių greta esančių priebalsių kietumą ir minkštumą rodo pirmasis po jų einantis balsis, pvz.: *grožis* (*gr* tariama kietai prieš užpakalinės eilės balsį *o*) ir *grybas* (*gr* tariama minkštai prieš priešakinės eilės balsį *i*).

1.4. Kiti grafiniai ženklai

Lietuvių kalbos rašte šalia pagrindinių rašmenų – raidžių – dar vartojami ir kitokie rašmenys: skaitmenys ir įvairūs kiti grafiniai ženklai. Lietuvių kalbos rašte paprastai vartojami arabiški skaitmenys, specialesniais atvejais rašomi ir romėniški skaitmenys.

Kai kurie grafiniai ženklai plačiau vartojami tam tikrose srityse, pvz.: kalbotyros tekstuose – kairinis [‘], dešininis [’], riestinis [~] kirčio ženklai⁶; tikslųjų mokslų tekstuose – kvadratinės šaknies ženklas [√]; elektroninėje komunikacijoje – jausmaženkliai [:)] „šypsena“, [:(] „liūdna nuotaika“.

Dažniausiai lietuviškuose tekstuose vartojami šie grafiniai ženklai, vietoj daugumos jų gali būti vartojami žodžiai arba santrumpos:

apostrofas [’] rašomas eilutės viršuje, vartojamas atskirti kitų kalbų autentiškam asmenvardžių kamienui nuo pridamos lietuviškos galūnės rišliame tekste, pvz.: *Gaulle’is, Larousse’q, Robert’o, Verlaine’ui; Philip’o Kotler’io, Gary’io Armstrong’o, John’o Saunders’o ir Veronica’os Wong (2003) teigimu, norint gauti geriausią komunikacijos proceso rezultatą, reikia rėmimo priemonės derinti su rinkodaros kompleksu*; taip pat po raidinių santrumpų, pridodant reikiamas linksnių galūnes, pvz.: *BNS’o pranešimas, BAFTA’os apdovanojimai. 2017 m. NASA’oje stažavosi 12 studentų iš Lietuvos aukštųjų mokyklų*;

procento ženklas [%] rašomas po skaičiaus ir tarpo⁷, pvz.: 0,5 %, 200 %, 15–20 %;

paragrafo ženklas [§] rašomas prieš skaičių paliekant tarpą, pvz.: § 8, § 18, § 33–38 (ne §§ 33–38);

promilių ženklas [‰] rašomas po skaičiaus ir tarpo, pvz.: 0,15 ‰;

laipsnio ženklas [°] vartojamas žymint temperatūrą, rašomas po skaičiaus ir tarpo, pvz.: –5 °C (5 laipsniai Celsijaus šaltio), +14 °R (14 laipsnių Reomiūro šilumos), +55 °F (55 laipsniai Farenheito

⁶ Kirčiuotas raidės tekste galima rašyti naudojant lietuvišką šriftą „Palemonas“ arba renkant skaitmeninius kodus: nustatyti žymeklį po norimos sukirčiuoti raidės, spausti Alt (alternatyvos klavišą) ir surinkti reikalingą skaitmeninį kodą: kairinis kirčio ženklas – Alt + 768 (pvz.: *knygà, prekė, gražūs*); dešininis kirčio ženklas – Alt + 769 (pvz.: *būklė, dėsni, nuoma, pòsėdis, savýbė, téisė*); riestinis – Alt + 771 (pvz.: *rāštas, būdas, dýdis, kiēkis, sraūtas, tur̃tas*). Norint, kad dedant kirtį neišnyktų raidės taškas (žymint kirtį virš raidžių *i, j* ir *ė*), galima pirma surinkti atskirą taško kodą Alt + 775, tada kirčio, pvz.: *Vilnius, įlanka, gėlė*.

⁷ Kai rašant grafinius ženklus po skaičiaus reikia palikti tarpą, kompiuteriu renkamas jungiamasis tarpas, įterpiamas valdymo, antrojo lygio ir tarpo klavišų deriniu Ctrl + Shift + Space arba Alt + 0160.

šilumos), ir žymint plokščiojo kampo dydį, rašomas po skaičiaus nepaliekant tarpo, pvz., 90°, taip pat be tarpo rašomi ir kiti kampo vienetai – minutės (90'), sekundės (90'');

tildės ženklas [~] gali būti vartojamas nusakant apytikslį kiekį, plotą, skaičių, rašomas prieš skaičių be tarpo, pvz.: *metinės pajamos ~3000 eurų; dirbamosios žemės turėjo ~30 hektarų; miestelyje gyveno ~2000 gyventojų*; žodynuose gali būti vartojamas pasikartojančiai žodžio daliai žymėti, taip pat rašomas be tarpo, pvz.: *gyvllėnti, ~ėna, ~ėno; kálbinłti, ~a, ~o* 1. *traukti į kalbą, šnekinti: Meiliais žodeliais ~a*;

ženklas [@] (tariama *eta*), vartojamas elektroninio pašto adrese abonento vardui atskirti nuo likusios adreso dalies, rašomas be tarpų iš abiejų pusių, pvz., *vardenis.pavardenis@institucija.lt*;

grotėlių ženklas [#], vartojamas socialinių tinklų ir mikrotinklaraščių tekstuose, skirtas tam tikros temos pranešimams identifikuoti sukuriant nuorodą į juos, pvz., *#stiprūskaustu*;

piniginių vienetų ženklai [\$] (doleris), [£] (svaras sterlingų), [€] (euras) lietuviškuose tekstuose rašomi po skaičiaus ir tarpo, pvz.: 0,15 \$; 84 \$; 215 \$; 1,46 £; 234 £; 47 792 £; 10,18 €; 789,44 €; 2 458 €; 157 465 €;

minuso ženklas [–] yra atimties operaciją arba neigiamą skaičių žymintis ženklas; **pliuso ženklas** [+] yra sudėties operaciją žymintis ženklas. Prieš minuso (arba pliuso) ženklą, žymintį atimtį (arba sudėtį), ir po jo paliekamas tarpas. Neigiamieji (teigiamieji) skaičiai su minuso (pliuso) ženklu rašomi drauge (be tarpo), pvz.: *Vidutinė sausio mėn. oro temperatūra Rytų Lietuvoje – apie –5 °C, o pajūryje – tik –1,4 °C. Geriamasis pienas kaitinamas ne žemesnėje kaip +135 °C temperatūroje. Telūro oksidacijos laipsnis junginiuose –2, +4, +6.*

Specialiuose tekstuose gali būti vartojami **ženklai autorystei patvirtinti**: [©] autoriaus teisių ženklas, spausdinamas leidiniuose prieš autoriaus pavardę ar institucijos pavadinimą paliekant tarpą; [©] ženklas, vartojamas garso įrašų autorystei pažymėti; [®] ženklas, rodantis, kad prekių ir paslaugų ženklas registruotas; [™] ženklas, žymintis, kad prekių ženklas neregistruotas.

Enciklopedijose ir žodynuose pasikartojantis antraštinis žodis gali būti žymimas ir **trikampio ženklu** [Δ], pvz.: **gama** įv. stiprumo, įv. atspalvių būsenų, reiškinių eilė, kaita, visuma, pvz.: *spalvų Δ* (koloritas), *jausmų Δ*.

1.5. Lietuvių kalbos abėcėlės istorija

Dabartinė lietuvių kalbos abėcėlė susidarė per kelis šimtmečius (XVI–XX a.) lotynų kalbos raidyno pagrindu. Pirmoji lietuvių kalbos abėcėlė išspausdinta 1547 m. Martyno Mažvydo „Katekizme“ įdėtame elementoriuje. M. Mažvydas pateikė 23 didžiųjų ir 25 mažųjų raidžių raidyną gotišku šriftu. Jame nebuvo raidžių *q, ę, į, ū, č, š, ž, ė, ū*, tačiau savo tekstuose M. Mažvydas rašė raides *q, ę* ir dar keletą kitų, kurių į abėcėlę neįtraukė. Senuosiuose lietuviškuose raštuose raidės buvo vartojamos nenuosekliai. Pavyzdžiui, M. Mažvydas garsą *j* žymėjo taip: *i, j, y, g, ij, ih, jh, gh*. Tas pats garsas dažnai buvo žymimas skirtingai. Senuosiuose lietuviškuose raštuose įvairiai buvo žymimi tie garsai, kuriems lotynų kalbos abėcėlėje nebuvo specialių raidžių. Vienos lietuvių raštui reikalingos

raidės buvo perimtos iš artimų šalių raidynų, kitas autoriai susikūrė patys. Nosinės raidės *q* ir *ę*, vartotos ir M. Mažvydo, buvo perimtos iš lenkų kalbos abėcėlės, o jų pavyzdžiu pasidarytos raidės *j* ir *ų*. Raidės *č*, *š*, *ž* atkeliavo iš čekų kalbos abėcėlės, jos raštuose įsitvirtino XIX a. pabaigoje. Raidę *ė* pirmasis pradėjo vartoti 1653 m. spausdintos pirmosios lietuvių kalbos gramatikos autorius Danielius Kleinas. Lietuvių kalbos abėcėlė kito ir įvairavo iki XX a. pradžios.

Pirmasis dabartinę lietuvių kalbos abėcėlę 1890 m. pateikė Vincas Kudirka rašybos taisyklėse „Statrašos ramsčiai“, ji nuo dabartinės skyrėsi tuo, kad joje dar nebuvo raidės *ū*. Jauniausią lietuvių abėcėlės raidę *ū* įdiegė kalbininkas Jonas Jablonskis. Lietuvių kalbos abėcėlė, visiškai sutampanti su dabartine, pavartota Petro Avižonio „Lietuviškoje gramatikėlėje“, tačiau šios knygos nepavyko išleisti, tik 100 jos egzempliorių 1899 m. buvo padauginta hektografu. Dabartinė lietuvių kalbos abėcėlė įtvirtinta 1901 m. J. Jablonskio „Lietuviškos kalbos gramatikoje“.

1.6. Lietuvių kalbos rašybos principai

Lietuvių kalbos rašyba remiasi dviem svarbiausiais principais: fonetiniu (garsiniu) ir morfologiniu. Kai kurie žodžiai rašomi pagal tradicinį (arba istorinį) principą.

Lietuvių kalbos rašybos pradžia galima laikyti XVI a., kai prasidėjo lietuviškų knygų leidyba. Iš pradžių buvo linkstama prie morfologinės, vėliau imta labiau laikytis fonetinės rašybos. Dabartinė rašyba įsitvirtino XIX a. pabaigoje – XX a. pradžioje. Šiai rašybai pagrindus padėjo J. Jablonskis ir Kazimieras Būga.

Pagal fonetinį (garsinį) principą žodžiai rašomi taip, kaip girdimi tariant, pvz.: *dangus*, *medis*, *riešutas*, *saulė*, *aiškus*, *baltas*, *gardus*, *aukštasis*, *rašyti*, *veža*, *spindintis*, *valgomasis*, *keturi*, *dešimt*, *šimtas*. Šiuo principu labiau grindžiama balsių rašyba. Bendrinei lietuvių kalbai svarbus ilgujų ir trumpųjų balsių skirtumas. Jis atlieka reikšmės skiriamąją funkciją, plg.: *linas* „augalas“ ir *lynas* „žuvis“; *gražus* (vienaskaitos vardininkas) ir *gražūs* (daugiskaitos vardininkas). Fonetiškai rašomi tokie žodžiai, kurių sąsajos su tos pačios šaknies žodžiais yra išblukusios, pvz.: *daiktas*, plg. *dygti*, *diegti*. Tačiau keletas žodžių rašomi fonetiškai, nors su giminiškais žodžiais gali būti nesunkiai susiejami, plg.: *aukštas* ir *augo*, *augus*; *sluoksnis* ir *slėgti*.

Pagal morfologinį principą tos pačios žodžio dalys (morfemos) turi būti rašomos vienodai, nepaisant to, kad tariamos skirtingai, pvz.: *segu*, *segti*, *segdamas*, *segtukas*. Rašoma taip, kaip giminiškuose žodžiuose ar kitose to žodžio formose. Morfologinis principas labiau taikomas priebalsių, taip pat galūnių rašybai. Laikantis šio principo, tas pačias žodžių dalis (morfemas) reikia rašyti vienodai, tais pačiais rašmenimis. Morfologinė rašyba nesutampa su fonetine, kai garsai, kalbant veikiami kitų garsų, pakinta pagal tam tikrus fonetikos dėsnius ir žodžiai vienaip tariaami, o kitaip rašomi, pvz.: *dirbti* (tariama *dirpti*), *segti* (tariama *sekti*), *užsuko* (tariama *usuko*), *pusseserė* (tariama *puseserė*). Morfologiškai gali būti rašomi ir balsiai. Pvz., žodžio gale po minkštojo priebalsio balsis *a* (taip pat ir dvibalsiuose) tariamas kaip *e*, plg.: rašoma *elnias*, *kelias*, *gražiai*, bet tariama *elnes*, *keles*, *gražei*.

Pagal tradicinį (istorinį) principą žodžiai ar žodžio dalys rašomi taip, kaip iš seno įprasta juos rašyti. Pavyzdžiui, nosinėmis *q*, *ę*, *j*, *ų* žymimi ilgieji balsiai, kilę iš dvigarsių *an*, *en*, *in*, *un*, bet

seniai jau nebetariami pro nosį. Įsitikinti, kad šie balsiai kilę iš dvigarsių, visai nesunku. Tai rodo garsų kaita giminiškuose žodžiuose, plg., *kąsti*, bet *kanda*; *lįsti*, bet *lindo*; *spręsti*, bet *sprendžia*. Iš tradicijos raide *i* žymimas priebalsių minkštumas, rašoma arba nerašoma priebalsė *j* žodžio pradžioje prieš dvibalsį *ie*, pvz.: *Jieznas*, *Jiesia*, bet *ietis*, *ieškinys*.

2. BALSIO RAŠYMAS

2. Lietuvių kalboje skiriami trumpieji ir ilgieji balsiai, rašte tas skirtumas gali būti žymimas skirtingomis raidėmis (apie lietuvių kalbos balsius ir juos žyminčias balses plačiau žr. 1.3 poskyrį).

Kai kurie žodžiai skiriasi tik vieno balsio ilgumu, pvz.: *būriuoti* „rinktis į būrį, telktis, pulkuoti“, *buruoti* „plaukti su buriniu laivu“, *ginimas* „varymas, vijimas“ ir *gynimas* „saugojimas nuo pavojaus“. Balsio ilgumu gali skirtis ir skirtingos to paties žodžio formos, pvz.: *antis* (vienaskaitos vardininkas) ir *antys* (daugiskaitos vardininkas); *tankus* (vienaskaitos vardininkas) ir *tankūs* (daugiskaitos vardininkas).

2.1. Balsių *i, u, y, ū, e, é* rašymas

T.

2.1.1. Lietuvių kalbos balsiai žodžių šaknyje ir nekaitomuose žodžiuose dažniausiai rašomi laikantis fonetinio principo (taip, kaip tariami), pvz.: *akis, dūdis, gėlė, kalvą, kója, mētas, mīgis, neūžauga, plūkė, pūkas, vóras, sýkis, bėras, bėrà, dīdis, didi, dōras, dorà, ramūs, rami, sēnas, senà, ūmūs, ūmi, bėgti, kliūti, kliūvo, lipti, rāsti, vyti, vėžti, ýpač, itin*.

Balsių *i, u, y, ū, e, é* rašymas šaknyje

T.

2.1.2. Jei garsai žodžių šaknyje tariami ilgai ir įtemptai, rašte jie žymimi balsėmis *y, ū*, pvz.: *yla, knyga, lydeka, dygti, mylėti, plyšoti, dygus, dygi, tylus, tyli, Gytis, Vytautas, Mykolaitis, Tysliava, Anykščiai, Ylakiai, Vyžuonos*;

būrys, lūžis, mūras, rūgštis, ūkana, kliūti, šūkauti, ūžti, niūrus, niūri, rūstus, rūsti, Rūtenis, Jūratė, Dūdėnas, Žiūraitis, Dūkštas, Palūšė, Ūla.

Jei tariama trumpai ir neįtemptai, rašomos balsės *i, u*, pvz.:

bitė, kiškis, miškas, riba, rimas, žilvitis, didėti, kibti, rišti, birus, biri, lipnus, lipni, kitas, kita, visas, visa, viskas, Irma, Simonas, Girėnas, Rimonis, Ignalina, Nida, Šilutė;

butas, dugnas, ruduo, upė, justi, mušti, sukti, džiugus, džiugi, gudrus, gudri, guvus, guvi, judvi, Džiugas, Justė, Bubnys, Kudaba, Ukmergė, Užpaliai, Šušvė.

Komentariai ir patarimai

1* Jei abejojama, kurią balsę šaknyje rašyti, kartais žodį galima pakeisti taip, kad neaiškus garsas būtų kirčiuotame skiemenyje, pvz.: *dykumà*, nes *dýkumq*; *kyšulỹs*, nes *kýšulį*; *knygà*, nes *knýgq*; *ryšulỹs*, nes *rýšulį*; *rūgštis*, nes *rúgštį*.

2* Giminiškų žodžių šaknyse galima trumpųjų ir ilgųjų balsių kaita, pvz.: *didis, didi, didelė, didelė*, plg. *dydis*; *dužti, dužena*, plg. *dūžis*; *džiugus, džiugi, džiugesys*, plg. *džiūgauti*; *gniūžti, gniūžulas*, plg. *gniūžtė*; *justi, jutiklis*, plg. *pojūtis*; *migti*, plg. *įmygis*. Dar žr. 2.1.3 punktą.

T

2.1.3. Kai kurių pagrindinių veiksmažodžio formų šaknyse trumpieji ar ilgieji balsiai gali kaitaliotis tarpusavyje, todėl atitinkamai rašomos raidės **i, u** ar **y, ū**, pvz.:

gyti, gyja, gijo; lyti, lyja, lijo; griūti, griūva, griuvo; pūti, pūva, puvo;
birti, byra, biro; dilti, dyla, dilo; bjurti, bjūra, bjuro; niurti, niūra, niuro; skurti, skūra, skuro;
svirti, svyra, sviro; sužiurti, sužiūra, sužiuro;
driksti, dryska, drisko; įgristi, įgrysta, įgriso; dusti, dūsta, duso;
dirti, diria, dyrė; ginti, gina, gynė; girti, giria, gyrė; pilti, pila, pylė; spirti, spiria, spyrė; tirti,
tiria, tyrė; trinti, trina, trynė; kurti, kuria, kūrė; stumti, stumia, stūmė;
pūsti, pučia, pūtė; tūpti, tupia, tūpė.

Komentarai ir patarimai

1* Bendrašaknių veiksmažodžių šaknyse balsių **i, u** ir **y, ū** kaita nėra pastovi, bet bendruosius trumpųjų ir ilgųjų balsių kaitos polinkius galima matyti. Taip pat šaknyse gali kaitaliotis balsiai **ė** ir **e**, pvz.: *gelti, gelia, gėlė; kelti, kelia, kėlė; lėkti, lekia, lėkė*.

2* Išvestinių veiksmažodžių formų šaknyse rašoma tokia pati balsė kaip pagrindinėje formoje, iš kurios ta išvestinė forma padaryta:

a) tokios pat kaip bendraties šaknyje balsės rašomos šių iš jos daromų formų šaknyse: būtojo dažninio laiko, būsimajo laiko pirmojo ir antrojo asmenų, tariamosios nuosakos, liepiamosios nuosakos, veikiamosios rūšies būtojo dažninio ir būsimajo laiko dalyvių, pusdalyvio, veikiamosios rūšies būsimajo laiko dalyvio, neveikiamosios rūšies būtojo laiko dalyvio, būtojo dažninio ir būsimajo laiko padalyvių, reikiamybės dalyvio, pvz.: *ryti – rydavo, rysiu, rysi, rytų, ryk, rydavęs, rysiantis, rydamas, rytas, rydavus, rysiant, rytinas; kurti – kurdavo, kursiu, kursį, kurtų, kurdavęs, kursiąs, kurdamas, kurtas, kurdavus, kursiant, kurtinas;*

b) tokios pat kaip veiksmažodžio esamojo laiko šaknies balsės rašomos iš jo padarytų veikiamosios ir neveikiamosios rūšies esamojo laiko dalyvių, esamojo laiko padalyvio šaknyse, pvz.: *gyja – gyjās, gyjanti, gyjamas, gyjama, gyjant; kuria – kuriās, kurianti, kuriamas, kuriama, kuriant;*

c) tokios pat kaip veiksmažodžio būtojo kartinio laiko šaknies balsės rašomos iš jo padaryto veikiamosios rūšies būtojo kartinio laiko dalyvio, būtojo kartinio laiko padalyvio šaknyse, pvz.: *gijo* – *gijęs, gijusi, gijus*; *kūrė* – *kūręs, kūrusi, kūrus*.

3* Jei veiksmažodžio esamojo laiko šaknyje yra intarpas **m (n)**, kitose jo pagrindinėse formose rašoma **i, u**, pvz.: *blukti, blunka, bluko*; *dribti, drimba, dribo*; *įgusti, įgunda, įgudo*; *kisti, kinta, kito*; *klupti, klumpa, klupo*; *pigti, pinga, pigo*; *sklisti, sklinda, sklido*.

4* Jei pamatinių⁸ veiksmažodžių šaknyse yra mišrieji dvigarsiai arba trumpieji balsiai **i, u**, išvestinių veiksmažodžių šaknyse prieš skiemens ribą jie gali pailgėti ir rašoma **y, ū**, pvz.: *birti* – *byrėti, kišti* – *kyšoti, rišti* – *ryšėti, švisti* – *švytėti, tilti* – *tylėti, glusti* – *glūdėti, klupti* – *klūpėti, klūpoti, supiti* – *sūpuoti, palipti* – *palypėti, pastumti* – *pastūmėti*. Tačiau pamatinio ir išvestinio veiksmažodžio šaknies balsiai gali būti ir vienodi, plg.: *gulti* – *guldyti, kilti* – *kildinti, lipti* – *lipdyti*.

5* Kai bendrašakniai ištiktukai ir iš jų padaryti veiksmažodžiai reiškia silpnesnį veiksmą, jų šaknyje rašoma **i, u**, o kai reiškiamas stipresnis, ilgiau trunkantis veiksmas, rašoma **y, ū**, pvz.: *blikst* – *blykst, brukšt* – *brūkšt, bibt* – *būbt, cipt* – *cypt, drikt* – *drykt, grišt* – *gryšt, kript* – *krypt, pukšt* – *pūkšt, rikt* – *rykt, slist* – *slyst, spust* – *spūst, sriibt* – *sriūbt, šipt* – *šypt, šliukšt* – *šliūkšt, trukt* – *trūkt*;

bliksėti – *blyksėti, brukstelėti* – *brūkstelėti, bibtelėti* – *būbtelėti, ciptelėti* – *cyptelėti, driktelėti* – *dryktelėti, grištelėti* – *gryštelėti, pukstelėti* – *pūkstelėti, spustelėti* – *spūstelėti, šliukstelėti* – *šliūkselėti, šnipstelėti* – *šnyptelėti, trukčioti* – *trūkčioti, truktelėti* – *trūktelėti*.

T.

2.1.4. Dviskiemenių veiksmažodžių, išskyrus tuos, kurie bendratyje baigiasi *-yti, -(i)ūti*, ir daugiaskiemenių veiksmažodžių būsimąjo laiko formose rašomos tokį pat ilgumą žyminčios balsės kaip ir bendraties šaknyje, pvz.: *rišiu, riši, riš, rišime, rišite, riš* (nes *rišti*); *mušiu, muši, muš, mušime, mušite, muš* (nes *mušti*); *slysiu, slysi, slys, slysime, slysite, slys* (nes *slysti*); *grūsiu, grūsi, grūs, grūsime, grūsime, grūs* (nes *grūsti*); *gydysiu, gydysi, gydys, gydysime, gydysite, gydys* (nes *gydyti*); *įvykdys* (nes *įvykdyti*), *nuvilnys* (nes *nuvilnyti*), *pūdys* (nes *pūdyti*), *užpustys* (nes *užpustyti*), *užsiplikys* (nes *užsiplikyti*). Dar žr. 2.1.3 punkto 2 a komentarą.

T.

⁸ Pamatinis žodis – žodis, iš kurio daromas kitas – išvestinis žodis (darinys).

2.1.5. Jei dviskiemenė veiksmažodžio bendratis baigiasi *-yti*, *-(i)ūti*, būsimąjo laiko trečiojo asmens formoje rašoma **i** arba **u**, pvz.: *gis* (nors *gyti*), *lis* (nors *lyti*), *ris* (nors *ryti*), *bus* (nors *būti*), *džius* (nors *džiūti*), *pus* (nors *pūti*), *žus* (nors *žūti*).

I.

2.1.6. Balsės **y**, **ū** rašomos žodžių *vyti* (veja, vijo), *siūti* (siuva, siuvo) būsimąjo laiko formose: *vys* (vysis), taip pat *vysiu*, *vysi*, *vysime*, *vysite*; *siūs* (siūsis), taip pat *siūsiu*, *siūsi*, *siūsime*, *siūsime*.

Komentarai ir patarimai

1* Veiksmažodžių būsimąjo laiko pirmojo ir antrojo asmens šaknyse rašomos tokios pat balsės **y**, **ū** kaip ir bendratyje (nors trečiojo asmens šaknyje yra *i*, *u*), pvz.: *gysiu*, *gysi*, *gysime*, *gysite* (nors *gis*); *būsiu*, *būsi*, *būsime*, *būsime*, *būsime* (nors *bus*); *džiūsiu*, *džiūsi*, *džiūsime*, *džiūsime* (nors *džius*).

2* Balsės **i**, **u** dviskiemenių veiksmažodžių, besibaigiančių *-yti*, *-(i)ūti*, būsimąjo laiko trečiojo asmens šaknyje rašomos ir prie veiksmažodžių pridėjus priešdėlį, pvz.: *aplyti* – *aplis*, *įgyti* – *įgis*, *pagyti* – *pagis*, *pargriūti* – *pargrius*, *nebepakliūti* – *nebepaklius*, *tebebūti* – *tebebus*, *supūti* – *supus* ar sangrąžos dalelytę *-si-*, pvz.: *apsiryti* – *apsiris*, *pasibūti* – *pasibus*, *neužsibūti* – *neužsibus*.

3* Veiksmažodžių būsimąjo laiko trečiojo asmens formoje išlaikomos dviskiemenės bendraties šaknies balsės **y**, **ū**, jei prieš baigmenį *-ti* eina priebalsė, pvz.: *blykšti* – *blykš*, taip pat *blykšiu*, *blykši*, *blykšime*, *blykšite*; *dygti* – *dygs*, *vysti* – *vys*, *pūsti* – *pūs*, *rūgti* – *rūgs*.

Darinių⁹ šaknies rašymas

T.

2.1.7. Veiksmažodinių daiktavardžių šaknyje paprastai rašoma balsė, žyminti tokį patį ilgumą kaip tose veiksmažodžio formose, iš kurių jie padaryti:

a) galūninės darybos vediniuose, pvz.: *apvija* (nes *apvijo*), *apžiūra* (nes *apžiūri*), *trūkis* (nes *trūko*), *sangrūda* (nes *su(si)grūdo*), *nuoskutos* (nes *nuskuto*), *nuogriuva* (nes *nugriuvo*);

⁹ Darinys – žodis, padarytas iš kito ar dviejų kitų žodžių. Gali būti vediniai (iš pamatinio žodžio su darybos formantais padaryti žodžiai) ir dūriniai (sudurti iš dviejų žodžių).

b) tokia pati balsė kaip veiksmažodžio būtojo kartinio laiko šaknyje rašoma jo vedinių, kurių priesaga prasideda balse, šaknyje, pvz.:

-imas:

dygimas (nes *dygo*), *gynimas* (nes *gynė*), *gyrimas* (nes *gyrė*), *pylimas* (nes *pylė*), *plyšimas* (nes *plyšo*), *slydimas* (nes *slydo*), *skyrimas* (nes *skyrė*), *tyrimas* (nes *tyrė*);

būrimas (nes *būrė*), *dūrimas* (nes *dūrė*); *džiūvimas* (nes *džiūvo*), *kūrimas* (nes *kūrė*), *sūpavimas* (nes *sūpavo*), *stūmimas* (nes *stūmė*), *tūpimas* (nes *tūpė*), *ūžimas* (nes *ūžė*);

dilimas (nes *dilo*), *kilimas* (nes *kilo*), *rišimas* (nes *rišo*), *svilimas* (nes *svilo*), *tikimas* (nes *tiko*), *vijimas* (nes *vijo*), *įsigijimas* (nes *įsigijo*);

buvimas (nes *buvo*), *dusimas* (nes *duso*), *griuvimas* (nes *griuvo*), *puvimas* (nes *puvo*), *supimas* (nes *supo*), *siuvimas* (nes *siuvo*);

-ikas, -ė: *kūrikas, kūrikė* (nes *kūrė*), *stūmikas, stūmikė* (nes *stūmė*), *vijikas* (nes *vijo*);

-ėjas, -a: *gynėjas, gynėja* (nes *gynė*), *kūrėjas, kūrėja* (nes *kūrė*), *virėjas, virėja* (nes *virė*);

-yba: *dūryba* (nes *dūrė*), *kūryba* (nes *kūrė*), *mityba* (nes *mito*), *skyryba* (nes *skyrė*);

-ykla: *gydykla* (nes *gydė*), *lydykla* (nes *lydė*), *rišykla* (nes *rišo*), *rūkykla* (nes *rūkė*); *siuvykla* (nes *siuvo*);

-inys: *dūrinys* (nes *dūrė*), *mišinys* (nes *mišo*), *kūrinys* (nes *kūrė*), *lydinys* (nes *lydė*), *puvinys* (nes *puvo*), *siuvinys* (nes *siuvo*);

-iklis: *pūtiklis* (nes *pūtė*), *rišiklis* (nes *rišo*), *skyriklis* (nes *skyrė*), *skutiklis* (nes *skuto*), *stūmiklis* (nes *stūmė*);

-oklis: *stūmoklis* (nes *stūmė*), *vijoklis* (nes *vijo*);

-ūnas, -ūnė: *pagyrūnas, pagyrūnė* (nes *pa(si)gyrė*);

-ėlis, -ėlė: *apsnūdėlis, apsnūdėlė* (nes *apsnūdo*), *atvykėlis, atvykėlė* (nes *atvyko*), *išdykėlis, išdykėlė* (nes *išdyko*), *pražuvėlis, pražuvėlė* (nes *pražuvo*), *užsispyrėlis, užsispyrėlė* (nes *užsispyrė*);

-ena: *dužena* (nes *dužo*), *griuvėna* (nes *griuvo*), *lūžėnos* (nes *lūžo*), *puvenos* (nes *puvo*);

-ėsis: *džiūvėsis* (nes *džiūvo*), *griuvėšiai* (nes *griuvo*), *svilėšiai* (nes *svilo*);

c) tokia pati balsė kaip veiksmažodžio bendraties šaknyje rašoma jo vedinių, kurių priesaga prasideda priebalse, šaknyje, pvz.:

-tuvas, -tuvė: *grūstuvos* (nes *grūsti*), *muštuvė* (nes *mušti*), *rūšiuotuvos* (nes *rūšiuoti*), *skustuvos* (nes *skusti*), *žymėtuvas* (nes *žymėti*);

-tis: *būtis* (nes *būti*), *griūtis* (nes *griūti*), *kliūtis* (nes *kliūti*), *kryptis* (nes *krypti*), *žūtis* (nes *žūti*), *atitiktis* (nes *atitikti*), *įgytis* (nes *įgyti*);

-tas: *gnybtas* (nes *gnybti*);

-tynės: *grūstynės* (nes *grūstis*), *muštynės* (nes *muštis*), *varžytynės* (nes *varžytis*);

-klas: *durklas* (nes *durti*), *irklas* (nes *irti*);

-klė: *būklė* (nes *būti*), *ryklė* (nes *ryti*);

-klys: *ryklis* (nes *ryti*).

Komentarai ir patarimai

1* Priesaga *-imas* rašoma daiktavardžiuose, padarytuose iš visų veiksmazodžių, išskyrus tuos, kurių bendratis baigiasi *-yti*, o esamojo laiko trečiojo asmens forma *-o*, pvz.: *nešti, neša, nešė – nešimas, dalyti, dalija, dalijo – dalijimas*.

2* Priesaga *-ymas* rašoma daiktavardžiuose, padarytuose iš veiksmazodžių, kurių bendratis baigiasi *-yti*, o esamojo laiko trečiojo asmens forma *-o*, pvz.: *mokyti, moko – mokymas; prašyti, prašo – prašymas; rašyti, rašo – rašymas; skirstyti, skirsto – skirstymas; taikyti, taiko – taikymas; tvarkyti, tvarko – tvarkymas; valdyti, valdo – valdymas; atsisakyti, atsisako – atsisakymas; iššvaistyti, iššvaisto – iššvaistymas; nurodyti, nurodo – nurodymas; pasiūlyti, pasiūlo – pasiūlymas*.

3* Galimi rašybos variantai *varžytynės* ir *varžytinės*, pagrindinis variantas – *varžytynės*.

T

2.1.8. Dėl šaknies balsių kaitos galūninės ar sudurtinės darybos darinių (dažniau daiktavardžių) šaknyje gali būti rašoma:

a) balsės **y, ū**, kai pamatinių žodžių (dažniau veiksmazodžių ar būdvardžių) šaknyje yra trumposios balsės **i, u**, pvz.: *brydė* (plg. *brido*), *kyšis* (plg. *kišo*), *mygis* (plg. *migo*), *ryšys, ryšulys* (plg. *rišo*), *skrydis* (plg. *skrido*), *snygis* (plg. *snigo*), *būvis* (plg. *buvo*), *dūžis* (plg. *dužo*), *mūšis* (plg. *mušė*), *sūkis, galvosūkis* (plg. *suko*), *įgūdis* (plg. *įgudo*), *iškyla* (plg. *iškilo*), *nuosvyra* (plg. *nusviro*), *posūkis* (plg. *pasuko*), *dydis* (plg. *didis*), *gylis* (plg. *gilus*);

b) balsės **i, u**, kai pamatinių žodžių šaknyje yra balsės **y, ū**, pvz.: *septintas* (plg. *septyni*), *džiusra* (plg. *džiūti*);

c) balsė **ū**, kai pamatinių žodžių (dažniau veiksmazodžių) šaknyje yra dvibalsės **au, uo**, pvz.: *krūvis* (plg. *krauti*), *pjūvis* (plg. *pjauti*), *šūkis* (plg. *šaukti*), *šliūžė* (plg. *šliaužti*), *žliūgė* (plg. *žliaugti*), *pačiūžos* (plg. *pačiuožti*);

d) balsė **y**, kai pamatinių žodžių (dažniau veiksmazodžių) šaknyje yra dvibalsės **ie, ei**, pvz.: *sąlytis* (plg. *su(si)liesti*), *dažasvydis* (plg. *sviesti*), *kryptis* (plg. *kreipti*), *saulėlydis* (plg. *leistis*);

e) dvibalsės **au, ie, ei**, kai pamatinių žodžių šaknyse yra balsės **y, ū**, pvz.: *rauginti* (plg. *rūgti*); *šlieti* (plg. *šlyti*), *pleišėti* (plg. *plyšti*).

Komentarai ir patarimai

* Yra ir daugiau balsių kaitos atvejų vedinių šaknyse, pvz.: *klaidžioti* (plg. *klysti*), *rykauti* (plg. *rėkti*), *sriūbčioti* (plg. *srėbti*), *guolis* (plg. *gulėti*), *buitis* (plg. *būti*) ir kt.

Balsių kaita vedinių šaknyse nėra reguliari, ją turi mažiau nei pusė vedinių.

Balsių rašymas priešdėliuose

T.

2.1.9. Priešdėlis **apy-** rašomas, jei yra kirčiuojamas, pvz.:

apýaušris, apýbraiža, apýežerė, apýgarda, apýkaita, apýkablė, apýkojė, apýlanka, apýlinkė, apýnasris, apýrankė, apýsaka, apýskaita, apýsmėlis, apýtaka, apýtema, apývarta, apývoka; apýaukštis, apýaukštė, apýbaltis, apýbaltė, apýdailis, apýdailė, apýdažnis, apýdažnė, apýdrąsis, apýdrąsė, apýgausis, apýgausė, apýgeris, apýgerė, apýgreitis, apýgreitė, apýgudris, apýgudrė, apýlygis, apýlygė, apýlinksmis, apýlinksmė, apýsausis, apýsausė, apýsilpnis, apýsilpnė, apýsiauris, apýsiaurė, apýšiltis, apýšiltė, apýtuštis, apýtuštė, apýžalis, apýžalė; apýdažniai, apýlankomis, apýryčiais, apýtamsiais.

T.

2.1.10. Priešdėlis **api-** rašomas, jei jis nekirčiuojamas, pvz.: veiksmažodžiuose – *apibarstýti, apibėgti, apibeñdrinti, apibėrti, apiblūkti, apibraũkti, apibrìsti, apibrėžti, apibũdinti, apipìlti, apipláuti, apiplėsti, apipraũsti, apipuřkti*, taip pat iš jų padarytuose daiktavardžiuose, pvz.: *apibeñdrinimas, apibrėžimas, apibũdinimas, apipylimas, apipjovimas, apiplėšimas, apipurškimas, apibrėžtis.*

T.

2.1.11. Priešdėlio ir šaknies sandūroje rašomos visos susidūrusios balsės ar dvibalsės, pvz.:

nuimti, nuuogauti, nuũžti, nuuosti, paabejoti, paakys, paaiškinti, paantraštė, paauglys, paaukštinti, paupys, paieška, pailgas, poodinis, prieauglis, praardyti, praalkti, praaugti, praaušinti, priimti, priimamasis, priimtinas, sąauga, suuosti, suurgzti, suũžti. Plg. 3.2.3 ir 4.4 punktus.

I.

2.1.12. Priešdėlio ir šaknies sandūroje rašoma viena raidė, kai tariant balsiai yra susilieję balse prasidedančiose veiksmažodžių *būti* ir *eiti* formose su priešdėliais *ne-* ir *nebe-*; veiksmažodžio *būti* formose su priešdėliais *be-*, *te-*, *tebe-*, pvz.:

nesu (ne + esu), *nesti* (ne + esti), *nesqs* (ne + esqs), *nesantis*, -i (ne + esantis), *nesant* (ne + esant), *nëra* (ne + yra), *neiti* (ne + eiti), *neina* (ne + eina), *nëjo* (ne + ëjo), *neinqs* (ne + einqs), *neinantis*, -i (ne + einantis, -i); *neitų* (ne + eitų);

nebëra (nebe + yra), *nebesi* (nebe + esi), *nebesqs* (nebe + esqs), *nebesant* (nebe + esant); *nebeiti* (nebe + eiti); *nebeina*, *nebeinqs*, *nebeinantis*, -i; *nebeitų*;

bëra (be + yra), *besant* (be + esant); *tëra* (te + yra), *tesant* (te + esant); *tebesu* (tebe + esu), *tebesi* (tebe + esi), *tebëra* (tebe + yra), *tebesqs* (tebe + esqs), *tebesant* (tebe + esant).

Komentarai ir patarimai

1* Pagal bendrąją 2.1.11 taisyklę rašoma *beeinqs*, *beeinantis*, *beeinanti*, *beeinant*, *teeina*, *teëjo*, *teeinqs*, *teeinanti*.

2* 2.1.12 išimtis netaikoma rašant maldose dažnai vartojamą formą *teesie*, nes tariant šį žodį priešdėlio ir šaknies balsiai nesusilieja.

Balsių y, ū ir i, u rašymas linksnių galūnėse

T

2.1.13. Balsė y rašoma pagal tarimą šiais atvejais:

a) (i)a linksniuotės daiktavardžių vienaskaitos vardininko ir šauksmininko kirčiuotose galūnėse, pvz.: *arklỹs*, *avilỹs*, *būrỹs*, *karỹs*, *korỹs*, *kepsnỹs*, *lopšỹs*, *našlỹs*, *nykštỹs*, *obuolỹs*, *pirklỹs*, *šaulỹs*, *graudulỹs*, *kūrinỹs*, *pagalỹs*, *pakraštỹs*, *panerỹs*, *pavakarỹs*, *pavyzdỹs*, *pažymỹs*, *siuvinỹs*, *snaudulỹs*, *sūkurỹs*, *Audrỹs*, *Kairỹs*, *Panevėžỹs*, *Merkỹs*; *būrỹ*, *gaidỹ*, *karỹ*, *našlỹ*, *pirklỹ*, *šaulỹ*;

b) i linksniuotės daiktavardžių daugiskaitos vardininko ir šauksmininko galūnėse, pvz.: *pilys*, *šalys*, *širdys*, *akmenys*, *duomenys*, *krikščionys*, *lygmenys*, *matmenys*, *miesčionys*, *palikuonys*, *plaukmenys*, *obelys*, *rašmenys*, *seserys*, *Neveronys*, *Niūronys*, *Skiemonys*;

c) (i)a linksniuotės daiktavardžių vienaskaitos, i linksniuotės daiktavardžių vienaskaitos ir daugiskaitos vietininko dviskiemenėse galūnėse, pvz.: *akmenyje*, *avilyje*, *kelyje*, *medyje*, *obelyje*, *pilyje*, *šalyje*, *širdyje*, *akmenyse*, *obelyse*, *pilyse*, *šalyse*, *širdyse*;

d) veikiamųjų įvardžiuotinių visų laikų dalyvių vyriškosios giminės vienaskaitos vardininko galūnėje, o paprastųjų dalyvių esamojo ir būsimąjo laiko daugiskaitos vardininko ilgųjų formų galūnėse, pvz.: *dirbantysis*, *dirbusysis*, *dirbdavusysis*, *dirbsiantysis*; *dirbantys* (*dirbą*), *dirbsiantys* (*dirbsią*).

Komentaras ir patarimai

* Balsė **y** rašoma ir žodžio gale sutrumpėjus dviskiemenėms *(i)a* ir *i* linksniuotųjų daiktavardžių vienoskaitos vietininko galūnėms, pvz.: *akmeny, avily, kely, medy, obely, pily, šaly, širdy*.

T

2.1.14. Balsė **i** rašoma pagal tarimą šiais atvejais:

a) *(i)a* linksniuotės daiktavardžių vienoskaitos vardininko ir šauksmininko ir *(i)a* linksniuotės būdvardžių (vyriškosios giminės) vienoskaitos vardininko nekirčiuotose galūnėse, pvz.: *brolis, įrankis, jaunuolis, kirvis, klajoklis, šaltis, žvirblis, Jurgis, Margiris, Binkis, Dargis, Joniškis, Luodis, Mosėdis, Nevėžis, Vištytis; broli, jaunuoli, klajokli, šalti, žvirbli; didelis, medinis, geresnis, naujesnis*;

b) *i* linksniuotės daiktavardžių vienoskaitos vardininko galūnėse, pvz.: *kryptis, kliūtis, naktis, parengtis, pilis, širdis, vinis, Neris, Siesartis*;

c) *i* linksniuotės daiktavardžių daugiskaitos galininko galūnėse, pvz.: *akmenis, dukteris, pilis, širdis, vinis*;

d) *(i)a* linksniuotės būdvardžių (vyriškosios giminės) daugiskaitos vardininko galūnėse, pvz.: *balti, dideli, nauji, švieži, tušti, žali*;

e) veikiamųjų dalyvių esamojo ir būsimąjo laiko vyriškosios giminės vienoskaitos vardininko ilgųjų formų galūnėse, pvz.: *dirbantis (dirbąs), dirbsiantis (dirbsiąs); galvojantis (galvojąs), galvosiantis (galvosiąs); matantis (matąs), matysiantis (matysiąs)*; taip pat visų laikų moteriškosios giminės vienoskaitos vardininko galūnėse, pvz.: *dirbanti, dirbusi, dirbdavusi, dirbsianti*.

Komentaras ir patarimai

1* Kirčiuotoje vyriškosios giminės daiktavardžio galūnėje pagal tarimą rašoma balsė **y**, pvz.: *krepsỹs, petỹs, ryšỹs; pakraštỹs, geradarỹs, grūdlesỹs, juokdarỹs, mūrdaužỹs, plutgalỹs, pirmgalỹs, strėngalỹs, puodlaižỹs, stebukladarỹs, ūkvedỹs, žąsiaganỹs, žemgalỹs, žvirbliamušỹs*.

Dėl kai kurių priešdėlinių ir sudurtinių daiktavardžių kirčiavimo gretybių galimi ir galūnių rašybos variantai, kai nekirčiuotoje vyriškosios giminės daiktavardžio galūnėje rašoma **i**, pvz.: *grūdlesis, mūrdaužis, pirmgalis, plūtgalis, puodlaižis, stebuklādaris, žąsiāganis, žieviāgraužis, žvirbliāmušis*.

2* Bendrinės kalbos pagrindiniai normos variantai yra *debesis, dygsnis, lapkritis, pajūris*, tačiau laisvuosiuose stiliuose gali būti vartojami šie vienoskaitos vardininkai, kurių galūnėse yra **y**: *debesỹs, dygsnỹs, lapkritỹs, pajūrỹs*.

3* Kaip pagrindiniai normos variantai vartotini *rytmetỹs, peltakis, stãbdis*, nors ne klaida ir *rýtmetis, peltakỹs, stabdỹs* kaip šalutiniai normos variantai.

T

2.1.15. Balsė **ū** rašoma (i)u linksniuotės daiktavardžių ir būdvardžių (vyriškosios giminės) daugiskaitos vardininko ir šauksmininko galūnėse, pvz.: *lietūs, sūnūs, turgūs; darbštūs, glaudūs, iškilūs, kruopštūs, malonūs, paslaugūs, pažangūs, reiklūs, ryškūs, skaidrūs, skambūs, veiklūs, žavūs*.

T

2.1.16. Balsė **u** rašoma šiais atvejais:

a) (i)u linksniuotės daiktavardžių ir būdvardžių (vyriškosios giminės) vienaskaitos vardininko galūnėje, pvz.: *karalius, lietus, puodžius, sukčius, sūnus, turgus; darbštus, glaudus, iškilus, malonus, paslaugus, pažangus, reiklus, ryškus, skaidrus, skambus, veiklus, žavus; Giedrius, Kajus, Gailius, Račius, Rutkus, Alytus, Tverečius, Vilnius*;

b) vyriškosios giminės žodžių vienaskaitos įnagininko ir daugiskaitos galininko galūnėse, pvz.: *akmeniū, broliū, mišku, namu, stalū, sodu, pažangiu, švariū, veikliū, šimtu, visu, tokiu; Simu, Petru, Lukšiu, Vanagu¹⁰, Birštonu, Radviliškiu; brolius, miškus, namus, stalus, sodus, pažangius, švarius, veiklius, šimtus, visus, tokius*;

c) (i)u linksniuotės daiktavardžių vienaskaitos vietininko galūnėje -uje, pvz.: *lietuje, rojuje, turguje, viduje, Seredžiuje*; galūnė -uje rašoma ir priesagas -ojas, -tojas, -ėjas turinčių daiktavardžių vienaskaitos vietininke, pvz.: *rytojuje, sienojuje, mokytojuje, sukėlėjuje*; taip pat kai kurių skolinių vietininke, pvz.: *radijuje, Dubajuje, Ilinojuje, Tokijuje*.

Komentari ir patarimai

1* Nepriesaginių daiktavardžių, kurių vardininko galūnė -as eina po j, vienaskaitos vietininko baigmuo turi du variantus: *kraujyje* ir *kraujuje, vėjyje* ir *vėjuje*.

2* Kaip pagrindinis normos variantas vartojamas *sąmojis (-o)*, o *sąmojus (-aus)* tinka tik laisvuosiuose stiliuose.

¹⁰ Pavardė; kaip iliustracinių pavyzdžių yra pateikta asmenvardžių ir vietovardžių, kurie kilę iš bendrinių žodžių, bet yra vartojami ir kaip tikriniai. Dar žr. 8.1.1.1 punkto 11-ą komentarą.

2.2. Balsių *e* ir (*i*)*a* rašymas

T.

2.2.1. Raidė **e** (**ę**) rašoma linksniuojamųjų žodžių galūnėse, jei vienaskaitos ir daugiskaitos vardininko galūnėse yra *-ė*:

a) daiktavardžių vienaskaitos naudininko, galininko, įnagininko, daugiskaitos galininko galūnėse, pvz.: *gėlei, gėlę, gėlė, gėles*, nes *gėlė, gėlės*; *gimtinei, gimtinę, gimtinė, gimtines*, nes *gimtinė, gimtinės*; *svajonei, svajonę, svajonė, svajones*, nes *svajonė, svajonės*; *žemei, žemę, žemė, žemes*, nes *žemė, žemės*; *rungtynes*, nes *rungtynės*; *žirkles*, nes *žirklės*; *Gintarei, Gintarę, Gintarė*, nes *Gintarė*; *Ugnei, Ugnę, Ugne*, nes *Ugnė*; *Petkutei, Petkutę, Petkute*, nes *Petkutė*; *Kernavei, Kernavę, Kernavė*, nes *Kernavė*; *Krakes*, nes *Krakės*; *Stakliškes*, nes *Stakliškės*;

b) būdvardžių vienaskaitos naudininko, galininko, įnagininko, daugiskaitos galininko galūnėse, pvz.: *auksinei, auksinę, auksinė, auksines*, nes *auksinė, auksinės*; *didelei, didelę, didelė, dideles*, nes *didelė, didelės*; *garsinei, garsinę, garsinė, garsines*, nes *garsinė, garsinės*; *rytinei, rytinę, rytinė, rytines*, nes *rytinė, rytinės*; *vidinei, vidinę, vidinė, vidines*, nes *vidinė, vidinės*.

I.

2.2.2. Rašoma *dukteriai, dukteria*, nors vienaskaitos vardininko galūnė *-ė* (*duktė*), bet daugiskaitos vardininko galūnėje *-ė* nėra (*dukterys*).

Komentariai ir patarimai

* Rašoma *seseriai*, nes vienaskaitos vardininkas *sesuo* (bet *sesė, sesės, sesei...*).

T.

2.2.3. Raidė **e** rašoma veiksmažodžių būtojo kartinio laiko vienaskaitos antrojo asmens galūnėje *-ei*, jei trečiasis asmuo baigiasi *-ė*, pvz.:

davei, nes *davė*; *diegei*, nes *diegė*; *kūrei*, nes *kūrė*; *lėkei*, nes *lėkė*; *matei*, nes *matė*; *mokei*, nes *mokė*; *rašei*, nes *rašė*; *rengėi*, nes *rengė*; *skaitėi*, nes *skaitė*; *spaudėi*, nes *spaudė*; *valgei*, nes *valgė*; *žaidėi*, nes *žaidė*; *žvelgei*, nes *žvelgė*.

T.

2.2.4. Lietuviškų žodžių šaknyse rašoma tik balsė **e**, negali būti **ia**, pvz.:

beržas, drevė, eketė, gegužė, geležis, meška, pelekas, sesuo, stebuklas, Medininkai, Šeštokai, Šešupė, Veliuona; gležnas, gležna, lengvas, lengva, pelningas, pelninga, retas, reta; keturi, trečias, trečia; keli, kelios; kepti, mesti, pelyti, tepti, vežti. Plg. 2.2.11 punktą.

T

2.2.5. Nėlietuviškos kilmės žodžių šaknyse raidė **e** rašoma dvibalsėje **eu**, pvz.:

eufemizmas, euforija, Eufratas, Eugenija, eukaliptas, euras, Europa, europinis, europinė, Eustachijus, leukocitai, leukemija, pleura, pleuritas, pneumonija, reumatas, reumatizmas. Plg. 2.2.10.

Komentarai ir patarimai

* Senųjų skolinių kamiene rašoma balsė **e**, pvz.: *česnakas, čerpė, karčema.* Plg. 2.2.4 punktą.

T

2.2.6. Balsė **e** rašoma lietuviškose priesagose, pvz.:

-elis, -ė: *berželis, kaimelis, medelis, miestelis, miškelis, puodelis, vaikelis, dukrelė, gatvelė, knygelė, lentelė, mergelė, stotelė, Balkelis, Matelis, Ilgelis, Žiegelis, Žeimelis;*

-enybė: *brangenybė, didenybė, garsenybė, pirmenybė, retenybė, šventenybė;*

-esnis, -ė: *brangesnis, brangesnė, gražesnis, gražesnė, jaunesnis, jaunesnė, juodesnis, juodesnė, karštesnis, karštesnė, švaresnis, švaresnė;*

-esys: *blizgesys, burgesys, dūzgesys, elgesys, liūdesys, šnabždesys, ūžesys, žavesys, žvilgesys;*

-sena: *būsena, gyvensena, elgsena, eisena, rašysena, stebėsena, šypsena, šukuosena, vartosena;*

-eklis: *bambeklis, tarpeklis, varveklis, žarsteklis, žymeklis;*

-estis: *gailestis, mokestis, rūpestis.*

T

2.2.7. Balsė **e** taip pat rašoma šiais atvejais:

a) įvardžių *mane, tave, save* vienaskaitos galininko galūnėse;

b) skaitvardžių (ir kelių įvardžių) kuopinių ir dauginių formų priesagose, pvz.: *vienetas, šešetas, keletas; dveji, dvejios, treji, trejos, ketveri, ketverios, penkeri, penkerios, šešeri, šešerios, septyneri, septynerios, aštuoneri, aštuoneros, devyneri, devynerios, abeji, abejos, keleri, kelerios;*

c) nekaitomuose žodžiuose, pvz.: *bet, beje, bene, dėlei, drauge, dviese, kadaise, keliese, keturiese, kolei, ne, nes, palei, savaime, šiolei.*

* Asmeninių įvardžių vienaskaitos kilmininko galūnėse rašoma raidė **ę**: *manęs, tavęs, savęs*. Dar žr. 2.3.8 punkto a.

(i)a rašymas

Prieš užpakalinės eilės balsį *a* (taip pat ir prieš *o, u*) po minkštai tariamo priebalsio kaip minkštumo ženklas rašoma netariama raidė **i**: rašoma **(i)a**, nors tariama [e]; rašoma **(i)ai**, nors tariama [ei]; rašoma **(i)au**, nors tariama [eu]; minkštumo ženklas **i** nerašomas po visada minkštai tariamo *j*. Dar žr. 1.3 ir 3.3 poskyrius.

T

2.2.8. Linksniojamųjų žodžių galūnėse **(i)a** rašoma, kai vienaskaitos vardininko galūnėje nėra balsio *ė*, pvz.:

elnias, elniai, elniams, elniais (nes *elnias*); *peiliai, peiliams, peiliais* (nes *peilis*); *piliai* (nes *pilis*); *vyšniai, vyšnia, vyšnias* (nes *vyšnia*); *valdžiai, valdžia, valdžias* (nes *valdžia*); *Daliai* (nes *Dalia*), *Dusiai* (nes *Dusia*), *Puniai* (nes *Punia*), *Svaliai* (nes *Svalia*), *Virvyčiai* (nes *Virvyčia*); *šviežias, šviežiám, šviežiame* (nes *šviežias*); *šviežià, šviežiai, šviežiàs* (nes *šviežià*); *gražiai, gražià, gražiàs* (nes *graži*); *naujausias, naujausiam, naujausiame* (nes *naujausias*); *naujausia, naujausiai, naujausias* (nes *naujausia*); *pirktiniam, pirktiniame, pirktiniai, pirktiniams* (nes *pirktinis*); *kuriam, kuriame, kuriais* (nes *kuris*); *kuriai, kurias* (nes *kuri*).

Apie **(i)ą** rašymą žr. 2.2.9 punkto 4-ą komentarą.

T

2.2.9. Veiksmažodžių baigmenyse¹¹ **(i)a** rašoma šiais atvejais:

a) esamojo laiko trečiojo asmens baigmenyse, pvz.: *audžia, dengia, jungia, keičia, kelia, laužia, moja, plaukia, ploja, prausia, pučia, rengia, šaukia, šviečia, tręšia, veikia, verkia, žaidžia, želia*;

b) **-(i)au** rašoma būtojo kartinio laiko vienaskaitos pirmojo asmens gale, pvz.: *audžiau, dengiau, jungiau, keičiau, keliau, laužiau, moją, plaukiau, prausiau, pučiau, rengiau, stovėjau, šaukiau, šviečiau, veikiau, verkiau, žaidžiau, žiūrėjau*, ir tariamosios nuosakos vienaskaitos pirmojo asmens gale, pvz.: *ausčiau, dengčiau, jungčiau, keisčiau, kelčiau, plaukčiau, prausčiau, rengčiau, šaukčiau, šviesčiau, veikčiau, verkčiau, žaisčiau*;

¹¹ Baigmeniu apibendrintai vadinamas žodžio galas, kai vengiama tiksliai įvardyti žodžio dalis (pvz.: galūnę, priesagą).

c) **-ai** rašoma būtojo kartinio laiko vienaskaitos antrojo asmens gale po *j* (kai trečiasis asmuo baigiasi *-o*), pvz.: *bėgiojai, dėkojai, galvojai, globojai, kartojai, mojai, mokėjai, plojai, stovėjai, svajojai, šnekėjai, žavėjai, žiūrėjai, žvejojai*.

Komentaras ir patarimai

1* Veiksmažodžio esamojo laiko trečiojo asmens gale niekada nerašoma **e**, taip pat ir po *j*, nors garsas tariamas. Nerašoma **e** ir kitų asmenų baigmenyse, taip pat išvestinėse formose ar žodžiuose.

2* Sangrąžos dalelytė **-si** veiksmažodžių asmenuojamųjų formų galūnės rašybos nekeičia, pvz.: *džiaugiasi, jungiasi, juokiasi, keičiasi, prausiasi, rengiasi, rungtis, veržiasi; juokčiasis, prausčiasis, rengčiasis*.

3* **(i)a** išlieka esamojo laiko daugiskaitos pirmojo ir antrojo asmens ir iš esamojo laiko trečiojo asmens išvestų formų (esamojo laiko dalyvių ir padalyvių) baigmenyse, taip pat iš šių formų sudarytuose žodžiuose, pvz.: *audžiame, audžiate, audžiantis, audžianti, audžiamas, audžiama, audžiant; jaučiame, jaučiate, jaučiantis, jaučianti, jaučiamas, jaučiama, jaučiant, jaučiamai, jaučiamumas; mojame, mojate, mojantis, mojanti, mojamas, mojama, mojant; veikiame, veikiate, veikiantis, veikianti, veikiamas, veikiamo, veikiant, veikiamai, veikiamumas*.

4* **(i)ą** rašoma veikiamosios rūšies vyriškosios giminės esamojo laiko dalyvių trumpųjų formų vienaskaitos ir daugiskaitos vardininke, pvz.: *jungis, keičis, plaukis, pučis, rengis, veikiš; jungių, keičių, plaukių, pučių, rengių, veikių*.

T

2.2.10. Lietuviškų žodžių šaknyje rašoma **(i)au**, pvz.:

čiaudėti, čiaupas, čiaukti, džiaugsmas, džiauti, kiaulė, kiaunė, kiauras, kiaura, kiaušinis, kriauklė, kriaušė, jautrus, liaudis, liauka, liaunas, liauna, liautis, paliaubos, siaubas, siauras, siaura, siautėti, skiautė, skiauterė, šiaudas, šiaurė, šiautis, šliaužti, triaukšti, žiauberė, žiaunos, žiauras, žiauri, Jautakaitė, Kiauleikis, Riauba, Čiaukšliai, Kriaunos, Šiaudiniai. Plg. 2.2.5 punktą.

T

2.2.11. Su **ia** rašomi kai kurie nelietuviškos kilmės žodžiai, pvz.:

aliarmas, girlianda, futliaras, familiarus, jubilatas, liapsusas, miniatiūra, pliažas, Aliaska, Kamčiatka, Mianmaras, Niagara, Tiandzinas, Tianšanis. Plg. 2.2.4 punktą.

T.

2.2.12. **(i)a** rašoma šiose priesagose:

-(i)ausias, -(i)ausia, -(i)ausiai, pvz.: *balčiausias, balčiausia, balčiausiai, didžiausias, didžiausia, didžiausiai, greičiausias, greičiausia, greičiausiai, ištikimiausias, ištikimiauia, ištikimiauiai, naujausias, naujausia, naujausiai, mieliausias, mieliausia, mieliausiai, našiausias, našiausia, našiausiai, veikliausias, veikliausia, veikliausiai, veiksmingiausias, veiksmingiauia, veiksmingiauiai, aktyviausias, aktyviausia, aktyviausiai, efektyviausias, efektyviausia, efektyviausiai, produktyviausias, produktyviausia, produktyviausiai*;

-(i)auti, -(i)auja, -(i)avo, pvz.: *bendradarbiauti, bendradarbiauja, bendradarbiavo, gražbyliauti, gražbyliauja, gražbyliavo, keliauti, keliauja, keliavo, lenktyniauti, lenktyniauja, lenktyniavo, mokytojauti, mokytojauja, mokytojavo, pavyduliauti, piktnaudžiauti, posėdžiauti, prekiauti, priešgyniauti, pusryčiauti, rungtyniauti, savanoriauti, smaližiauti, tuščiažodžiauti, uždarbiauti, užkandžiauti, veltėdžiauti, žemuogiauti*;

-iava, pvz.: *baudžiava, painiava, žaliava*;

-(i)acija, pvz.: *apeliacija, cirkuliacija, infliacija, instaliacija, izoliacija, kapituliacija, manipuliacija, niveliacija, simuliacija, spekuliacija, transliacija, ventiliacija*;

-(i)antas, pvz.: *spekuliantas, simulantas*;

-(i)atorius, pvz.: *akumulatorius, depiliatorius, distiliatorius, inhaliatorius, izoliatorius, stimulatorius, ventiliatorius*;

-liava, pvz.: *rašliava, rinkliava, tvarsliava*.

T.

2.2.13. **(i)a** rašoma kai kurių prieveiksmių gale, pvz.:

bėgčia, čia, gulsčia, kniūbsčia, nejučia, nakčia, risčia, slapčia, šalia, tyčia, vogčia.

T.

2.2.14. **(i)a** rašoma tarp sudurtinių žodžių dėmenų, pvz.:

angliakasys, aštriadantis, aštriadantė, aštuoniaženklis, aštuoniaženklė, dalgiakotis, daugiakalbis, daugiakalbė, devyniaaukštis, naujakalbė, kelialapis, krumpliaratis, kurmiaraisis, pusiasalis, piliakalnis, rugiagėlė, saldžiarūgštis, šakniarovė, vabzdžialesys, varliagyvis, žoliapjovė, Didžiasalis, Kapčiamiestis. Dar žr. 4 skyrių „Sudurtinių žodžių rašymas“.

Komentari ir patarimai

1* Sudurtinių žodžių jungiamosios balsės **e** nėra, visuomet rašoma **ia**.

Dar žr. 4 skyrių „Sudurtinių žodžių rašymas“.

2* Su **ia** taip pat rašomi ir sudurtiniai dešimčių pavadinimai bei iš jų sudaryti žodžiai, pvz.: *ketur**ias**dešimt, penk**ias**dešimt, šeš**ias**dešimt, septyn**ias**dešimt, aštuon**ias**dešimt, devyn**ias**dešimt; ketur**ias**dešimtas, penk**ias**dešimtmetis.*

2.3. Nosinių raidžių *ą, ę, į, ū* rašymas

Raidžių *ą, ę, į, ū* rašymas žodžių kamienne

T.

2.3.1. Nosinės raidės *ą, ę, į, ū* prieš priebalsį *s* rašomos giminiškų žodžių (ar jų formų) šaknyse, kai ilgieji balsiai kaitaliojasi su dvigarsiais *an, en, in, un*, pvz.:

bręsti, bręsta (nes *brendo, brandus*); *galąsti* (nes *galanda*); *grįsti* (nes *grindė*); *išsigąsti, gąsčioti, nuogąstauti, išgąstis* (nes *išsigando*); *kąsti, kąsčioti, kąsnoti, kąsniuoti, kąsnis* (nes *kanda, kando*); *kęsti, Kęstutis, Kęsas, Kęsminas* (nes *kentė*); *lįsti, ląsta* (nes *lindo, lenda*); *pažįsta* (nes *pažinti*); *rąstas, ręsti* (nes *rentė*); *skęsti* (nes *skendo*); *siųsti* (nes *siunčia, siuntė*); *skųsti* (nes *skundė*); *skląstis, sklęsti* (nes *sklendė*); *spąstai, spęsti* (nes *spendė*); *spręsti* (nes *sprendė*); *švęsti* (nes *šventė*); *žįsti* (nes *žindo*).

Komentarai ir patarimai

* Nosinės raidės nerašomos veiksmažodžių šaknyse, kuriose esamajame laike atsiranda intarpas *n* ir susidaro dvigarsis, o kitų pagrindinių formų šaknyse dvigarsio nėra, pvz.: *akti, anka, ako; sekti, senka, seko; gesti, genda, gedo*.

T.

2.3.2. Nosinės raidės *ą, ę, į* prieš priebalsius *s, š, ž* žodžių šaknyse rašomos, kai nosinėmis raidėmis žymimi garsai giminiškuose žodžiuose kaitaliojasi tarpusavyje, pvz.:

drąsa, drąsus, drąsuolis, drąsiai, Drąsutis, Drąseika, Drąsėnai, plg. *drįsti; grąža, grąžinti* (skolą), *grąžtas, grąžyti, saulėgrąža, sugrąžtai, atogrąža*, plg.: *grįžti, grįžimas, grįžčioti, grįžtė, grįžtuvės, grįžulas, Grįžulo Ratai, gręžti, gręžinys, gręžimas*; *mąstyti, mąstymas, mąstytojas*, plg.: *mįslė; ręžtis, įsirežti*, plg.: *rąžytis, rąžymasis, rąžulys, Rąžė; tąsyti, tąsymasis, tąsa, tąsus, tąsumas, nuotąsos, pratąsa, užtąsyti, patąsa* „bastūnas“, plg.: *tęsti, pratęsimas, tęsinys, tęstinis, tęstinumas, tįsti; tįsčioti, tįstelėti, tįsoti* „būti nusitęsusiam“, *ištįsėlis, tįsalas, tįsumas, tįsis, ištįstakklis; trąšos*, plg. *tręšti, tręšimas*.

Komentarai ir patarimai

1* Nosinės raidės *ą, ę* nerašomos, jei giminiškų žodžių ar kitų to paties žodžio formų šaknyje *a* ir *e* kaitaliojasi su *ė*, pvz.: *graso, gresia, grėsti; drasko, dreskia, drėskė*.

2* Nosinės raidės nerašomos, kai giminiškų žodžių ar kitų to paties žodžio formų šaknyse ilgas balsis kaitaliojasi su trumpuoju, pvz.: *driksti, dryska (dryksta), drisko; gižti, gyžta, gižo; įgristi, įgrysta, įgriso; tižti, tyžta, tižo*.

3* Veiksmažodis *tįsoti, tįso, tįsojo* vartojamas reikšmėmis „būti nutįsusiam“ ir „gulėti, būti išsitiesusiam“, variantas su šaknimi *tys-* (antrąja reikšme) klaida nelaikomas.

4* Ilgoji balsė *y* rašoma žodžiuose *lysti* „plonėti“, *lysta, lyso; ryžtas, ryžtis, ryžtingas, pasiryžęs*.

5* Šaknies *mąst-* „galvoti“ nereikia painioti su *mast-* „pinti, mesti audeklui siūlus; eiti dideliais žingsniais“, pvz.: *mastas, mastelis, mastyti, masto, mastė, Masčio ežeras, Mastupis*.

6* Nosinės raidės nerašomos šių žodžių šaknyse: *asla, brasta, balastas, lysvė, gryčia, gražinti* „puošti“, *ražas, ražiena, pažastis, samanos, vaškas, žastas*.

7* Nereikia painioti žodžių *tęsėjas* „tas, kuris tęsia“ ir *tesėtojas* „tas, kuris tesi pažadą“. Veiksmažodžio *tesėti, tesi, tesėjo* (žodį, pažadą) šaknyje nosinė balsė nerašoma.

8* Nosinės raidės nerašomos šiuose tikriniuose žodžiuose *Kastytis, Žasliai*.

T.

2.3.3. Nosinės raidės **ą, ę** žodžių šaknyse rašomos, kai jomis žymimi garsai išlieka ilgi tiek kirčiuotame, tiek nekirčiuotame skiemenyje:

a) daiktavardžių šaknyse ir iš jų padarytuose žodžiuose, pvz.: *ąsa (ąsotis, ąselė, ąsinis, ąsinė, ąsotas, ąsota, dviąsis, dviąsė, beąsis, beąsė); ąžuolas (ąžuolynas, ąžuolynė, ąžuolinis, ąžuolinė, paąžuolis, Ažuolas (vardas), Ažuolynė (kaimas), Ažuolų Būda), ląsta (ląstelė, ląsteliene, ląstelinis, ląstelinė); lęšis (lęšiukas, lęšienė, lęšinis, lęšinė); vąšas (vąšelis); žąsis (žąsinas, žąsiukas, žąsidė, žąsiena, Žąsinas, Žąsinienė, Žąsinaitė (pavardė), Žąsyčiai (kaimas), Žąsa; žąslai (žąsleliai);*

b) veiksmažodžių esamojo laiko šaknyse ir jų išvestinėse formose, pvz.: *bąla, gęsta, glęžta* „vysta, silpsta“, *gvęra* „genda“, *klęra, mąžta, sąla, šąla, šąšta, tęžta* „šlampa; darosi lepus“, *tręšta*.

Komentarai ir patarimai

1* Nosinės raidės rašomos rečiau vartojamų žodžių šaknyse, pvz.: *gėšė* „pilkasis garnys“, *įščios* „viduriai (paprastai motinos)“, *vqškaras* „kibiro ar katilo nešamasis lankas“, *brqzgėti* „treškėti, kramsėti“, *brqzginti* „balzginti, tarškinti, tarškinti“.

2* Tik veiksmažodžių esamojo laiko šaknyse esančios nosinės raidės rašomos visuose asmenyse, pvz.: *bqlu*, *bqli*, *bqlame*, *bqlate*; *šqlu*, *šqli*, *šqlame*, *šqlate*.

3* Tik veiksmažodžių esamojo laiko šaknyse rašomos nosinės raidės išlieka ir jų išvestinėse formose, pvz.: *gęstantis*, *gęstant*; *tęžtantis*, *tęžtant*; *šqlantis*, *šqlant*.

4* Jei nosinės raidės rašomos tik veiksmažodžių esamojo laiko šaknyse, jos nerašomos šių veiksmažodžių bendračių, kitų laikų ir jų išvestinių formų, taip pat iš jų padarytų žodžių šaknyse, pvz.: *sqla*, bet *apsalti*, *apsalo*, *apsals*, *apsalęs*; *šqšta*, bet *nušašti*, *nušašo*, *nušašęs*; *bqla*, bet *pabalęs*, *balina*, *baldamas*; *šqla*, bet *šalti*, *šaltis*, *pašalas*; *tęžta*, bet *sutežęs*; *tręšta*, bet *sutrešęs*; *gęsta*, bet *užges*, *gesina*, *gesdamas*.

5* Nosinės raidės rašomos rečiau vartojamų veiksmažodžių esamojo laiko šaknyse, jų išvestinėse formose ir iš jų padarytuose žodžiuose, pvz.: *glęra* „klimba“, *kęra* „lupasi“, *kęžta* „skursta, sūsta“, *knęžta* „dūžta“, *kręšta* „stingsta, džiūsta“, *nukąra*, *skąra* „dryksta“, *sušląma* „pradedą šlamėti“, *sušnąra* „pradedą šnarėti“, *žabqla* „anka“, *žqla* „darosi žalias“.

6* Nereikia painioti skirtingai rašomų giminiškų veiksmažodžių esamojo laiko formų, pvz.: *sušląmti*, *sušląma*, *sušląmo* ir *sušlamėti*, *sùšlama*, *sušlamėjo*; *sušnarti*, *sušnąra*, *sušnaro* ir *sušnarėti*, *sùšnara*, *sušnarėjo*.

T

2.3.4. Nosinė raidė rašoma priešdėlyje *są-*, pvz.:

sąjunga, *sąmata*, *sąmyšis*, *sąmojis*, *sąmokslas*, *sąmokslininkas*, *sąmonė*, *sąmonėti*, *sąmoningas*, *sąmoninga*, *sąnarys*, *sąnašos*, *sąnaudos*, *sąrašas*, *sąsaga*, *sąskaita*, *sąsiauris*, *sąsiuvinis*, *sąskrydis*, *sąstatas*, *sąvartynas*, *sąveika*, *sąveikus*, *sąveiki*, *sąvarža*, *sąvoka*, *sąvokinis*, *sąvokinė*, *sąžinė*, *sąžiningas*, *sąžininga*.

Komentarai ir patarimai

* Nosinės raidės nerašomos priešdėlio *sq-* variantuose **sam-**, **san-**, pvz.: **sambrūzdis**, **sambūris**, **samprata**, **sandara**, **sandauga**, **sandėlis**, **sandūra**, **sanglauda**, **sankasa**, **sankryža**, **santaka**.

T

2.3.5. Nosine raide rašomas priešdėlis **i-**, pvz.:

icentrinis, **i**centrinė, **i**dainuoti, **i**daras, **i**dauba, **i**dėklas, **i**dirbis, **i**domus, **i**domi, **i**elektrinti, **i**galioti, **i**galiojimas, **i**griuva, **i**imti, **i**kainis, **i**kalnė, **i**kandin, **i**kapės, **i**kypai, **i**kyrėti, **i**kyrus, **i**kyri, **i**krova, **i**kurtuvės, **i**kyrus, **i**kyri, **i**našas, **i**nikti, **i**pareigojimas, **i**pareigoti, **i**pėdinis, **i**rankis, **i**rėminti, **i**taka, **i**sakymas, **i**skaita, **i**statymas, **i**vaizdis, **i**vykis, **i**žymus, **i**žymi, **i**žūlus, **i**žūli, **i**kojis (upė).

Komentarai ir patarimai

1* Nosinės raidės nerašomos priešdėlio *i-* variantuose **in-**, **im-**, pvz.: **indėlis**, **inkilas**, **intakas**, **intarpas**, **impilas**, **Imbradas**, **Imbrasas**.

2* Kai žodžio pradžioje atskiru skiemeniu einantis balsis nėra priešdėlis, lietuviškuose žodžiuose rašoma raidė **y**, pvz.: **yda**, **ydingas**, **ydinga**, **yla**, **ypač**, **ypatybė**, **ypatingas**, **ypatinga**, **yris**, **Ygla**, **Ylakiai**, **Yliškės**; tarptautiniuose žodžiuose rašoma raidė **i**, pvz.: **idealas**, **idėja**, **idėjinis**, **idėjinė**, **idilė**, **iliuzija**, **ikona**, **imanentinis**, **imanentinė**, **imigrantas**, **imigrantė**, **imitacija**, **iracionalus**, **iracionali**, **ironija**, **izoliacija**, **Ikaras**, **Ilinojus**, **Iranas**, **Islandija**, **Italija**.

T

2.3.6. Nosine raide rašomas prielinksnis **i**, pvz.:

eiti **i** teatrą, mesti **i** dėžę, pilti **i** puodelį, važiuoti **i** užsienį, žiūrėti **i** paveikslą.

Raidžių q, ę, į, ū rašymas žodžių galūnėse

T

2.3.7. Nosinės raidės **a**, **ę**, **į**, **ū** rašomos linksniuojamųjų žodžių vienaskaitos galininko galūnėje, pvz.:

džiaugsma, **jūra**, **knyga**, **ryta**, **balta**, **mėlyna**, **stora**, **žema**, **penktą**, **kitą**, **mylimą**, **skaitomą**, **Adomą**, **Mindaugą**, **Mildą**, **Ritą**, **Dubravą**, **Gružą**, **Dubysą**, **Ignaliną**, **Palangą**; **gėlę**, **laimę**, **naujovę**,

tėvyne, vaistine, ledine, išskirtine, metinė, šalutinė, Danguolė, Gustė, Mikelytė, Karalienė, Paukštė, Kernavė, Rusnė, Tauragė; brolių, krūvių, paskirti, pilį, pojūtį, didį, respublikinį, pasaulinį, augantį, lekiantį, žavintį, šitokią, Karolį, Rytį, Aistį, Paknį, Joniškį, Raudondvarį, Medvėgalį, Nemunėlį; sūnų, turgų, dailų, guvų, našų, saldų, Butkų, Alytų, Teirų.

Komentarai ir patarimai

* Sangražos dalelytė *-si* daiktavardžio vienaskaitos galininko galūnės rašybos nekeičia, pvz.: *kreipimasi, mokymasi, rengimasi.*

I.

2.3.8. Nosinės raidės nerašomos:

a) įvardžių vienaskaitos galininko galūnėje *mane, tave, save*, bet rašomos šių įvardžių kilmininko galūnėje *manęs, tavęs, savęs*; dar žr. 2.2.7 punkto komentarą;

b) kieikinių skaitvardžių nuo 11 iki 19 ir įvardžio *keliolika* galininkų galūnėse, pvz.: *Tai nutiko prieš vienuolika metų. Varpai skambėdavo kas penkiolika minučių. Kompensacijos turėtų būti išmokėtos per keliolika metų;*

c) bevardės giminės (negimininės formos) būdvardžių, įvardžių, skaitvardžių ir dalyvių galūnėse, pvz.: *Senolis yra ir šilta, ir šalta matęs. Visa palikau namie. Kaimynas antra tiek turi. Rodė vietas, kur būta, nakvota ir valgyta.*

T.

2.3.9. Nosinė raidė *ų* rašoma linksniuojamųjų žodžių daugiskaitos kilmininko galūnėje, pvz.: *brolių, gėlių, knygų, namų, naujovių, pilių, rytų, sūnų, baltų, dailių, ledinių, metinių, šiltų, penkių, šeštų, kitų, šitokių, mylimų, skaitomų, skaitančių, Anykščių, Daugų, Dusetų, Druskininkų, Kamajų.*

Komentarai ir patarimai

* Sangražos dalelytė *-si* daiktavardžio daugiskaitos kilmininko galūnės rašybos nekeičia, pvz.: *kreipimusi, mokymusi, rengimusi.*

T.

2.3.10. Nosinės raidės rašomos veikiamųjų dalyvių trumpųjų formų vardininko galūnėse:

a) balsės *a, i* rašomos esamojo laiko vyriškosios giminės dalyvių vienaskaitos ir daugiskaitos vardininko galūnėse (pvz.: *klausąs, matąs, rašąs, skaitąs, tvarkąs; klausą, matą, rašą, skaitą, tvarką,*

stovįs, tikįs, tylįs, žiūrįs; stovį, tikį, tylį, žiūrį) ir būsimąjo laiko vyriškosios giminės dalyvių vienaskaitos ir daugiskaitos vardininko galūnėse (pvz.: *klausysiąs, matysiąs, rašysiąs, skaitysiąs, stovėsiąs, tikėsiąs, tylėsiąs, tvarkysiąs, žiūrėsiąs; klausysią, matysią, rašysią, skaitysią, stovėsią, tikėsią, tylėsią, tvarkysią, žiūrėsią*);

b) balsė *ę* rašoma vyriškosios giminės būtojo kartinio laiko (pvz.: *klausęs, matęs, rašęs, skaitęs, tvarkęs; klausę, matę, rašę, skaitę, tvarkę*) ir būtojo dažninio laiko vyriškosios giminės dalyvių vienaskaitos ir daugiskaitos vardininko galūnėse (pvz.: *klausydavęs, matydavęs, rašydavęs, skaitydavęs, tvarkydavęs; klausydavę, matydavę, rašydavę, skaitydavę, tvarkydavę*).

T

2.3.11. Nosinės raidės rašomos įvardžiuotinių formų (būdvardžių, dalyvių, įvardžių, skaitvardžių) šių linksnų galūnėse:

a) vienaskaitos galininko ir daugiskaitos kilmininko abiejuose galūnės skiemenyse, pvz.: *gražųjį, gražiąją, naująjį, naująją, studijuojantįjį, studijuojančiąją, būsimąjį, būsimąją, manąjį, manąją, antrąjį, antrąją; gražiųjų, naujųjų, studijuojančiųjų, būsimųjų, manųjų, antrųjų*;

b) *ą* rašoma moteriškosios giminės vienaskaitos įnagininko ir daugiskaitos galininko priešpaskutiniame skiemenyje, pvz.: *gražiąją, naująją, studijuojančiąją, būsimąją, manąją, antrąją; gražiausias, naujausias, studijuojančiausias, būsimiausias, maniausias, antrausias*.

Komentarai ir patarimai

* Įvardžiuotinių formų vienaskaitos naudininko ir vietininko galūnėse nosinės raidės nerašomos, pvz.: *naujajai, naujajam, naujajame, būsimajai, būsimajam, būsimajame, antrajam, antrajai, antrajame*.

T

2.3.12. Nosinė raidė *ų* rašoma tariamosios nuosakos trečiajame asmenyje, pvz.: *aiškintų, braškėtų, bėgtų, griūtų, eitų, klausytų, lauktų, lytų, matytų, mokytų, neštų, norėtų, pirktų, rašytų, reikėtų, rengtų, siaustų, skaitytų, srūtų, vadintų, valgytų, važiuotų, žiūrėtų*.

Komentarai ir patarimai

1* Sangrąžos dalelytė **-si** tariamosios nuosakos galūnės rašybos nekeičia, pvz.: *juoktusi, mokytusi, praustusi, rengtusi.*

2* Gali sutapti veiksmažodžių tariamosios nuosakos trečiojo asmens forma ir neveikiamųjų dalyvių būtojo laiko daugiskaitos kilmininko linksnis, plg.: *Menininkams svarbu, kad jų darbus **pirktu** ir Darbuotojas turi patikrinti **pirktu** prekių svorį ir matą.*

3* Nosinė raidė **u** rašoma vis dar pavartojamos veiksmažodžio formos – siekinių gale: *dirbtu, medžiotu (išėjo medžiotu, eik dirbtu).*

3. PRIEBALSIŲ RAŠYMAS

3. Lietuvių kalbos priebalsės dažniausiai rašomos laikantis fonetinės rašybos principo, t. y. priebalsės rašomos taip, kaip girdima tariant. Kita vertus, nemažai remiamasi morfologinės rašybos principu, t. y. rašoma pagal kilmę – taip, kaip giminiškuose žodžiuose ar kitose to žodžio formose pagal kaitybos ar darybos dėsningumus. Taip pat pasitaiko tradicinės rašybos atvejų, pvz., *aukštas* – rašoma taip, kaip tariama, nors darybiškai siejama su *augti*.

3.1. Fonetinė priebalsių rašyba

T

3.1.1. Priebalsės taip, kaip tariama, rašomos šiais atvejais:

a) žodžių šaknyje, kai eina prieš bales ir dvibales, pvz.: *gėlė, gėrybė, kūryba, laimė, laukas, namas, vėjas, Matas, Saulius, Būda, Dainys, Mūša, Mažeikiai, Seda, geras, gera, gūdus, gūdi, meilus, meili, sotus, soti, vienas, viena, kitas, kita, visas, visa, mes, jūsų, matyti, gulėti, sūpuoti, tylėti, bėga, meta, šoka, lėtai, vakarop, kada*;

b) kai eina prieš **l, m, n, r, v, j**, pvz.: *klausti, kaklas, plauti, šluota, žaislas, Sližys, Klaipėda, Karklė, greitmaistis, kmynas, prašmatnus, smailas, versmė, Kmita, Pryšmančiai, Smalvos, glotnutis, knyga, plasnoti, sapnuoti, šnekus, Dauknys, Dotnuva, Švėkšna, gaisras, kraštas, prekė, traukti, antras, Kražiai, Sruoja, Trakai, aitvaras, apvežti, svirnas, švarus, Apvardai, Kvėdarna, Šventoji, bjaurus, pjauti*;

c) kai eina prieš priebalses (išskyrus **l, m, n, r, v, j**) ir jų kilmę sunku nustatyti, pvz.: *aikštė, aukštas, daiktas, lazda, status, spaudė, vapsva*.

Komentari ir patarimai

1* Prieš priebalses **l, m, n, r** einančios priebalsės rašomos taip, kaip tariama, net ir tais atvejais, kai giminiškuose žodžiuose rašoma kitokia priebalsė, pvz.: *dugnas* (plg. *dubti*), *drumzlės* (plg. *drumsti*), *mėšlas* (plg. *mėžti*).

2* Yra panašiai tariamų žodžių, bet su nevienodo skardumo priebalsiais, todėl jie žymimi skirtingomis priebalsėmis, plg.: *viskėti* „virpėti, krutėti“ ir *vizgėti* „judėti, krutėti“; *plazdėti* „1. plasnoti, mosuoti; 2. plevėsuoti; 3. plakti, pulsuoti“ ir *plastėti* „1. plasnoti; 2. plakti, tvinkčioti“; *stiebtis* ir *stieptis* „stiebtis“.

T.

3.1.2. Iš klausos rašomi pučiamieji priebalsiai **š, ž**, einantys prieš **č, dž**, kai žodžių kilmė neaiški, taip pat priesagoje **-ščias, -(i)a**, pvz.:

barščiai, bergždžias, bergždžia, beždžionė, nuščiuvo, atvirkščias, atvirkščia, išvirkščias, išvirkščia, nėščia, plokščias, plokščia, tuščias, tuščia.

I.

3.1.3. Priesagoje **-ščias, -(i)a** prieš **č** iš tradicijos rašoma **s**, pvz.: *gulsčias* (plg. *gul* + *sčias*), *gulsčia, klūpsčias, klūpsčia, kniūbsčias, kniūbsčia, kūlvirsčias, kūlvirsčia, pėsčias, pėsčia.*

Komentarai ir patarimai

* Iš tradicijos **s** prieš **č** rašoma ir žodyje *įsčios*.

T.

3.1.4. Iš klausos rašomos šaknies galo **č, dž** ar **t, d** skirtingose to paties žodžio formose ar giminiškuose žodžiuose šiais atvejais:

a) priebalsės **č, dž** rašomos, kai kaitant žodį jomis žymimais garsais virsta minkštieji priebalsiai **t, d** prieš balsius **a, o, u** (ir jais prasidedančius dvibalsius), pvz.: *miestiečio, miestiečiui, miestiečiu, miestiečiai*, plg. *miestietis*; *pačios, pačiai, pačių*, plg. *pati*; *pykčio, pykčiui, pykčiu*, plg. *pyktis*; *karčios, karčiai, karčių*, plg. *karti*; *Gyčio, Gyčiui, Gyčiu*, plg. *Gytis*; *Žemaičio, Žemaičiui, Žemaičiu*, plg. *Žemaitis*; *gaidžio, gaidžiui, gaidžiu, gaidžiai, gaidžių*, plg. *gaidys*; *vabzdžio, vabzdžiui, vabzdžiu, vabzdžiai, vabzdžių*, plg. *vabzdys*; *Gruodžio, Gruodžiui, Gruodžiu*, plg. *Gruodis*; *Mosėdžio, Mosėdžiui, Mosėdžiu*, plg. *Mosėdis*; *nuoširdžios, nuoširdžiai, nuoširdžių, nuoširdžia*, plg. *nuoširdi*; *audžio, audžia*, plg. *audi, audei*; *jaučiu, jaučia; jaučiau*, plg. *jauti, jautėi*; *verčiu, verčia, verčiau*, plg. *verti, vertėi*;

b) priebalsės **č, dž** rašomos, kai sudarant giminiškus žodžius jomis žymimais garsais virsta minkštieji priebalsiai **t, d** prieš balsius **a, o, u** (ir jais prasidedančius dvibalsius), pvz.: *apyjuodžiai*, plg. *apyjuodis*; *saldžiai*, plg. *saldus*; *valandžiukė*, plg. *valanda*; *klaidžiojo*, plg. *klaidus*; *vedžiojo*, plg. *vedė*; *darbščiai*, plg. *darbštus*; *kačiukas*, plg. *katė*; *kirpčiai*, plg. *kirpti*; *pikčiurna*, plg. *piktas*; *sočiai*, plg. *sotus*;

c) priebalsės **t, d** rašomos, kai sudarant giminiškus žodžius jomis žymimais garsais virsta **č, dž** prieš **e, é, i**, pvz.: *bažnytinis*, plg. *bažnyčia*; *kopetėlės*, plg. *kopėčios*; *koplytėlė*, plg. *koplyčia*; *svetelis*, plg. *svečias*; *pradinis*, plg. *pradžia*; *valdiškas*, plg. *valdžia*;

d) priebalsės **č, dž** rašomos prieš priesagą **-ienė** ištekęjusių moterų pavardėse, pvz.: *Balčienė, Balčiuvienė*, plg. *Balčius*; *Jankevičienė*, plg. *Jankevičius*; *Radžienė*, plg. *Radžius*; *Stundžienė*, plg. *Stundžia*.

Komentariai ir patarimai

1* Priebalsių minkštumą prieš *a*, *o*, *u* žymi minkštumo ženklas *i*, dar žr. 3.3 poskyrį „Priebalsių minkštumo žymėjimas“.

2* Priebalsės **č**, **dž** išlaikomos ir rašant nepriesagines moterų pavardes, pvz.: *Stundžia* – *Stundžė*, *Radžius* – *Radžė*, *Račas* – *Račė*.

3.2. Morfologinė priebalsių rašyba

T.

3.2.1. Pagal kilmę priebalsiai rašomi šiais atvejais:

a) duslieji priebalsiai **k, p, t, s, š**, suskardėję prieš skardžiuosius priebalsius *b, d, g, z, ž*, pvz.: *sukdamas* (tariama *sugdamas*), *trukdis* (tariama *trugdis*), *kirpdamas* (tariama *kirbdamas*), *lipdyti* (tariama *libdyti*), *kasdamas* (tariama *kazdamas*), *krenkšdamas* (tariama *krengždamas*);

b) skardieji priebalsiai **b, d, g, z, ž**, suduslėję prieš dusliuosius *k, p, t, s, š*, pvz.: *dirbti* (tariama *dirpti*), *gobšus* (tariama *gopšus*), *lygtis* (tariama *lyktis*), *sirgtų* (tariama *sirkų*), *zyzti* (tariama *zysti*), *griežtas* (tariama *grieštas*), *varžtas* (tariama *varštas*), *šliaužti* (tariama *šliaušti*), *Juodkrantė* (tariama *Juotkrantė*), *Kryžkalnis* (tariama *Kryškalnis*).

Komentarai ir patarimai

1* Pagal kilmę rašomuose giminiškuose žodžiuose skardžiuosius ir dusliuosius priebalsius galima lengvai nustatyti žodį palyginus su tokia jo forma ar giminišku žodžiu, kur abejojamas priebalsis yra prieš balsį, pvz.: *bėga*, todėl *bėgti*, *bėgsime*; *dirba*, todėl *dirbti*, *dirbkite*; *rūgo*, todėl *rūgti*, *rūgštus*; *drėbė*, todėl *drabstyti*; *žengė*, todėl *žingsnis*; *ožys*, todėl *ožka*; *verkė*, todėl *virkdėti*, *virkdą*; *nešė*, todėl *nešdavo*, *nešdamas*.

2* Jei abejojama, kurią priebalsę bendraties, esamojo laiko ar iš jų išvestų formų šaknyje rašyti, patariama patikrinti pagal būtajį kartinį laiką: jei būtajame kartiniame laike šaknies gale yra **z** arba **ž**, šios priebalsės rašomos ir kitose formose, pvz.: *irzo*, todėl *irzti*, *irzta*, *irzantis*, *irzdamas*, *irztant*; *lūžo*, todėl *lūžti*, *lūžta*, *lūžantis*, *lūždamas*, *lūžtant*; *grimzdo*, todėl *grimzti*, *grimzta*.

T.

3.2.2. Šaknies pučiamieji priebalsiai **s, z, ž**, einantys prieš *č, dž*, pagal giminiškus žodžius rašomi ten, kur jų kilmę nesunku nustatyti, pvz.:

anksčiau (plg. *anksti*), *rūsčiai* (plg. *rūstus*), *siųsčiau* (plg. *siųstum*), *pavyzdžiui* (plg. *pavyzdys*), *vabzdžiai* (plg. *vabzdys*), *vežčiau* (plg. *vežė*).

Komentarai ir patarimai

* Tariant žodį, priebalsiai s, z, ž prieš č virsta š, o priebalsis z prieš dž virsta ž. Kad paaiškėtų, kurią priebalsę rašyti, žodį reikia pakeisti taip, kad vietoj č atsirastų priebalsis t, o vietoj dž atsirastų d, pvz.: *mokesčiai* (plg. *mokestis*), *skruzdžių* (plg. *skruzdė*), *vaizdžiai* (plg. *vaizdas*).

T.

3.2.3. To paties priešdėlio priebalsiai su skirtingais žodžiais visada rašomi vienodai, neatsižvelgiant į tarimą, pvz.:

apdaras, **ap**drausti, **ap**gauti, **at**busti, **at**garsis, **at**kelti, **at**sisukti, **at**želti, **iš**bėgti, **iš**girsti, **iš**sikelti, **iš**sunkti, **už**bėgti, **už**kelti, **už**sienis, **už**sistoti, **už**sukti, **už**šokti, **Už**kalnis, **Už**tiltė;

iššalti, **iš**šauti, **iš**šluoti, **iš**šokti, **iš**škuoti, **iš**švaistyti, **iš**šveisti, **perra**šyti, **perr**ėkti, **perr**engti, **perr**egistruoti, **perr**inkti, **perr**išti, **perr**ūšiuoti, **prieš**šventinis, **užž**arstyti, **užž**elti, **užž**iebtį, **užž**ymėti, **užž**eldinti, **užž**vyruoti; **kontr**reakcija, **kontr**reformacija, **superr**adikalus, **super**reliatyvumas, plg. 2.1.11 ir 4.4 punktus.

Komentarai ir patarimai

1* Morfologiškai, neatsižvelgiant į tarimą, rašomi ir priebalsiai, kai tariant priešdėlio ir šaknies priebalsiai susilieja, pvz.: *išsukti* (nors tariama *isukti*), *išskaita* (nors tariama *iskaita*), *užsiversti* (nors tariama *usiversti*), *užsakymas* (nors tariama *usakymas*).

2* Priešdėlio *sq-* variantas *san-* prieš *b, p* virsta *sam-*, pvz.: *sambūris*, *sambūvis*, *sampyna*, *samplaika*. Plg. 2.3.5 punkto 1-ą komentarą.

T.

3.2.4. Veiksmažodžių šaknies gale prieš balses rašomos priebalsių samplaikos **sk, šk, zg, žg**, prieš priebalses – **ks, kš, gz, gž**, pvz.: *dreskia* – *drėksti*, *brėško* – *brėkšta*, *reiškia* – *reikšti*, *mezga* – *megzti*, *džeržgia* – *džergžti*. Taip rašomi ir žodžiai, padaryti iš atitinkamų veiksmažodžių formų, pvz.: *mezginys* (iš *mezgė*), bet *megztinis* (iš *megzti*); *reiškinys* (iš *reiškė*), bet *reikšmė* (iš *reikšti*).

Komentarai ir patarimai

1* Norint pasitikrinti, kurią samplaiką – skardžių ar duslių priebalsių – rašyti prieš priebalsę, žodį reikia pakeisti taip, kad samplaika atsidurtų prieš balsę, pvz.: *drėksti*, nes *dreskia*; *megzti*, nes *mezga*.

2* Samplaikos **ks**, **kš** prieš balses rašomos tik veiksmažodžiuose, sudarytuose iš ištiktukų, pvz.: *blyksėti* (plg. *blykst*), *girkšėti* (plg. *girkšt*, nors *girgždėti*, *girgžda*).

T.

3.2.5. Veiksmažodžio kamiengalio priebalsiai *s*, *z*, *š*, *ž* susilieja su būsimąjo laiko priesaga *-s-* ir rašoma viena priebalsė:

kai *s*, *z* susilieja su priesagos priebalsiu, rašoma *-s-*, pvz.:

s + s = s: *ves* (plg. *ves-ti* – *ves + s = ves*), *megs* (plg. *megz-ti* – *megz + s = megs*); *apkars* (plg. *apkarsti*), *apsimes* (plg. *apsimesti*), *apsispręs* (plg. *apsispręsti*), *atleis* (plg. *atleisti*), *bris* (plg. *bristi*), *guos* (plg. *guosti*), *išsigąs* (plg. *išsigąsti*), *juos* (plg. *juosti*), *klaus* (plg. *klausti*), *nekęs* (plg. *nekęsti*), *nuliūs* (plg. *nuliūsti*);

z + s = s: *apibrigs* (plg. *apibrigzti*), *burgs* (plg. *burgzti*), *dūgs* (plg. *dūgzti*), *grims* (plg. *grimzti*), *regs* (plg. *regzti*), *suurgs* (plg. *suurgzti*), *užmegs* (plg. *užmegzti*), *zys* (plg. *zyzti*), *zirs* (plg. *zirzti*);

kai priebalsiai *š*, *ž* priesagą *-s-* paverčia priesaga *-š-*, pvz.:

š + s = š: *neš* (plg. *neš-ti* – *neš + s = neš*), *veš* (plg. *vež-ti* – *vež + s = veš*); *auš* (plg. *aušti*), *brėkš* (plg. *brėkšti*), *ištikš* (plg. *ištikšti*), *kimš* (plg. *kimšti*), *kiš* (plg. *kišti*), *nebeloš* (plg. *nebelošti*), *pamirš* (plg. *pamiršti*), *papuoš* (plg. *papuošti*), *pasišiauš* (plg. *pasišiaušti*), *plėš* (plg. *plėšti*), *plyš* (plg. *plyšti*), *purkš* (plg. *purkšti*), *riš* (plg. *rišti*);

ž + s = š: *apgrėš* (plg. *apgrėžti*), *atgniauš* (plg. *atgniaužti*), *brėš* (plg. *brėžti*), *dauš* (plg. *daužti*), *grauš* (plg. *graužti*), *grįš* (plg. *grįžti*), *iššliauš* (plg. *iššliaužti*), *lauš* (plg. *laužti*), *negoš* (plg. *negožti*), *pavoš* (plg. *pavožti*), *rėš* (plg. *rėžti*), *sudroš* (plg. *sudrožti*), *teš* (plg. *težti*).

Komentarai ir patarimai

1* Veiksmažodžio būsimąjo laiko trečiojo asmens kamiengalio priebalsė išlieka ir kitų asmenų formose, pvz.: *zysiu*, *zysi*, *zysime*, *zysite* (nes *zys*); *rišiu*, *riši*, *rišime*, *rišite* (nes *riš*); *apgrėšiu*, *apgrėši*, *apgrėšime*, *apgrėšite* (nes *apgrėš*).

2* Pagal bendraties kamieną rašomos veiksmažodžio būsimąjo laiko kamieno priebalsės, išskyrus kamiengalio priebalses, pvz.: *dirbsiu* (nes *dirbti*, *dirba*, *dirbo*), *lipsiu* (nes *lipti*, *lipa*, *lipo*), *bėgsiu* (nes *bėgti*, *bėga*, *bėgo*), *lėksiu* (nes *lėkti*, *lekia*, *lėkė*).

T.

3.2.6. Veiksmažodžių liepiamojoje nuosakoje bendraties kamiengalio priebalsiai *k, g* susilieja su priesaga **-k-**, tariama ir rašoma viena priebalsė, pvz.:

$k + k = k$: *lauk*, *laukime*, *laukite* (plg. *lauk-ti* – *lauk + k – lauk*), *apsivilk* (plg. *apsivilkti*), *brauk* (plg. *braukti*), *lėk* (plg. *lėkti*), *lenk* (plg. *lenkti*), *merk* (plg. *merkti*), *neapsirik* (plg. *neapsirikti*), *nutrauk* (plg. *nutraukti*), *nuvyk* (plg. *nuvykti*), *pirk* (plg. *pirkti*), *plauk* (plg. *plaukti*);

$g + k = k$: *bėk*, *bėkime*, *bėkite* (plg. *bėg-ti* – *bėg + k – bėk*), *apžvelk* (plg. *apžvelgti*), *diek* (plg. *diegti*), *junk* (plg. *jungti*), *mėk* (plg. *mėgti*), *nebesirk* (plg. *nebesirgti*), *nepervark* (plg. *nepervargti*), *paneik* (plg. *paneigti*), *renk* (plg. *rengti*), *užbaik* (plg. *užbaigti*), *venk* (plg. *vengti*).

Komentarai ir patarimai

1* Veiksmažodžio liepiamosios nuosakos antrojo asmens kamiengalio priebalsė išlieka ir kitų asmenų formose, pvz.: *apžvelkime*, *apžvelkite* (nes *apžvelk*), *diekime*, *diekite* (nes *diek*), *junkime*, *junkite* (nes *junk*), *mėkime*, *mėkite* (nes *mėk*), *užbaikime*, *užbaikite* (nes *užbaik*), *venkime*, *venkite* (nes *venk*).

2* Veiksmažodžio kamiengalio priebalsiai *s, z, š, ž* prieš būsimąjo laiko dalyvių ir padalyvių priesagą **-s(i)ant, -s(i)anti** kinta taip pat kaip darant būsimąjo laiko asmenuojamąsias formas, pvz.: $\check{z} + s = \check{s}$, $\check{s} + s = \check{s}$: *pieš-ti* – *pieš+s(i)-ant-is* = *piešiantis*, *puoš-ti* – *puoš+s(i)-ant-is* = *puošiantis*, *ruoš-ti* – *ruoš+s(i)-ant-is* = *ruošiantis*; $\ddot{u}\check{z} + s(i) - ant-is$ = $\ddot{u}\check{s}iantis$; $\check{c}iuo\check{z} + s(i) - ant-is$ = $\check{c}iuo\check{s}iantis$.

3* Atkreiptinas dėmesys į tai, kad tam tikrų veiksmažodžių veikiamosios rūšies būsimąjo laiko dalyvių formos *puošiantis*, *piešiantis*, *ruošiantis*, *teršiantis* ir pan. sutampa su esamojo laiko dalyvių formomis, taip pat su sangražinės formos esamojo laiko padalyviu, pvz.: *Šiandien aikštę puošiantis* (es. l.) *paminklas pastatytas už suaukotas lėšas. Jis sakėsi rytoj puošiantis eglutę* (būs. l.). *Mergaitei puošiantis* (es. l. padalyvis) *į kambarį įėjo mama*.

T.

3.2.7. Sudurtiniuose žodžiuose dėmenų sandūros priebalsiai paprastai rašomi pagal žodžio sudedamąsias dalis, nors jie ir būtų suskardėję, suduslėję ar susilieję, pvz.:

bėgtakis (tariama *bėktakis*, bet *bėgo*), *durpžemis* (tariama *durbžemis*, bet *durpės*), *juokdarys* (tariama *juogdarys*, bet *juokas*), *kryžkelė* (tariama *kryškelė*, bet *kryžius*), *medkirtys* (tariama *metkirtys*, bet *medis*), *sausgyslė* (tariama *sauzgyslė*, bet *sausas*), *šlapdriba* (tariama *šlabdriba*, bet *šlapias*);

aplinkkelis, keturratis, puoddangtis, tarppirštis, pussausis, pusseserė, pusskaidris, pussunkis, pussveikis, šiaurrytys, švarraštis; hiperrealizmas.

Dar žr. 4 skyrių „Sudurtinių žodžių rašymas“.

Komentarai ir patarimai

* Vienas kitas sudurtinis žodis rašomas su praleista pirmojo dėmens paskutine priebalse, kartais praleidžiama ir jungiamoji balsė, pvz.: *kraugerys* (iš *kraujagerys* – *kraują geria*), *kovarnis* (iš *kovavarnis* – *kovo varna*), *rankogalis* (iš *rankovgalis* – *rankovės galas*), *karkvabalis* (iš *karklavabalis* – *karklo vabalas*), *smaigalys* (iš *smailagalys* – *smailas galas*). Dar žr. 4 skyrių „Sudurtinių žodžių rašymas“.

3.3. Priebalsių minkštumo žymėjimas

3.3. Prieš priešakinės eilės balsius, žymimus raidėmis **e, ę, ė, i, į, y**, ir dvibalsius (dvigarsius), prasidedančius **i, e, ė, y**, einantys priebalsiai (taip pat ir keli greta einantys priebalsiai) visada tariami minkštai. Visada minkštas priebalsis **j**. Šiais atvejais priebalsių minkštumas rašant papildomai nežymimas. Raidė **i** gali būti vartojama kaip minkštumo ženklas – ne balsiui, o priebalsių minkštumui prieš užpakalinės eilės balsius žymėti.

T

3.3.1. Prieš užpakalinės eilės balsius, žymimus raidėmis **a, ą, o, u, ū, ū**, ir dvibalsius **ai, au, ui, uo** einantys minkštieji priebalsiai žymimi minkštumo ženklu **i**, pvz.:

galia, kelias, pradžiamokslis, rinkliava, vėliava, žalias, žalia, netyčia, šiq, brangiųq, šauniųsias, rengiųs, Dalia, Kaniava, Garliava, Kaišiadorys, Žaliakalnis;

krioklys, girios, pykčio, žioplys, kūkčioti, liovėsi, žiovauti, aštuoniolika, šioks, tiesiog, Lionginas, Matulionis, Andrioniškis, Lioliai, Švenčionys, Vandžiogala;

bičiulis, sriuba, didžiulis, didžiulė, prakiurti, siųsti, šalių, švarių, gražiųjų, apžiūra, asiūklis, griūtis, žiūrėti, niūrus, niūri, ačiū, Marius, Gailiūtė, Niūniava, Žiubrys, Kriukai, Leliūnai, Liudvinavas;

kviečiai, medžiai, pietryčiai, renginiai, trupiniai, kaitriai, mandagiai, našiai, švariai, šiaip, Balsiai, Ėriškiai, Raseiniai;

džiaugsmas, kariauna, kiaunė, kriauklė, liaunas, liauna, siauras, siaura, gliaudyti, kniaukti, šliaužti, lėkiau, greičiau, daugiausia, Kiauleikis, Niaura, Kriaunos, Liaušiai;

broliui, drabužiui, dviračiui, ligoniui, medžiui, moksleiviui, paeiliui, pakeliui, pamečiui, palaipsniui, pavyzdžiui, pažodžiui, Liuima, Čiuiniai, Maciuičiai;

čiuožykla, buriuoti, skaičiuoti, vingiuoti, žaviuoju, apčiuopiamai, šiuokart, Šiuoriškiai, Veliuona.

T

3.3.2. Prieš priešakinės eilės balsius, žymimus raidėmis **e, ę, ė, i, į, y**, ir dvibalsius **ei, ie** visi priebalsiai tariami minkštai, bet jų minkštumas atskirai grafiškai nežymimas, pvz.:

genys, retas, reta, name, saulelė, šeši, bet, lęšis, kęsti, didelė, matęs, dėdė, bitė, lėkė, ežerėlis, šūktelėti, kitas, kita, tik, balsj, gaminį, tįsti, grįžti, tylis, vidinį, brydė, šašlykas, švyturys, laukymė, statyba, dalyti, dygti, vyti, grynas, gryna, Albinas, Jurgita, Akmenė, Elektrėnai,

deivė, įmonei, peilis, seilė, teisė, veidas, greitas, greita, išėikvoti, kreipti, pereiti, sveikinti, Meilutė, Kirdeikis, Rupeika, Debeikiai, Preila,

avietė, briedis, pienė, sniegas, stiebas, diegti, giedoti, griežtas, griežta, vienas, viena, Liepa, Diedonis, Giedraitis, Didkiemis, Prienai, Skiemonys.

Komentarai ir patarimai

* Priebalsių kietumas atskirai niekada nežymimas. Kietai tariami priebalsiai, einantys prieš užpakalinės eilės balsius **a, ą, o, u, ų, ū** ir dvibalsius **ai, au, ui, uo**, pvz.: *namas, grąžtas, sodas, butas, vaikų, lūžo, laikas, kaulas, muilas, kuolas*. Kieti yra ir žodžio galo priebalsiai, pvz.: *matyt, man, vėl, kol*.

T

3.3.3. Tarptautiniuose žodžiuose **č** ir **dž** dažniausiai tariami minkštai ir po jų prieš **a, o, u** rašomas minkštumo ženklas **i**, pvz.:

bačiata, chačiapuris, čia čia čia, čiabata, čiadra, čiakra, čianachas, čianachinė, čiardašas, čiarteris, čiastuška, čiatnis, čioperis, čiorisas, čiukčis, čiuvašas; džiazas, džiaivas.

I

3.3.4. Tradiciškai minkštumo ženklas po **č, dž** nerašomas senesniuose skoliniuose *džaulis, džatra*, taip pat vietovardžiuose ir kituose tą pačią šaknį turinčiuose žodžiuose, pvz.: *Azerbaidžanas – azerbaidžanietis, azerbaidžanietė, azerbaidžanietiškas, azerbaidžanietiška, azerbaidžanietiškai; Čadas – čadietis, čadietė, Ačačas, Čabaras, Čačakas, Ulančabas, Abidžanas, Džaba, Džakarta, Kambodža*; plg. lietuviškus žodžius *čaižyti, ginčas, kivirčas, pajodžarga; Ačas, Buračas, Skučas, Skučaitė*.

Komentarai ir patarimai

1* Klaidomis nelaikomi anksčiau išleistuose žodynuose teikiami tarptautinių žodžių kietųjų **č** ir **dž** rašybos variantai, pvz.: *bačata, chačapuris, ča ča ča, čadra, čakra, čanachas, čanachinė, čardašas, čarlstonas, čatnis, džiaivas*.

2* Paprastai kietai tariami ir be minkštumo ženklo rašomi tarptautinių žodžių kamiengalio priebalsiai **č, dž**, pvz.: *gaspačas, karpačas, kičas, linčas, mačas, pončas, pučas, ranča, skečas, Grinvičas; bridžas, chadžas, koledžas, radža, skrudžas, taledžas, Kembridžas*.

3* Transkribuotuose kitų kalbų vietovardžiuose po **č** ir **dž** gali būti ir minkštumo ženklas, pvz.: *Ačiamanas, Bakčiaras, Čiandziangas, Chadžiabadas*.

3.4. Priebalsės **j** rašymas

3.4. Tariamasis **j** rašomas lietuviškuose ir tarptautiniuose žodžiuose, bet yra atvejų, kai jis tariamas, bet nerašomas.

T

3.4.1. Tariamasis **j** rašomas lietuviškuose žodžiuose šiais atvejais:

a) žodžio pradžioje, viduryje ar gale prieš balses ir dvibalses ar tarp jų, pvz.:

javai, jaukus, jauki, jaunas, jauna, jaunystė, jausmas, javainis, jėga, jeigu, jerubė, jis, jie, jiems, joti, juodas, juoda, juokas, jungti, junginys, jungtuvės, jūra; Jeronimas, Jokūbas, Jonas, Jolanta, Jūratė, Jonava, Josvainiai, Jurbarkas; Jieznas (jiezniškis, jiezniškė), Jiesia, Jiešmuo Jiestrakis; gija, bijoti, joja, mojava, naujas, naujiena, sėjėjas, gerieji, gražiųjų, dveji, treji, Minija, Šventoji, Vilkija;

b) po priebalsių **b**, **p** trijų lietuviškų žodžių šaknyse *bjaurus, pjauti, spjauti* ir kituose bendrašakniuose žodžiuose ar sudurtinio žodžio dėmenyse, pvz.: *bjaurastis, bjauroti, bjaurybė, bjauruma, išbjauroti, subjurti, išpjauti, nupjauti, perpjauti, pjaustyti, pjausnys, pjaustiklis, pjautynės, pjautavas, pjūtis, pjūklas, pjuvenos, pjudyti, pjūvis, skerspjuvis, rugiapjūtė, šienapjūtė, rugpjūtis; spjaudalas, spjaudyti, spjaudyklė, spjuvis;*

c) sutrumpėjusio vienaskaitos vietininko gale, pvz.: *apačioj* (plg. *apačioje*), *galvoj* (plg. *galvoje*), *knygoj* (plg. *knygoje*), *stiklinėj* (plg. *stiklinėje*), *viduj* (plg. *viduje*), *viršuj* (plg. *viršuje*), *žolėj* (plg. *žolėje*), *gražioj* (plg. *gražioje*), *vienoj* (plg. *vienoje*), *kitoj* (plg. *kitoje*); taip pat prieveiksnių gale, pvz.: *rytoj* (plg. *rytojus*), *tuoj* (plg. *tuojau*).

Komentariai ir patarimai

1* Žodžio pradžios **j** išlieka ir priešdėlinio žodžio šaknies ar sudurtinio žodžio antrojo dėmens pradžioje, pvz.: *apyjaunis* (plg. *jaunas*), *atjoti* (plg. *joti*), *pajuodinti* (plg. *juodinti*), *pajūris* (plg. *jūra*), *sajunga, sujungti* (plg. *jungti*), *užjoti* (plg. *joti*), *pusjuodis* (plg. *juodas*), *anijonas* (plg. *jonas*), *hidrojėgainė* (plg. *jėgainė*), *Pajiesys, Pajiešmeniai, Pajieslys*.

2* Sutrumpėjusi daiktavardžių vienaskaitos vietininko galūnė *-yje* rašoma be **j**, pvz.: *medy, mūšy, šaly, širdy*. Plg. 2.1.13 komentarą.

3* Prieveiksnių baigmens *-(i)ui* gale **j** nerašomas, pvz.: *ilgainiui, palaipsniui, panakčiui, paraidžiui, paryčiui, paskui, pasroviui, pavėjui, pavymui, pažodžiui, pramaišiui*.

T.

3.4.2. Priebalsė **j** prieš *ie* lietuviškų žodžių pradžioje nerašoma iš tradicijos, nors priebalsis **j** tariamas, pvz.:

iena (ieninis); ieškoti (ieška, ieškinys, ieškiklis, ieškininis, ieškinėti, ieškojimas, ieškotojas, ieškovas); iešmas (iešmininkas, iešminis, iešmutis); ietis (ietigalis, ietininkas, ietisvaidis); ieva (ievynas, ievinis), iežti „imti iš ankšties“.

Komentarai ir patarimai

* Žodžio pradžios **ie** rašoma ir priešdėlinio žodžio šaknies ar sudurtinio žodžio antrojo dėmens pradžioje, pvz.: *apieškoti, išieškoti, paieška, dievoieška, saviieška.*

T.

3.4.3. Tariamas **j** rašomas tarptautiniuose žodžiuose šiais atvejais:

a) žodžio pradžioje prieš balses ir kamienė (ne prieš galūnes) tarp visokių balsių, išskyrus *i*, pvz.: *jachta, jaguaras, jakas, jambas, jardas, jaspis, jėgeris, jena, jėzuitas, jodas, joga, jogurtas, jonas, jorkšyras, juanis, juristas, jurta, juvelyras; Japonija, Jelgava, Jensenas, Johannesburgas, Jordanija, Jūrmala, Jutlandija; fajansas, majoras, majonezas, kajutė, projektas, projektuoti, rajonas;*

b) kamieno gale prieš galūnes po visų balsių, pvz.: *fojė, soja, liokajus, samurajus, Paragvajus, Šanchajus, alėja, idėja, Gvinėja, Eritrėja, apogėjus, didžėjus, licėjus, trofėjus, Brodvėjus, Sidnėjus, galerija, kolonija, loterija, Airija, Italija, radijas, Mesijas, Tokijas, genijus, opijus, Konfucijus, Merkurijus, Tiberijus, jubiliejus, mauzoliejus, Betliejus;*

c) po priebalsių, pvz.: *adjutantas, aljansas, ateljė, barjeras, feljetonas, fjordas, interjeras, konjakas, losjonas, objektas, pasjansas, paviljonas, pjesė, premjera, premjeras, reljefas, subjektas, vinjetė, voljeras, Moljeras, Robespjeras;*

d) prieš lietuviškas priesagas *-inis, -inė, -iškas, -iška, -uoti* ir kt., pvz.: *archajinis, archajinė, archajiškas, archajiška (archajiškai, archajiškumas), diferencijuoti (diferencijavimas), herojinis, herojinė, herojiškas, herojiška (herojiškai, herojiškumas), idėjinis, idėjinė, idėjiškas, idėjiška (idėjiškai, idėjiškumas), inicijuoti (inicijavimas), jubiliejinis, jubiliejinė, plagijuoti (plagijavimas), stojiškas, stojiškas (stojiškai, stojiškumas), varijuoti (varijavimas).*

Komentarai ir patarimai

1* Senuosiuose skoliniuose **j** rašoma po *i* prieš ilgai tariamą *o*, pvz.: *brevijorius, fortepijūnas, valerijūnas, zakristijūnas, Kristijūnas, Marijūnas, Marijonà (Marijūnos), Sebastijūnas.*

Pagal šių skolinių pavyzdį tariaimi ir rašomi žodžiai *milijonas, milijonierius, milijoninis, milijoninė, bilijonas, trilijonas, milijardas; arijonai, arminijonai, bazilijonai, marijonai, paulikijonai, presbiterijonai*.

2* Prieš trumpai tariamą o tarptautiniuose žodžiuose *anijònas, katijònas*, nes jie baigiasi *jònas* (plg. *Jònas*).

T

3.4.4. Raidė **j** nerašoma tarptautiniuose žodžiuose po *i*, nors priebalsis *j* dažniausiai tariamas, šiais atvejais:

a) tarptautinių žodžių šaknyse, pvz.:

antibiotikas, biofizika, biografija, biologija, biosfera, biblioteka, pianinas;

b) prieš nelietuviškas priesagas, taip pat ir tarp balsių, iš kurių viena yra *i*, pvz.:

asociacija, diferenciacija, variacija; konfidencialus, konfidenciali, materialus, material, oficialus, oficiali, provincialus, provinciali, socialus, sociali, specialus, speciali; foliantas, oficiantas, repatriantas, variantas; antikvariatas, komisariatas, plagiatas, opiatas, sekretoriatas, šariatas; aukcionas, batalionas, čempionas, kompanionas, legionas, medalionas, regionas, skorpionas, stadionas; abiturientas, ingredientas, klientas, koeficientas, pacientas, recipientas; archaizmas, egoizmas, heroizmas, judaizmas, krišnaizmas, sintoizmas; akvariumas, definariumas, herbariumas, kolokviumas, konsiliumas, opiumas, sociumas; heroika, stoikas; idiotas, patriotas; amoniakas, biliardas, inicialas, socialinis, socialinė, socialistas, griliažas, makiažas, radiola.

Komentari ir patarimai

1* Tarptautiniuose žodžiuose priebalsė **j** nerašoma, jei toks garsas netariamas; rašoma **i** kaip minkštumo ženklas, pvz.: *aliarmas, džiazas, jubilatas, pliažas*.

2* Tos pačios šaknies tarptautiniai žodžiai su lietuviškomis ir tarptautinėmis priesagomis rašomi skirtingai, plg.: *diferencijuoti, diferencijavimas*, bet *diferenciacija, diferencialas*; *inicijuoti, inicijavimas*, bet *iniciatyvus, iniciatorius*; *plagijuoti, plagijavimas*, bet *plagiatas*; *repatrijuoti, repatrijavimas*, bet *repatriacija, repatriantas*; *varijuoti, varijavimas*, bet *variantas, variacija* ir pan.

4. SUDURTINIŲ ŽODŽIŲ IR NELIETUVIŠKŲ DĖMENŲ RAŠYMAS

4. Sudurtinius lietuviškus žodžius (kitais – dūriniais) sudaro du dėmenys (atskirų žodžių kamienai, dažniausiai šaknys) (pvz.: *knygotyra*, *naujienlaiškis*, *keturpėsčias*), tarp jų gali būti jungiamoji balsė (pvz.: *tinklalapis*, *kairiarankis*). Įvairesnė gali būti tarptautinių žodžių sandara, juos gali sudaryti ne tik atskirų žodžių kamienai (šaknys), bet ir tokie elementai, kurie vieni kaip atskiri žodžiai nevartojami (pvz.: *hidrociklonas*, *metafizika*). Specialiojoje kalboje pasitaiko ir iš daugiau nei dviejų dėmenų sudarytų tarptautinių žodžių (pvz.: *mikrofotografija*, *benzensulfonchloridas*).

T

4.1. Tarp sudurtinių žodžių dėmenų gali būti rašomos jungiamosios balsės **a, o, ė, i, y, u, ū**, pvz.:

aklavietė, anglakalbis, anglakalbė, barzdaskutys, darbastalis, gandrąlizdis, ilgaausis, ilgaausė, juodaakis, juodaakė, kirvakotis, šaltakraujis, šaltakraujė, tinklaraštis; darbovietė, dienoraštis, dienovidis, druskožemis, galvotrūkčiais, kraujotaka, ledonešis, rinkodara, šikšnosparnis; dailėtyra, drėgmėmatis, eilėraštis, erdvėlaivis, saulėtekis, tarmėtyra, teisėkūra, žemėlapis; abipusis, abipusė, akimirka, akivaizda, akligatvis, ašigalis, blauzdiakaulis, dantiraštis, dešrigalis, eglišakė, naktibalda, savigarba, šaltibarščiai, žvakigalis; dailylentė, dailyraštis, darbymetis, meškerykotis, prekystalis; galudienis, galulaukė, medunešis, tarpuragė, vidudienis, viršukalnė; galvūgalis, kojūgalis; Aukštalaukis, Dievogala, Galulaukiai, Ramygala.

Jungiamosios balsės tarp dėmenų gali nebūti, pvz.: *aštuonmetis, aštuonmetė, batraištis, burlentė, dūmtraukis, karštligė, metraštis, miegmaišis, pienburnis, puoddangtis, pussėsėrė, skerspjūvis, šaltkrepsis, šlapdriba, šlamštlaiškis, švarraštis, tarppirštis, Baltupiai, Didlaukis, Pelėdnagiai, Raudondvaris, Žemaitkiemis.*

Komentariai ir patarimai

1* Įsidėmėtina, kad jungiamosios balsės **e** nėra; po minkštųjų priebalsių tarp sudurtinio žodžio dėmenų rašoma **(i)a**, pvz.: *angliakasys, aštriabriaunis, aštriabriaunė, brangiakailis, brangiakailė, daugiakampis, daugiakampė, kairiarankis, kairiarankė, kurmiarausis, kraujagyslė, naujažodis, piliakalnis, plokščiapadis, plokščiapadė, pusiasalis, saldžiabalsis, saldžiabalsė, stačiakampis, stačiakampė, šešiaženklis, šešiaženklė, trečiadienis, vaisiakūnis, valgiaraštis, vabzdžiaėdis, žaliavalgis, žaliavalgė, žiniaraštis, žiniasklaida, Didžiasalis, Žaliakalnis*. Dar žr. 2.2.14 punktą.

2* Sudurtinių žodžių dėmenų jungiamoji balsė dažnai sutampa su pirmojo dėmens kamiengalio balse, tačiau ne visada, todėl kartais panašios darybos žodžiuose jungiamosios

balsės gali būti skirtingos ir rašomos pagal tarimą, pvz.: *darbalaukis, darbymetis, darbovietė; galvaraištis, galvospūdis, galvūgalis; miškasodis, miškotvarka; nosikaulis, nosiaryklė.*

3* Gali būti lygiagrečių sudurtinių žodžių variantų su jungiamąja balse ar be jos, pvz.: *baltkaktis ir baltakaktis, devynženklis ir devyniaženklis, dvylikmetis ir dvylikametis, juodbarzdis ir juodabarzdis, niekdarys ir niekadarys, pailgveidis ir pailgaveidis, paleistliežuvis ir paleistaliežuvis, šunžolė ir šunažolė, vienragis ir vienaragis, vortinklis ir voratinklis.* Taip pat gali būti variantų ir su skirtingais kamiengaliais ar jungiamosiomis balsėmis, pvz.: *kietmedis (kiečiamedis, kietamedis), jautaganys (jaučiaganis), dalgikotis (dalgiakotis, dalgkotis).*

4* Kaip vienas rašomas sudurtinis žodis, kurio pirmasis dėmuo yra *pusiau* (dažnai antruoju dėmeniu einančio žodžio galūnė būna pakitusi), pvz.: *pusiaudienis, pusiaukelė, pusiaunaktis, pusiausėda, pusiausnūda, pusiausvyra, pusiaušnibžda, pusiauvasaris, pusiaužiemis.* Tačiau atskirai rašomas prieveiksmis *pusiau*, pvz.: *pusiau juodas, pusiau šilkas, pusiau miegodamas, pusiau risčia, pusiau sėdomis. Pamaldos vyko pusiau mūrinėje, pusiau medinėje kapinių koplyčioje. Ji kalba mįslingai, pusiau juokais. Esant ūminiam uždegimui akys būna pusiau primerktos ir nuolat ašaroja. Mano vaikystės laikų Panevėžys dar buvo pusiau kaimas. Šis romanas parašytas pusiau proza, pusiau eilėmis. Pasakyk, kas tu! – pusiau sušnabždėjo, pusiau suriko.*

T

4.2. Sąaugos (suaugę žodžiai), kurių pirmuoju dėmeniu eina vienaskaitos galininkas ar daugiskaitos kilmininkas, rašomi su tų linksnių nosinėmis raidėmis, pvz.:

anądien, anąkart, anąsyk, antrąkart, dienąnakt, kitąkart, pirmąkart, šiąnakt, šįryt, šįrytinis, šįmet, tądien, trečiąsyk, šiųdienis, šiųmetis. Dar žr. 5.1 poskyrį „Sutrumpėjusių ir nesutrumpėjusių žodžių rašymas“.

T

4.3. Sudurtinių žodžių pirmajame dėmenyje susidariusiuose antriniuose mišriuosiuose dvigarsiuose išlaikomos pamatinio žodžio šaknies balsės *y* ar *ū*, pvz.:

devyndarbis (plg. devyni darbai), *nakvynpinigiai* (plg. nakvynės pinigai), *septynmetis* (plg. septyneri metai), *vyndarys* (plg. vyną daro), *žvyroduobė* (plg. žvyro duobė); *dūmtraukis* (plg. dūmus traukia), *mūrdaužys* (plg. mūrą daužo), *sūрмаišis* (plg. sūrio maišas), arba balsės *i*, *u*, pvz.: *pipirmedis* (plg. pipirų medis), *viduržiemis* (plg. vidurys žiemos).

T.

4.4. Sudurtinių žodžių dėmenų sandūroje paprastai rašomos visos susidūrusios balsės ir priebalsės, pvz.:

baltaūsis, bendraamžis, bendraamžė, daugiaaukštis, daugiaaukštė, didžiaakis, didžiaakė, dviašis, dviašė, ilgaausis, ilgaausė, pirmaeilis, pirmaeilė, aplinkkelis, dešimttomis, dešimttomė, keturratis, keturratė, pussesorė, puoddangtis, švarraštis, autooksidacija, bioorganinis, fotoobjektyvas, euroobligacija, hidroakumulatorius, hiperrealizmas, kvaziimpulsas, mikroorganizmai, mikrooperacija, nanoobjektas, teleelektronika, videooperatorius. Dar plg. 2.1.11 ir 3.2.3 punktus.

5. ŽODŽIŲ RAŠYMAS KARTU ARBA ATSKIRAI

5.1. Sutrumpėjusių ir nesutrumpėjusių žodžių rašymas

T

5.1.1. Vienu žodžiu rašomas buvęs žodžių junginys ar samplaika, sutrumpėjus bent vienam jų nariui, kuris atskirai nebegali būti vartojamas, ir likus tik vienam kirčiui, pvz.:

anądien (plg. *aną dieną*), *anaiptol* (plg. *anaip toli*), *anąkart* (plg. *aną kartą*), *anapus* (plg. *anoje pusėje*), *anuokart* (plg. *anuo kartu*), *anuolaik* (plg. *anuo laiku*), *anuomet* (plg. *anuo metu*), *antrąkart* (plg. *antrą kartą*), *antrąsyk* (plg. *antrą sykį*), *balažin* (plg. *bala žino*), *daugkart* (plg. *daug kartų*), *daugmaž* (plg. *daugiau mažiau*), *dešimtkart* (plg. *dešimt kartų*), *dešimtsyk* (plg. *dešimt sykių*), *dievažin* (plg. *dievai žino*), *dusyk* (plg. *du sykius*), *dvidešimt* (plg. *dvi dešimtys*), *galbūt* (plg. *gali būti*), *gangreit* (plg. *gana greitai*), *kaipmat* (plg. *kaip matai*), *kaipsyk* (plg. *kaip sykis*), *kasdien* (plg. *kas dieną*), *kaskart* (plg. *kas kartą*), *kasmet* (plg. *kas metus*), *kasryt* (plg. *kas rytą*), *kasnakt* (plg. *kas naktį*), *kasvasar* (plg. *kas vasarą*), *kažkada* (plg. *kas žino kada*), *kažkas* (plg. *kas žino kas*), *kažkuris* (plg. *kas žino kuris*), *kažkur* (plg. *kas žino kur*), *kieksyk* (plg. *kiek sykių*), *keliasdešimt* (plg. *kelias dešimtis*), *kitądien* (plg. *kitą dieną*), *kitąkart* (plg. *kitą kartą*), *kitapus* (plg. *kitoje pusėje*), *kitąsyk* (plg. *kitą sykį*), *kitkas* (plg. *kitas kas*), *labanakt* (plg. *laba naktis*), *neilgtrukus* (plg. *neilgai trukus*), *maždaug* (plg. *mažiau daugiau*), *perpus* (plg. *per pusę*), *porąsyk* (plg. *porą sykių*), *šiąnakt* (plg. *šią naktį*), *šiandien* (plg. *šian (šią) dieną*), *šiemet* (plg. *šie metai*), *šiuokart* (plg. *šiuo kartu*), *tądien* (plg. *tą dieną*), *tuokart* (plg. *tuo kartu*), *tuomet* (plg. *tuo metu*), *turbūt* (plg. *turi būti*), *vakarryt* (plg. *vakar rytą*), *vakarnakt* (plg. *vakar naktį*), *visuomet* (plg. *visu metu*), *žūtbut* (plg. *žūti būti*).

Dar žr. 4.2 punktą.

Komentariai ir patarimai

* Nesutrumpėję junginių ar samplaikų žodžiai rašomi atskirai, pvz.: *aną dieną*, *aną kartą*, *anuo metu*, *bala žino*, *daug kartų*, *dešimt kartų*, *du sykius*, *dvi dešimtys*, *gali būti*, *gana greitai*, *kaip matai*, *kas dieną*, *kas kartą*, *kelias dešimtis*, *kitoje pusėje*, *šią dieną*, *šie metai*, *tą dieną*, *tuo metu*, *turi būti*, *vakar naktį*.

T

5.1.2. Vienu žodžiu rašomos dviejų žodžių samplaikas primenančios dviskaitos formos, pvz.:

abudu, *abidvi*, *abidviem*, *anuodu*, *anųdviejų*, *anie(m)dviem*, *aniedu*, *aniedvi*, *judu*, *judviejų*, *judviem*, *judvi*, *judviejų*, *judviem*, *juodu*, *jie(m)dviem*, *jiedvi*, *jųdviejų*, *jo(m)dviem*, *mudu*, *mudviejų*,

mudviem, mudvi, mudviejų, mudviem, tuodu, tiedu, tūdviejų, tie(m)dviem, tiedvi, to(m)dviem, šiuodu, šiūdviejų, šie(m)dviem, šiedu, šiedvi, vienudu.

T

5.1.3. Atskirai rašomi vieną reikšmę turinčių samplaikų, sudarytų iš nesutrumpėjusių įvardžių,rieveiksmių ar dalelių, dėmenys, pvz.:

bet kas, bet koks, bet kuris, bet kaip, bet kur, bet kada, kai kas, kai kuris, kai kur, kas nors, koks nors, kuris nors, kada nors, kaip nors, kur nors, kol kas, kur kas, kur ten, kaip tik, ką tik, ne ką geriau, šis tas, šioks toks, šiek tiek, šen ten, šiaip taip, šiaip jau, šiaip sau, tas pats, toks pat, tiek to, vis jau, vis tiek, vis tik, vis vien, kas kita, antra tiek, kita tiek, taip pat, ten pat, tuoj pat, kažin kada, kažin kur, net ir, taip ir, kas tik, ne tik, vos tik, šiaip sau, kur tau, ko čia, ko ten.

Komentari ir patarimai

1* Vienu žodžiu rašomos suaugusios dalelytės ar įvardžiai, turintys bendrą reikšmę, pvz.: *dėlto* (reikšmė „tačiau“), *tiktai* (reikšmė „tik“), *užtai* (*užtat, užtatai*) (reikšmė „todėl“), *tuoju* (reikšmė „greit, netrukus“), *tučtuojau* (reikšmė „labai greitai, tuoju pat“). *Dėlto drauge gyventi smagiau. Dėlto jis atėjo. Jis daug skaito, užtat (užtai, užtatai) daug žino. Akis turi, užtai žiūri. Knyga tuoju buvo išversta ir išleista 36 kalbomis. Tuoju po pusryčių išėjome į miestą. Įsibrovėlis nepakluso reikalavimui tučtuojau išeiti. Motina liepė tučtuojau surasti mažąją Dovilę.*

2* Atskirai rašomi žodžiai junginiuose, kai juos sudaro prielinksniai ir įvardžio *tas* linksnis (ar jį atstojanti forma) ir abu vartojami savo reikšmė, pvz.: *Reikalai gali žlugti dėl to, kad nesišypsote. Rūpinuosi sveikata, dėl to tris kartus per savaitę sportuoju. Dėl to nepirkau, kad pinigų neturėjau. Už tai mes visi jį gerbiame. Padėkojo pareigūnui už tai, kad nepaliko nelaimėje. Mes esame atsakingi ne vien už tai, ką darome, bet ir už tai, ko nedarome.*

3* *Dėlto* (reikšmė „tačiau“) dažniausiai vartojama su atskirai rašoma dalelyte *vis*, pvz.: *Ir vis dėlto ji sukasi. Susitikimas vis dėlto įvyko. Svajonių darbas vis dėlto yra darbas.*

4* *Kol kas* (reikšmė „tuo tarpu, šiuo metu“) turi variantą *kolei kas*, tačiau bendrinėje kalboje pirmenybė teikiamarieveiksmiui *kol*, taip pat ir samplaikai *kol kas*.

5.2. Neiginio *ne* ir dalelyčių rašymas

T

5.2.1. Priešdėliu virtęs neiginys **ne** rašomas k a r t u su žodžiais, kai jiems suteikia priešingą ar kitą reikšmę, pvz.:

a) su daiktavardžiais, pvz.: *nedalia* (plg. *dalia*), *nedarbas* (plg. *darbas*), *nedraugas* (plg. *draugas*), *negarbė* (plg. *garbė*), *nelaimė* (plg. *laimė*), *nesėkmė* (plg. *sėkmė*), *nešlovė* (plg. *šlovė*). *Laimė ir nelaimė eina greta. Garbė eina keliu, negarbė – kelio kraštu. Nustatytas neatitiktis atsakingi darbuotojai įformina laisvos formos patikrinimų akte;*

b) su būdvardžiais, pvz.: *neaiškus* (plg. *aiškus*), *nedidelis* (plg. *didelis*), *nedoras* (plg. *doras*), *negeras* (plg. *geras*), *nejautrus* (plg. *jautrus*), *nemielas* (plg. *mielas*), *nenaušus* (plg. *našus*), *nenuoširdus* (plg. *nuoširdus*), *nešnekus* (plg. *šnekus*), *nešvarus* (plg. *švarus*). *Seimas sutarė tiksliau apibrėžti, kas yra nedarbingas asmuo. Rytų Lietuvoje vyrauja nederlingi dirvožemiai. Darbščiam duona nebrangi;*

c) su veiksmažodžiais ir jų formomis, pvz.: *neatsižvelgti* (plg. *atsižvelgti*), *nedrausti* (plg. *drausti*), *negalėti* (plg. *galėti*), *nelaikyti* (plg. *laikyti*), *nematyti* (plg. *matyti*), *nepriklausyti* (plg. *priklausyti*), *netikėti* (plg. *tikėti*), *nevažiuoti* (plg. *važiuoti*). *Akys nemato – širdis neskauda. Darbo nedirbęs, taukų nelaižysi. Dviejų amžių negyvensi. Ko jaunas neišmoksi, to senas nežinosi. Esminių šios srities problemų nepavyksta išspręsti. Sveikatos draudimo fondas neišduoda naujų leidimų;*

d) su būdvardiniais (dalyviniais)rieveiksmiais, pvz.: *neblogai* (plg. *neblogas*), *nedorai* (plg. *nedoras*), *negerai* (plg. *negeras*), *negražiai* (plg. *negražus*), *nekaltai* (plg. *nekaltas*), *nelauktai* (plg. *nelauktas*), *neleistinai* (plg. *neleistinas*), *nemažai* (plg. *nemažas*), *nepriekaištingai* (plg. *nepriekaištingas*), *nevėlu* (plg. *nevėlus*), *nevisiškai* (plg. *nevisiškai*), *negirdėtai* (plg. *negirdėtas*), *negrižtamai* (plg. *negrižtamas*), *nemokamai* (plg. *nemokamas*), *nenuilstamai* (plg. *nenuilstamas*), *netikėtai* (plg. *netikėtas*), *nenutrūkstamai* (plg. *nenutrūkstamas*), *nepagydomai* (plg. *nepagydomas*), *nepastebimai* (plg. *nepastebimas*);

e) su įvardžiais bei įvardiniaisrieveiksmiais, kai sudaro kitos reikšmės žodžius, pvz.: *nedaug* „maža, truputį“, *nekas* „menkas, prastas“, *nekaip* „prastai“, *nekiek* „nedaug“, *nekoks* „prastas“, *nesavas* „keistas“, *nevisas* „kvailas“. *Pinigų liko nekas. Be irklo nekoks plaukėjas. Eina kaip nesavas. Ligonis šiandien nekaip atrodo.*

Komentari ir patarimai

1* Kartu rašomą neiginį turi ir žodžiai, darybiškai ir semantiškai susiję su priešdėliu *ne-* turinčiais žodžiais, taip pat ir išvestinės veiksmažodžių formos, pvz.:

neatitiktis (plg. *neatitikti*), *nebūtis* (plg. *nebūti*), *negerovė* (plg. *negeras*), *nelygybė* (plg. *nelygus*), *nenaudingumas* (plg. *nenaudingas*), *nepadorumas* (plg. *nepadorus*), *nepastabumas*

(plg. *nepastabus*), *nemalonė* (plg. *nemalonus*), *nenuorama* (plg. *nenurimti*), *neregys* (plg. *neregėti*), *netesybos* (plg. *netesėti*), *nebylys* (plg. *nebylus*), *nedorėlis* (plg. *nedoras*), *nemiga* (plg. *nemigti*), *nemokša* (plg. *nemokėti*), *nepaliaujamai* (plg. *nepaliaujamas*), *nerimas* (plg. *nerimti*), *netektis* (plg. *netekti*), *nevykėlis* (plg. *nevykęs*), *nemirtingumas* (plg. *nemirtingas*), *nepriklausomybė* (plg. *nepriklausomas*);

nedirbti, *nedirba*, *nedirbo* (plg. *dirbti*) (*nedirbantis*, *nedirbanti*, *nedirbęs*, *nedirbusi*, *nedirbdavęs*, *nedirbdavusi*, *nedirbsiantis*, *nedirbsianti*, *nedirbamas*, *nedirbama*, *nedirbtas*, *nedirbta*, *nedirbdamas*, *nedirbant*, *nedirbus*, *nedirbtinas*).

2* Kaip ir būdvardiniai (dalyviniai)rieveiksmiai, kartu rašomi šierieveiksmiai su priešdėliu **ne-**: *nearti*, *negirdom*, *nejučia*, *nemačiom*, *nemažai*, *nenorom*, *netoli*, *netoliese*, *nežiniom*.

T

5.2.2. Neiginys **ne** nuo visų kalbos dalių rašomas atskirai, kai sakinyje prieštaraujama arba norima paneigti sakomą dalyką, pvz.:

Ne grožis žmogų puošia, o jo darbai. Svarbiausia – ne pinigai, o vaikai. Ne darbas, o šeima jai rūpi. Ir čia tiesa, ir ten ne melas. Viena kregždė – ne pavasaris. Ne šventieji puodus lipdo.

Uždavinys buvo ne lengvas, o labai sunkus. Ji tyli, bet tikrai ne šalta ar griežta, kaip žmonės ją apibūdina. Juokingas, bet ne linksmas. Sėjame ne baltųjų, o raudonųjų dobilų.

Knyga – kūrybinė išpažintis tiems, kurie poeziją ne skaito, o studijuoja. Jis ne bėga, o lėkte lekia.

Ne vienas, o visi turi atsakyti. Ne viena duona žmogus gyvas. Ne viskas auksas, kas auksu žiba. Aš jį matysiu, bet ne dabar.

Ne tiek naudos, kiek bėdos. Darysiu ne taip, o kitaip.

Komentarai ir patarimai

* Neiginys *ne* su tais pačiais žodžiais gali būti rašomas dvejopai – kartu rašomas su daiktavardžiais, kurie žymi daikto (asmens) priklausymą priešingai grupei, o atskirai rašomas, kai paneigia paties daiktavardžio reikšmę, pvz.: *Lietuvoje yra ir nelietuvių* (kitataučių) / *ne lietuvių* (gyventojų, kurie nėra lietuviai).

T

5.2.3. Atskirai rašomi neiginiai, susiję su visu žodžių junginiu, pvz.:

ne darbo metu (plg. darbo metu), ne ginčo metu (plg. ginčo metu), ne gyvybės draudimas (plg. gyvybės draudimas), ne konkurso tvarka (plg. konkurso tvarka), ne darbo valandos (plg. darbo valandos), ne pelno organizacija (plg. pelno organizacija), ne finansų bendrovė (plg. finansų bendrovė).

T.

5.2.4. Neiginys **ne** rašomas atskirai nuo aukštesniojo ir aukščiausiojo laipsnio būdvardžių irrieveiksmių, kuriais pasakomas prieštarausiamasis lyginimas, kai nurodomas lyginamasis objektas, pvz.:

*Jis ne prastesnis mokiny **už** kitus. Ši žiema buvo ne šaltesnė **nei** praėjusi. Jis ne vyriausias **iš** visų, yra ir vyresnių. Automobilis gali turėti ne daugiau **kaip** aštuonias sėdimas vietas keleiviams. Vadovai postuose turėtų būti ne ilgiau **negu** dvi kadencijas. Pirmokai, nors ir jauniausi, bet pasirodė ne blogiausiai **iš** visų.*

Komentaras ir patarimai

* Aukštesniojo ir aukščiausiojo laipsnio konstrukcijose, kuriose lyginimas neišreikštas, neiginio *ne* rašyba kartu ar atskirai priklauso tik nuo norimos perteikti reikšmės: kai norima paneigti, neiginys rašomas kartu, kai norima paprieštarauti – atskirai, pvz.: *Toliau pamatėme negražesnę / ne gražesnę vaizdą. Negeriausia / Ne geriausia mintį ir tu čia pasakei. Bet greitai pastebėjo, kad tai dar nedidžiausias / ne didžiausias rūpestis. Ir jie negudriausiai / ne gudriausiai padarė.*

T.

5.2.5. Neiginys **ne** visada atskirai rašomas šiais atvejais:

a) nuo įvardžių ir skaitvardžių, pvz.: *ne aš, ne tu, ne mes, ne mano, ne tas, ne toks, ne koks, ne kiekvienas, ne vienas, ne dešimt, ne pirmas. Tikrai ne mes užsakėme tyrimą. Aš ne tas žmogus, kuris pažadus greit pamiršta. Ne kiekvienas didelis darbas yra geras, bet kiekvienas geras darbas yra didelis;*

b) nuo įvardinių, skaitvardinių, sudurtinių, sudėtinių, kai kurių daiktavardinių ir neaiškios kilmėsrieveiksmių, pvz.: *ne visada, ne visados, ne visai, ne visur, ne kitur, ne tiek, ne taip, ne kitaip, ne ten, ne čia; ne dviese, ne trise, ne vienaip, ne antraip; ne laiku, ne namie, ne namo, ne vakar; ne dabar, ne itin, ne nuolat, ne staiga, ne veltui; ne visuomet, ne tuomet, ne todėl, ne paeiliui, ne pakeliui, ne tuojau, ne kasdien, ne šiomet, ne šiandien, ne šįryt, ne dukart; ne bet kaip, ne bet kada, ne iš lėto, ne be reikalo, ne per daug, ne tiktai, ne vien, ne vien tik, ne vis, ne vis vien;*

c) nuo dviejų vienodų įvardžių arrieveksmių, tarp kurių jis yra, pvz.: *kaip ne kaip, kada ne kada, kame ne kame, kas ne kas, koks ne koks, kuris ne kuris, kur ne kur, vos ne vos*;

d) kai eina po dalelyčių, pvz.: *ar ne, dar ne, be ne, ko ne, vos ne. O ar ne laisvė geriausia menininko talkininkė? Bet dar ne visos galimybės išnaudotos. Darbo nėra – ko ne šventė? Taip tęsėsi vos ne penkerius metus.*

I.

5.2.6. Neiginys **ne** su dalelytėmis rašomas kartu šiais atvejais:

a) kai sudaro sustabarėjusią samplaiką, pvz.: *bene* „ar, gal, lyg, tartum“, *kone* „beveik, bemaž“. *Bene aš nematau, bene aklas? Taip truko kone visą savaitę;*

b) kai eina priešdėliu, pvz.: *nebent, negu, nejau, neva*, pvz.: *Būtų galima diskutuoti nebent tik dėl vieno dalyko. Pirkdami kokį nors daiktą, žmonės jį vertina labiau negu patiriamas išlaidas. Nejau viskas tikrai taip gerai susiklostys? Šie teiginiai vilioja neva banaliu akivaizdumu, bet iš tiesų jie klaidingi.*

T.

5.2.7. Dalelytės **nebe, te, be, tebe** su kitais žodžiais rašomos panašiai kaip neiginys **ne**:

a) kartu su veiksmažodžiais, jų formomis, būdvardžiais ir būdvardiniaisrieveksmiais rašomos priešdėliu virtusios dalelytės, pvz.: *nebegalėti (nebegalintis, nebegalėjęs, nebegalimas, nebegalėdamas, nebegalint, nebegalėjęs...), nebesuprasti (nebesuprantamas, nebesuprastas...), nebeģeras, nebenaujas, nebeģerai, nebeģreitai, nebeģauku, nebesvarbu, nebedaģ, nebeģlam, nebetoli; tematyti (tematomas, tematydamas...), telaisvas (Tai tik tiek telaisvas?); beģalbėti (beģalbęs, beģalbėdamas, beģalbant...), besveikas (Ar besveikas?); tebešneģėti (tebešneģantis, tebešneģėdamas...), tebeģraģus, tebetoli;*

b) atskirai rašomos nuo daiktavardžių, įvardžių, skaitvardžių ir nuo tųrieveksmių, nuo kurių atskirai rašomas neiginys *ne*, pvz.: *nebe poilsis (rūpi), nebe laikas (mieģoti), nebe tas, nebe šitas, nebe pirmas, nebe vienas, nebe antras, nebe visur, nebe taip. Kokia ċia be ċalba. Iš praeities tavo sūnūs te stiprybę semia. Perduok ċunigui Riċardui, jeģgu jis tau tebe tėvas, mano nuoširdų apģailestavimę;*

c) atskirai rašomos nuo visų žodžių, kai pasakomas prieštarařimas, pvz.: *Nebe skaito, o rašo. Dangus nebe mėlynas, o pilkas. Laikas ċjo nebe lėtai, o ċau pašėlusiai ċ greitai ċ ċėģo.*

Komentarař ir patarimai

* Apie neiginio *ne* ir dalelyčių *te, be* rašymą su veiksmažodžių *būti* ir *eiti* formomis, prasidedanċiomis balse (*nesu, nėra, neina, nebeiti, tebėra* ir pan.) ċr. 2.2.4 punktą.

T.

5.2.8. Atskirai nuo kitų žodžių ir samplaikų rašomos šios dalelytės:

a) **be, bene** reiškė „ar, argi“, pvz.: *Be sužinosi ką nors naujo. Bene eisi į teatrą?*;

b) **nė, nei**, pvz.: *Malkų nėra nė pagalio. Kas netinka – nė nelimpa. Nė šuo savo girioj neloja. Be pinigų – nė iš namų. Darbo sąlygos gamyklose nė kiek negerėja. Nė pats nežinau, kaip tai atsitiko. Negalėjo delsti nė minutės. Tikimybė laimėti tokia maža, kad nė neverta bandyti. Namuose tuščia – nė gyvos dvasios. Nei vienas, nei du;*

c) **per**, pvz.: *per didelis, per platus, per aukštai, per vėlai, per arti; ne per gražus, ne per seniai, ne per seniausiai, nebe per mažas;*

d) **gi** nuo kaitomų žodžių, nekaitomų daugiaskiemenių žodžių, taip pat žodžių samplaikų, pvz.: *kas gi, ko gi, kuris gi, visi gi; kada gi, kodėl gi, pagaliau gi, rytoj gi, tenai gi, tuojau gi; vis tiek gi, kur nors gi, pvz.: Turėtum gi žinoti. Eime gi greičiau. Būna gi šitaip. Na, ir paikas gi prašymas. Jam gi nereikėjo sverti argumentų už ir prieš. Nesiskundžiu, kam gi pasiskūsi? Kas gi didžiausi optimistai Lietuvoje? Koks gi skirtumas? Pati gi istorija yra labai ironiška. Viską gi aiškiai išdėstė. kažkas gi turi gyventi dėl visuomenės, dėl valstybės. Blogiau gi nebus.*

Komentarai ir patarimai

* Dalelyčių **nė** ir **nei** vartojimas skiriasi:

nė pabrėžtinai neigia bet kokio savarankiško žodžio ar žodžių junginio reikšmę, pvz.: *Iki šiol negauta nė vieno skundo. Nesiskolinau nė karto gyvenime;*

nei vartojamas poriniame jungtuke, kai neigiami keli dalykai, pvz.: *Nedžiugino jos nei šviesi saulė, nei giedras dangus. Nei šviečia, nei šildo. To aš dar nebuvau nei matęs, nei girdėjęs. Nepajuto nei šalčio, nei drėgmės. Negalim nieko nei pakeisti, nei pridėti, nei atimti. Kvailys, nebūdamas nei gražus, nei tobulas, nei protingas, esti visada savim patenkintas.*

Tarmėse **nei** gali būti vartojamas ir dalelytės **nė** reikšme, pvz.: *Jų nei vieno nebėra.*

I.

5.2.9. Kartu su kitais žodžiais dalelytės rašomos šiais atvejais:

a) dalelytės **nė, per** rašomos sutrumpėjusiuose žodžiuose *nėmaž, nėkart, pernelyg, nepernelyg, perdėm*, pvz.: *Girioje gimė, girioje augo, girios nėkart nematė. Dabar nėmaž nesigailiu taip pasielgęs. Gerai, kai toji kritika nėra pernelyg kategoriška. Vyresni žmonės pernelyg ilgai nepasitiki jaunaisiais, o jauni žmonės per greitai nuvertina senų žmonių galimybes. Gal ir ne taip paprasta, tačiau ir nepernelyg sudėtinga. Apie sutrumpėjusių žodžių rašymą dar žr. 5.1.1 punktą;*

b) **gi** su nekaitomais vienskiemeniais žodžiais, pvz.: *argi, betgi, bentgi, ėgi, irgi, jaugi, kadgi, kaipgi, kurgi, ligi, nagi, negi, netgi, ogi, šiaipgi, taigi, taipgi, tengi, tuojgi, vagi, vėlgi, visgi*, pvz.: *Argi*

tai ne ženklas? Betgi nieko daugiau ir nereikia! Tačiau bendrauti irgi reikia mokytis. Kadgi būčiau žinojęs... O kaipgi kitaip? Negi pažadai vienodai skalsūs kaip ir duona? Ką galima padaryti? Ogi nieko. Šiaipgi nūdienis žiūrovas nėra priekabus. Jis taipgi geriau sugeba susieti faktus su idėjomis, o šiuos – su savo gyvenimu. Nėra ko stebėtis. Tengi Azija! Bet vėlgi tai buvo taip seniai. Visgi turėsime progos išbandyti ir įvairiausius malonumus. Tiek metų nesimatėme, kurgi pradingus buvai? Nagi sakykite pagaliau, kas iš tikrųjų yra! Apgalvotos netgi menkiausios smulkmenos;

c) į vieną žodį suaugę **kadangi, nejaugi**, pvz.: *Mokesčių mokėtojai beveik nenukenčia, kadangi nuostoliai dengiami iš draudimo fondų. Nejaugi dar tiek daug reikia nuveikti? Nejaugi praeitis vertinama labiau nei ateitis?*

Komentarai ir patarimai

1* Nuo dalelytės **per** (pvz.: *per daug kalba, per daug vandens, per plačiai*) reikia skirti prielinksnių *per* (pvz.: *per lauką, per dieną*), jis visada rašomas atskirai, ir priešdėlį *per-* (pvz.: *perdirbti, persekioti, perkrova, pertvarka, pervaza*), o šis visada rašomas kartu.

2* Kai dalelytė *gi* žodžiui suteikia naują reikšmę, ji rašoma kartu, pvz.: *kamgi* „kuriam tikslui, kodėl“ (pvz.: *Kamgi reikia dar vienu naujų pareigų*), bet atskirai, kai ji vartojama pabrėžiamąja reikšme, t. y. pabrėžiamas įvardžio naudininkas *kam* (pvz.: *Kam gi patikėsime naujas pareigas?*).

5.3. Prielinksnių ir polinksnių rašymas

T

5.3.1. Prielinksniai visada rašomi atskirai, kai sudaro konstrukcijas su linksniuojamais ar nekaitomais žodžiais, pvz.:

be abejo, be galo, be reikalo, be to, dėl ko, iki galo, iš anksto, iš dalies, iš eilės, iš esmės, iš karto, iš lėto, iš mažens, iš netyčių, iš pasaly, iš tiesų, iš tikrųjų, iš viso, nuo seno, per pusę, po laiko, po visam, pro šalį, be kita ko, be maža ko, dėl visa ko, per visą dieną, tarp kitko, iki tol, iš anksčiau, iš kitur, iš visur, iš kur, nuo kur, po kiek, per kur, už kiek, iš po apačios, iš už durų.

Komentarai ir patarimai

* Kartu su kitais žodžiais rašomi priešdėliais tapę prielinksniai šiais atvejais:

a) su sutrumpėjusiomis linksnių formomis, pvz.: *begal, bemat, bemaž, bemenk, bepig, iškart, išsyk, išties, išvien, išvis, perdėm, perdien, perpiet, perniek, perpus, pervis, pervirš, popiet, poryt, priešpiet, suvirš, suvis, užvis, užporyt, užvakar, užužvakar;*

b) iš prielinksnių konstrukcijų padarytuose įvairiuose vediniuose, pvz.: *artipilnis, artipilnė, ikimokyklinis, ikimokyklinė, ikisantuokinis, ikisantuokinė, ligšiolinis, ligšiolinė, pomirtinis, pomirtinė, popaskaitinis, popaskaitinė, posovietinis, posovietinė, įsauliui, nuokalniui.*

Apie sutrumpėjusių žodžių rašymą dar žr. 5.1.1 punktą.

T

5.3.2. Polinksniai *dėka, link* visada rašomi atskirai, pvz.:

Per pastaruosius kelerius metus aukotojų ir rėmėjų dėka vienuolynas ir bažnyčia buvo sutvarkyti. Kaunas jau ne uždaras miestas, o žinomas jame gyvenančių žmonių dėka. Filosofinis mąstymas kreipia žmogų būties link. Paskutinį kartą kaimynai jį matė spalio pradžioje einantį kelių sodybos link. Reikia išsiaiškinti, kur link viskas krypsta. Autobusas pajudėjo Kybartų link.

Komentarai ir patarimai

* Polinksniai neretai vartojami prieš linksnį, t. y. virsta prielinksniais, pvz.: *Žymių praeities dainininkų nuostabiais balsais mes galime gėrėtis tik dėka mokslininkų ir išradėjų, kurie sugalvojo ir išstobulino būdus, kaip tuos balsus užrašyti. Pelkės paviršius žemėja link jos pakraščio. Vėją sukelia aukšto slėgio oras, judantis link žemo slėgio sričių.*

5.4. Jaustukų ir ištiktukų rašymas

T.

5.4.1. K a r t u rašomi jaustukus sudarantys žodžiai, intonaciškai susilieję į vieną žodį, tariamą su vienu kirčiu (*aja, ajė, ajetus, duokdie, neduokdie, oje, ojė, vaje, vajė, vajetau*), pvz.: *Vaje, vaje, kas per laikai! Vajetau, vajetau... Pirmą sykį taip sunku važiuoti namo. Ajai, ajai! – pasigirsta slopus Balioko balsas iš vidaus.*

T.

5.4.2. Atskirai rašomi jaustukus sudarantys savarankiški žodžiai (*ak tu, ei tu, tai tau*), pvz.: *Tokia graži diena ir še tau kokia nemaloni staigmena. Va tai tau. Rado kuo džiaugtis. Atrodė, toks nesudėtingas darbas, o va devyni prakaitai pila.*

T.

5.4.3. Kartojamieji jaustukai rašomi dvejopai:

a) atskirai rašomi, jei norima pabrėžti atskirą jaustukų tarimą (*ai ai ai, ei ei ei, ui ui, a ta ta*), pvz.: *Oi oi, ai ai, – padejuoja ir išeina. Ei ei ei, ramiau... nereikia;*

b) k a r t u rašomi intonaciškai susilieję kartojamieji jaustukai (*ajajai, atata, ojoj, ūtata*), pvz.: *Atata! Man šalta, – pasigirsta balsas, kai vėjas lanksto medžius. Ūtata, saldu! – šokinėdamas pro sukąstus dantis geria vėją Narba, vyriškai laikydamas ašaras, trindamas pamėlusį kulną. Ejejeje! – nedraugiškai sušuko man įkandin šeimininkė. Gėlės, šypsenos, entuziastingi šūksniai: valio, ehėhė, ohoho...*

Komentarai ir patarimai

1* Kableliais gali būti atskiriami kartojamieji jaustukai, jei norima pabrėžti pauzes tarp juos sudarančių garsų, pvz.: *Ei, ei! – šaukia aižus vyriškas balsas. Oi, oi, bijau, kad neužkimčiau.*

2* Atskirai tariamų ir rašomų kartojamųjų balsinių jaustukų gale rašoma **i**, nors tariama **j**, pvz.: *ai ai ai, oi oi oi*. Jei kartojamieji jaustukai ištariami intonaciškai susilieję, jie rašomi vienu žodžiu, tarp balsių terpiant **j**, pvz.: *ajajaj, ojojaj*.

T.

5.4.4. Jaustukai, sudaryti iš tęsiamai tariamų garsų, rašomi keliomis raidėmis pagrečiui, tarp jų gali būti paliekami tarpai (*aa, ééé, ššš, brrr, bzzz, dzrrr, é é éé*), pvz.: *Aaa!.. Šit kas – žvaigždėm lyja! Brrr... šiurpas purto. Ėėė... supaisysi tuos miesto paukščius... Hmm, teoriškai įmanoma. Ū ū ū ū ū ū ū ū!* – stūgteliu, kartu išpūsdamas akių obuolius.

Komentarai ir patarimai

* Jaustuką sudarančius tęsiamai tariamus garsus žyminčios kelios raidės pagrečiui gali būti skiriamos brūkšneliais, pvz.: *Ė-ėė... tai buldozeris. Hm-m-m, – visiškai nieko nesuprasdami numykė asistentai*. Dar žr. 11.1 poskyrį „Brūkšnelio rašymas“.

T.

5.4.5. Kartu rašomi intonaciškai susilieję kartojami ištiktukai ar jų dalys, pvz.: *bababt*, *babakšt*, *babaklt*, *babar*, *bibildu*, *bibilst*, *bibimbt*, *blablakt*, *dzadzakt*, *qaqakt*, *gigirkšt*.

T.

5.4.6. Atskirai rašomi kartojami ištiktukai, jei norima pamėgdžioti pasikartojantį garsą, pvz.: *Tik vėl kažkas langan bildi bildi bildi. Varpai muša bim bam, bim bam. Lauke kažkas tik bru bru bru. Bar bar bar, – švelniai bilsteli į laukujes duris. Vien melodija dan dan dan, dzin dzin dzin sklinda pro langą. Varpelis dilin dilin po pamokų. O paskui – tik dunkt, dunkt, dunkt – nesuprasi, ar širdis dunksi, ar smėlis krinta.*

5.5. Nėlietuviškų žodžių dėmenų rašymas

5.5. Lietuvių kalboje yra vartojama sudurtinių žodžių, kurių vienas ar abu dėmenys yra nėlietuviški. Jų rašyba įvairuoja – dažniau tokie nėlietuviški žodžių dėmenys rašomi kartu su kitu žodžiu, rečiau – atskirai. Tarptautinių elementų skyrimas į priešdėlius ir sudurtinio žodžio pirmuosius dėmenis gana sąlygiškas, nes ir sudurtinio žodžio pirmuoju dėmeniu laikomas elementas dažnai yra nesavarankiškas, pagal funkciją tokie elementai panašūs į priešdėlius; dar jie vadinami sietiniais kamienais.

T

5.5.1. Kartu su antruoju dėmeniu rašomi ir vieni nevartojami žodžio elementai:

a) nėlietuviškos kilmės pirmieji sudurtinių žodžių dėmenys, pvz.: *aero-*, *audio-*, *auto-*, *eks-*, *ekstra-*, *hiper-*, *infra-*, *kvazi-*, *makro-*, *mano-*, *mezo-*, *miko-*, *mikro-*, *mikso-*, *mono-*, *multi-*, *nano-*, *neo-*, *paleo-*, *pan-*, *poli-*, *pseudo-*, *vice-*, *video-*:

aeroklubas, *audiogidas*, *autoportretas*, *ekscėmpionas*, *ekstradicija*, *hiperaktyvus*, *hiperaktyvi*, *hiperrealizmas*, *infraraudonieji spinduliai*, *infrastruktūra*, *kvaziimpulsas*, *makroaplinka*, *makroelementai*, *manografas*, *mezosfera*, *mikotoksinai*, *mikroklimatas*, *mikroorganizmai*, *miksovirusai*, *monokultūra*, *multimedija*, *multimilijonierius*, *nanodalelė*, *nanotechnologija*, *neogotika*, *neurochirurgija*, *paleodieta*, *Panamerika*, *paneuropinis*, *paneuropinė*, *polikristalas*, *pseudoproblema*, *viceprezidentas*, *videokonferencija*, *videomenas*;

b) nėlietuviški priešdėliai, pvz.: *anti-*, *hipo-*, *inter-*, *kontr(a)-*, *meta-*, *sub-*, *super-*, *trans-*, *ultra-*:

antikūnas, *antireklama*, *hipoglikemija*, *interaktyvus*, *interaktyvi*, *kontrapozicija*, *kontr(a)argumentas*, *kontrreformacija*, *kontrrevoliucija*, *metaanalizė*, *metatekstas*, *subkultūra*, *superelektronas*, *transatlantinis*, *transatlantinė*, *ultraakustika*, *ultragarsas*, *ultravioletinis*, *ultravioletinė*.

Komentari ir patarimai

* Tarptautiniame žodyje *kontroversija* rašoma **o**, nes žodis kilęs iš lotynų k. *controversia*; taip pat rašoma ir *kontroversiškas*, *kontroversiška*.

T

5.5.2. Kai kurie visada kartu su antruoju dėmeniu rašomi nėlietuviškos kilmės žodžių dėmenys, pvz.: *agro-*, *avia-*, *bio-*, *eko-*, *etno-*, *euro-*, *foto-*, *geo-*, *hidro-*, *kiber-*, *kripto-*, *moto-*, *neuro-*, *pop-*, *porno-*, *psicho-*, *techno-*, *tele-*, *termo-*, kartais gali būti pakeisti tos pačios šaknies savarankišku žodžiu:

agroturizmas (plg. agrarinis turizmas), biojutiklis (plg. biologinis jutiklis), ekoturizmas (plg. ekologinis turizmas), etnokultūra (plg. etninė kultūra), eurointegracija (plg. Europos integracija), fototerapija (plg. fotografijos terapija), geopolitika (plg. geografinė politika), hidrobiologija (plg. hidrologinė biologija), kibererdvė (plg. kibernetinė erdvė), kriptovaliuta (plg. kriptografinė valiuta), motokrosas (plg. motociklų krosas), popkultūra (plg. populiarioji kultūra), pornožurnalas (plg. pornografijos žurnalas), psichohigiena (plg. psichologinė higiena), telecentras (plg. televizijos centras), technoparkas (plg. technologijų parkas), termoizoliacija (plg. terminė izoliacija), zoosfera (plg. zoologijos sfera).

Komentarai ir patarimai

1* Jei šalia vartojami nelietuviški žodžio dėmenys reiškia atskirus dalykus, pagrindinis dėmuo turi būti kartojamas su kiekvienu iš jų, pvz., *makroelementai* ir *mikroelementai*, arba pirmasis dėmuo rašomas su brūkšneliu, o antrasis – kartu su pagrindiniu dėmeniu: *makro- ir mikroelementai*, *makro-*, *mezo-* ir *mikroaplinka*, *audio-* ir *videokonferencijos*.

Dar žr. 11.1 poskyrį „Brūkšnelio rašymas“.

2* Lietuvių kalboje sudurtinio žodžio dėmenys arba priešdėlis ir šaknis nejungiami brūkšneliu: *multi-vitaminai* (taisoma *multivitaminai*), *makro-ekonomika* (taisoma *makroekonomika*), *post-produkcija* (taisoma *postprodukcija*). Dar žr. 11.1 poskyrį „Brūkšnelio rašymas“.

3* Kai kurie nelietuviški elementai turi rašybos variantų, pvz.:

intro- „į vidų, viduje“, pvz.: *introdukcija*, *introspekcija*, *introversija*, *introvertas*, turi rečiau vartojamą variantą *intra-*, pvz.: *intramolekulinis*, *intraveninis*;

proto- „pradinis, pirmapradis, pirminis; aukštesnysis“, pvz.: *protodiakonas*, *protografas*, *protorenesansas*, *prototipas*, turi variantą *prot-*, jungiamą prie balse *a* prasidedančio žodžio, pvz.: *protagonistas*, *protaminas*, *protandrija*;

okta- „sudarytas iš aštuonių dalių“, pvz.: *oktaedras*, *oktagonas*, turi rečiau vartojamą variantą *okto-*, pvz.: *oktoploidas*, *oktostichas*.

4* Moksliniuose tekstuose kaip pagrindinis variantas vartojamas nelietuviškas dėmuo *schizo-* „žymintis skilimą, dalijimąsi“, pvz.: *schizofrenija*, *schizogonija*, *schizotimija*. Rašybos variantas *šizo-* (*šizofrenija*) vartojamas XX a. rašytuose žodynuose ir tekstuose.

5* Šnekamojoje kalboje kai kurie nelietuviški elementai gali būti pavartoti ir vieni (kaip daiktavardžiai ar būdvardžiai (prieveiksmai), kai šalia nėra žodžio, prie kurio jie galėtų būti

prijungti, pvz.: *Atrodai super, – pagyriau. Stadione skambės muzika – nuo klasikos iki popso ir techno. Puikus plastikos, grafikos, tapybos, video derinys: žiūri spektaklį, lyg klausytum džiaz. Profesionaliai sukurtas video tikrai suteikia daugiau susidomėjimo.*

T.

5.5.3. Keli nelietuviški dėmenys prie pagrindinio žodžio gali būti jungiami ir rašomi kaip vienas žodis tada, kai visi kartu reiškia vieną sąvoką, pvz.: *aerofototopografija, agrobiologija, automotobazė, geomikrobiologija, geometrodinamika, infrafotografija, manovakuummeteras, psichoneuroimunologija*. Cheminių medžiagų pavadinimus taip pat gali sudaryti keletas dėmenų, pvz.: *dekametilciklopentasiloksanas, etilendiaminotetraacetatas, monooksochloratas, nitrilotrimetilentris*.

T.

5.5.4. Keletas nelietuviškos kilmės žodžių kaip savarankiški kaitomi (kartais ir nekaitomi) žodžiai rašomi atskirai, o kaip sudurtinio žodžio dėmenys rašomi kartu su antraisiais dėmenimis, pvz.:

euras „piniginis vienetas“, pvz., *euro zona, euro kursas*, bet *euroatlantinis, eurobiurokratas, eurointegracija, eurokomisaras* (*euro-* „susijęs su Europa ar Europos Sąjunga“);

elektros energija, elektros prekės, elektros srovė, elektros kaina, elektros skaitiklis, bet *elektroakustika, elektrooptika, elektrentgenograma, elektrostimuliacija, elektrotechnika, elektroterapija, elektrotonusas*;

mini „1. labai trumpų moteriškų drabužių tipas; 2. mažasis, smulkusis“, pvz.: *mini sijonas, mini suknelė, mini galerija*, bet *minikompiuteris, minilazeris, minimanipulatorius, minimetas*;

moto „1. epigrafas, 2. sakinytis ar frazė, išreiškiantys pagrindinį principą ar siekį“, pvz.: *knygos moto, gyvenimo moto*, bet *motodromas, motokrosas* (*moto-* „motorinis, motorizuotas, reiškiantis sąsają su motociklu“);

radijo bangos, radijo imtuvas, radijo ryšys, radijo stotis, bet *radiobiologija, radioelektronika, radioekologija, radiokompasas, radiometras, radionavigacija, radiotelefonas, radiotelemechanika*;

retro „praeities mada, stilius“, pvz.: *retro baldai, retro šukuosena, retro skrybėlaitė*, bet *retroaktyvus, retrospektyva, retrosintezė*.

Komentari ir patarimai

* Sąvokos, susijusios su radioaktyvumu „nestabilių atomų savaiminis skilimas“, žymimos tik su dėmeniu *radio-*, pvz.: *radiobiologija* „mokslas, tiriantis jonizuojančiosios spinduliuotės poveikį organizmui“, *radiochemija* „mokslas, tiriantis radioaktyvias medžiagas“, *radiofobija* „patologinė radioaktyviojo spinduliavimo baimė“.

T

5.5.5. Savarankiški nelietuviški nekaitomi žodžiai rašomi atskirai nuo žodžių, su kuriais sudaro žodžių junginius, pvz.: *alfa dalelė, beta karotenas, bingo rezultatas, bruto pajamos, koronaviruso delta atmaina, delta stimulus, midi suknelė, neto masė, solo partija, veto teisė; alfa, beta ir gama spinduliuotė.*

6. ŽODŽIŲ KĖLIMAS Į KITĄ EILUTĘ

T.

6.1. Žodžiai į kitą eilutę paprastai keliama skiemenimis, pvz.: *drą-sus*, *kny-ga*, *pi-lis*, *ry-tas*, *že-mė*, *kū-ry-ba*, *po-sė-dis*, *pa-ro-da*, *rė-mė-jas*, *va-do-vas*, *nu-ta-ri-mas*, *pa-da-li-nys*, *pa-va-sa-ris*, *te-le-fo-nas*, *ka-ri-ka-tū-ra*, *ne-ži-no-my-bė*, *Ne-mu-nas*, *Va-rė-na*.

T.

6.2. Atskirą skiemenį žyminti viena balsė gali būti paliekama toje pačioje eilutėje arba keliama į kitą, pvz.: *a-gen-tas* (netinka kelti *ag-entas*), *a-ša-ra* (netinka kelti *aš-ar-a*), *e-že-ras* (netinka kelti *ež-eras*), *i-mo-nė* (netinka kelti *im-onė*), *a-ta-skai-ta*, *i-sta-ty-mas*, *o-fi-ci-a-lus*, *u-pe-lis*, *E-di-ta*, *Le-o-nas*, *O-be-liai*, *Ro-me-o*.

T.

6.3. Kai skiemens pabaigoje susiduria dvi ar daugiau priebalsių, paskutinė priebalsė būtinai keliama į kitą eilutę, o likusios gali būti paliekamos toje pačioje eilutėje arba perkeliamos į kitą, pvz.: *la-kštas* arba *lak-štas*, arba *lakš-tas*; *strai-psnis* arba *straip-snis*, arba *straips-nis*; *se-kre-to-rė* arba *sek-re-to-rė*; *res-pub-li-ka* arba *re-spu-bli-ka*; *di-re-kto-rius* arba *di-rek-to-rius*; *re-gi-stras* arba *re-gis-tras*, arba *re-gist-ras*.

T.

6.4. Keliant į kitą eilutę neskaidomi dvibalsiai (*ai*, *au*, *ie*, *ei*, *uo*, *ui*), mišrieji dvigarsiai (*al*, *am*, *an*, *ar*, *el*, *em*, *en*, *er*, *il*, *im*, *in*, *ir*, *ul*, *um*, *un*, *ur*), taip pat dviraidsiai *dz*, *dž*, *ch*, pvz.: *i-skai-ta* (netinka kelti *įska-ita*), *bau-da* (netinka kelti *ba-uda*), *bu-vei-nė* (netinka kelti *buve-inė*), *dar-buo-to-jas* (netinka kelti *da-rbuotojas* arba *darbu-otojas*); *blan-kas* (netinka kelti *bla-nkas*); *val-sty-bė* arba *vals-ty-bė* (netinka kelti *va-lstybė*); *do-ku-men-tas* (netinka kelti *dokume-ntas*); *ben-dro-vė* arba *bend-ro-vė* (netinka kelti *be-ndrovė*); *bau-džia-mas* (netinka kelti *ba-udžiamas* arba *baud-žiamas*); *di-džiu-lis* (netinka kelti *did-žiulis*); *ar-chy-vas* (netinka kelti *a-rchyvas* arba *arc-hyvas*); *me-cha-ni-kas* (netinka kelti *mec-hanikas*); *Kau-nas* (netinka kelti *Ka-unas*); *Vil-nius* (netinka kelti *Vi-lnius*); *Skai-stė* arba *Skais-tė* (netinka kelti *Ska-istė*); *Rim-tau-tas* (netinka kelti *Ri-mtau-tas* arba *Rim-ta-utas*).

I.

6.5. *Dz*, *dž* gali būti skaidomi į atskiras eilutes tada, kai *d* priklauso vienam, o *z* ar *ž* kitam sudurtinio žodžio dėmeniui, pvz.: *did-zuikis*, *did-žiedis*, *juod-žalis*, *juod-žemis*, *med-žirklės*, *puod-žiedys*.

Komentarai ir patarimai

1* Sudurtiniai ir priešdėliniai žodžiai gali būti keliami skiemenimis, pvz.: *pe-lė-da*, *žemo-gė*, *an-ta-kis*, arba pagal jų sudaromąsias dalis, atskiriant sudurtinių žodžių dėmenis bei priešdėlį nuo šaknies, pvz.: *pel-ė-da*, *žem-uo-gė*, *ant-a-kis*. Tik antruoju būdu žodžiai keliami tada, kai susiduria dvi vienodos sudaromųjų žodžio dalių priebalsės, pvz.: *pus-se-se-rė*, *per-re-gi-mas*, *per-ra-šy-ti*, *prieš-šven-ti-nis*, *už-žė-lė*, *Už-žar-tė-lė*.

2* Keliant į kitą eilutę neskaidomi ir antriniai dvigarsiai, atsiradę sudurtiniuose žodžiuose, pvz.: *de-vyn-dar-bis*, *sūr-mai-šis*.

T

6.6. Raidinės pavadinimų santrumpos neskaidomos ir į kitą eilutę nekeliamos, net jei santrumpą galima suvokti kaip sudarytą iš dviejų (ar kelių) skiemenų ar raidžių grupių, pvz.: *LR CK* (Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas), *LR VRM* (Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerija), *ESBO* (Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacija), *PINO* (Pasaulinė intelektinės nuosavybės organizacija), *DIGA* (Daugiašalė investicijų garantijų agentūra), *UNESCO* (Jungtinių Tautų švietimo, mokslo ir kultūros organizacija), *NATO* (Šiaurės Atlanto sutarties organizacija), *NAFO* (Žvejybos Šiaurės Vakarų Atlante organizacija). Dar žr. 10.1.1 punkto 2-ą komentarą.

Komentarai ir patarimai

1* Į kitą eilutę skyrybos ženklai, išskyrus uždaromąsias kabutes (dar žr. 11.5.1 punkto komentarą) ir uždaromąjį skliaustą, nekeliami.

2* Brūkšnys į kitą eilutę rišliame tekste paprastai nekeliamas (patartina rinkti jungiamąjį tarpą). Eilutė pradedama brūkšniu, kai perteikiama tiesioginė kalba.

3* Keliant į kitą eilutę antrą iš brūkšneliu sujungtų žodžių, brūkšnelis gali būti rašomas ir vienos eilutės pabaigoje, ir kitos pradžioje, pvz.: *sekretorė- / -referentė*; *kavinė- / -baras*.

4* Į atskiras eilutes neskaidomi skaitmenų grupėmis parašyti dideli skaičiai, taip pat data (patartina rinkti jungiamąjį tarpą), pvz.: *15 855 885*, *2020-02-02*, *2020 02 02*. Dar žr. 11.6.4 punkto 3-ią komentarą ir 11.8.1 punktą.

7. DIDŽIŲJŲ RAIDŽIŲ RAŠYMAS

7.1. Bendrosios didžiųjų raidžių rašymo nuostatos

7.1. Raidės gali būti didžiosios ir mažosios. Paprastai žodžiai rašomi mažosiomis raidėmis, didžiųjų raidžių rašymą reglamentuoja taisyklės.

Pateikiant didžiųjų raidžių rašymo taisykles svarbios šios sąvokos:

tikrinis daiktavardis (žodis) – žodis, įvardijantis atskirus, individualius objektus, bet nenurodantis jų ypatybių;

bendrinis daiktavardis (žodis) – žodis, apibendrintai pavadinantis įvairius dalykus (objektus). Į tikrinius ir bendrinius žodžius skirstomi tik daiktavardžiai, kitos kalbos dalys (būdvardžiai, veiksmažodžiai, skaitvardžiai ir t. t.) paprastai yra bendriniai žodžiai. Tam tikrais atvejais ir kitos sudaiktavardėjusios kalbos dalys gali tapti tikriniais žodžiais, pvz.: *Aukštojas* (kalnas), *Šventoji* (gyvenvietė, upė), *Žaloji* (karvė), *Margis* (šuo); taip pat kitos kalbos dalys gali įeiti į tikrinių pavadinimų ar keliažodžių vardų sudėtį, pvz.: *Naujoji Akmenė*, *Trijų Kryžių kalnas*, *Taikomosios dailės muziejus*;

tikrinis pavadinimas – sudėtinis skiriamosios reikšmės pavadinimas, kurį sudaro žodžių junginiai, pavadinantys individualius, vienetinius objektus; gali būti tiesioginės reikšmės, simboliniai (kaip porūšį galima pažymėti antraštiniais) ir mišrieji tikriniai pavadinimai;

gimininis žodis, dar vadinamas nomenklatūriniu, rūšiniu žodžiu – žodis ar žodžių junginys, žymintis bendrinį objekto pavadinimą. Vartojamas su konkretinamaisiais tiesioginės ar simbolinės reikšmės žodžiais, jie kartu sudaro skiriamosios reikšmės pavadinimą;

vardas – tikrinis žodis ar žodžių junginys, kuriuo pavadinamas asmuo, gyva būtybė ar gamtos objektas (paprastai vartojami be gimininio žodžio);

simbolinis pavadinimas – žodis ar žodžių junginys, kuriuo sutariama vadinti tam tikrą objektą (ne asmenį ar gamtos objektą), rašomas kabutėse ir vartojamas su gimininiu žodžiu (gimininiais žodžiais);

antraštinis pavadinimas – literatūros, publicistikos kūrinio, kino filmo, spektaklio ar jo dalies ir pan. pavadinimas; simbolinių pavadinimų porūšis. Antraštiniai pavadinimai, vartojami be teksto (knygos viršelyje, dalies, skyriaus, straipsnio antraštėje ir pan. atvejais), kabutėmis neskiriami. Kabutėmis (arba kitu šriftu) antraštiniai pavadinimai, lygiai kaip simboliniai, išskiriami tada, kai eina junginyje su gimininiu žodžiu ar sakinyje.

T

7.1.1. Iš didžiosios raidės pradedamas rašyti pirmasis teksto (antraštės) žodis. Toliau tekste iš didžiosios raidės rašomas kiekvieną sakinį pradedantis žodis po ženklų, kuriais baigiamas sakiny: po taško, klaustuko, šauktuko, daugtaškio ar šių ženklų derinio, pvz.:

Lietuvių kalbos rašyba

Dauguma lietuvių kalbos žodžių rašoma pagal tarimą. Ar žinai, kad jauniausia lietuvių kalbos abėcėlės raidė yra ū? O kiek buvo būdų, kuriais senųjų lietuviškų raštų rašytojai žymėjo šnypščiamuosius priebalsius! Vieni rašė kelias raides, nusižiūrėję į lenkų kalbos rašybą, kitiems čekiška raidė su varnele atrodė patogi, treči... Dabartinė lietuvių kalbos rašyba galutinai įsitvirtino tik XX amžiaus pradžioje.

Komentarai ir patarimai

* Klaustukas, šauktukas ar daugtaškis gali būti rašomas ir sakinio viduryje pabrėžiant sakinio dalies ar atskiro žodžio emocinį atspalvį, minties pertrūkį, po tokio ženklo žodis gali būti rašomas iš mažosios raidės, pvz.: *Tu, tėve, būk ir supūk! pats aš eisiu saulaitės pasižiūrėt. O ką? kas girdėti? – paklausė senė antis.*

Tokiais atvejais, jei autorius nori pabrėžti sakinio baigimo intonaciją, didesnę pauzę, po emocinio ženklo galima pradėti ir naują sakinį iš didžiosios raidės, plg.: *Tu, tėve, būk ir supūk! Pats aš eisiu saulaitės pasižiūrėt. O ką? Kas girdėti? – paklausė senė antis.*

T

7.1.2. Iš didžiosios raidės pradedami rašyti tikriniai žodžiai ar pavadinimai, pvz.: *Eglė, Mindaugas, Kaunas, Nemunas, Kuršių marios, Lietuvos Respublika, „Lietuvių kalbos žodynas“.*

Plačiau žr. 8 skyrių „Tikrinių vardų ir pavadinimų rašymas“.

T

7.1.3. Žodžiai gali būti rašomi iš didžiosios raidės, jeigu jais autorius nori parodyti pagarbą, jais žymimiems objektams suteikia išskirtinę reikšmę, pvz.: *Tėvynė, Laisvė, Motina.*

Plačiau žr. 7.2 poskyrį „Stilistinis didžiųjų raidžių vartojimas“.

T

7.1.4. Didžiosios raidės vartojamos sudarant raidines ar simbolines pavadinimų santrumpas, pvz.: LKI (Lietuvių kalbos institutas), VLKK (Valstybinė lietuvių kalbos komisija), JAR (Juridinių asmenų registras).

Plačiau žr. 10.1 poskyrį „Raidinių santrumpų rašymas“.

T

7.1.5. Iš didžiosios raidės paprastai pradedama rašyti kiekviena tradicinio eilėraščio eilutė, pvz.:

Henrikas Radauskas
VAKARO LIETUS
Švelnų, liūdną lietų
Vakaras paliejo.
Tūkstantis poetų
Laukė ir tylėjo
Ir bijojo: lietūs
Skleidę liūdesį paliaus,
Eilėse neradę vietos,
Vėl į dangų nukeliaus.

Komentarai ir patarimai

1* Kartais visi žodžiai gali būti rašomi didžiosiomis raidėmis, pavyzdžiui, vardas ir pavardė asmens dokumentuose, dokumento sudarytojo pavadinimas dokumente, knygos pavadinimas viršelyje, renginio pavadinimas skelbimuose ir pan.

2* Reklamos, dizaino tikslais vietoj didžiosios raidės gali būti rašoma mažoji, pvz., kino filmo titruose kūrėjų vardai ir pavardės gali būti rašomos mažosiomis raidėmis. Dar žr. 1.2 skyrių „Lietuvių kalbos rašto sistema ir ženklų inventorių“.

7.2. Stilistinis didžiųjų raidžių vartojimas

7.2. Stilistinio didžiųjų raidžių vartojimo taisyklės yra pasirenkamosios, t. y. neprivalomos, o taikomos individualiai. Jos teksto autoriui leidžia pabrėžti jam ypač svarbius, reikšmingus dalykus, ir tai jis gali parodyti skaitytojui.

T

7.2.1. Iš didžiosios raidės gali būti rašomi žodžiai, kai jų žymimoms sąvokoms teikiama išskirtinė reikšmė bei pagarba, pvz.:

Atgimimas, Laisvė, Motina, Nepriklausomybė, Tauta, Tėvynė, Tiesa, Vienybė, Viltis, Žmogus. Lietuvos valstybę kuria Tauta. Svarbiausi Valstybės bei Tautos gyvenimo klausimai sprendžiami referendumu. Kokie būsimės mes, tokia bus ir mūsų Tėvynė. Stebėjau įnirtingą kovą tarp Mokytojo ir Mokslininko. Brangiausias žmogus pasaulyje – Mama. Gyvenime yra trys keliai – Tikėjimas, Viltis, Meilė.

Komentari ir patarimai

* Žodis, žymintis sąvoką, kuriai teikiama itin išskirtinė reikšmė, gali būti rašomas visomis didžiosiomis raidėmis, pvz., Žodis LAISVĖ iš pirmo žvilgsnio atrodo turintis tik teigiamą reikšmę.

T

7.2.2. Svarbiausių kulto aktų, pagrindinių religinių apeigų, šventraščių ir pagrindinių jų dalių pavadinimų visi žodžiai, kuriems suteikiama išskirtinė reikšmė, gali būti rašomi iš didžiosios raidės, pvz.:

Švenčiausiasis Sakramentas, arba Eucharistija, Eucharistijos Sakramentas, Viešpaties Vakarienė; Komunija, Pirmoji Komunija, Mišios, Šventasis Raštas, Senasis Testamentas, Naujasis Testamentas. Dar žr. 8.9.10 punkto komentarą.

Komentari ir patarimai

1* Pagrindinio sakramento pavadinimo Švenčiausiasis Sakramentas abu žodžiai gali būti rašomi iš didžiosios raidės, kitų sakramentų pavadinimuose iš didžiosios raidės paprastai rašomas tik pirmasis žodis, pvz., Krikšto sakramentas.

2* Stilistiniais sumetimais, ypač religiniuose tekstuose, žodis *bažnyčia* reiškė „religinė bendruomenė“ gali būti rašoma iš didžiosios raidės, pvz.: *Katalikų Bažnyčia, Stačiatikių Bažnyčia, Bažnyčia*.

3* Religiniuose tekstuose išskirtinių religinių įvykių ar objektų pavadinimų visi sudaromieji žodžiai, išskyrus gimininius žodžius, prielinksnius ar jungtukus, pagal stilistinio didžiųjų raidžių vartojimo taisyklę gali būti rašomi iš didžiosios raidės, pvz.:

[*Merkinės*] Švč. *Mergelės Marijos Ėmimo į Dangų bažnyčia*, [Kauno] Švč. *Mergelės Marijos Apsilankymo pas Elžbietą bažnyčia*, [Šiaulių] Švč. *Mergelės Marijos Nekaltojo Prasidėjimo bažnyčia*, [Kauno] *Kristaus Prisikėlimo bazilika*, [Antalieptės] Šv. *Kryžiaus Atradimo bažnyčia*,

[*Trakų*] Šv. *Dievo Motinos Gimimo cerkvė*, [*Panevėžio*] *Viešpaties Prisikėlimo cerkvė*, [*Kalvarijos*] Švč. *Mergelės Marijos Vardo bažnyčia*, Švč. *Sakramento bažnyčia*, [Kauno] *Dievo Kūno bažnyčia*, [*Stelmužės*] *Jėzaus Kryžiaus bažnyčia*, [*Antazavės*] *Dievo Apvaizdos bažnyčia*.

T

7.2.3. Reiškiant pagarbą iš didžiosios raidės gali būti rašomi reikšmingiausių dokumentų, organizacijų, visuomeninių judėjimų, istorinių įvykių ir kitų panašių pavadinimų visi žodžiai, pvz.:

Lietuvos Statutas, Lietuvos Nepriklausomybės Aktas, Lietuvos Respublikos Konstitucija, Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdis (arba Lietuvos Sąjūdis), Lietuvos Valstybės Taryba, Baltijos Asamblėja, Baltijos Taryba, Didysis Vilniaus Seimas. Dar žr. 8.2.1.2 punkto 3-ią komentarą ir 8.5.6 punktą.

T

7.2.4. Iš didžiosios raidės gali būti rašomi žodžiai, kuriais mandagiai kreipiamasi į kitą asmenį ar jis įvardijamas su išskirtine pagarba (laiškuose, sveikinimuose, kvietimuose, prašymuose, padėkose ar informaciniuose tekstuose ir pan.), pvz.:

Jūs, Tamsta, Pone, Gerbiamasis, Didžiai Gerbiamas, Jūsų (Jo, Jos) Ekscelencija, Jūsų (Jo) Eminencija; Tu, Sveikas, Bičiuli, Drauge, Kolega, Brangusis.

Linkiu Jums ir Jūsų redakcijai šviesos, kelti dvasią ir kultūrą. Ačiū Tau, Gydytojau, už rūpestį. Neatsitiktinai būtent taip vadinasi knyga, kurią Jūs, Gerbiamas skaitytojau, laikote rankose. Kodėl Tamsta nieko nerašai apie meilę? Širdingai dėkoju Jums, Jūsų Ekscelencija, už pokalbį. Brangus Bičiuli! Atleisk, kad apsunkinu Tave savo rūpesčiais. Svečio garbei surengtuose pietuose dalyvavo Jo Eminencija kardinolas Audrys Juozas Bačkis, Jo Ekscelencija arkivyskupas Sigitas Tamkevičius.

Komentari ir patarimai

1* Laiškuose, sveikinimuose, kvietimuose, prašymuose iš didžiosios raidės gali būti rašomas ir pareigas ar titulą nurodantis žodis, pvz.: *Gerbiamasis Profesoriau, Brangusis Mokytojai, Gerbiamasis Pirmininke, Gerbiamasis Generole.*

Keliažodžiam kreipinyje iš didžiosios raidės galima rašyti ir daiktavardžius, ir būdvardžius ar dalyvius, pvz.:

Jūs, Brangusis skaitytojai, / Jūs, Brangusis Skaitytojai, / Jūs, brangusis Skaitytojai.

Gerbiamasis Kalbos komisijos pirmininke / Gerbiamasis Kalbos komisijos Pirmininke / Gerbiamasis Kalbos komisijos PIRMININKE / Gerbiamasis Pirmininke.

Gerbiamasis užsienio reikalų ministre / Gerbiamasis užsienio reikalų Ministre / Gerbiamasis užsienio reikalų MINISTRE / Gerbiamasis Ministre.

2* Žodžiai, kuriais įvardijamas adresatas arba kuriais į jį kreipiamasi, gali būti rašomi iš didžiosios raidės dalykiniuose elektroniniuose laiškuose, pvz.:

Siunčiu Jums savo darbą, nekantriai lauksiu Jūsų pastabų. Miela Kolege, gavome raštą iš ministerijos. Turėtų ir Jus greitai laiku pasiekti per dokumentų valdymo sistemą.

T.

7.2.5. Reiškiant pagarbą iš didžiosios raidės gali būti rašomi aukštų pareigūnų ir pareigų pavadinimai, pvz.:

Lietuvos Respublikos Prezidentas, Lietuvos Respublikos Seimo Pirmininkas, Lietuvos Respublikos Ministras Pirmininkas, Jungtinių Tautų Generalinis Sekretorius.

Tūkstančius pilietišių dalyvių kasmet pritraukiantį konkursą globoja Jo Ekscelencija Lietuvos Respublikos Prezidentas. Anykščiuose viešėjo Lietuvos Respublikos Seimo Pirmininkas. Jungtinių Tautų Generalinis Sekretorius perspėjo, kad pasaulis pralaimi lenktynes su klimato kaita.

Apie pareigų pavadinimų rašymą žr. 8.6.1 punktą.

T.

7.2.6. Oficialiuose raštuose, prašymuose, kvietimuose iš didžiosios raidės gali būti rašomas bet kurio pareigūno, kuriam adresuojamas raštas, pareigų pavadinimas, jei nenurodoma pavardė, pvz.:

Direktoriui, Teisingumo ministrui, Vilniaus universiteto Rektoriui.

Komentari ir patarimai

* Jei pavardė nenurodoma, pareigūno, kuriam adresuojamas raštas, pareigų pavadinimas gali būti rašomas visomis didžiosiomis raidėmis, pvz.: DIREKTORIUL.

8. TIKRINIŲ VARDŲ IR PAVADINIMŲ RAŠYMAS

8. Kalbant apie didžiųjų raidžių rašymą tikriniuose varduose ir pavadinimuose, reikia atkreipti dėmesį į kelias skirtis:

- 1) Skiriami tikriniai vardai (asmenų, gyvūnų, astronominių ir geografinių objektų) ir pavadinimai¹² (rašomi su gimininiu žodžiu).
- 2) Pavadinimai skiriami į tiesioginės reikšmės (yra keli rašybos atvejai: pirmasis žodis rašomas didžiąja raide, tarp jų daugiausia institucijų, renginių pavadinimų; geografinių objektų pavadinimuose mažąja raide rašomas tik gimininis žodis; iš didžiosios raidės rašomi visi valstybių pavadinimus sudarantys žodžiai), simbolinius (rašomus su kabutėmis) ir mišriuosius.
- 3) Yra pagal savitas taisyklės rašomų pavadinimų (pvz.: maisto ir kitų gaminių, leidinių).
- 4) Tikrinis žodis ar pavadinimas gali virsti bendriniu, pvz., simboliniai pavadinimai, vardai, vietovardžiai gali tapti bendriniais žodžiais (pvz.: *internetas, mercedesas, saliamonas, meka*), taip pat ir priešingai: bendriniai žodžiai gali būti vartojami kaip tikriniai vardai (pvz.: *Gražuolė, Margė*).

¹² Tokia *vardo* ir *pavadinimo* reikšmių skirtis yra sąlygiška ir vartojama rašyboje norint tiksliau apibūdinti didžiųjų raidžių rašymą. Bendrinėje kalboje *vardo* ir *pavadinimo* reikšmės labai artimai susijusios ir iš dalies sutampa, nes žodynuose vienas žodis apibūdinamas kitu.

8.1. Asmenvardžių ir vietovardžių rašymas

8.1. Asmenvardžiais (asmenų vardais) įvardijami asmenys, mitologinės būtybės, išgalvoti meno kūrinių veikėjai ir pan. Vietovardžiais (vardais ir pavadinimais) pavadinami astronominiai ir geografiniai objektai.

8.1.1. Asmenų, mitologinių būtybių ir gyvūnų vardų rašymas

8.1.1. Asmenys paprastai įvardijami asmenvardžiais (vardu ir pavarde), kartais gali būti įvardijami antriniais įvardijimais: pravardėmis, slapyvardžiais, prievardžiais. Tikriniais vardais vadinami ir dievai, kitos mitologinės būtybės, meninių kūrinių veikėjai, taip pat gyvūnai. Jų vardai rašomi iš didžiosios raidės; jei vardą sudaro keli žodžiai, kiekvienas iš jų pradedamas rašyti didžiąja raide. Pereinamieji atvejai: tikriniai vardai gali virsti bendriniais žodžiais (pvz.: *amperas*, *donkichotas*) ir priešingai – bendriniai žodžiai gali virsti tikriniais vardais (pvz.: *Diuma Tėvas*, *Vytautas Didysis*, *Antanas Vienuolis*).

Kalbant apie asmenų, mitologinių būtybių tikrinių vardų rašymą, svarbios šios sąvokos:

asmenvardis – tikrinis žodis, kuriuo įvardijami asmenys; oficialūs asmenvardžiai: vardas ir pavardė, neoficialūs asmenvardžiai: pravardė, slapyvardis, prievardis;

vardas – žmogaus asmens pavadinimas, paprastai duodamas gimus;

pavardė – paveldimas asmens ir šeimos pavadinimas;

pravardė – neoficialus asmenvardis, kuriuo įvardijamas ar apibūdinamas žmogus pagal tam tikras jo ypatybes; netikra, išgalvota pavardė, paprastai vartojama kitų;

sceninis vardas – sugalvotas asmenvardis, kuriuo pasivadina atlikėjas, dainininkas, aktorius ar pan.;

slapyvardis (pseudonimas) – vietoj tikrojo vardo vartojamas sugalvotas asmenvardis;

prievardis – šalia vardo vartojamas antrinis nuolatinis asmens įvardijimas.

T.

8.1.1.1. Iš didžiosios raidės rašomi oficialūs asmenvardžiai (vardai, pavardės):

a) vardai, pvz.: *Algirdas*, *Daumantas*, *Gediminas*, *Kęstutis*, *Skirgaila*, *Gabija*, *Eglė*, *Eimantė*, *Ramunė*, *Ugnė*;

b) pavardės, pvz.: *Bagdonas*, *Bagdonaitė*, *Bagdonienė*, *Kairys*, *Kairytė*, *Kairienė*, *Rimkus*, *Rimkutė*, *Rimkuvienė*, *Kniūkšta*, *Kniūkštaitė*, *Kniūkštienė*, *Paukštė*, *Paukštytė*, *Paukštienė*.

Apie kitų kalbų asmenvardžių rašymą žr. 9.2 poskyrį „Kitų kalbų asmenvardžių ir vietovardžių rašymas“.

1* Lietuvių kalboje asmenys įvardijami vardu ir pavarde, pvz.: *Jonas Basanavičius, Vincas Kudirka, Martynas Mažvydas, Leonas Sapiega, Emilija Pliaterytė, Sofija Smetonienė*.

2* Lietuvių kalboje tėvavardžiai nevartojami. Tėvavardžių vartojimo tradiciją turi slavų kalbos, pvz.: *Petrovičius, Petrovna, Sergejevičius, Sergejevna*. Sovietmečiu vietoj tėvavardžio dokumentuose buvo rašomas tėvo vardas kilmininku, pvz.: *Petrėnas Petras, Petro* (sūnus).

3* Jei asmuo turi dvi pavardes, jos rašomos su brūkšneliu (be tarpu), pvz.: *Kiškytė-Vilkienė, Paukštienė-Vanagienė, Jonaitytė-Johnson*. Brūkšnelis nerašomas, jei kuri nors pavardės dalis nesavarankiška ir nekaitoma, pvz., *Put Putarleckis*.

Dar žr. 11.1 poskyrį „Brūkšnelio rašymas“.

4* Tarp dviejų to paties asmens vardų brūkšnelis nerašomas, pvz.: *Jonas Motiejus Norvaiša, Motiejus Kazimieras Sarbievijus, Marija Jolanta Katinienė, Ona Rimantė Juozėnaitė*.

Dar žr. 11.1 poskyrį „Brūkšnelio rašymas“.

5* Karalių, karalienių (krikščioniškos tradicijos), popiežių ir šventųjų vardų paprastai vartojamos tradicinės formos, pvz.: Ispanijos karalius *Pilypas VI* (isp. *Felipe VI*), Švedijos karalius *Karolis Gustavas* (šved. *Carl Gustaf*), Didžiosios Britanijos karalienė *Elžbieta II* (angl. *Elizabeth II*), popiežius *Pranciškus* (lot. *Franciscus*), šventasis *Petras*, šventasis *Jonas*, šventoji *Teresė*. Dar žr. 9.2.3 punkto d.

6* Asmenvardis su kabutėmis rašomas tik tada, kai eina simboliniu (įmonės, įstaigos, gaminio, antraštiniu kūrinio ir pan.) pavadinimu, pvz.: *saldainiai „Rūta“, tortas „Napoleonas“, žurnalas „Ieva“, opera „Aida“, uraganas „Irma“*. Plg. 8.1.2.1 punkto 12-ą komentarą apie vietovardžių rašymą kabutėse.

7* Iš didžiosios raidės rašoma asmenvardžio daugiskaita, vartojama tiesiogine reikšme, t. y. kai žymimi keli tą patį asmenvardį turintys asmenys, pvz.: *Klasėje mokosi trys Kamilės. Seimo rūmus suprojektavo broliai Nasvyčiai. Radvilos – viena garsiausių Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės giminių. XIV–XVI a. didelę įtaką politikoje dėl LDK valstybės savarankiškumo darė Goštautai*.

8* Kai asmens vardas kaip stiliaus figūra vartojamas daugiskaitos forma ir apibendrinamas daugeliui tokių pačių ypatybių turinčių asmenų, jis netenka individualios išskiriamosios reikšmės ir rašomas iš mažosios raidės (ne sakinio pradžioje), pvz.: *Verta*

atkreipti dėmesį į augančius einšteinus, mocartus, pitagorus – jie mūsų visuomenės ateitis. Esame talentinga tauta, išauginusi čiurlionius, sabonius, asadauskaiteis, meilutytes.

Pereinamaisiais atvejais, kai tikrinio asmenvardžio vienaskaita vartojama ne individualiaja, o ypatybės apibendrinamąja reikšme, galima rašyti ir iš didžiosios, ir iš mažosios raidės, pvz., *Tu mano Mocartas / mocartas*. Plg. 8.1.2.1 punkto 9–11 komentarus apie vietovardžių vartojimą apibendrinamąja reikšme.

9* Jei asmenvardis, kuriuo perkeltine reikšme įvardijama menininko kūryba, siejamas tik su vienu asmeniu, toks žodis išlaiko savo individualiąją reikšmę ir pradedamas rašyti didžiąja raide, pvz.:

Vienu metu reikėjo dainuoti Verdį ir Monteverdį. „Čia Sauka, ir čia, ir čia“, – rodo paveikslus Dusetų dailės galerijos direktorius. Mokytoja mokinius pakvietė skaityti, deklamuoti ar dainuoti Maironį. Lietuvoje dar skamba ir Bachas, ir Mocartas, ir iš jų tradicijos išaugusi šiuolaikinė muzika.

10* Iš asmenvardžių atsiradę bendriniai žodžiai rašomi mažąja raide, pvz.:

donkichotas „taurus, drąsus, bet atitrūkęs nuo realybės svajotojas“ (pagal ispanų rašytojo Migelio Servanteso (Cervantes) romano herojaus vardą), *donžuanas* „lengvabūdis moterų suvedžiotojas“ (pagal viduramžių ispanų legendų herojaus Don Žuano (Juan) vardą), *mecenatas* „mokslo ir meno globėjas“ (pagal Romos valstybės veikėjo Gajaus Cilnijaus Mecenato prievardį), *brailis* (arba *Brailio (Braille 'io) raštas*) „aklųjų raštas“ (pagal jo išradėjo pavardę), *celsijus* (arba *Celsijaus laipsnis*) „temperatūros vienetas“ (pagal švedų mokslininko pavardę), *dobermanai* „šunų veislė“ (pagal vokiečių šunų augintojo Luji Dobermano (Louis Dobermann) pavardę). Plg. 8.1.2.1 punkto 8-ą komentarą apie vietovardžių vartimą bendriniais žodžiais ir 8.3.1.2 punkto 2-ą komentarą apie asmenvardžių vartimą terminais.

11* Iš bendrinių žodžių kilę asmenvardžiai rašomi didžiąja raide, pvz.: *Aušra, Audra, Eglė, Rasa, Liepa, Saulė, Ažuolas, Gintaras, Linas, Rytas, Tauras, Vasaris; Burokas, Garšva, Gruodis, Katinas, Kregždė, Oželis, Paukštė, Ropė, Vanagas, Vilkas, Žąsinas.*

8.1.1.2. Iš didžiosios raidės (kaip ir oficialūs asmenvardžiai) rašomi neoficialūs asmenvardžiai (slapyvardžiai, pravardės, sceniniai vardai, prievardžiai ir pan.) ir meninių kūrinių veikėjų vardai:

a) slapyvardžiai, pvz.: *Bitė* (tikr. Gabrielė Petkevičaitė), *Maironis* (tikr. Jonas Mačiulis), *Vydūnas* (tikr. Vilhelmas Storostas), *Žemaitė* (tikr. Julija Žymantienė), *Žmona* (tikr. Liudvika Didžiulienė), *Salys Šemerys* (tikr. Saliamonas Šmerauskas), *Dzūkas* (tikr. Lionginas Baliukevičius), *Merainis* (tikr. Juozapas Šibaila), *Vanagas* (tikr. Adolfas Ramanauskas), *Liepsnelė* (tikr. Ona Bubelytė-

Čepauskienė), *Pelytė* (tikr. Marija Rimkienė); *Kalbininkas*, *Mokytojas*, *Nenuorama*, *Peštukas*, *Pikčiurna*, *Pipiras*, *Obelaitis* (tikr. Jonas Jablonskis);

b) pravardės, pvz.: *Kiškis*, *Lapė*, *Maumas*, *Milžinas*, *Šernas*, *Vilkas*, *Žvairė*. Pati dažniausia lietuvių pravardė yra *Kiškis* arba *Zuikis*. Grupuoję juokais vadinta zoologijos sodu, nes jos nariams prigijo su gyvūnais siejamos pravardės, jai priklausė ne tik *Asilas*, bet ir *Beždžionė*;

c) prievardžiai, pvz.: *Aleksandras Didysis*, *Augustas Stiprusis*, *Diuma Sūnus*, *Diuma Tėvas*, *Frydrichas Išmintingasis*, *Jonas Auksaburnis*, *Jonas Kareivis*, *Jonas Paulius Antrasis*, *Pilypas Gražusis*, *Plinijus Vyresnysis*, *Radvila Juodasis*, *Radvila Našlaitėlis*, *Vytautas Didysis*, *Elžbieta Vengrė*, *Ona Austrė*. Jo šviesybė kunigaikštis *Mykolas Kazimieras Radvila* buvo visų meiliai vadinamas *Žuvele*. *Vasilijaus sūnus Ivanas IV* (1533–1584 m.) buvo pramintas *Žiauriuoju*, nes negailestingai slopino bet kokią pasipriešinimą. *Robespjeras* buvo pramintas *Nepaperkamuoju*. *Vargšė našlė išprotėja*, kur tik pati keliauja, ten ir gražųjį *Pilypo lavoną* su savimi tempia, todėl pavadinama *Joana Pamišėle*. *Prancūzijoje* absoliutizmas ypač sustiprėjo XVII amžiuje, kai šalį valdo *Liudvikas XIV – Karalius Saulė*. Prie to stalo *Artūras* sodindavo šauniausius apylinkės riterius, tokius kaip *Lanselotas*, *Tristanas*, *Govenas*, *Erekas*, *Galahadas*, *Parsifalis* ir *Merlinas Burtininkas*;

d) veikėjų vardai, kuriais meniniuose kūriniuose paverčiami bendriniai žodžiai, kai jiems suteikiama išskiriamoji reikšmė, pvz.: *Auksaplaukė*, *Gražuolė*, *Kūlverstukas*, *Pelenė*, *Raudonkepuraite*, *Snieguolė*, *Kalėdų Senelis*, *Meškiukas Rudnosiukas*, *Mikė Pūkuotukas*, *Žmogus Voras*. Katedros *Nepažįstamoji Putino romane „Altorių šešėly“* yra simbolinis idėjos įvaizdis moters pavidalu. Gyveno danguje *Saulė* ir *Mėnulis*. Jie turėjo dukrelę *Žemę*, kurią labai mylėjo. Stebuklų šalyje susipažinsite su mielais ir geraširdiškais *Elės draugais – Kaliause, Geležiniu Medkirčiu* ir *Bailiuoju Liūtu*. Pono *Paukščio* istorija. Nors *Ežiukas* miega dienomis, o *Kiškis* – naktimis, šaunioji porėlė sugeba prisigalvoti įvairiausių žaidimų;

c) išgalvoti knygų, animacinių filmų ir kitokių meno kūrinių veikėjų vardai, pvz.: *Karlsonas*, *Šrekas*, *Kakė Makė*, *Liukė Tiputapė*, *Nykštukas Kilipštukas*, *Tinkis Vinkis*.

Komentari ir patarimai

1* Jeigu vardą sudaro ne vienas, o du ar daugiau žodžių, visi jie pradedami rašyti iš didžiosios raidės, pvz.: sceninis vardas *Pupų Dėdė* (tikr. Petras Biržys), slapyvardžiai *Lazdynų Pelėda* (tikr. Sofija Pšibiliauskienė ir Marija Lastauskienė), *Šatrijos Ragana* (tikr. Marija Pečkauskaitė), *Liūnė Sutema* (tikr. Zinaida Nagytė-Katiliškienė), *Vytė Nemunėlis* (tikr. Bernardas Brazdžionis).

2* Tarp pavardės ir slapyvardžio ar pravardės rašomas brūkšnelis, pvz., *Ksaveras Sakalauskas-Vanagėlis*, plačiau žr. 11.1.1.1 b punktą.

3* Slapyvardžiai, pravardės, sceniniai vardai nerašomi kabutėse.

4* Jei asmens apibūdinimas eina prieš vardą, jis prievardžiu nelaikomas ir rašomas iš mažosios raidės (ne sakinio pradžioje), plg.: *gražusis Pilypas* ir *Pilypas Gražusis, pamišėlė Joana* ir *Joana Pamišėlė*. Po asmenvardžio pridedamas apibūdinimas gali būti dar netapęs prievardžiu (vartojamas retai, dar nėra vartojimo tradicijos), todėl rašomas mažąja raide, pvz.: *Tačiau ir realiaame gyvenime Vytautas ir jo sūnus – V. Rumšas jaunesnysis – nuolat pastebimi renginiuose, kuriuose kalbama apie sveikatinimą*.

5* Iš mažosios raidės (ne sakinio pradžioje) rašomi su žinomų asmenų asmenvardžiais (pavardėmis ar pravardėmis) siejami daugiskaitos formos bendriniai pavadinimai, pvz.: *čiurlioniukai* (iš pavardės *Čiurlionis*), *marčiulioniukai* (iš pavardės *Marčiulionis*), *valančinkai* (iš pavardės *Valančius*), *verygininkai* (iš pavardės *Veryga*), *agurkiniai* (iš pravardės *Agurkas*).

6* Iš mažosios raidės (ne sakinio pradžioje) rašomi ir literatūrinių ar kinematografinių kūrinių išgalvotų veikėjų bendriniai pavadinimai, pvz.:

orkai, gnomai, gremlinai, žiobarai, miškavaikiai, urvažmogiai, driežažmogiai, dvorfai, senešalai. Šiame stebuklingame pasaulyje gyvena daugybė skirtingų rasių: elfai, nykštukai, miškavaikiai, žmonės, orkai ir t. t. Filmukas apie smurfus – tai visiems gerai pažįstamas nuotykių serialas apie mėlynus žmogeliukus. Tarp žmonių ir gremlinų užverda kova.

T

8.1.1.3. Iš didžiosios raidės rašomi visi dievybių, religinių asmenų, mitologinių būtybių vardus sudarantys žodžiai, pvz.:

Dievas, Jėzus, Kristus, Viešpats, Alachas, Buda, Krišna, Lakšmė, Šiva, Višnus, Dievas Tėvas, Dievas Sūnus, Dievas Šventoji Dvasia, Švenčiausioji Trejybė, Mahometas, Mozė, Nojus;

Austėja, Aušrinė, Auštaras, Gabija, Gavėnas, Kalėda, Medeina, Milda, Morė, Laima, Perkūnas, Praamžius, Ragana, Vaižgantas, Vėjopatis, Velinas, Žemyna, Žilvinas, Aukštėjas Visagistis, Rugių Boba (baltų dievų ir mitologinių būtybių vardai); *Afroditė, Apolonas, Arėjas, Artemidė, Atėnė, Dzeusas, Hadas, Hefaistas, Hera, Poseidonas* (graikų dievų ir mitologinių būtybių vardai); *Kaliopė, Melpomenė, Polihimnija, Talija, Uranija* (mūzų vardai); *Amonas, Anubis, Atonas, Izidė, Ozyris, Ra* (egiptiečių dievų vardai); *Cerera, Fauna, Flora, Fortūna, Janas, Jupiteris, Kvirinas, Marsas, Saturnas, Vesta* (romėnų dievų vardai); *Frėja, Frigė, Lokis, Odinas, Toras* (skandinavų dievų vardai).

Komentarai ir patarimai

1* Iš mažosios raidės (ne sakinio pradžioje) rašomi mitologinių ir religinių būtybių bendriniai vardai, pvz.: *aitvaras, angelas, deivė, demonas, fėja, elfas, kaukas, mūza, trolis,*

valkirija, velnias. Sakmėse laumės dar vadinamos kitais vardais – raganomis, deivėmis, laimėmis, morėmis. Graikų mitologijoje charitės, arba gracijos, – geranoriškos, malonios ir linksmos deivės. Romėnų dievybės larai globojo laukus ir namus, palai – ganyklas. Skandinavų mitologijoje dysės – žemesnio rango deivės, siejamos su mirtimi bei likimu.

2* Iš mažosios raidės (ne sakinio pradžioje) rašomas bendrinis žodis dievas, pvz.: *Baltų vėjo dievas – Vėjopatis. Senieji šaltiniai, ypač ordinų kronikos, vengė minėti lietuvių dievų vardus.*

3* Iš mažosios raidės (ne sakinio pradžioje) rašomi individualią reikšmę praradę ir bendriniais žodžiais tapę dievų ar mitologinių būtybių vardai, pvz.: *Vėliau jam nusišypsojo fortūna, ir jis tapo vienu populiariausių trumpųjų apsakymų kūrėjų. Pateikiami statistikos duomenys apie vandens telkinių florą. Medžiojami fauna yra valstybės turtas.* Dar plg. 8.1.1.1 punkto 10-ą komentarą apie asmenvardžių vartimą bendriniais žodžiais.

T

8.1.1.4. Iš didžiosios raidės rašomi ir antriniai, metaforiniai dievybių, religinių asmenų pavadinimai, prievardžiai, pvz.:

Atpirkėjas, Aukščiausiasis, Viešpats, Visagalis, Dievo Avinėlis, Gerasis Ganytojas, Kristus Karalius, Švenčiausioji Dievo Motina Marija, Švč. Mergelė Marija Sopulingoji, Švč. Gailestingumo Motina, Švč. Mergelė Marija Taikos Karalienė, Švč. Mergelė Marija Jūros Žvaigždė, šv. Juozapas Darbininkas, šv. Jonas Krikštytojas, šv. Jurgis Kankinys, šv. Angelas Sargas, Šventasis Tėvas (bet popiežius), Motina Teresė, Tėvas Stanislovas, Dzeusas Griausmavaldis.

Komentarai ir patarimai

1* Prieš šventojo vardą pridedama grafinė santrumpa šv. (*šventasis, šventoji*) paprastai rašoma iš mažosios raidės (ne sakinio pradžioje), pvz.:

šv. Jonas, šv. Jurgis, šv. Kazimieras, šv. Mikalojus, šv. Petras, šv. Agota, šv. Elena, šv. Morta. Tačiau įprasta didžiąja raide pradėti žodžio *Švenčiausioji* santrumpą *Švč.* įvardijant Mariją, Dievo motiną, pvz.: *Švč. Mergelė Marija, Švč. Gailestingumo Motina.*

2* Religiniuose tekstuose prie šventųjų vardų pridedami apibūdinimai kaip prievardžiai gali būti rašomi iš didžiosios raidės, tačiau ne klaida juos rašyti ir iš mažosios raidės (ne sakinio pradžioje), pvz.: *Švč. Mergelė Marija krikščionių pagalba, Švč. Mergelė Marija Aušros vartų gailestingumo motina.* Religiniuose tekstuose tikintiesiems svarbūs, reikšmingi dalykai gali būti

parašomi iš didžiosios raidės pagal stilistinio didžiųjų raidžių rašymo taisyklę. Dar žr. 7.2 poskyrį „Stilistinis didžiųjų raidžių vartojimas“.

T

8.1.1.5. Iš didžiosios raidės rašomi Zodiako ženklų pavadinimai, pvz.:

Jeį jums reikia patarimo ir norite išsikalbėti, ieškokite Vėžio ženklo žmogaus. Aistringiausiu Zodiako ženklu laikomas Skorpionas. Be abejo, pats jautriausias Zodiako ženklas yra Žuvis.

Komentarai ir patarimai

1* Zodiako ženklų pavadinimai rašomi taip pat, kaip žvaigždynų, pagal kuriuos jie pavadinti, pavadinimai. Žr. 8.1.2.1 a punktą.

2* Iš didžiosios raidės rašoma ir vienaskaitą turinčių Zodiako ženklų pavadinimų daugiskaita, kai pavadinami keli to paties ženklo atstovai, pvz.: *Vyrai Liūtai labai myli vaikus. Dar viena Šauliams būdinga savybė – žinių troškimas.*

3* Kai vartojamas „žmogaus būdo“ reikšmė, zodiakas rašomas iš mažosios raidės kaip bendrinis žodis, pvz.: *Koks tavo zodiakas?*

T

8.1.1.6. Iš didžiosios raidės rašomi naminių gyvūnų vardai, pvz.:

Amsis, Anglis, Bardas, Brisius, Gaurius, Pipiras, Pupa, Sargis, Suodis, Šelmis (šunų vardai); Bajorė, Miaukė, Morkius, Murkė, Pūkis, Pumis, Rainis, Rudis (kačių vardai); Baltnugarė, Beragė, Lenktaragė, Margė, Mauronė, Snaigė, Šokoladė, Žalutė, Žvaigždė (karvių vardai); Balnis, Briedis, Juodaakis, Plačiakaktis, Šokliukas, Vienaragis, Žaibukas (bulių vardai); Bėris, Bėriukė, Griausmas, Kregždė, Laiba, Perkūnas, Raudė, Sartis, Styga, Žaibė (arklių vardai); Čiukė, Storulė, Žvinė (kiaulių vardai); Baltkklė, Raiboji (vištų vardai); Čikis, Šelmė (papūgų vardai); Degutis (žiurkėno vardas).

I

8.1.1.7. Mažąją raide (ne sakinio pradžioje) rašomi gyvūnų pavadinimai pagal jų išorines (ar vidines) ypatybes, pavartoti bendrine reikšme, pvz.: *Koks gražus rainis (katinas)! Ieškom sargio (sargaus šuns) savo namams. Ar daug toji žalutė (karvė) pieno duoda?*

1* Tas pats žodis gali būti skirtingai (ir iš didžiosios, ir iš mažosios raidės) rašomas, nes vardai naminiams gyvūnams dažnai suteikiami pagal jų ypatybes. Jei žodis apibūdina kokią nors gyvūno ypatybę, jis vartojamas kaip bendrinis ir rašomas iš mažosios raidės (ne sakinio pradžioje), o jei ypatybę žyminčiam žodžiui suteikiama skiriamoji reikšmė, jis vartojamas kaip tikrinis vardas ir rašomas iš didžiosios raidės, pvz.: *rainis* (kai apibūdinama kailio spalva) ir *Rainis* (kai vardas duodamas pagal kailio spalvą), plg. *Mūsų rainis turi Tigro vardą*.

2* Gyvūno vardas, praradęs individualiąją reikšmę ir pavartotas kaip bendrinis žodis, rašomas mažąja raide, pvz., *Pagailo to šuniuko tarsi kokio ištikimo nukriošusio brisiaus*.

8.1.2. Astronominių ir geografinių objektų vardų bei pavadinimų rašymas

8.1.2. Astronominiai ir geografiniai objektai pirmiausia pavadinami bendriniais – gimininiais, nomenklatūriniais – žodžiais, paprastai rašomais iš mažosios raidės (ne sakinio pradžioje).

Astronominių objektų gimininiai žodžiai: *asteroidas, galaktika, kometa, planeta, ūkas, žvaigždė, žvaigždynas, žvaigždžių spiečius* ir pan.

Geografiniai objektai gali būti įvairių rūšių – gyvenamosios vietos, pvz.: *kaimas, miestas, miesto dalis, miestelis*; vandens telkiniai, pvz.: *bala, brasta, ežeras, įlanka, jūra, krioklys, liūnas, marios, sietuva, šaltinis, upė, vandenynas, versmė*; reljefo formų, pvz.: *aukštuma, atodanga, dauba, gūbrys, kalnas, kalnynas, kalvagūbris, kyšulys, kopa, lyguma, ozas, pusiasalis, sala, slėnis, skardis, žemynas*; žemės dangos, pvz.: *akmuo, akmenynas, akmenų ruožas, qžuolas, eglė, giria, krūmai, miškas, parkas, liepa, pušis, tuopa, uosis*; administracinio suskirstymo ir topografiniai objektai, pvz.: *apskritis, kraštas, regionas, seniūnija, sritis, šalis, vaivadija, valda, valstybė, valstija, aikštė, alėja, gatvė, prospektas, skveras, transporto stotelė, draustinis, rezervatas*. Dar geografiniai objektai gali būti skirstomi pagal kilmę: gamtinės ir antropogeninės (žmogaus sukurti) kilmės objektai.

Individualūs astronominiai ir geografiniai objektai turi tikrinius vardus ar pavadinimus. Tikrinius objektų vardus gali sudaryti vienas ar keli žodžiai, paprastai jie vartojami be gimininių žodžių. Tikrinius objektų pavadinimus sudaro žodžių junginiai su gimininiu žodžiu. Tikriniai geografinių objektų vardai ar pavadinimai dar vadinami vietovardžiais.

Tikriniai astronominių, geografinių objektų vardai bei pavadinimai pagal savo tipą rašomi šiais būdais:

- 1) visi tikrinius vardus sudarantys savarankiški žodžiai rašomi iš didžiosios raidės (*Lietuva, Paukščių Takas*);

- 2) tikrinius pavadinimus sudarantys žodžiai rašomi iš didžiosios raidės, išskyrus gimininius žodžius – jie rašomi iš mažosios raidės (ne sakinio pradžioje) (*Trijų Kryžių kalnas, Geležinio Vilko gatvė*);
- 3) antropogeninės kilmės objektų pavadinimų tik pirmasis žodis (ir kiti sudaromieji tikriniai žodžiai) rašomi iš didžiosios raidės (*Sartų regioninis parkas, Kazlų Rūdos draustinis*).

T.

8.1.2.1. Astronominių ir geografinių objektų vardų visi sudaromieji žodžiai, išskyrus tarnybinius žodžius (jungtukus, prielinksnius), rašomi iš didžiosios raidės, pvz.:

a) astronominių objektų vardai, pvz.: *Marsas, Merkurijus, Neptūnas, Venera (Aušrinė), Žemė* (Saulės sistemos planetos), *Betelgeizė, Sirijus* (žvaigždės), *Avinas, Dvyniai, Gyvatnešis, Kasiopėja* (žvaigždynai), *Hiados, Sietynas* (žvaigždių spiečiai); *Adrastėja, Amaltėja, Elara, Ganimedas, Himalija, Kalista, Lisitėja* (Jupiterio palydovai), *Epimetėjas, Janas, Mimas, Pandora, Titanas* (Saturno palydovai), *Cerera* (asteroidas).

Didieji Grįžulo Ratai, Pietų Trikampis, Pietų Kryžius, Paukščių Takas, Rojaus Paukštis, Skraidančioji Žuvis (žvaigždynai). *Paukščių Takas* daugelyje šalių vadinamas *Pieno Taku*, šaltiniai nurodo ir kitokius senovinius lietuviškus pavadinimus – *Gervių Takas, Žąsų Takas, Vėlių Takas*;

b) geografinių objektų vardai, pvz.:

Baublys, Dabarykštis, Didysis, Druska, Gaidys, Puntukas, Velniapėdis (akmenys); *Gumbulis, Dvynas* (medžiai), *Dirvonėlis* (krūmai); *Abromkalnis, Aukštojas, Medvėgalis, Šatrija; Alpės, Andai, Apeninai, Etna, Everestas, Himalajai, Karpatai, Monblanas, Olimpas, Pirėnai, Uralas, Vezuvijus* (kalnai ir kalnynai);

Briedsalis, Pirtsalė, Šventavartė, Varnagrotė; Airija, Grenlandija, Jamaika, Java, Kuba, Kipras, Korsika, Kreta, Madagaskaras, Sardinija, Saremos, Sicilija, Tasmanija, Timoras (salos);

Anatolija, Balkanai, Indostanas, Jutlandija, Kamčiatka, Peloponesas (pusiasaliai);

Bruzgupis, Dubysa, Indraja, Jūra, Lėvu, Nemunas, Neris, Minija, Svalia, Šešupė, Širvinta, Šventoji, Ūla, Virvytė, Žeimenė; Amazonė, Dauguva, Dunojus, Elbė, Ganga, Jangdzė, Kongas, Luara, Nilas, Misūris, Reinas, Vysla, Zambezė (upės);

Alaušas, Ašakinis, Bitinėlis, Čičiraitis, Drūkšiai, Dusia, Juodbrastis, Salinis, Sartai, Smalvykštis, Svaitūtas, Tauragnas, Vištytis; Baikalas, Balatonas, Huronas, Titikaka (ežerai);

Afrika, Antarktida, Australija, Azija, Europa (žemynai);

Bangladešas, Bolivija, Čadas, Čilė, Dominika, Filipinai, Graikija, Indija, Iranas, Laosas, Meksika, Norvegija, Somalis, Svazilendas, Tailandas, Turkmėnija, Vokietija (valstybės);

Anykščiai, Jurbarkas, Kretinga, Lazdijai, Marijampolė, Panevėžys, Plungė, Šakiai, Šiauliai, Telšiai, Ukmergė, Vilnius; Aviliai, Giedraičiai, Girkalnis, Griškabūdis, Kalnalis, Kaltanėnai, Kartena, Kavarskas, Lukšiai, Raguva, Rimšė, Salantai, Seda, Tverai, Veliuona, Vepriai; Atėnai, Bagdadas, Baku, Budapeštas, Čikaga, Daugpilis, Jūrmala, Kijevas, Kelnas, Krokuva, Londonas, Lvovas, Melburnas,

Niujorkas, Paryžius, Pekinas, Praha, Reikjavikas, Sofija, Talinas, Tartu, Tokijas, Vašingtonas (miestai ir kitos gyvenamosios vietovės);

Šnipiškės, Vilkipėdė, Žvėrynas (Vilniaus rajonai); *Aleksotas, Palemonas, Žaliakalnis* (Kauno rajonai); *Aukštakalnis, Krašuona, Vyturiai* (Utenos rajonai); *Lichtenbergas, Pankovas, Špandau* (Berlyno rajonai); *Grinvičas, Vestminsteris, Vondsvortas* (Londono rajonai); *Bronksas, Bruklinas, Manhatanas* (Niujorko rajonai); *Defansas, Marė, Monparnasas* (Paryžiaus kvartalai);

Aukštaitija, Dzūkija, Suvalkija, Žemaitija (Lietuvos regionai), *Kuršas, Latgala, Vidžemė, Žiemgala* (Latvijos regionai); *Bretanė, Burgundija, Provansas* (Prancūzijos regionai); *Aliaska, Havajai, Kalifornija, Minesota* (JAV valstijos); *Bavarija, Brandenburgas, Brėmenas* (Vokietijos žemės); *Berkšyras, Kentas, Kornvalis* (Jungtinės Karalystės grafystės);

Dievo Stalas, Kūlių Bobelė, Laumės Lova, Puntuko Brolis, Velnio Pėda (akmenys), *Adomo Rojus, Balelės Kojas* (balos), *Ažuolų Karalienė* (medis), *Laumės Pėda* (šaltinis), *Amžinoji Varlių Karalystė* (pelkė), *Arklis Pilvas* (kūdra), *Baltoji Ančia, Bliūdžių Gervė* (upės); *Ažuolų Būda* (kaimas), *Kazlų Rūda* (miestelis), *Baluošo Ilgasalė, Kiaulės Nugara* (salos), *Avino Kaktas, Ažuolo Varteliai, Bytauto Kupra, Cukraus Galva; Aukštieji Tatrai, Didysis Pitonas* (kalnai); *Abu Dabis, Adis Abeba, Buenos Airės, Port Luisas, Sankt Peterburgas, Ulan Batoras* (miestai);

Mažoji Lietuva, Aukštutinė Normandija, Didysis Mančesteris, Franš Kontė, Londono Sitis, Naujoji Meksika, Rytų Saseksas, Rod Ailandas, Šiaurės Jorkšyras, Tauer Hamletsas, Vakarų Virdžinija (regionai, administraciniai vienetai);

Antigva ir Barbuda, Bosnija ir Hercegovina, San Tomė ir Prinsipė, Sent Vinsentas ir Grenadinai, Trinidadas ir Tobagas (valstybės), *Bingenas prie Reino, Frankfurtas prie Maino, Hagenas prie Toitoburgo Miško, La Rošas prie Jono* (miestai), *Kensingtonas ir Čelsis, Sankt Feitas prie Glano* (Londono rajonai), *Kot d'Oras, Sena ir Marna, Sona ir Luara* (Prancūzijos departamentai);

Ala dei Sardis, Aven le Kontas, Bur la Renas, Eks an Otas, El Kubo de Tiera de Vinas, El Viso del Alkoras, Konil de la Frontera, Port of Speinas, Rio de Žaneiras, San Džovani in Fjorė, San Felice a Kančelas, Santjago do Eskoralis, Santo Antonio dos Kavaleiros, San Pablo de los Montesas, Sent Arman lez O.

Komentariai ir patarimai

1* Žodžiai *saulė, žemė, mėnulis* rašomi iš mažosios raidės (ne sakinio pradžioje), kai vartojami ne kaip astronominių objektų tikriniai vardai, pvz.: *Pavasari žemdirbiai skuba arti žemę. Danguje kaitino saulę. Debesys paslėpė mėnulį.*

2* Žodžiai *visata* ir *pasaulis* paprastai rašomi iš mažosios raidės (ne sakinio pradžioje). Iš didžiosios raidės *Visata* gali būti rašoma astronomijos terminijoje ir tekstuose kaip tikrinio astronominio objekto vardas, pvz., *Patikslintas Visatos amžius yra apie 13,7 milijardo metų.*

3* Mes gyvename *Paukščių Tako galaktikoje*, tačiau astronomijos tekstuose gali būti iš didžiosios raidės rašomas ir sinonimiškai vartojamas sutrumpintasis pavadinimas *Galaktika*, pvz.: *Galaktikos sandara, Galaktikos centras*.

4* Į astronominių objektų vardus gali įeiti ir skaitmenų grupės, pvz.: *Trys mažosios planetos turi lietuviškus vardus: 2420 Čiurlionis, 2577 Lietuva, 3072 Vilnius*.

5* Astronominių objektų pavadinimuose gali būti įamžintos kelių atradėjų pavardės, jos jungiamos brūkšniu, pvz.:

Gegužę prie Žemės priartės Švachmano–Vachmano kometa. Trims kometoms suteikti lietuvių atradėjų vardai: Černio–Petrausko kometa, Černio kometa ir Černio–Kiuši–Nakamuros kometa. Dar žr. 11.2 poskyrį „Apimties brūkšnio rašymas“.

6* Kartais gali būti tas pats geografinis objektas pavadintas ir vardu (oficialusis įvardijimas), ir pavadinimu su gimininiu žodžiu (antrinis apibūdinimas), plg. *Baltija ir Baltijos jūra, Neris ir Neries upė, Palūšė ir Palūšės kaimas, Sartai ir Sartų ežeras, Žirmūnai ir Žirmūnų rajonas, Afrika ir Afrikos žemynas*.

7* Neapibrėžtos reikšmės vietovių pavadinimai rašomi iš mažosios raidės (ne sakinio pradžioje), pvz.: *panerys, pakaunė, pamarys, užnemunė*, bet vartojami kaip vietovardžiai ar kraštovardžiai rašomi iš didžiosios raidės, pvz.: *Pavilnys, Žemieji Paneriai, Pakaunė, Pamario kraštas, Užnemunė*.

8* Tikriniai vietovių vardai, virtę bendriniais daiktavardžiais, rašomi iš mažosios raidės (ne sakinio pradžioje), pvz.: *bostonas, kašmyras* (audinių rūšys), *bordo, kahoras* (vyno rūšys), *pilzenas* (alaus rūšis), *armanjakas, konjakas, šampanas* (gėrimų rūšys); *čederis, kamamberas, lesteris, parmežanas, rokforas* (sūrių rūšys). Plg. 8.1.1.1 punkto 10-ą komentarą apie asmenvardžių vartimą bendriniais žodžiais.

9* Mažąja raide pradedami rašyti geografinių objektų vardai, kurie daugiskaitos forma vartojami apibendrinti daugeliui objektų ir netekę individualiosios išskiriamosios reikšmės, pvz.: *Jūrės marės, nemunėliai, dunojėliai lietuvių vestuvinėse dainose dažniausiai įsivaizduojami kaip riba, skirianti mergelės ir bernelio šalis. Bangų bangomis upeliai nuvilnija kažkur į nemunus, į marias. Ir vieną kartą privalai įveikti savo kalnus, savo everestus. Keliaudami į savąsias Europos mekas dažniausiai kertame Lenkiją. Visiems atsibodę prahos, londonai, paryžiai*. Plg. 8.1.1.1 punkto 10-ą komentarą apie asmenvardžių vartojimą apibendrinamąja reikšme.

10* Kai vietovių, turinčių išskirtinę reikšmę, vardai pradedami vartoti pavadinant kitas vietas, suteikiant joms panašią perkeltinę reikšmę, galima dvejopa rašyba (pradedant mažąja arba didžiąja raide), pvz.: *Trakai yra karaimų M e k a . Pajūrio piliakalnį pavers turistų m e k a . Palangos l u r d a s baugina maldininkus. Pokario metais Plungės L u r d a s buvo sunaikintas.*

11* Kai tikriniai vietovių vardai vartojami pastoviuosiuose žodžių junginiuose, galima dvejopa tikrinio daiktavardžio rašyba, pvz.: ir *peržengti Rubikoną*, ir *peržengti rubikoną* – žodis *rubikonas* gali žymėti upės pavadinimą (rašomas iš didžiosios raidės) ir gali būti laikomas bendrinio žodžiu (rašomu iš mažosios raidės), įvardijančiu tam tikrą lemtingą ribą.

12* Vietovardis su kabutėmis rašomas tik tada, kai eina simboliniu (įmonės, įstaigos, gaminio, antraštiniu kūrinio ir pan.) pavadinimu, pvz.: *viešbutis „Klaipėda“, saldainiai „Vilnius“, žurnalas „Nemunas“, ansamblis „Lietuva“*. Plg. 8.1.1.1 punkto 6-ą komentarą apie asmenvardžių rašymą kabutėse.

13* Plačiau apie kitų kalbų vietovardžių rašymą žr. 9.2–9.4 poskyrius.

T

8.1.2.2. Astronominių ir geografinių objektų tikriniuose pavadinimuose gimininis žodis (*galaktika, kometa, planeta, ūkas, žvaigždė, žvaigždynas; akmuo, giria, miškas, urvas, jūra, kalnas, kalnagūbris, kyšulys, nerija, pelkė, pusiasalis, ragas, sala, sąsiauris, upė* ir pan.) rašomas iš mažosios raidės, kiti žodžiai rašomi iš didžiosios raidės, pvz.:

Šiaurės žvaigždė, Andromedos ūkas, Ramybės jūra;

Dantinis akmuo, Didysis pilkakmenis, Didysis Keberščių akmuo, Sargybos akmuo, Strėvos atodanga, Ievos duobė, Dasiuko klevas, Didžioji eglė, Dvareliškių qžuolas, Dvaro jovaras; Edinburgo qžuolas; Didysai alksnynas, Dūdės krūmai, Fochto giraitė, Labanoro giria, Juodasis urvas, Sniego urvas, Sero praraja, Vilkų grotos (urvas);

Ajerų bala, Baltijos jūra, Briedžių sala, Kuršių nerija, Kuršių marios, Platelių ežeras, Rusnės sala, Šatrijos kalnas, Trijų Kryžių kalnas, Ventės ragas, Žalieji ežerai; Apysūris ežeras, Atlanto vandenynas, Čiurlionio kalnai, Daugiaviršūnis kalnas, Didysis Lokių ežeras, Gražioji upė, Kaspijos jūra, Keturių Kantonų ežeras, Mažoji Riebioji upė, Mirgančiojo Vandens įlanka, Nepatikimasis fjordas, Pavojingasis kyšulys, Penkių Mylių ežeras, Šiaurės Dvasių ežeras, Šventojo Jurgio sąsiauris, Uogų upė;

Aliaskos pusiasalis, Apeninų pusiasalis, Didžioji Smėlio dykuma, Makinlio kalnas, Sembos pusiasalis, Sen Tropezo kyšulys, Sinajaus pusiasalis, Šiaurės ašigalis, Ugnies Žemės sala, Velso Princo sala, Žaliojo Kyšulio sala, Žąsų Žemės pusiasalis.

Komentarai ir patarimai

1* Gimininiai žodžiai rašomi iš didžiosios raidės, kai nereiškia nusakomojo dalyko bendrinio pavadinimo ir vartojami ne kaip gimininiai, o kaip tikriniai žodžiai, pvz.: *Bajorų Kalvos* (kvartalas), *Biržų Laukas* (kaimas), *Karvės Ola* (karstinė įgriuva), *Virbalio Miesto Laukai* (kaimas); *Akmens Jūra* (kalnai Austrijoje), *Bafino Žemė*, *Šiaurės Rytų Žemė* (salos), *Bavarijos Miškas* (kalnai pietryčių Vokietijoje), *Dibibokrio Pirmidė* (kalnas Himalajuose); *Šampano Pilis* (kalnas Afrikoje), *Žydrasis Krantas* (kultūrinis regionas).

2* Gimininis žodis rašomas iš didžiosios raidės, kai eina keliažodžio tikrinio vardo pradžioje ir yra būtinas tikrinio vardo sandaros elementas, pvz.: *Pušis su Koją* (ne *pušis Su koja*).

3* Tarminiai žodžiai, vartojami kaip gimininiai žodžiai, rašomi iš mažosios raidės, pvz.: *Aguonpievės revas* (upelis), *Akmenio šmotas* (arimas), *Alberto sodžialka* (tvenkinys), *Alksnynų šniūras* (rėžis), *Arklių bukta* (lanka), *Apvaliasis tyras* (pelkė), *Barsukų ravas* (griovys), *Baublių bedrė* (pelkė), *Bedugnio grūbelės* (vieta miške), *Beržų salos valksna* (ežero dalis), *Bilinkų desetnia* (lanka), *Bilinko apušotas* (miškas), *Brastelių samanykščia* (raistas), *Bortkevičiaus šilė* (bala), *Brako pusūbis* (miškas), *Didžiasis kūlis* (akmuo), *Ūlos akis* (versmė).

4* Iš mažosios raidės ne sakinio pradžioje rašomas nebūtinai gimininis žodis, pridėtas prieš tikrinį vardą ar pavadinimą, pvz.: *aklažeris Vokstelis*, *akmuo Valiulis*, *akmuo Dievo Altorius*, *akmenų ruožas Velniakelis*, *atodanga Ožkų Pečius*, *qžuolai Dvyniai*, *egle Boba*, *eglės Sesės*, *Lampėdžių liepa Gražuolė*, *liepa Motinė*, *pušis Karalienė*, *pušis Ragany Šluota*; šaltinis *Karalienės liūnas*, *versmė Ūlos akis*, *ozas Barzdos kalnas*.

5* Geografinių objektų pavadinimai dažnai yra verčiami iš kitų kalbų ir rašomi pagal tas pačias taisykles kaip lietuviški, pvz.: *Didžioji Smėlio dykuma* (angl. *Great Sandy Desert*), *Naujųjų Metų ežeras* (angl. *New Year Lake*), *Šventovės Plačioji gatvė* (angl. *Broad Sanctuary*), *Karališkosios Ligoninės gatvė* (angl. *Royal Hospital Road*), *Uogų upė* (angl. *Berry Creek*), *Santarvės aikštė* (pranc. *Place de la Concorde*), *Žydrasis Krantas* (pranc. *Côte d'Azur*), *Reino Skaliniai kalnai* (vok. *Rheinisches Schiefergebirge*). Dar žr. 9.2 poskyrį „Kitų kalbų asmenvardžių ir vietovardžių rašymas“.

I.

8.1.2.3. Oficialiuose valstybių, valdų ir kraštų pavadinimuose visi žodžiai, taip pat ir gimininiai žodžiai *valstybė*, *respublika*, *karalystė*, *kunigaikštystė*, *sąjunga* ir pan. rašomi iš didžiosios raidės, išskyrus tarnybinius žodžius (prielinksnius ir jungtukus), pvz.:

Lietuvos Didžioji Kunigaikštystė, *Lietuvos Respublika*, *Bahamų Sandrauga* (Bahamai), *Bahreino Karalystė* (Bahreinas), *Bolivijos Daugiatautė Valstybė* (Bolivija), *Brunėjaus Darusalamas*

(Brunėjus), Dramblio Kaulo Kranto Respublika (Dramblio Kaulo Krantas), Irano Islamo Respublika (Iranas), Izraelio Valstybė (Izraelis), Jordanijos Hašimitų Karalystė (Jordanija), Jungtiniai Arabų Emyratai, Liuksemburgo Didžioji Hercogystė (Liuksemburgas), Maršalo Salų Respublika (Maršalo Salos), Mianmaro Sėjungos Respublika (Mianmaras), Mikronezijos Federacinės Valstijos (Mikronezija), Norvegijos Karalystė (Norvegija), Omano Sultonatas (Omanas), Papua Naujosios Gvinėjos Nepriklausomoji Valstybė (Papua Naujoji Gvinėja), Rusijos Federacija (Rusija), Šri Lankos Demokratinė Socialistinė Respublika (Šri Lanka), Tanzanijos Jungtinė Respublika (Tanzanija), Vatikano Miesto Valstybė (Vatikanas), Venesuelos Bolivaro Respublika (Venesuela); Antigva ir Barbuda, Sent Kitsas ir Nevis, Trinidado ir Tobago Respublika (Trinidadas ir Tobagas);

Alandų Salos, Folklando (Malvinų) Salos, Ypatingasis Administracinis Kinijos Regionas Honkongas, Jungtinių Valstijų Mergelių Salos, Marianos Šiaurinių Salų Sandrauga, Prancūzijos Pietų Sritys.

Komentariai ir patarimai

1* Daugumos valstybių pavadinimai būna oficialieji (ilgieji) ir sutrumpintieji (tradiciniai), pvz.: Lietuvos Respublika ir Lietuva, Alžyro Liaudies Demokratinė Respublika ir Alžyras, Danijos Karalystė ir Danija, Monako Kunigaikštystė ir Monakas, Brazilijos Federacinė Respublika ir Brazilija.

2* Oficialiuose kraštų ir valdų pavadinimuose iš didžiosios raidės rašomi žodžiai, kurie geografiniuose pavadinimuose kaip gimininiai rašomi iš mažosios raidės (sala, sritis ir pan.), pvz.: Farerų Salos, Indijos Vandenyno Britų Sritis.

3* Neoficialiuose valstybių pavadinimuose gimininiai žodžiai rašomi iš mažosios raidės, pvz.: Lietuvos valstybė susikūrė XIII a.

4* Istorinių valstybių pavadinimuose gimininiai žodžiai rašomi iš mažosios raidės, pvz.: Inkų imperija, Kolchidės karalystė, Moravijos didžioji valstybė, Spartos karalystė, Šventojo Romos imperija, Užkaukazės federacija, bet tradiciškai rašoma Lietuvos Didžioji Kunigaikštystė, Abiejų Tautų Respublika.

5* Neoficialūs geografiniai pavadinimai taip pat rašomi iš didžiosios raidės, išskyrus juose esančius gimininius žodžius, pvz.: Aukštaičiai (t. y. Aukštaitija), Tekančios Saulės šalis (t. y. Japonija), Juodasis žemynas (t. y. Afrika); Naujasis Pasaulis, Naujasis žemynas (t. y. Amerika).

6* Valstybių ir miestų gyventojų pavadinimai, tautovardžiai, kalbų pavadinimai ir kiti vediniai iš tikrinių žodžių (būdvardžiai, daiktavardžiai,rieveiksmiai, veiksmažodžiai) rašomi iš mažosios raidės (ne sakinio pradžioje), pvz.: lietuvis, lietuvė, lietuviškas, lietuviška,

lietuviškumas, lietuviškai, lietuvininti; anglas, anglė, angliškai, angliškas, anglybė, amerikietis, amerikietė, amerikietiškas, paryžietis, paryžietė, paryžietiškas, paryžietiška, vokietis, vokietė, vokiškas, vokiška, vokiškai, vokiškumas, vokietybė, taip pat frankofonija ir frankofoniškas.

T

8.1.2.4. Gamtos reiškinių (*audrų, ciklonų, taifūnų, uraganų, viesulų*) pavadinimai, kuriuos sudaro žmonių vardai, vartojami perkeltine reikšme, rašomi iš didžiosios raidės, pvz.:

Audra Ciara Šiaurės Europoje sutrikdė susisiekimą oro ir antžeminiu transportu. Galingas ciklonas Laura pajūryje padarė nemažai žalos. Denis, Katrina, Endrius – tai tik keletas vardų uraganų, kurie nušlavė viską, kas pasitaikė jų kelyje. Havanos gyventojai po praūžusio uragano Irmos vis dar neturi vandens. Japoniją pasiekė stipriausias per ketvirtį amžiaus taifūnas Jebi. Taifūno Talimo nešamo vėjo gūsių greitis siekė 252 km per valandą. Bahamų salas suniokojusio uragano Dorianio padaryta žala Karibų jūros regione tarp 3,5 ir 6,5 mlrd. dolerių.

Komentai ir patarimai

1* Gamtos reiškinių pavadinimus sudarantys nelietuviški žmonių vardai lietuviškuose tekstuose paprastai transkribuojami pagal tarimą ir gramatinami, žr. 9.3 poskyrį „Transkribuotų kitų kalbų asmenvardžių ir vietovardžių rašymas“.

2* Kaip perkeltine reikšme vartojami simboliniai gamtos reiškinių pavadinimai gali būti rašomi ir kabutėse, pvz.: *Vienas iš stipriųjų uraganų, siautusių Lietuvoje, buvo „Anatolijus“, pretenzijų pasirodyti rimtu uraganu turėjo „Ervinas“, bet juo nevirto. Dar žr. 8.1.1.1 punkto 6-ą komentarą.*

T

8.1.2.5. Žmogaus sukurtų topografinių objektų (adreso sudedamųjų dalių – *aikštė, alėja, gatvė, kelias, prospektas, apskritis, rajonas* ir pan.) pavadinimus sudarantys visi žodžiai rašomi iš didžiosios raidės, išskyrus gimininius ir tarnybinius žodžius, pvz.:

Lietuvninkų aikštė, Katedros aikštė, Vinco Kudirkos aikštė, Žemaitės skveras; Bastilijos aikštė, Karalienės aikštė, Lesterio aikštė, Parlamento aikštė, Respublikos aikštė, Šv. Jokūbo aikštė (aikščių, skverų pavadinimai);

Laisvės alėja, Rožių alėja, Konstitucijos prospektas, Savanorių prospektas, Lakštingalų gatvė, Naujakurių gatvė, Pavasario gatvė, Molėtų plentas, Viršuliškių skersgatvis; Aušros Vartų gatvė, Dariaus ir Girėno gatvė, Geležinio Vilko gatvė, Rodūnios Kelio gatvė, Viršupio Sodų 11-oji gatvė, Žaliųjų Ežerų gatvė; Laivyno gatvė, Lenktoji gatvė, Margaritos gatvė, Plytų skersgatvis, Karaliaus

kelias, Miško kelias, Pėsčiųjų takas, Berlingtono Sodų gatvė, Naujųjų Vartų gatvė, Šventovės Plačioji gatvė, Temzės Žemupio gatvė, Vudmano Giraitės gatvė, Čaringo Kryžkelės kelias, Totnamo Rūmų kelias, Voksolo Tiltų kelias (alėjų, prospektų, gatvių ir pan. pavadinimai);

Vilniaus apskritis, Telšių apskritis, Ignalinos rajonas, Mažeikių rajonas, Skuodo rajonas, Obelių seniūnija, Uplytės seniūnija; Iliojaus valstija, Kalifornijos valstija, Saro kraštas, Centrinė grafystė, Didžiosios Lenkijos vaivadija, Švento Kryžiaus vaivadija, Vakarų Pamaro vaivadija, Varmijos Mozūrų vaivadija, Žemutinės Silezijos vaivadija.

I.

8.1.2.6. Parkų, draustinių, rezervatų (kitais nei kitų žmogaus sukurtų topografinių objektų – adreso sudedamųjų dalių) tikrinių pavadinimų pirmasis žodis (ir kiti tikriniai žodžiai) pradedami rašyti iš didžiosios raidės, kiti sudaromieji žodžiai rašomi mažosiomis raidėmis (kaip įmonių ir įstaigų pavadinimuose), pvz.:

Bernardinų sodas, Misionierių sodas, Ozo parkas, Panemunės šilas, Santakos parkas, Santuokų rūmų parkas, Tuskulėnų rimties parkas, Vingio parkas; Bulonės miškas, Invalidų sodai, Krūmų parkas, Hamptono dvaro parkas, Kensingtono sodai, Karališkasis botanikos sodas, Liuksemburgo sodas, Žaliasis parkas;

Ąžuolų botaninis draustinis, Baltosios Ančios herpetologinis draustinis, Biržų girios botaninis draustinis, Čepkelių valstybinis gamtinis rezervatas, Gaidžiabalės samanyinės telmologinis draustinis, Kauno marių regioninis parkas, Kazlų Rūdos kraštovaizdžio draustinis, Kražių Medžioklnio botaninis draustinis, Meškapievių miško pušies genetinis draustinis, Kuršių nerijos nacionalinis parkas, Minijos senslėnio kraštovaizdžio draustinis, Nemuno kilpų regioninis parkas, Trakų istorinis nacionalinis parkas, Senosios Rusnės ornitologinis draustinis, Žuvinto biosferos rezervatas; Andaros ugnikalnių nacionalinis parkas, Karaliaus Edvardo memorialinis parkas.

Komentai ir patarimai

* Transporto stotelių pavadinimai rašomi iš didžiosios raidės, gimininis žodis *stotelė* arba jo grafinė santrumpa *st.* rašomi mažosiomis raidėmis. Jei yra daugiau sudaromųjų žodžių, jie rašomi laikantis bendrųjų rašybos taisyklių, atsižvelgiant į objekto, pagal kurį stotelė pavadinta, pavadinimo rašybą, pvz.: *Žalgirio stotelė, Menų gimnazijos stotelė, Troleibusų žiedo stotelė, 2-osios Melnragės stotelė, Gerosios Vilties stotelė* (pagal gatvės pavadinimą), „*Umegos*“ *stotelė*, „*Utenos trikotažo*“ *stotelė* (pagal simbolinius įmonių pavadinimus).

T.

8.1.2.7. Pasaulio šalių (horizonto krypties) pavadinimai rytai, vakarai, pietūs, šiaurė kaip gimininiai rašomi iš mažosios raidės (ne sakinio pradžioje), pvz.: *vakarų vėjas, paukščiai žiemoti*

skrenda į pietus; Lietuvos rytuose, šiaurės rytuose (arba rytų Lietuvoje, šiaurės rytų Lietuvoje, kai nusakoma tam tikra Lietuvos dalis, bet ne regionas).

T.

8.1.2.8. Pasaulio šalių pavadinimai iš didžiosios raidės rašomi tais atvejais, kai įeina į tikrinius pavadinimus, pvz.:

a) kai įeina į tikrinius politinių, kultūrinių teritorinių darinių pavadinimus, pvz.: *Rytų Lietuva, Pietryčių Lietuva, Artimieji Rytai, Vakarų (Rytų, Vidurio) Europa; Pietų Prancūzija, Pietų Aukštutinis Reinas, Naujasis Pietų Velsas, Pietų Sudano Respublika, Pietų Džordžijos ir Pietų Sandvičo Salos, Rytų Saseksas, Rytų Timoro Demokratinė Respublika, Urugvajaus Rytų Respublika, Šiaurės Afrika, Šiaurės Karolina, Šiaurės Vidurio Švedija, Vakarų Krantas, Vakarų Midlandsas, Prancūzijos Vakarų Afrika, Vakarų Sachara, Vakarų Vokietija;*

b) kai įeina į tikrinius geografinių objektų pavadinimus, pvz.: *Šiaurės pusrutulis, Rytų Kinijos jūra, Rytų Kuršo aukštuma, Didysis Šiaurės Rytų sąsiauris, Didžioji Pietų įlanka, Šiaurės Bengalijos lygumos, Šiaurės Elnių ežeras, Vakarų Aligatorių upė, Vakarų Kelio upė, Šiaurės Vakarų jūrų kelias, Didžiosios Vakarų Toreso salos, Vakarų Vidurio Atlantas;*

c) kai jais pavadinamos skirtingos civilizacijos kryptys (pasaulis, civilizacija, kultūra), pvz.:

Pranešime nagrinėjami Rytų ir Vakarų santykiai. Galima sakyti, Artimieji Rytai – tai europinės ir apskritai Vakarų civilizacijos lopšys. Pastaruoju metu Vakarų pasauliu vadinama ir Europa, ir iš kolonijinių imperijų atsiradusios valstybės. Kaip priešingybė Vakarams nurodomi Rytai. Pirmasis į Rytus atsigręžęs Europos filosofas – Arturas Šopenhaueris. Po pirmojo didžiojo karo vokiečių filosofas Osvaldas Spengleris pranašavo Vakarų kultūros žlugimą. Graikija – tai šalis, kurioje susilieja Rytų ir Vakarų kultūros. Dirbdami su investuotojais iš Šiaurės šalių ar gamindami Šiaurės rinkoms mūsų žmonės greitai perima jų darbo kultūrą ir verslo principus.

8.2. Įmonių, įstaigų ir organizacijų pavadinimų rašymas

8.2. Įmonių, įstaigų ir organizacijų rūšis gali apibūdinti bendresnės reikšmės gimininiai žodžiai, pvz.: *agentūra, asociacija, bendrovė, centras, direkcija, draugija, fondas, gamykla, inspekcija, institutas, komisija, kontora, parkas, sąjunga, ūkis*, arba veiklos sritį konkrečiau nusakantys gimininiai žodžiai, pvz.: *bankas, baras, biblioteka, kavinė, knygynas, leidykla, ministerija, mokykla, muziejus, ligoninė, parduotuvė, paštas, poliklinika, prokuratūra, teatras, universitetas*. Šiame leidinyje visoms šioms rūšims pavadinti apibendrinamąja reikšme vartojamas ir žodis *institucija*.

Konkrečią įmonę, įstaigą ar organizaciją iš kitų tuo pačiu bendrinio žodžiu vadinamų objektų išskiria jų individualieji vardai – tikriniai pavadinimai. Pagal tai, koku būdu nurodomos objektų skiriamosios ypatybės, tikriniai pavadinimai gali būti tiesioginės reikšmės, simboliniai ir mišrieji:

1) tiesioginės reikšmės pavadinimai, pvz.: *Lietuvių kalbos institutas, Centrinis vertimų biuras* (pirmasis žodis rašomas iš didžiosios raidės);

2) simboliniai (perkeltinės reikšmės) pavadinimai, pvz.: *leidykla „Vaga“, restoranas „Vandens malūnas“* (rašomi kabutėse, pirmasis žodis pradedamas didžiąja raide);

3) mišrios sandaros pavadinimai – sudėtiniai pavadinimai, kuriuos sudaro ir tiesioginės reikšmės, ir simboliniai pavadinimai, pvz.: *Alytaus plaukimo klubas „Dzūkijos vandenys“*.

Registruojant tikrinį įmonės pavadinimą Juridinių asmenų registre kartu fiksuojama ir teisinės formos nuoroda, jos pavadinimas rašomas mažąja raide (ne sakinio pradžioje), pvz.: *akcinė bendrovė Lietuvos paštas, valstybės įmonė Registrų centras, uždaroji akcinė bendrovė „Viltis“, žemės ūkio bendrovė „Anykščių vaismedžiai“*. Vietoj teisinės formos pavadinimo gali būti vartojama santrumpa, pvz.: *akcinė bendrovė – AB, valstybės įmonė – VĮ, viešoji įstaiga – VŠĮ, mažoji bendrija – MB, tikroji ūkinė bendrija – TŪB; AB Lietuvos paštas, VĮ Registrų centras, UAB „Viltis“, ŽŪB „Anykščių vaismedžiai“*.

Teisinės formos pavadinimas (ar jo raidinė santrumpa) paprastai rašomas prieš tikrinį pavadinimą, pvz.: *VŠĮ Centro poliklinika, AB Medicinos bankas*, bet galima rašyti ir po pavadinimo, tada išskiriama kableliais kaip priedėlis, pvz.: *Centro poliklinika, VŠĮ; Medicinos bankas, AB; „Naujas žvilgsnis“, uždaroji akcinė bendrovė*.

Grafinė pavadinimo raidė pavadinimo nekeičia, ji iškabose gali būti įvairi (pavadinimas gali būti užrašytas visomis didžiosiomis raidėmis, išskirtas ypatingu šriftu). Dar žr. 1.2 poskyrį „Lietuvių kalbos rašto sistema ir ženklų inventorių“.

8.2.1. Įmonių, įstaigų ir organizacijų tiesioginės reikšmės pavadinimų rašymas

8.2.1. Tiesioginės reikšmės pavadinimus sudaro žodžių junginys – tiesiogine reikšme vartojami gimininiai žodžiai ir kiti žodžiai, nusakantys institucijos skiriamąsias ypatybes.

T

8.2.1.1. Iš didžiosios raidės rašomas įmonių, įstaigų, organizacijų tiesioginės reikšmės pavadinimo pirmasis žodis ir kiti tikriniai sudaromieji žodžiai, mažosiomis rašomi bendriniai sudaromieji žodžiai, pvz.:

Centrinė hipotekos įstaiga, Lietuvos kriminalinės policijos biuras, Lietuvos mokslų akademija, Lietuvos monetų kalykla, Kauno apygardos teismas, Kauno miesto 2-asis notaro biuras, Klaipėdos universitetas, Klaipėdos valstybinio jūrų uosto direkcija, Marijampolės autobusų parkas, Nacionalinė mokėjimų agentūra, Plungės rajono ligoninė, Taikomosios dailės muziejus, Šiaulių miesto savivaldybė, Valstybinė duomenų apsaugos inspekcija, Valstybinė ligonių kasa, Vilniaus antrinės teisinės pagalbos advokatų kontora, Vilniaus greitosios pagalbos universitetinė ligoninė, Vilniaus turizmo informacijos centras;

Lietuvos centro partija, Lietuvos lenkų rinkimų akcija, Lietuvos socialdemokratų partija, Lietuvos valstiečių ir žaliųjų sąjunga, Tautos pažangos partija, Žemaičių partija, Lietuvos bibliotekininkų draugija, Lietuvos geografijos mokytojų asociacija, Lietuvių kalbos draugija, Lietuvos neįgaliųjų draugija, Lietuvos statybininkų asociacija;

Europos investicijų bankas, Europos kosmoso agentūra, Europos regionų komitetas, Europos transliuotojų sąjunga, Pasaulio bankas, Pasaulinė pašto sąjunga, Pasaulinė sveikatos organizacija, Pasaulinė taikos taryba, Tarptautinė advokatų asociacija, Tarptautinis valiutos fondas, Tarptautinis žemės ūkio plėtros fondas;

Pasaulinė bažnyčių taryba, Europos vyskupų konferencijų taryba, Lietuvos vyskupų konferencija, Šventasis sinodas, Aukščiausioji sentikių taryba; Pasaulinė presbiterijonų sąjunga, Pasaulinė liuteronų federacija, Pasaulinis baptistų aljansas, Anglikonų bendrija;

Karaliaus Mindaugo profesinio mokymo centras, Klaipėdos Stasio Šimkaus konservatorija, Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija, Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija, Lietuvos Respublikos valstybinė darbo inspekcija, Lenkijos Respublikos ambasada Lietuvos Respublikoje, Mažosios Lietuvos reikalų taryba, Mykolo Žilinsko dailės galerija, Nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka, Ukmergės Jono Basanavičiaus gimnazija, Vilniaus Gedimino technikos universitetas, Vytauto Didžiojo universitetas, Šv. Jokūbo ligoninė.

Komentarai ir patarimai

1* Kai vietovardis neįeina į oficialųjį institucijos pavadinimą, iš didžiosios raidės rašomas po jo einantis pirmasis pavadinimo ir kiti tikriniai žodžiai, plg.: *Darbo partija*, todėl *Lietuvos Darbo partija delegavo atstovus į konferenciją Vokietijoje; Šiaurės licėjus*, todėl *Be Kauno, yra dar ir Vilniaus Šiaurės licėjus*. Dar plg. 8.4.3 punkto 2-ą komentarą apie bažnyčių pavadinimų rašymą.

2* Tarptautinių institucijų tiesioginės reikšmės pavadinimus tekstuose patartina versti į lietuvių kalbą ir rašyti pagal lietuvių kalbos rašybos taisykles, pvz.: *Europos skrydžių saugumo agentūra* (angl. *European Aviation Safety Agency*), *Pasaulinė turizmo organizacija* (angl. *World Tourism Organisation*). Kitose šalyse įregistruotų įmonių, įstaigų ar organizacijų tiesioginės reikšmės pavadinimai gali būti rašomi ir originalo kalba, kaip įrašyta steigimo dokumentuose. Dar žr. 9 skyrių „Kitų kalbų tikrinių vardų ir pavadinimų bei kitų elementų rašymas“.

3* Įmonių, įstaigų ir organizacijų rūšių pavadinimai, vartojami kaip bendriniai žodžiai, rašomi mažąja raide, pvz., *Panevėžyje buvo cukraus, linų, muilo fabrikai, alaus darykla*.

I

8.2.1.2. Aukščiausiųjų valstybinės valdžios institucijų ir aukščiausiųjų tarptautinių institucijų (Jungtinių Tautų, Europos Tarybos, Europos Sąjungos) pavadinimų visi sudaromieji žodžiai rašomi iš didžiosios raidės, pvz.:

Lietuvos Respublikos Seimas, Lietuvos Respublikos Vyriausybė, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas;

Europos Audito Rūmai, Europos Bendrijų Teisingumo Teismas, Europos Centrinis Bankas, Europos Komisija, Europos Ministrų Taryba, Europos Parlamentas, Europos Taryba, Europos Sąjunga, Europos Vadovų Taryba, Jungtinių Tautų Organizacija (Jungtinės Tautos), Jungtinių Tautų Generalinė Asamblėja, Jungtinių Tautų Saugumo Taryba, Šiaurės Taryba;

Danijos Karalystės Folketingas, Estijos Respublikos Rygikogas, Jungtinės Didžiosios Britanijos ir Šiaurės Airijos Karalystės Bendruomenių Rūmai, Latvijos Respublikos Saeima, Nyderlandų Karalystės Generaliniai Luomai, Prancūzijos Respublikos Senatas, Prancūzijos Respublikos Ministrų Taryba, Rusijos Dūma, Turkijos Respublikos Didysis Nacionalinis Medžlisas, Ukrainos Aukščiausioji Rada, Vokietijos Federacinės Respublikos Bundestagas.

Komentarai ir patarimai

1* Oficialius institucijų pavadinimus pakeičiantys sinoniminiai bendresnės reikšmės žodžiai, kaip *parlamentas, senatas, aukštieji rūmai, žemieji rūmai*, rašomi mažosiomis raidėmis, pvz.: *Lietuvos parlamentas* (vietoj ofic. *Lietuvos Respublikos Seimas*), *Islandijos parlamentas* (vietoj ofic. *Islandijos Respublikos Altingas*), *Jungtinės Karalystės žemieji rūmai* (vietoj ofic. *Jungtinės Karalystės Bendruomenių Rūmai*). Įstatymą dar turės patvirtinti *aukštieji parlamento rūmai* – Senatas. Vokietijos *žemieji rūmai* balsavo už ES reformų sutartį.

2* Religinių bendrijų aukščiausiųjų valdžios institucijų pavadinimų visi sudaromieji žodžiai religinių bendruomenių rengiamuose tekstuose gali būti rašomi iš didžiosios raidės pagal stilistinio didžiųjų raidžių vartojimo taisyklę, pvz.:

Šventoji Oficija, Europos Vyskupų Konferencijų Taryba, Lietuvos Vyskupų Konferencija, Pasaulinė Bažnyčių Taryba, Šventasis Sinodas, Aukščiausioji Sentikių Taryba. Žr. 7.2 poskyrį „Stilistinis didžiųjų raidžių vartojimas“.

3* Reikšmingiausių organizacijų, visuomeninių judėjimų ir kitų panašių pavadinimų visi sudaromieji žodžiai gali būti rašomi iš didžiosios raidės, pvz.:

Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdis (arba Lietuvos Sąjūdis), Lietuvos Valstybės Taryba, Baltijos Asamblėja, Baltijos Taryba, Didysis Vilniaus Seimas. Dar žr. 7.2.3 ir 8.5.6 punktus.

T

8.2.1.3. Įmonių, įstaigų, organizacijų struktūrinių padalinių oficialių pavadinimų pirmasis žodis ir kiti tikriniai sudaromieji žodžiai rašomi iš didžiosios raidės, pvz.:

[Lietuvos Respublikos Seimo] *Kultūros komitetas*, [Lietuvos Respublikos susisiekimo ministerijos] *Kelių departamentas*, [Valstybinės darbo inspekcijos] *Vilniaus skyrius*, [Vytauto Didžiojo universiteto] *Gamtos mokslų fakultetas*, [Vilniaus universiteto] *Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institutas*, [Europos Parlamento] *Konstitucinių reikalų komitetas*, [Jungtinių Tautų] *Statistikos komisija*;

[Lietuvos kariuomenės] [Sausumos pajėgų] *Juozo Lukšos mokymo centras*, [Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerijos] [Europos Sąjungos paramos koordinavimo departamentas] [Europos Sąjungos paramos valdymo skyrius] *Programų planavimo poskyris*, [Lietuvos sveikatos mokslų universiteto] [Medicinos akademijos] [Medicinos fakulteto] *Onkologijos institutas*, [Vilniaus Gedimino technikos universiteto] [Kūrybinių industrijų fakulteto] [Profesinės kalbos studijų centro] *Lietuvių kalbos skyrius*.

Komentari ir patarimai

1* Sudėtiniuose pavadinimuose žemesnės pakopos institucijos pavadinimas gali būti prielinksniu *prie* susietas su aukštesnės pakopos institucijos pavadinimu, pvz.:

Administracinė komisija prie Klaipėdos miesto savivaldybės tarybos, Ginčų komisija prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, Migracijos departamentas prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos, Muitinės departamentas prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos, Nacionalinė mokėjimo agentūra prie Žemės ūkio ministerijos.

2* Iš didžiosios raidės rašomas ir vienažodis padalinio pavadinimas, pvz.: *Centro poliklinikos Registratūra, Vilniaus universiteto Biblioteka, Žemės ūkio ministerijos Priimamasis*. Kai tas pats žodis žymi ir padalinio, ir patalpos pavadinimą, kaip padalinio pavadinimas jis rašomas iš didžiosios raidės, kaip patalpos pavadinimas – iš mažosios (ne sakinio pradžioje), plg.: *Konsultacijų poliklinikos Registratūros darbo laikas 7.00–19.00 val. ir Šalia registratūros veikia vaistinė*.

T

8.2.1.4. Įmonių, įstaigų ir organizacijų valdymo vienetų pavadinimai rašomi iš mažosios raidės (valdyba, taryba, direkcija, prezidiumas, direktorių taryba, mokslo taryba ir pan.), pvz.:

Kauno miesto savivaldybės taryba (valdyba), Vilniaus universiteto rektoratas, Lietuvos mokslų akademijos prezidiumas, Lietuvos banko valdyba, Lietuvių kalbos instituto mokslo taryba, Vilniaus dailės akademijos senatas, Klaipėdos universiteto Fizikos fakulteto taryba.

Komentari ir patarimai

1* Atsižvelgiant į įmonių, įstaigų ir organizacijų valdymo vienetų reikšmingumą jų pavadinimai gali būti pradedami rašyti iš didžiosios raidės taip pat, kaip padalinių pavadinimai (*Valdyba, Taryba, Direkcija, Prezidiumas, Direktorių taryba, Mokslo taryba* ir pan.), pvz.:

Kauno miesto savivaldybės Taryba (Valdyba), Vilniaus universiteto Rektoratas, Lietuvos mokslų akademijos Prezidiumas, Lietuvos banko Valdyba, Lietuvių kalbos instituto Mokslo taryba, Vilniaus dailės akademijos Senatas, Klaipėdos universiteto Fizikos fakulteto Taryba.

2* Įmonių, įstaigų ir organizacijų valdymo vienetus žymintys žodžiai, vartojami kaip bendriniai, rašomi iš mažosios raidės, pvz.: *Pusę universitetų tarybų narių sudaro socialiniai partneriai. Akcinių bendrovių valdymo darbe per valdybas ir stebėtojų tarybas gali aktyviai dalyvauti akcijų savininkai*.

2* Kai tas pats žodis žymi ir valdymo vieneto, ir patalpos pavadinimą, kaip valdymo vieneto pavadinimas jis gali būti rašomas iš didžiosios raidės, kaip patalpos pavadinimas rašomas iš mažosios, plg.: *Universiteto Rektoratas yra rektoriaus vadovaujama kolegiali patariamoji institucija ir Po pietų susitiksime prie rektorato*.

3* Kai kurie įmonių, įstaigų ir organizacijų valdymo vienetų pavadinimus žymintys žodžiai gali būti vartojami kitomis reikšmėmis ir sudaryti kitokio tipo pavadinimus, pvz.: žodžiai *administracija, taryba* gali reikšti ir instituciją, ir valdymo vienetą, *administracija* gali žymėti ir padalinio pavadinimą, plg. *Vilniaus miesto savivaldybės administracija (įstaiga) ir Lietuvos*

istorijos instituto *Administracija* (valdymo vienetą); Lietuvos mokslo taryba (įstaiga) ir Vilniaus Gedimino technikos universiteto *Taryba* (valdymo vienetą).

T.

8.2.1.5. Sutrumpintų oficialių įmonių, įstaigų, organizacijų pavadinimų pirmasis žodis rašomas iš didžiosios raidės, kiti sudaromieji žodžiai rašomi kaip nesutrumpintame pavadinime, pvz.:

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas – Aukščiausiasis Teismas, Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas – Konstitucinis Teismas, Lietuvos nacionalinis operos ir baleto teatras – Nacionalinis operos ir baleto teatras – Operos ir baleto teatras, Lietuvos Respublikos kultūros ministerija – Kultūros ministerija, Mikalojaus Konstantino Čiurlionio dailės muziejus – Dailės muziejus, Valstybinė lietuvių kalbos komisija – Lietuvių kalbos komisija – Kalbos komisija.

T.

8.2.1.6. Oficialiojo stiliaus tekstuose įmonių, įstaigų, organizacijų pavadinimai, sutrumpinti iki vieno žodžio, rašomi iš didžiosios raidės, pvz.:

Lietuvos Respublikos Seimas – Seimas, Lietuvos Respublikos Vyriausybė – Vyriausybė, Vilniaus miesto (rajonų) savivaldybė – Savivaldybė, Lietuvos Respublikos kultūros ministerija – Ministerija, Lietuvos mokslo taryba – Taryba.

Komentariai ir patarimai

* Kai įmonių, įstaigų ir organizacijų pavadinimas sutrumpinamas iki gimininio žodžio ar žodžių junginio (*ministerija, institutas, poliklinika, vidurinė mokykla* ir pan.), jis rašomas mažąja raide, jei vartojamas kaip bendrinis ir ypač jeigu tokio trumpinio sąsaja su tikriniu pavadinimu yra nublankusi, neryški, pvz.:

Baigusi vidurinę mokyklą, ji įstojo į universitetą. Laukiu atsakymo iš ministerijos. Jis baigė Kauno technologijos universitetą, o dabar šiame universitete dirba dėstytoju.

8.2.2. Įmonių, įstaigų ir organizacijų simbolinių pavadinimų rašymas

8.2.2. Įmonių, įstaigų, organizacijų simbolinius pavadinimus sudaro kabutėse rašomi perkeltine reikšme pavartoti žodžiai. Su simboliniais pavadinimais vartojami veiklos sritį ar pobūdį reiškiantys gimininiai žodžiai arba teisinės formos nuorodos (*akcinė bendrovė, biudžetinė įmonė, uždaroji akcinė bendrovė, valstybės įmonė, viešoji įstaiga* ir kt.), dažnai vartojamos teisinės formos nuorodų raidinės santrumpos: *AB, BĮ, UAB, VĮ, VŠĮ* ir kt.

T

8.2.2.1. Įmonių, įstaigų, organizacijų simboliniai pavadinimai rašomi kabutėse, pirmasis žodis pradedamas didžiąja raide, prieš simbolinį pavadinimą iš mažosios raidės ne sakinio pradžioje rašomi gimininiai žodžiai, pvz.:

leidykla „Šviesa“, restoranas „Stikliai“, viešbutis „Pušis“, gėlių salonas „Rugiagėlė“, spaustuvė „Spindulys“, ne pelno įmonė „Riešutas“, alaus darykla „Tauras“, uždaroji akcinė bendrovė leidykla „Vaga“, sodininkų bendrijos (arba SB) „Gegužinė-2“, „Atžalynas“, „Vaivorykštė“, viešbutis „Klaipėda“, berniukų ir jaunuolių choras „Ąžuoliukas“, krepšinio klubas „Žalgiris“, savivaldybės įmonė (arba SJ) „Grinda“, motorizuotoji pėstininkų brigada „Žemaitija“, prekybos centras „Banginis“, Vilniaus lopšelis-darželis „Gintarėlis“;

leidykla „Baltos lankos“, draudimo bendrovė „Draudimo tikslas“, kavinė „Dvylika kėdžių“, kelionių agentūra „Akademinės kelionės“, parduotuvė „Mėlynoji rugiagėlė“, spaustuvė „Keturių spalvos“, sulčių baras „Sulčių burbuliukas“, akcinė bendrovė (arba AB) „Rokiškio sūris“, individuali įmonė (arba IĮ) „Bijai vilko, neik į mišką“, individuali įmonė (arba IĮ) „Šiaudais kūrenam – gerai gyvenam“, mažoji bendrija (arba MB) „Čiulba ulba“, uždaroji akcinė bendrovė (arba UAB) restoranas „Amatininkų užėiga“, uždaroji akcinė bendrovė (arba UAB) „Kaip nulieta“, uždaroji akcinė bendrovė (arba UAB) „Sporto erdvė“, uždaroji akcinė bendrovė (arba UAB) „Tauro ragas“, uždaroji akcinė bendrovė (arba UAB) „Vilniaus viešasis transportas“, uždaroji akcinė bendrovė (arba UAB) „Žemaitijos keliai“, valstybės įmonė (arba VĮ) „Regitra“, viešoji įstaiga (arba VŠĮ) „Mūsų girios“;

partija „Jaunoji Lietuva“, partija „Tvarka ir teisingumas“, politinė partija „Lietuvos sąrašas“, politinė partija „Rusų aljansas“, asociacija „Gyvastis“.

Komentariai ir patarimai

1* Apie simbolinių pavadinimų rašymą dar žr. 8.11 poskyrį.

2* Tekste įmonių, įstaigų, organizacijų simboliniai pavadinimai išskiriami kabutėmis arba kitokiu šriftu. Rašymas kitokiu šriftu pavadinimo esmės nekeičia, tai to paties pavadinimo skirtingi grafinės raiškos variantai, pvz.: IĮ „Kvepia pasakom“, IĮ *Kvepia pasakom*, IĮ KVEPIA PASAKOM, IĮ **KVEPIA PASAKOM**.

3* Be kabučių paprastai įmonių, įstaigų, organizacijų simboliniai pavadinimai rašomi iškabose, kur simbolinis pavadinimas spausdinamas koku nors išsiskiriančiu šriftu, pvz.:

LIETUVOS DUJOS

Baldų rojus

4* Rišliame tekste gimininiai žodžiai gali eiti po simbolinio įmonių, įstaigų, organizacijų pavadinimo, rašomo kilmininko linksniu, pvz.: „Šviesos“ leidykla, „Pušies“ viešbutis, „Ąžuoliuko“ choras.

5* Teisinės formos nuoroda (jos raidinė santrumpa) paprastai rašoma prieš įmonės, įstaigos ar organizacijos simbolinį pavadinimą, ne klaida ją rašyti ir po simbolinio pavadinimo, pvz.: *mažoji bendrija „Jaukus patarimas“; MB „Jaukus patarimas“; „Jaukus patarimas“, mažoji bendrija; „Jaukus patarimas“, MB.*

6* Kitų kalbų simboliniai įmonių, įstaigų ar organizacijų pavadinimai lietuviškuose tekstuose rašomi kabutėse originalo kalba, taip pat neverčiama ir teisinės formos nuoroda.

I.

8.2.2.2. Tradiciškai iš didžiosios raidės be kabučių rašomi simboliniai draugijų pavadinimai *Raudonasis Kryžius, Raudonasis Pusmėnulis, Rotary klubas*, pvz.: *Raudonojo Kryžiaus ligoninė, Tarptautinis Raudonojo Kryžiaus ir Raudonojo Pusmėnulio judėjimas. Lietuvoje pirmasis Rotary klubas įkurtas 1934 m. Kaune (1935 m. priimtas į Pasaulinę Rotary asociaciją (Rotary International)).* Šiuos pavadinimus kaip simbolinius galima rašyti ir su kabutėmis.

T.

8.2.2.3. Simbolinį pavadinimą turinčių institucijų struktūrinių padalinių pavadinimai rašomi iš didžiosios raidės, o prieš simbolinius padalinių pavadinimus, kurie rašomi kabutėse, eina iš mažosios raidės (ne sakinio pradžioje) rašomas gimininis padalinį nusakantis žodis, pvz.:

valstybės įmonės „Regitra“ Panevėžio filialas, AB „Lietuvos spauda“ Biržų skyrius, jaunimo užimtumo sporto klubo „Era“ Lazdijų padalinys, AB „Lietuvos geležinkeliai“ filialas „Šiaulių geležinkelių infrastruktūra“, AB „Žemaitijos pienas“ filialas „Ūta“, uždarosios akcinės bendrovės „Kurtuva“ filialas „Vandenis“.

T.

8.2.2.4. Bendriniai asmenų pavadinimai, kilę iš simbolinio pavadinimo, rašomi mažąja raide ir be kabučių, pvz.: chorų „Ąžuoliukas“, „Dagilėlis“ nariai – *ąžuoliukai, dagilėliai.*

Komentarai ir patarimai

* Įmonių, įstaigų, organizacijų sudėtinių pavadinimų atskiros sudedamosios dalys rašomos pagal bendrąsias taisykles, pvz.: *uždarnosios akcinės bendrovės „Kautra“ darbuotojų profesinė sąjunga „Vairas“, UAB „Girteka“ vairuotojų profesinė sąjunga „Solidarumas“, AB „Lietuvos geležinkeliai“ filialo „Kauno geležinkelių infrastruktūra“ Jonavos geležinkelio ruožo darbuotojų profesinė sąjunga, Lietuvos kariuomenės Motorizuotosios pėstininkų brigados „Žemaitija“ Lietuvos didžiojo kunigaikščio Butigeidžio dragūnų batalionas.*

8.2.3. Įmonių, įstaigų, organizacijų mišriųjų pavadinimų rašymas

8.2.3. Mišrios sandaros įmonių, įstaigų, organizacijų pavadinimai yra sudėtiniai, juos sudaro ir tiesioginės reikšmės, ir simbolinis pavadinimai, abu šie pavadinimai gali eiti kaip savarankiški tikriniai įvardijimai.

T

8.2.3.1. Į mišrųjį pavadinimą įeinantis tiesioginės reikšmės tikrinis pavadinimas, apibūdinantis skiriamąsias įmonės, įstaigos ar organizacijos ypatybes, ir po jo einantis simbolinis pavadinimas rašomi iš didžiosios raidės, pvz.:

Lietuvinkų bendrija „Mažoji Lietuva“, Lietuvos pensininkų sąjunga „Bočiai“, Lietuvos nacionalinė vežėjų automobiliais asociacija „Linava“, Šiaulių gamtos ir kultūros paveldo apsaugos klubas „Aukuras“, Valstybinis dainų ir šokių ansamblis „Lietuva“, VšĮ Triatlono ir plaukimo klubas „Ruoniai“.

Komentarai ir patarimai

1* Į mišrųjį pavadinimą įeinantys ir tiesioginės reikšmės, ir simbolinis pavadinimai rašomi pagal savo rūšiai būdingas taisykles.

2* Į mišrųjį pavadinimą įeinantis tiesioginės reikšmės pavadinimas gali būti trumpinamas gimininiu žodžiu (gimininiais žodžiais), ne sakinio pradžioje rašomu mažosiomis raidėmis, pvz.: *asociacija „Linava“, klubas „Ruoniai“, dainų ir šokių ansamblis „Lietuva“.*

8.3. Terminų, augalų ir gyvūnų pavadinimų rašymas

8.3. Terminai vartojami specialiuosiuose, moksliniuose ir profesiniuose tekstuose. Augalų ir gyvūnų pavadinimai dažniausiai vartojami ir rašomi kaip ir kiti terminai, bet turi ir savitų rašymo ypatumų. Iš specialiosios vartosenos šios grupės pavadinimai patenka ir į bendrąją, visuotinę vartoseną.

8.3.1. Terminų rašymas

8.3.1. Terminas – tam tikros žmonių veiklos srities sąvoką pavadinantis žodis ar žodžių junginys. Terminai yra vientisiniai (vienžodžiai) ir sudėtiniai (keliažodžiai).

T.

8.3.1.1. Terminai ne sakinio pradžioje rašomi iš mažosios raidės, pvz.:

analizė, apskaita, aušintuvas, dažnis, ekonomika, gaminys, gerovė, greitis, ėminys, įranga, išimtis, įvykis, kalnagūbris, keitiklis, kompiuteris, kryptis, kultūra, matuoklis, metodas, padala, pardavimas, paslauga, paskirtis, paskola, paveldėtojas, poveržlė, prekė, reklama, sandara, sąveika, siūstuvai, slėgis, srautas, srovė, statyba, tapatybė, teorija, transportas, vamzdynas, vartotojas, visuomenė, žemėtvarka, žymeklis, žuvivaista;

banko filialas, didmeninė kaina, išskirtinė teisė, juridinis asmuo, kūrybos ekonomika, kultūrinis paveldas, mažmeninė prekyba, prekių ženklas, pridėtinė vertė, protinis darbas, reklamos agentūra, skaitmeninė visuomenė, šviesos greitis, viešieji ryšiai;

aplinkos taršos mokestis, asmeninės neturtinės teisės, asmeninių rekomendacijų rinkodara, informacijos apdorojimo modelis, prekių ženklo plėtra, tiesioginės pridėtinės išlaidos, uždaroji akcinė bendrovė, vertybės gyvavimo ciklas.

T.

8.3.1.2. Į sudėtinius terminus įeinantys asmenvardžiai ir vietovardžiai rašomi iš didžiosios raidės, o kitų kalbų – paprastai transkribuojami, pvz.:

Adisono liga, Artūro romanas, Botalo latakas, Brailio raštas, Brauno procesas, Bugero ir Vėberio dėsnių, Dampingo sindromas, Dianos kompleksas, Džaulio dėsnių, Elžbietos stilius, Eustachijaus vamzdis, Farenheito laipsnis, Fuko srovė, Gentingtono chorėja, Icenkos ir Kušingo liga, Hipodamo planas, Kardano pavara, Kocho mėginys, Korsakovo psichozė, Krono liga, Kvinkės edema, La Pjero efektas, Leonardo agregatas, Morzės abėcėlė, Omo dėsnių, Pejerio plokštelės, Parkinsono liga, Ponco iliuzija, Radvilų gobelenai, Savonarolos krėslas, Stjudento skirstinys, Tyzenhauzo kilimai, Vitruvijaus žmogus;

Aritos (vietovė Japonijoje) *porcelianas*, *Barbizono* (kaimelis) *mokykla*, *Belvederio* (rūmai) *fajansas*, *Berlyno porcelianas*, *Bolonijos mokykla*, *Briugės* (Flandrijos miestas) *mokykla*, *Reino liga*, *Siamo dvyniai*, *Trojos uncija*.

Dar plg. 8.3.2.3 punktą.

Komentariai ir patarimai

1* Apie kitų kalbų asmenvardžių ir vietovardžių transkribavimą žr. 9.3 poskyrį.

2* Tikriniai kitų kalbų daiktavardžiai, virtę terminais, bendriniais žodžiais, rašomi mažąja raide ir transkribuota forma, pvz.:

amperas „elektros srovės stiprio vienetas“, pagal prancūzų fiziko ir matematiko A. M. Ampero (Ampère) pavardę; *bolivaras* „Venesuelos piniginis vienetas“, pagal S. Bolivarą (Bolivar) pavardę; *cezario pjūvis* „tam tikra operacija“, *cezaris* „Romos imperatorių garbės vardas ir titulas; monarcho aukščiausiasis titulas“, pagal Romos veikėjo Gajaus Julijaus Cezario (Caesar) vardą; *dyzelis* „vidaus degimo variklis“, pagal vokiečių išradėjo R. Dyzelio (Diesel) pavardę; *džaulis* „darbo ir šilumos kiekio vienetas“, bet *Džaulio dėsnis*, pagal anglų fiziko Dž. P. Džaulio (Joule) pavardę; *farenheitas* „Farenheito temperatūrų skalės vienetas“, pagal vokiečių fiziko G. D. Farenheito (Fahrenheit) pavardę; *omas* „elektros varžos vienetas“, bet *Omo dėsnis*, pagal vokiečių fiziko G. Omo (Ohm) pavardę; *rentgenas* „toks aparatas; jonizuojančiosios spinduliuotės vienetas“, pagal vokiečių fiziko V. K. Rentgeno (Röntgen) pavardę; *voltas* „elektros įtampos vienetas“, pagal italų fiziko A. Voltos (Volta) pavardę. Dar žr. 8.1.1.1 punkto 10-ą komentarą.

3* Iš tikrinių kitų kalbų daiktavardžių su priesagomis ar jas primenančiais baigmenimis padaryti terminai, bendriniai žodžiai rašomi mažąja raide ir transkribuota forma, pvz.: *darsonvalizacija* „gydymas kintamąja elektros srove arba aukštojo dažnio elektromagnetiniu lauku“, pagal prancūzų gydytojo J. A. d’Arsonvalio (d’Arsonvall) pavardę; *froidizmas* „psichologinių idėjų sistema ir ja paremtos tam tikros koncepcijos“, pagal austrų psichologo Z. Froido (Freud) pavardę; *borelija* „bakterija, pernešama erkių“, *boreliozė* „erkių pernešama liga“, pagal atradėjo prancūzų mikrobiologo Amedè Borelio (Amédée Borrel) pavardę; *mahometonas* „islamo tikybos žmogus“, pagal islamo pradininko ir pranašo Mahometo vardą; *ampermetras* „prietaisas elektros srovės stipriui matuoti“, pagal prancūzų fiziko ir matematiko A. M. Ampero (Ampère) pavardę.

4* Metaforiniai terminai rašomi be kabučių, pvz.: *auksinis parašiutas*, *bulių rinka*, *demografinis sprogdymas*, *gyvybės langelis*, *įmokų lubos*, *juodoji dėmė*, *juodoji dėžė*, *kainų burbulas*, *kainų žirkklės*, *minčių lietus*, *mirties kilpa*, *mokesčių našta*, *mokesčių rojus*, *pagalvės mokestis*, *pinigų plovimas*, *plyno lauko investicijos*, *protų nutekėjimas*, *sprendimų medis*, *skurdo*

spąstai, šešėlinė ekonomika, šaltasis karas, švarių rankų politika, tvirtos rankos pozicija, vieno langelio principas, žalioji banga, žalioji korta.

8.3.2. Augalų, gyvūnų ir kitų pavadinimų rašymas

T.

8.3.2.1. Augalų klasių, šeimų, genčių ir rūšių pavadinimai (kaip ir kiti terminai) ne sakinio pradžioje rašomi iš mažosios raidės, pvz.:

ankštiniai, spygliuočiai, eglė, paprastoji pušis, kalninė pušis, valgomoji gelteklė, vijoklinė rožė, europinis žagrenis, graikinis riešutmedis.

T.

8.3.2.2. Lietuviški augalų, gyvūnų ir mikroorganizmų pavadinimai (kaip ir kiti terminai) ne sakinio pradžioje rašomi iš mažosios raidės, pvz.:

beržas keružis, raudonasis klevas, miškinė šunažolė, obelis (augalai); barzdotoasis baltikas, paprastasis kelmūtis, rausvoji musmirė, eglyninė rudmėsė, ūmėdė garduolė (grybai); sidabrinė avižėlė, rausvapilvis lašalas, karališkasis laumžirgis, žaliasis žiogas (vabzdžiai); ausytasis ešerys, alpinė kuoja, auksinis upėtakis (žuvys); kininė didsalamandrė, pelkinė kūdrinukė, ežerinė nendrenė, upinė rainytė, japoninis tritonas, sibirinė salamandrėlė, tikroji salamandrūnė, didžioji žvilgė (varliagyviai, moliuskai); tamsiaspyglis ežys, miškinė kiaunė, rusvasis lokys, paprastoji voverė (žinduoliai); juodasis alksninukas, baltasis gandrąs, blyškioji gegutė, raudongalvis genys, baltoji pelėda, geltonpilvė zylė (paukščiai); auksinis stafilokokas, kokliušo lazdelės, pneumokokas, blyškioji treponema, vidurių šiltinės bakterija (bakterijos).

T.

8.3.2.3. Į augalo ar gyvūno pavadinimą įeinantys tikriniai daiktavardžiai rašomi iš didžiosios raidės ir transkribuoti, pvz.:

Henrio lelija, Julijos raktažolė, Lausono puskiparisis, Leopoldo meilenis, Lorencas raudonmedis, Meneginio apskrituolė, Naujosios Žemės pūslės, Tunbergo raugerškis (augalai); Bismarko tulžys, Forsterio žuvėdra, Kuko audrašauklis (paukščiai); Johansono strėliukė (vabzdys); Arnoldo tritonas, Stebinso salamandra, Smito salamandriukė (varliagyviai); Dovydo elnias, Granto gazelė, Lichtenšteino antilopė (žinduoliai). Plg. 8.3.1.2 punktą.

Komentariai ir patarimai

1* Apie kitų kalbų asmenvardžių ir vietovardžių transkribavimą žr. 9.3 poskyrį.

2* Lotyniškų augalų ir gyvūnų pavadinimų pirmasis žodis rašomas iš didžiosios raidės, o visas pavadinimas – pasviruoju šriftu, pvz.: purpurinis dobilas (*Trifolium incarnatum* L.), puošnūs krokas (*Crocus speciosus* M. Bieb.), paprastasis lazdynas (*Corylus avellana* L.), poetinis narcizas (*Narcissus poeticus* L.), pelkinė neužmirštuolė (*Myosotis scorpioides* L.) (augalai); karališkasis albatrosas (*Diomedea epomophora*), baltagalvis jūrinis erelis (*Haliaeetus leucocephalus*), žaliasis fazanas (*Phasianus versicolor*) (paukščiai); balinis čiuožikas (*Aquarius cinereus*), cinamoninė gyvalazdė (*Marmessoidea rosea*), skarabėjinė juodblakė (*Thyreocoris scarabaeoides*), vaiduoklinis maldininkas (*Deroplatys lobata*) (vabzdžiai); alpinis burundukas (*Tamias alpinus*), didžioji sterbliakiaunė (*Dasyurus maculatus*), septynjuostis šarvuotis (*Dasyurus septemcinctus*) (žinduoliai).

3* Bendriniu gyvūno ar augalo pavadinimu virtęs tikrinis vardas rašomas mažąja raide ir transkribuota forma, pvz.: *gerbera* „dekoratyvinis augalas“, pagal vokiečių gamtininko T. Gerberio (Gerber) pavardę; *hortenzija* „dekoratyvinis augalas“, pagal prancūzų laikrodininko Ž. A. Lepoto žmonos Hortenzijos (Hortense) vardą; *koloradas* „lapgraužis vabalas“, pagal JAV Kolorado valstijos, kur pirmiausia paplito, pavadinimą. Dar žr. 8.1.1.1 punkto 10-ą komentarą ir 8.1.2.1 punkto 8-ą komentarą.

4* Jei mikroorganizmo lietuviško pavadinimo nėra, rašomas lotyniškas pavadinimas iš didžiosios raidės ir pasviruoju šriftu, pvz.: Genties *Shigella* bakterijos. Lėtinis gastritas – tai skrandžio uždegimas, kurį dažniausiai sukelia bakterija *Helicobacter pylori*. Bakterija *Treponema pallidum* – sifilio sukėlėjas. Į įvairių probiotikų sudėtį įeinančių bakterijų ir jų padermių yra įvairių, pvz.: *Lactobacillus reuteri*, *Lactobacillus acidophilus*, *Lactobacillus rhamnosus* GG, *Bifidobacterium lactis* ir kitos. Tai daugiausia *Enterobacteriaceae* šeimos *Escherichia*, *Citrobacter*, *Enterobacter* ir kt. gentys. *E. coli* O157:H7 gali net 2 mėnesius išgyventi dirvožemyje.

8.3.3. Kultūrinių augalų ir naminių gyvūnų bei paukščių veislių pavadinimų rašymas

T.

8.3.3.1. Kultūrinių augalų veislių simboliniai pavadinimai rašomi iš didžiosios raidės ir išskiriami viengubomis kabutėmis, pvz.:

‘*Aura*’, ‘*Dangė*’, ‘*Jaunė*’, ‘*Saulenė*’, ‘*Venta*’ (braškių veislės), ‘*Medūnai*’ (dobilų veislė), ‘*Akuotiejė*’ (kviečių veislė), ‘*Aldas*’, ‘*Alva*’, ‘*Arbat*’, ‘*Auksis*’, ‘*Avenarijus*’, ‘*Delikates*’, ‘*Eliza*’, ‘*Persikinis*’, ‘*Popierinis*’, ‘*Rudenis*’, ‘*Skaistis*’ (obelių veislės), ‘*Baltija*’ (pupelių veislė), ‘*Juodžiai*’, ‘*Smaliai*’ (serbentų veislės), ‘*Jūrė*’, ‘*Kometa*’, ‘*Vengrinė*’, ‘*Viktorija*’ (slyvų veislės).

T

8.3.3.2. Keliažodžio kultūrinio augalo veislės pavadinimo pirmasis žodis ir kiti sudaromieji tikriniai žodžiai rašomi iš didžiosios raidės, pvz.:

‘*Baltasis alyvinis*’, ‘*Lietuvos pepinas*’, ‘*Lietuvos cukrinis*’, ‘*Beržininkų ananasas*’, ‘*Rudens dryžuotasis*’ (obelų veislės), ‘*Štaro vengrinė*’ (slyvų veislė), ‘*Boskopo milžinai*’ (serbentų veislė), ‘*Senga Sengana*’ (braškių veislė). *Klaipėdai dovanojami tulpių veislės ‘Gintarinė Lietuva’ svogūnėliai.*

Komentarai ir patarimai

1* Kultūrinių augalų veislių pavadinimų išskyrimas viengubomis kabutėmis unifikuotas tarptautiniu mastu laikantis Tarptautinio kultūrinių augalų nomenklatūros kodekso (TKANK). Kabučių gali nebūti, kai pavadinimas pateikiamas kitu šriftu.

Nedalykiniuose tekstuose augalų veislių pavadinimus galima skirti ir lietuviškomis kabutėmis, pvz.: *Lietingos javapjūtės sąlygomis daugiausia prikulta ankstyvos veislės „Ada“ kviečių. Skanios ir visiems bulvių patiekalams tinka lietuviškos bulvių veislės „Nida“, „Vokė“, „Mirta“, „Aistės“.*

2* Nelietuviški veislių pavadinimai, atėję iš kitų kalbų, gali būti neverčiami ir netranskribuojami, o rašomi taip, kaip yra užregistruoti veislių registre, pvz.: ‘*French Breakfast*’ (ridikėlių veislė), ‘*Mirabelle de Nansy*’ (slyvų veislė). ‘*Queen Anne*’ – *dar viena senoviško stiliaus rožė, primenanti šimtažiedį erškėtį. Gerų kepimo savybių grūdus išaugina žeminių kviečių veislės ‘Bonanza’, ‘Janne’ ir ‘Produzent’.* Plg. 8.3.3.3 punkto komentarą apie gyvūnų veislių rašymą.

3* Originalus veislės pavadinimas, užrašytas nelotyniškais rašmenimis, transliteruojamas, pvz.: ‘*Orlovskoje polosatoje*’ (obelų veislė), ‘*Skoroplodnaja*’ (slyvų veislė), ‘*Pamiat serdca*’ (raganių veislė).

4* Augalų veislių pavadinimai, vartojami ne kaip tikriniai, o bendrine reikšme, rašomi iš mažosios raidės (ne sakinio pradžioje), pvz.: *alyvinė obelis, ankstyvoji dūlė* (kriaušių veislė), *vengrinė slyva, žagarvyšnė; ananasiniai, antaniniai, avietiniai obuoliai, baltarusiški kopūstai* ir pan. Šie pavadinimai vartojami gerai žinomų veislių augalams ar jų vaisiams vadinti ir yra artimi rūšiniams pavadinimams.

T

8.3.3.3. Naminių gyvūnų ir paukščių veislių pavadinimus sudarantys bendriniai žodžiai rašomi mažąja raide, o tikriniai žodžiai rašomi iš didžiosios raidės, pvz.:

ardėnai, arabai, brabansonai, trakėnai, žemaitukai (arklių veislės), *aubrai, belgų mėlynieji, holšteinai, limuzinai, simentalų mėsiniai, švicai* (galvijų veislės), *jorkšyrai, diurokai* (kiaulių veislės), *merinosai, prekosai, ostfryzai* (avių veislės), *bolonė, buldogas, čiau čiau, dalmatinas, niufaundlandas, pudelis, spanielis, senbernaras, auksaspalvis retriveris, ilgaplaukis kolis, ispanų vandens šuo, juodasis terjeras, lenkų kurtas, lietuvių skalikas, mažasis taksas, vokiečių dogas* (šunų veislės), *norvegų miškinė katė, persų katė, rusų mėlynoji katė, sfinksas* (kačių veislės), *leghornai, plimutrokai* (vištų veislės);

Aliaskos triušiai, Altajaus avys, Amerikos trumpaplaukė (kačių veislė), *Angoros ožkos, Anglijos fryzai, Arzamašo žąsys, Cigajaus avys, Danijos juodmargiai galvijai, Dono arkliai, Kaukazo aviganiai, Kostromos galvijai, Lietuvos baltosios kiaulės, Linkolno avių veislė, Pekino antys, Rusijos ristūnų arklių veislė* (Rusijos ristūnai), *Siamo katė, Vakarų Sibiro laika, Vokietijos landrasai* (kiaulių veislė), *Velso kiaulių veislė* (Velso kiaulės), *Vidurinės Azijos aviganiai*.

Komentarai ir patarimai

* Nepaplitę nelietuviški gyvūnų veislių pavadinimai, atėję iš kitų kalbų, gali būti neverčiami ir netranskribuojami, o kaip simboliniai pavadinimai rašomi taip, kaip yra užregistruoti veislių registre, pvz.: *galvijų veislės „Maine-Anjou“, „Wagyu“, šunų veislė „Coton de Tuléar“*. Plg. 8.3.3.2 punkto 2-ą komentarą apie augalų veislių rašymą.

8.4. Statinių pavadinimų rašymas

8.4. Statiniai – tai pastatai (gyvenamieji, pramoniniai, komerciniai, biurų, sveikatos apsaugos, švietimo, poilsio, žemės ūkio ir kt.) ir inžineriniai statiniai (susisiekimo komunikacijos, inžineriniai tinklai) ar mišrios rūšies statiniai (pastatai, sujungti su inžineriniais statiniais).

Tikriniai statinių vardai (paprastai vienažodžiai, vartojami be gimininių žodžių) rašomi iš didžiosios raidės, o pavadinimai (susidedantys iš dviejų ar daugiau žodžių ir vartojami su gimininiais žodžiais) rašomi pagal tas pačias taisykles kaip įstaigų, įmonių ir organizacijų pavadinimai, t. y. kaip tiesioginės reikšmės pavadinimai didžiąja raide pradedant tik pirmąjį žodį ir pavadinime esančius tikrinius vardus arba kaip simboliniai rašomi kabutėse ar kitokiu šriftu.

Statinių pavadinimuose dažniausiai vartojami tokie gimininiai žodžiai, rašomi iš mažosios raidės: *arena, bokštas, centras* („pastato ar pastatų komplekso“ reikšme), *fortas, galerija* („pastato“ reikšme), *muziejus* („pastato“ reikšme), *namai, oro uostas* („pastato“ reikšme), *pastatų kompleksas, pilis, rūmai, stadionas, stotis* („pastato“ reikšme), *tvirtovė, aula, salė, akvedukas, tiltas, vartai, viadukas, bažnyčia, bazilika, cerkvė, katedra, koplyčia, mečetė, minaretas, pagoda, soboras, sinagoga, šventykla, varpinė* ir pan.

T

8.4.1. Rūmų, architektūros paminklų, muziejų, salių, kitų statinių vardai ir tikrinių pavadinimų pirmasis bei kiti sudaromieji tikriniai žodžiai rašomi iš didžiosios raidės, pvz.:

Alhambra (maurų valdovų rūmų ansamblis Ispanijoje), *Atomiumas* (metalinė konstrukcija Briuselyje), *Ermitažas* (muziejus Sankt Peterburge), *Luvras* (muziejus Paryžiuje), *Kapitolijus* (JAV parlamento būstinė), *Koliziejus* (amfiteatras Romoje), *Mitropolis* (katedra Atėnuose), *Partenonas* (šventykla Atėnuose), *Propilėjai* (Atėnų akropolio vartai), *Reichstagas* (parlamento pastatas Berlyne), *Tadž Mahalis* (mauzoliejus Indijoje), *Burdž Chalifa* (dangoraižis Dubajuje);

Aukštutinė pilis (arba *Gedimino pilis*), *Žemutinė pilis*, *Salos pilis*, *Perkūno namai*, *Radvilų rūmai*, *Siesikų dvaro rūmai*, *Valdovų rūmai*, *Vilniaus rotušė*;

Bakingamo rūmai (angl. *Buckingham Palace*, Londonas), *Baltieji rūmai* (angl. *White House*, Vašingtonas), *Dožų rūmai* (it. *Palazzo Ducale*, Venecija), *Grunevaldo medžioklės pilis* (vok. *das Jagdschloss Grunewald*, Berlynas), *Fontenblo pilis* (pranc. *Château de Fontainebleau*, Prancūzija), *Invalidų rūmai* (pranc. *Hotel des Invalides*, Paryžius), *Juodagalvių namai* (latv. *Melngalvju nams*, Ryga), *Milų namas* (isp. *Casa Mila*), *Rundalės pilis* (latv. *Rundāles pils*, Latvija), *Šv. Morkaus varpinė* (it. *Campanile di San Marco*, Venecija), *Karališkoji Vavelio pilis* (lenk. *Zamek Królewski na Wawelu*, Krokuva), *Versalio rūmai* (pranc. *Château de Versailles*, Prancūzija), *Žiemos rūmai* (rus. *Zimnij dvorec*, Sankt Peterburgas), *Raudonasis fortas* (hindi *Lal Kila*, Delis), *Gintarinė tvirtovė* (Indija);

Aušros vartai (kalbama apie vartus), *Grigiškių akvedukas*, *Rusnės estakada*, *Aleksoto tiltas*, *Baltasis tiltas*, *Čiurlionio tiltas*, *Karaliaus Mindaugo tiltas*, *Karmelitų tiltas*, *Lazdynų tiltas*, *Šilo tiltas*, *Merkinės piramidė*, *Brandenburgo vartai*, *Cheopso piramidė*, *Didžioji kinų siena*, *Pizos bokštas*,

Segovijos akvedukas, Triumfo arka, Vazario koridorius, Alberto tiltas, Karališkasis tiltas, Mažasis tiltas, Menų tiltas, Solferino pėsčiųjų tiltas, Šv. Liudviko tiltas, Tauerio tiltas, Tūkstantmečio tiltas;

Baltoji salė, Didžioji renesansinė salė, Lelevelio salė, Kesoninė salė, Kolonų salė, Konstitucijos salė, Prancūziškoji salė, Raudonoji salė, Sosto salė, Teatro salė, Veidrodžių salė, Mažoji aula;

Klaipėdos laikrodžių muziejus, Lietuvos dailės muziejus, Lietuvos jūrų muziejus, Lietuvos nacionalinis muziejus, Mykolo Žilinsko dailės galerija; Britų muziejus, Karo muziejus, Mokslo muziejus, Nacionalinė portretų galerija, Nacionalinis romėnų muziejus, Pergamo muziejus, Orsė muziejus, Uficių galerija, Vaikystės muziejus;

Dailės parodų rūmai, Klaipėdos žvejų kultūros ir sporto rūmai, Santuokų rūmai, Vilniaus kongresų rūmai, Šiuolaikinio meno centras;

Naujoji Švč. Mergelės Marijos geležinkelio stotis, Termini geležinkelio stotis, Vaterlo geležinkelio stotis, Šarlio de Golio oro uostas, Tokijo Hanedos oro uostas;

Klaipėdos centrinis stadionas, Šiaulių miesto savivaldybės stadionas, Vytauto stadionas, Berlyno olimpinis stadionas, Lužnikų stadionas, Marakanos stadionas, Vemblio stadionas.

T.

8.4.2. Simboliniai statinių pavadinimai rašomi kabutėse iš didžiosios raidės, pvz.:

„Švyturio“ arena, „Utenio“ stadionas, koncertų salė „Compensa“, galerija „Meno niša“, prekybos ir laisvalaikio centras „Saulės miestas“, greitkelis „Via Baltica“, dujotiekis „Nord Stream“, futbolo stadionas „Camp Nou“, pastatų kompleksas „Trys broliai“, gyvenamasis ir prekybos kompleksas „Aukso vilna“ (Briuselis), televizijos bokštas „Dangaus medis“ (Tokijas). Biurų pastatų „Alfa“, „Beta“, „Gama“ ir „Penta“ generalinė rangovė – bendrovė „Realco statyba“.

Komentarai ir patarimai

1* Plačiai paplitę – tipiniai rūšiniai, dažniausiai su paskirtimi siejami – patalpų pavadinimai yra bendriniai ir rašomi mažosiomis raidėmis (ne sakinio pradžioje), pvz.: *žaidimų kambarys, poilsio kambarys, kino salė, šokių salė, konferencijų salė, sporto arena.*

2* Asmenvardžiai ar vietovardžiai kitų šalių statinių tikriniuose pavadinimuose paprastai transkribuojami, pvz.: *Krosbio namai, Eifelio bokštas, Vaterlo tiltas, Žoržo Pompidu centras.* Autentiška tikrinių vardų rašyba galima išskirtiniais atvejais reklaminiuose, informaciniuose leidiniuose ir kituose specialiuose tekstuose, plg.: *Trampo bokštas* ir *Trumpo bokštas, Uficių galerija* ir *Uffizi galerija.* Dar žr. 9.2 skyrių „Kitų kalbų asmenvardžių ir vietovardžių rašymas“.

3* Tikriniai tiesioginės reikšmės kitų šalių statinių pavadinimai paprastai yra verčiami, pvz.: *Didžioji Defanso arka* (pranc. *Grand Arche de la Défense*), *Karališkieji rūmai* (pranc.

Palais Royale), *Karališkasis tarpeklio tiltas* (angl. *Royal Gorge Bridge*), *Laisvės bokštas* (angl. *Freedom Tower*), *Raudonoji rotušė* (vok. *Rotes Rathaus*), *Storosios Margaritos bokštas* (est. *Paks Margareeta*), *Šanchajaus pasaulio finansų centras* (angl. *Shanghai World Financial Center*).

4* Autentiški tikriniai kitų šalių statinių pavadinimai gali būti pateikiami autentiška rašyba kaip citatos kabutėse ar pasviruoju šriftu, pvz., „*Empire State Building*“ arba *Empire State Building*.

T

8.4.3. Religinių pastatų tikrinių pavadinimų pirmasis žodis ir visi kiti sudaromieji tikriniai žodžiai rašomi iš didžiosios raidės, pvz.:

Šv. apaštalo Jokūbo bažnyčia, Šv. apaštalo evangelisto Mato bažnyčia, Šv. arkangelo Mykolo bažnyčia, Šv. apaštalo Petro ir Povilo arkikatedra bazilika, Šv. Baltramiejaus bažnyčia, Šv. Juozapo Darbininko bažnyčia, Šv. Liudviko bažnyčia, Švč. Mergelės Marijos Krikščionių Pagalbos bažnyčia, Švč. Mergelės Marijos ėmimo į dangų bažnyčia, Šv. Teresės bažnyčia, Palaimintojo Jurgio Matulaičio koplyčia;

Visų gedinčiųjų Dievo Motinos ikonos cerkvė, [Vilniaus] Šv. Aleksandro Neviškio cerkvė, [Vilniaus] Šv. Eufrosinijos Polockietės cerkvė, [Vilniaus] Švč. Dievo Motinos Užtarėjos sentikių cerkvė, [Geisiškių] Šv. kankinio Jurgio Nugalėtojo cerkvė, [Semeliškių] Šv. Nikolajaus Stebukladario cerkvė;

Šv. Nikolajaus cerkvė, Šv. kankinės Kotrynos cerkvė, Šv. Tichono maldos namai, Septintosios dienos adventistų bažnyčia, Šv. Isakijaus soboras, Šv. Sofijos soboras, Aleksandro Neviškio lauros Švenčiausiosios Trejybės soboras, Šv. Stanislovo ir šv. Vladislovo arkikatedra bazilika;

Paryžiaus Dievo Motinos katedra, Švč. Jėzaus širdies bazilika, Švč. Mergelės Marijos gėlių katedra, Siksto koplyčia, Vestminsterio abatija;

Didžioji sinagoga (Vilnius), Bajazito II Teisingojo mečetė (Stambulas), Mėlynoji mečetė (Stambulas), Suleimano mečetė (Stambulas), Kutbo minaretas (Delis), Budos danties šventykla (Šri Lanka), Dangaus šventykla (Pekinas), Kaabos šventykla (Meka), Lotoso šventykla (Delis), Saulės šventykla (Peru), Švedagono pagoda (Mianmaras).

Komentarai ir patarimai

1* Krikščionių religinių pastatų tikriniuose pavadinimuose vartojamos tradicinės lietuvių kalboje šventųjų vardų formos (dar žr. 8.1.1.1 punkto 5-ą komentarą); kitų kalbų asmenvardžiai ir vietovardžiai paprastai transkribuojami (žr. 9.3 poskyrį).

2* Į oficialių katalikų bažnyčios pavadinimą vietovardis neįeina, todėl net ir jį nurodant santrumpos Šv., Švč. pradedamos rašyti didžiąja raide, pvz.: [Alytaus] Šv. *Kazimiero bažnyčia*, [Onuškio] Šv. *apaštalo Pilypo ir Jokūbo bažnyčia*, [Užpalių] Švč. *Trejybės bažnyčia*.

3* Religiniuose tekstuose maldos namų pavadinimuose vartojami išskirtinės reikšmės objektų ir religinių įvykių pavadinimai pagal stilistinio didžiųjų raidžių vartojimo taisyklę gali būti rašomi iš didžiųjų raidžių, pvz.: [Utenos] *Dievo Apvaizdos bažnyčia*, [Merkinės] Švč. *Mergelės Marijos Ėmimo į Dangų bažnyčia*, [Romos] Švč. *Mergelės Marijos Šventajame Kalne bažnyčia*, *Šventojo Kryžiaus bazilika*. Dar žr. 7.2 poskyrį „Stilistinis didžiųjų raidžių vartojimas“.

4* Stačiatikių cerkvių pavadinimus sudarantys ikonų pavadinimai rašomi kabutėse kaip ir kiti simboliniai meno kūrinių pavadinimai, pvz.: [Vilniaus] *Dievo Motinos ikonos „Ženklas iš dangaus“ cerkvė*, [Druskininkų] *Dievo Motinos ikonos „Visų liūdinčiųjų džiaugsmas“ cerkvė*. Dar žr. 8.9 poskyrį „Renginių, meno bei kitokių kūrinių, leidinių ir televizijos bei radijo laidų pavadinimų rašymas“.

8.5. Dokumentų pavadinimų rašymas

8.5. Dokumentų pavadinimus sudaro gimininių žodžių ir juos apibūdinančių žodžių junginys. Dažniausiai vartojami tokie dokumento rūšį įvardijantys, iš mažosios raidės rašomi gimininiai žodžiai: *aktas, anketa, aprašas, aprašymas, ataskaita, atsiliepiamas, baltoji (mėlynoji, žalioji) knyga, biuletenis, charakteristika, deklaracija, dekretas, diplomai, direktyva, įgaliojimas, instrukcija, įsakymas, įstatai, įstatymas, komunikatas, kreipimasis, kvietimas, kvitas, leidimas, liudijimas, metrikai, nurodymas, nuostatai, nutarimas, paraiška, pareiškimas, pasas, pasiaiškinimas, pasiūlymas, pavedimas, pažyma, pažymėjimas, potvarkis, pranešimas, prašymas, pretenzija, programa, protokolai, raštas, reglamentas, rekomendacija, rezoliucija, sąskaita, sertifikatas, siuntimas, skundas, sprendimas, standartas, statusas, sutikimas, taisyklės, teikimas, užsakymas* ir kt.

Skiriami trys pagrindiniai oficialiųjų dokumentų pavadinimų rašymo pagal jų struktūrą tipai:

1) tiesioginės reikšmės dokumentų pavadinimų pirmasis žodis ir kiti tikriniai žodžiai rašomi iš didžiosios raidės;

2) antraštinio dokumento pavadinimą sudaro gimininiai žodžiai ir po jų einanti dokumento antraštė, prasidedanti prielinksniu *Dėl...*, rišliame tekste rašoma kabutėse;

3) prieš simbolinį dokumento pavadinimą rašomi gimininiai žodžiai, o pats pavadinimas pradedamas didžiąja raide ir rašomas kabutėse.

Daugumos oficialių dokumentų (valstybės ar savivaldybės institucijos, įstaigos ar įmonės, valstybės įgalioto asmens sudarytų, patvirtintų ar gautų dokumentų, įtrauktų į apskaitą) pavadinimai daromi pagal tam tikras taisykles. Todėl reikia skirti, ar rašomas oficialaus dokumento pavadinimas, ar apibendrintai apibūdinamas dokumento turinys. Kitas svarbus aspektas – vienaip dokumentų pavadinimai gali būti įforminami blankuose (čia svarbus grafinis dokumento rekvizitų išdėstymas, šriftai, rašymas iš naujos eilutės), kitaip jie perrašomi rišliame tekste.

T

8.5.1. Pirmasis oficialaus tiesioginės reikšmės dokumento pavadinimo žodis ir kiti sudaromieji tikriniai žodžiai rašomi iš didžiosios raidės, pvz.:

Branduolinio ginklo neplatavimo sutartis, Žmogaus teisių deklaracija, Autobusų stočių veiklos nuostatai, Prekių grąžinimo ir keitimo taisyklės, Vytauto Didžiojo universiteto statusas;

Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas, Lietuvos Respublikos pilietybės įstatymas, Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas, Lietuvos Respublikos darbo kodeksas, Lietuvos mokslo ir technologijų baltoji knyga;

Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija, Direktyva 2006/126/EB dėl vairuotojo pažymėjimų, Konvencija dėl elektroninių nusikaltimų, Reglamentas (EB) Nr. 318/2006 dėl bendro cukraus sektoriaus rinkų organizavimo, Reglamentas 2018/644 dėl tarptautinių siuntinių.

T

8.5.2. Dokumento antraštinio pavadinimo pradžioje rašomi gimininiai žodžiai, o po jų einanti antraštė išskiriama kabutėmis, iš didžiosios raidės rašomas pirmasis antraštės žodis prielinksnis *Dėl* ir kiti sudaromieji tikriniai žodžiai (taip rašomi įsakymų, nutarimų, dekretų, potvarkių pavadinimai), pvz.:

[Lietuvos Respublikos prezidento] dekretas „*Dėl Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo*“, [Lietuvos Respublikos Vyriausybės] nutarimas „*Dėl turto perdavimo savivaldybėms*“, [Lietuvos Respublikos kultūros ministro] įsakymas „*Dėl objektų įrašymo į Kultūros vertybių registrą*“, [Mažeikių rajono savivaldybės mero] potvarkis „*Dėl darbo grupės sudarymo*“.

Komentariai ir patarimai

1* Į oficialaus dokumento, kuriuo keičiami kiti dokumentai, pavadinimą įeina ir keičiamų dokumentų pavadinimai, pvz.:

[Lietuvos Respublikos aplinkos ministro] įsakymas „*Dėl Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2018 m. birželio 28 d. įsakymo Nr. D1-625 „Dėl Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2015 m. sausio 9 d. įsakymo Nr. D1-18 „Dėl Nuotekų kaupimo rezervuarų ir septikų įrengimo, eksploatavimo ir kontrolės tvarkos aprašo patvirtinimo“ pakeitimo“ pakeitimo*“.

2* Retais atvejais antraštiniai būna ir įstatymų pavadinimai, pvz., Lietuvos Respublikos įstatymas „*Dėl Lietuvos valstybės vėliavos*“.

3* Dokumentai įforminami dokumento sudarytojo pavadinimą ir dokumento rūšį žymintį gimininį žodį nurodant vardininko linksniu atskirose eilutėse, antraštė taip pat rašoma iš naujos eilutės, pvz.:

LIETUVOS RESPUBLIKOS APLINKOS MINISTRAS

ĮSAKYMAS

DĖL VANDENTVARKOS FONDO PRIEŽIŪROS KOMITETO SUDARYMO

Kai oficialus pavadinimas perrašomas rišliame tekste, dokumento sudarytojas užrašomas kilmininko linksniu, o dokumento antraštė – kabutėse pradedant iš didžiosios raidės, pvz., Lietuvos Respublikos aplinkos ministro įsakymas „*Dėl Vandentvarkos fondo priežiūros komiteto sudarymo*“.

4* Jei rašomas ne oficialus dokumento pavadinimas, o dokumentas tik apibūdinamas, nurodomas jo turinys, kabutės nevartojamos ir rašoma iš mažosios raidės, pvz., [žemės ūkio ministro] įsakymas *dėl paramos žemės ūkio veiklos subjektams*.

T.

8.5.3. Prieš tikrinį dokumento pavadinimą rašomi gimininiai žodžiai, o simboliniai dokumentų ir jų dalių pavadinimai rašomi kabutėse, iš didžiosios raidės rašomas pirmasis pavadinimo žodis ir į pavadinimą įeinantys tikriniai žodžiai, pvz.:

programa „Horizontas 2020“, projektas „Galileo“, žalioji knyga „Nauja mobilumo mieste kultūra“, baltoji knyga „Bendros Europos transporto erdvės kūrimo planas. Konkurencingos efektyvių išteklių naudojimu grindžiamos transporto sistemos kūrimas“, projektas „Erasmus. Aukštasis mokslas“, ES programos „Kūrybiška Europa 2014–2020“ paprogramė „Kultūra“, Lietuvos žuvininkystės sektoriaus 2014–2020 metų veiksmų programos priemonė „Vietos plėtros strategijų įgyvendinimas“.

Komentariai ir patarimai

1* Europos Sąjungos dokumentų pavadinimai *baltoji knyga, žalioji knyga* rašomi mažosiomis raidėmis be kabučių kaip rūšiniai pavadinimai (gimininiai žodžiai), plg.: *įstatymas, protokolas, reglamentas, sprendimas, sutartis*.

2* Didžiąja raide pradedamas tik konkretaus Europos Sąjungos dokumento pavadinimas, pvz.: *Žalioji knyga dėl pasirengimo biologinei grėsmei, Baltoji knyga dėl sporto*.

T.

8.5.4. Gimininis žodis, kuriuo žymimas sutrumpintas oficialaus dokumento pavadinimas, gali būti rašomas dvejopai:

a) iš didžiosios raidės, kad būtų aiški tokio trumpinio sąsaja su visu pavadinimu, pvz.: *Deklaracija, Įstatymas, Kodeksas, Taisyklės*. Dar plg. *Lietuvos Respublikos energetikos įstatymo Nr. IX-884 2, 6, 9, 21, 22, 28 straipsnių pakeitimo ir Įstatymo papildymo 22-1 straipsniu įstatymas; Nevyriausybinių organizacijų projektų finansavimo konkurso nuostatai (toliau – Nuostatai) nustato Nevyriausybinių organizacijų projektų finansavimo konkurso organizavimo tvarką, tikslus bei principus;*

b) iš mažosios raidės, kai vartojamas bendrine reikšme su įvardžiu *šis* arba su nurodomuoju žodžiu (*minėtas, aptariamas, siūlomas* ir pan.), pvz.: *Projekto vykdytojas atsako už šio įstatymo nuostatų laikymąsi. Vyriausybė minėto nutarimo 3 punktu įgaliojo Lietuvos geologijos tarnybą išduoti leidimus, laikantis šiuo nutarimu patvirtintų taisyklių. Konkretus servitutas aptariamam sprendimu nebuvo nustatytas, tik numatytas.*

1* Trumpinant oficialių dokumentų tiesioginės reikšmės pavadinimus gali būti praleidžiamas dokumento pavadinimo pradžioje einantis valstybės ar institucijos pavadinimas, tada pirmasis sutrumpintojo pavadinimo žodis rašomas iš didžiosios raidės, pvz.: *Lietuvos Respublikos pilietybės įstatymas – Pilietybės įstatymas, Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas – Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas, Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos įstatymas – Valstybinės kalbos įstatymas, Lietuvos Respublikos darbo kodeksas – Darbo kodeksas, Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas – Civilinis kodeksas, Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija – Vaiko teisių konvencija.*

2* Administraciniuose tekstuose valstybės pavadinimo *Lietuvos Respublika* trumpinti nerekomenduojama, tačiau jei prireikus vartojama jo santrumpa *LR*, toliau pavadinimas rašomas kaip ir nesutrumpintas, pvz.: *Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas – LR civilinis kodeksas.*

T.

8.5.5. Mažosiomis raidėmis (ne sakinio pradžioje) rašomi pagal tam tikrą formą rengiamų ir plačiai naudojamų liudijamųjų, įgaliojamųjų, prašomųjų ir pan. dokumentų bendriniai pavadinimai (*pažymos, pažymėjimai, liudijimai, įgaliojimai, leidimai, prašymai, paraiškos* ir kt.), pvz.:

galimybių pasas, gimimo liudijimas, įgaliojimas tvarkyti sąskaitą, kredito paraiška, leidimas laikyti šautuvą, leidimas prekiauti, paraiška dalyvauti konkurse, pažyma apie darbo užmokestį, prašymas leisti atostogų, vaiko sveikatos pažyma, vairuotojo pažymėjimas.

I.

8.5.6. Ypatingos reikšmės dokumentų visi pavadinimo žodžiai stilistiniu pagrindu rašomi iš didžiosios raidės, pvz.:

Lietuvos Statutas, Lietuvos Nepriklausomybės Aktas, Lietuvos Respublikos Konstitucija.

Dar žr. 7.2.3 punktą ir 8.2.1.2 punkto 3-ią komentarą.

T.

8.5.7. Studijų programų pavadinimai kaip tiesioginės reikšmės tikriniai sudėtiniai tam tikro dokumento pavadinimai rašomi pradedant didžiąja raide, kai kalbama apie konkrečią studijų programą kaip aiškiai reglamentuotą akademinės sistemos dalį, pvz.:

Įregistruota nauja Kūrybos visuomenės komunikacijos magistro studijų programa. Šešeriems metams akredituotos Kompiuterių inžinerijos, Nekilnojamojo turto vadybos ir Organizacijų valdymo bakalauro studijų programos. Patvirtintas naujos sudėties Renginių

inžinerijos bakalauro studijų programos komitetas. Apsvarstyti Orlaivių pilotavimo studijų programos pakeitimai.

Komentari ir patarimai

* Studijų programų pavadinimai rašomi pradedant mažąja raide kaip bendriniai rūšiniai pavadinimai, kai kalbama apibendrintai, pvz.:

Asmenys, baigę socialinio darbo studijų programą, gali dirbti socialinės paramos ir globos įstaigose. Prieš trejus metus baigiau verslo vadybos studijų programą.

T

8.5.8. Studijų dalykų pavadinimai kaip tiesioginės reikšmės tikriniai sudėtiniai tam tikro dokumento pavadinimai rašomi pradedant didžiąja raide, kai kalbama apie konkretų studijų dalyką kaip studijų programos sudedamąjį vienetą, pvz.:

Kultūros vadybos programa papildoma naujais Logikos, Mokslinio darbo pagrindų, Statistikos studijų dalykais. Studijų programos komiteto posėdyje nutarta atestuoti Sociologijos, Meno istorijos ir Filosofijos studijų dalykų aprašus. Išplečiamas ir atnaujinamas studijų dalykų – Etikos ir Estetikos – turinys, įvedant praktinius užsiėmimus.

Komentari ir patarimai

* Studijų dalykų pavadinimai rašomi pradedant mažąja raide kaip bendriniai rūšiniai pavadinimai, kai kalbama apibendrintai, pvz.:

Visuose fakultetuose bakalauro studijų studentams dėstomas specialybės kalbos dalykas. Vienas iš studentų mėgstamiausių pasirenkamųjų studijų dalykų – kūrybinis rašymas. Universitete studijavau rinkodaros, logistikos, tarptautinės teisės dalykus.

T

8.5.9. Teorijų, modelių ir pan. pavadinimai kaip rūšiniai pavadinimai rašomi mažosiomis raidėmis (ne sakinio pradžioje), pvz.:

Dabar žaidimų teorija yra pritaikytina daugybės skirtingo elgesio modelių tyrimui bei analizei. Ši teorija buvo pavadinta dienotvarkės nustatymo teorija – pagal dienotvarkės sąvoką, t. y. spręstinių klausimų, problemų sąrašą, sudėliotą pagal jų svarbą. Atlikta daug tyrimų, kuriais tikrinama tylos spiralės teorija. E. M. Porteris suformulavo konkurencinių jėgų modelį, kitaip vadinamą deimanto modeliu. Dauguma autorių konkurencinei aplinkai vertinti siūlo taikyti penkių konkurencinių jėgų modelį. B. Russellas atskleidė kirpėjo paradoksą.

Komentarai ir patarimai

1* Teorijų, modelių, metodų, principų ir pan. pavadinimai kabutėmis neskiriami.

2* Iš didžiosios raidės rašomi į teorijų, modelių, metodų, principų pavadinimus įeinantys tikriniai žodžiai, pvz.: *Boro atomo teorija, Doplerio principas, Debajaus ir Šererio metodas, Izingo modelis, Leontjevo paradoksas*. Dar žr. 8.3.1.2 punktą.

8.6. Pareigų pavadinimų, mokslo ir pedagoginių vardų, laipsnių, titulų rašymas

8.6. Asmenys gali būti apibūdinami nurodant jų pareigas, mokslo ir pedagoginius vardus, laipsnius, titulus. Šie bendriniai asmenų apibūdinimai apibrėžiami taip: pareigos – darbo ar tarnybos vietoje turimas statusas; titulas – paveldimasis giminės ar suteiktinis garbės vardas, gali būti šalių valdovų, diduomenės, dvasininkų titulai; pedagoginis vardas – aukštosios mokyklos dėstytoji, turinčiam mokslo laipsnį, arba pripažintam menininkui suteiktas laipsnis (*docentas, profesorius*); mokslo laipsnis – asmens mokslinę kvalifikaciją liudijantis laipsnis (*mokslo daktaras, habilituotas daktaras*). Kariniai laipsniai – kariams (karo prievolinkams) suteikiami laipsniai (*eilinis, grandinis, seržantas, viršila, puskarininkis, leitenantas, kapitonas, majoras, pulkininkas, generolas, admirolas*).

T.

8.6.1. Rūšiniai pareigų pavadinimai ir titulai paprastai rašomi iš mažosios raidės (ne sakinio pradžioje), pvz.:

prezidentas, ministras pirmininkas, (finansų, kultūros, sveikatos apsaugos, teisingumo, žemės ūkio) ministras, nepaprastasis ir įgaliotasis ambasadorius, generalinis prokuroras, rektorius, teisėjas, direktorius, viršininkas, senatorius, imperatorius, karalius, karalienė, kunigaikštis, kunigaikštienė, kunigaikštytė, princas, princesė, grafas, grafiene, chanas, emyras, sultonas, šachas, šeichas, kanauninkas, prelatas.

Komentarai ir patarimai

* Pagal stilistinio didžiųjų raidžių vartojimo taisyklę iš pagarbos pareigų pavadinimai ir titulai gali būti rašomi iš didžiosios raidės, pvz.: [*Lietuvos Respublikos*] *Prezidentas*, [*Lietuvos Respublikos*] *Ministras Pirmininkas*, [*Didžiosios Britanijos*] *Karalienė*.

Dar žr. 7.2 poskyrį „Stilistinis didžiųjų raidžių vartojimas“.

T.

8.6.2. Pedagoginių, garbės ir kt. vardų, mokslo, karinių laipsnių rūšiniai pavadinimai rašomi iš mažosios raidės (ne sakinio pradžioje), pvz.:

docentas, profesorius, bakalauras, magistras, socialinių mokslų daktaras, habilituotas humanitarinių mokslų daktaras, akademikas; Vengrijos Respublikos garbės konsulas Lietuvoje, Vilniaus universiteto garbės daktaras, Vytauto Didžiojo universiteto garbės profesorius, Vilniaus miesto garbės pilietis, Tarptautinės krepšinio federacijos garbės teisėjas, Lietuvos agronomų sąjungos garbės narys, Lietuvos žydų bendruomenės garbės pirmininkas;

eilinis, jūreivis, seržantas, laivūnas, kapitonas, pulkininkas, majoras, komandoras leitenantas, generolas, brigados generolas, generolas majoras, flotilės admirolas, admirolas.

Komentarai ir patarimai

1* Pedagoginių vardų, mokslo ar karinių laipsnių pavadinimus įprasta trumpinti, pvz.: *profesorius – prof., docentas – doc., daktaras – dr., habilituotas daktaras – habil. dr., magistras – mgr., generolas – gen., majoras – mjr., leitenantas – ltn.*

2* Greta vartojami keli pedagoginių vardų, mokslo ar karinių laipsnių pavadinimai paprastai kableliais neskiriami, pvz.:

akademikas profesorius habilituotas daktaras, vyriausiasis mokslo darbuotojas prof. habil. dr. Vardas Pavardenis, doc. dr. Vardenis Pavardaitis, kariuomenės vadas gen. ltn. Vardūnas Pavardūnas. Tačiau jei autoriaus jie suvokiami kaip vienerūšiai elementai, skirti galima, pvz.: *Tuo metu dėstytojų eilėje stovėjo psichologas(,) daktaras(,) profesorius Sigitas Kregždė, fizikas(,) profesorius Kazimieras Pyragas, matematikas(,) docentas Jonas Kisielius.* Plačiau žr. Lietuvių kalbos skyrybos taisyklės, patvirtintas VLKK.

3* Kilmingųjų asmenų, aristokratų titulų pavadinimai verčiami į lietuvių kalbą, pvz., *Catherine Margaret Ashton, Baroness Ashton of Upholland – Apholando baronienė Catherine Margaret Ashton.* Dar plg. 8.1.1.1 punkto 5-ą komentarą apie karalių vardų rašymą.

4* Pagal stilistinio didžiųjų raidžių vartojimo taisyklę iš pagarbos garbės vardai gali būti rašomi iš didžiosios raidės, pvz.: *Garbės (garbės) narys, Garbės (garbės) pirmininkas, Garbės (garbės) daktaras, Garbės (garbės) pilietis.*

Dar žr. 7.2 poskyrį „Stilistinis didžiųjų raidžių vartojimas“.

8.7. Apdovanojimų pavadinimų rašymas

8.7. Apdovanojimų pavadinimai rašomi pagal bendrąsias taisykles, atsižvelgiant į tai, koks yra pavadinimas – tiesioginės reikšmės ar simbolinis. Dažniausiai vartojami valstybinių apdovanojimų gimininiai žodžiai rašomi iš mažosios raidės (ne sakinio pradžioje): *ordinas, medalis, grandinė, kryžius, žvaigždė, pasižymėjimo ženklas*.

T.

8.7.1. Aukščiausiųjų valstybinių apdovanojimų tiesioginės reikšmės pavadinimų pirmasis žodis ir kiti sudaromieji tikriniai žodžiai rašomi iš didžiosios raidės, pvz.:

Vytauto Didžiojo ordinas, Lietuvos didžiojo kunigaikščio Gedimino ordinas; Didysis kryžius, Komandoro didysis kryžius, Komandoro kryžius, Karininko kryžius, Riterio kryžius.

Komentari ir patarimai

* Aukščiausiųjų apdovanojimų tiesioginės reikšmės sudėtinius pavadinimus sudarančio ordino pavadinimo ir jo ženklo pavadinimo pirmasis žodis, taip pat kiti sudaromieji tikriniai žodžiai rašomi iš didžiosios raidės, pvz.: *Lietuvos didžiojo kunigaikščio Gedimino ordino Didysis kryžius, Vytauto Didžiojo ordino Komandoro didysis kryžius.*

T.

8.7.2. Ordino simbolinio pavadinimo pirmasis žodis ir kiti sudaromieji tikriniai žodžiai rašomi iš didžiosios raidės, o visas pavadinimas – kabutėse, prieš pavadinimą einantis gimininis žodis – iš mažosios raidės (ne sakinio pradžioje), pvz., *ordinas „Už nuopelnus Lietuvai“*. Sudėtiniame pavadinime šio ordino ženklo pavadinimo pirmasis žodis rašomas iš didžiosios raidės, pvz.: *ordino „Už nuopelnus Lietuvai“ Komandoro kryžius, ordino „Už nuopelnus Lietuvai“ Riterio kryžius.*

T.

8.7.3. Medalių ir kitų pasižymėjimo ženklų pavadinimų pirmasis žodis, taip pat kiti sudaromieji tikriniai žodžiai rašomi iš didžiosios raidės, pvz.:

Vytauto Didžiojo ordino medalis, Lietuvos didžiojo kunigaikščio Gedimino ordino medalis, Sausio 13-osios atminimo medalis, Žuvančiųjų gelbėjimo kryžius.

Komentari ir patarimai

1* Kitų valstybių apdovanojimų pavadinimai verčiami ir rašomi pagal tas pačias taisykles kaip ir lietuviškų apdovanojimų pavadinimai, pvz.:

[Latvijos Respublikos] *Trijų žvaigždžių ordinas* (latv. *Trijų Zvaigžņu ordenis*), [Islandijos Respublikos] *Sakalo ordinas* (isl. *Hin íslenska fálkaorða*), *Karolio Didžiojo premija* (*Charlemagne Prize*), [Lenkijos Respublikos] *Baltojo Erelio ordinas* (lenk. *Order Orła Białego*), [Prancūzijos] *Meno ir literatūros kavalieriaus ordinas* (pranc. *Ordre des Arts et des Lettres*).

2* Istorinių apdovanojimų pavadinimai taip pat rašomi pagal bendrąsias taisykles, pvz.: *Pirmojo laipsnio šv. Georgijaus ordinas, ordinas „Virtuti militari“*.

T.

8.7.4. Kitų apdovanojimų tikriniai tiesioginės reikšmės pavadinimai rašomi pirmąjį ir kitus tikrinius žodžius pradedant didžiąja raide, pvz.:

Nobelio taikos premija, Lietuvos nacionalinė premija, Valstybinė Jono Basanavičiaus premija, Nacionalinė pažangos premija, Garbės legiono ordinas;

Tradiciškai kasmet nominacijomis apdovanojami šeši Metų geriausieji: Metų mokslininkas, Metų dėstytojas, Metų darbuotojas, Metų studentas, Metų menininkas ir Metų sportininkas.

T.

8.7.5. Simboliniai apdovanojimų pavadinimai rašomi kabutėse pirmąjį žodį pradedant didžiąja raide, pvz.:

„Oskaras“, „Šv. Kristoforas“, „Auksinis diskas“. Iškilmingame koncerte ketvirtadienio vakarą Lietuvos nacionalinis transliuotojas išdalijo savo „Oskarų“ – Lietuvos radijo ir televizijos „Auksinės bites“. Nominacijos „Didžiausias mokslo pasiekimas“ ir „Metų protas“ atiteko Vilniaus universiteto studentui. Trečiadienį Jungtinėse Amerikos Valstijose paaikškėjo 2019 metų „Auksinės avietės“ apdovanojimų nominantai. „Sidabrinė gervė“ – Lietuvos kino ir televizijos apdovanojimas, kasmet skiriamas labiausiai nusipelnusiems aktoriams, režisieriams bei kino specialistams. Los Andželo mieste sekmadienį išdalyti „Auksinio gaublio“ apdovanojimai. Kultūros ministerijos teikiamas garbės ženklas „Nešk savo šviesą ir tikėk“.

Komentarai ir patarimai

* Ne valstybės ir ne kariuomenės apdovanojimų pavadinimai su žodžiais *žvaigždė*, *kryžius* gali būti rašomi dvejopai:

a) iš didžiosios raidės be kabučių kaip tikriniai tiesioginės reikšmės pavadinimai, pvz.: *Šiaulių žvaigždė*, *Auksinis scenos kryžius*;

b) iš didžiosios raidės su kabutėmis kaip simboliniai pavadinimai, pvz.: „*Šiaulių žvaigždė*“, „*Auksinis scenos kryžius*“.

8.8. Svarbių laikotarpių ir dienų pavadinimų rašymas

8.8. Svarbūs laikotarpiai – istoriniai įvykiai ir epochos – gali būti pavadinami bendriniais žodžiais, pvz.: *amžius, era, karas, mūšis*, ne sakinio pradžioje rašomais iš mažosios raidės; išskirtinę reikšmę turintys įvykiai ir epochos vadinami tikriniais pavadinimais, kurių pirmasis žodis rašomas iš didžiosios raidės, pvz.: *Atgimimo epocha, Šviečiamasis amžius*.

Švenčių vardai, atmintinų dienų ir metų pavadinimai yra išskirtiniai, todėl kaip tikriniai rašomi iš didžiosios raidės.

T.

8.8.1. Individualizuotų svarbių istorinių įvykių ir epochų pavadinimų pirmasis žodis ir kiti tikriniai žodžiai rašomi iš didžiosios raidės, pvz.:

Pirmasis (Antrasis) pasaulinis karas, Septynerių metų karas, Trisdešimties metų karas, Didysis Vilniaus seimas, Žalgirio mūšis, Liublino unija, Versalio taika, Jaltos konferencija; Antika, Barokas, Renesansas, Viduramžiai, Naujieji amžiai, Šviečiamasis amžius, Atgimimo epocha, Liepos monarchija, Holokaustas, Šoa, Holodomoras.

Naujesnių įvykių metaforinių pavadinimų pirmasis žodis rašomas iš didžiosios raidės, pvz.: *Aksominė revoliucija, Dainuojančioji revoliucija, Jazminų revoliucija, Oranžinė revoliucija, Rožių revoliucija, Tulpių revoliucija, Arabų pavasaris, Baltijos kelias.*

T.

8.8.2. Iš mažosios raidės (ne sakinio pradžioje) rašomi tam tikrą skirstymą žyminčių geologinių ir žmonijos visuomeninės ekonominės raidos laikotarpių pavadinimų ir išskirtinės reikšmės neturinčių istorinių įvykių, taip pat stilių, pasaulėžiūrų, religijų pavadinimų žodžiai (gali būti vartojami kaip terminai), pvz.:

paleozojus (arba paleozojinė era), mezozojinė era, kainozojaus eros paleogeno periodas, mezozojaus eros jūros periodas, ledynų laikotarpis (ledynmetis); akmens amžius, paleolitas, neolitas, žuvalio amžius, senieji amžiai, antropocenas, matriarchatas, patriarchatas, feodalizmas, kryžiaus karai;

barokas, gotika, rokokas, renesansas, romantizmas, impresionizmas, simbolizmas, natūralizmas, avangardizmas, futurizmas, materializmas, idealizmas, humanizmas, postmodernizmas, krikščionybė, katalikybė, protestantizmas, liuteronybė, budizmas, feminizmas, genderizmas. Dar žr. 8.3.1.1 punktą.

Komentarai ir patarimai

1* Tas pats laikotarpio pavadinimas gali būti rašomas dvejopai:

a) vartojamas apibendrintai, bendrine reikšme, rašomas iš mažosios raidės (ne sakinio pradžioje), pvz.: *Valstybėms kenkia šaltasis karas. Šalia holokausto sąvokos kartais vartojamas žodis „genocidas“;*

b) iš didžiosios raidės rašomas pirmasis tikrinio pavadinimo, žyminčio išskirtinį, konkretų laikotarpį, žodis, pvz.: *Po Antrojo pasaulinio karo prasidėjo Šaltasis karas. Susitiko Holokaustą išgyvenusi žydė ir jos gelbėtojas.*

2* Tas pats laikotarpio pavadinimas gali būti rašomas dvejopai:

a) kaip tikrinio individualizuotos epochos pavadinimo pirmasis žodis rašomas iš didžiosios raidės, pvz.: *Ankstyvieji viduramžiai, Barokas, Renesansas, pvz., Europoje Barokas tęsėsi nuo XVI a. pabaigos iki XVIII a. vidurio;*

b) kaip stiliaus bendrinis pavadinimas rašomas iš mažosios raidės (ne sakinio pradžioje), pvz.: *ankstyvieji viduramžiai, barokas, renesansas, pvz., Prancūzijos architektūroje barokas susiliejo su klasicizmu.*

T

8.8.3. Švenčių vardus sudarantys žodžiai rašomi iš didžiosios raidės, pvz.:

Atvelykis, Chanuka, Joninės, Kalėdos, Kūčios, Sekminės, Šeštinės, Šilinės, Užgavėnės, Velykos, Vėlinės, Žolinė; Kovo 11-oji, Naujieji Metai, Trys Karaliai, Vasario 16-oji, Visi Šventieji.

Komentari ir patarimai

* Dvižodžių švenčių vardų antrasis žodis rašomas iš didžiosios raidės, nes jis vartojamas ne savo įprasta reikšme. Plg. *Naujieji Metai* (sausio 1-oji) ir *Naujieji metai* (naujai prasidedantys metai).

T

8.8.4. Švenčių pavadinimų su gimininiu žodžiu pirmasis žodis ir kiti sudaromieji tikriniai žodžiai rašomi iš didžiosios raidės, pvz.:

Didysis penktadienis, Didžioji savaitė, Valstybės (Lietuvos karaliaus Mindaugo karūnavimo) diena, Lietuvos valstybės atkūrimo diena, Motinos diena, Pelenų diena, Rasos šventė, Tautos šventė, Tėvo diena, Šv. Onos atlaidai, Šv. Valentino diena, Verbių sekmadienis.

Komentarai ir patarimai

1* Oficialus švenčių sąrašas skelbiamas Darbo kodekse, žr. Teisės aktų registrą.

2* Iš didžiosios raidės švenčių pavadinimuose gali būti rašomi ir kiti žodžiai pagal stilistinio didžiųjų raidžių vartojimo taisyklę, pvz., *Švenčiausiosios Mergelės Marijos Ėmimo į Dangų šventė*.

3* Kai neįeina į šventės pavadinimą, grafinė santrumpa šv. (*šventas*) rašoma mažąja raide, pvz.: *Laukiame šv. Kalėdų. Sveiki, sulaukę šv. Kalėdų*. Iš didžiosios raidės ši santrumpa gali būti rašoma stilistiniais sumetimais, pvz., *Laukiamiausia šventė – Šv. Kalėdos*.

T

8.8.5. Bendriniai įprastų religinių laikotarpių ar dienų pavadinimai ne sakinio pradžioje rašomi iš mažosios raidės, pvz.: *adventas, gavėnia, ramadanas, šabas*.

T

8.8.6. Atmintinų dienų (taip pat metų, dešimtmečių) tiesioginės reikšmės pavadinimų pirmasis žodis ir kiti tikriniai žodžiai rašomi iš didžiosios raidės, pvz.:

Angelių sargų (policijos) diena, Laisvės gynėjų diena, Lietuvos vėliavos diena, Pasaulio lietuvių vienybės diena, Pasaulinė nerūkymo diena, Tarptautinė jaunimo diena, Tarptautinė teatro diena, Vilties ir gedulo diena, Žalgirio mūšio diena, Žmogaus teisių diena, Kultūros paveldo metai, Lietuvių kalbos kultūros metai, Piliakalnių metai, Tarptautiniai gėlo vandens metai, Tarptautiniai pagyvenusių žmonių metai, Tautinio kostiumo metai, Raštingumo dešimtmetis.

Komentarai ir patarimai

* Oficialus atmintinų dienų sąrašas skelbiamas Teisės aktų registre, žr. Atmintinų dienų įstatymą.

T

8.8.7. Metų pavadinimų pagal Rytų (kinų) kalendorių pirmasis žodis rašomas iš didžiosios raidės, pvz.:

Žiurkės, Juodojo arklio, Baltosios metalinės gyvatės, Juodosios vandens ožkos, Geltonojo žemės gaidžio, Raudonosios ugninės beždžionės metai.

Plg. Zodiako ženklų pavadinimų rašymą 8.1.1.5 punkte.

8.9. Renginių, meno bei kitokių kūrinių, leidinių ir televizijos bei radijo laidų pavadinimų rašymas

8.9. Renginių ir meno kūrinių pavadinimai rašomi pagal tai, koks yra pavadinimas – tiesioginės reikšmės ar simbolinis. Leidinių, spektaklių, filmų, televizijos ir radijo laidų pavadinimai yra antraštiniai – paprastai rašomi kabutėse kaip simboliniai.

T

8.9.1. Renginių (festivalių, švenčių, parodų, mugių, konkursų, sporto varžybų ir kt.) tiesioginės reikšmės pavadinimų pirmasis žodis ir kiti tikriniai žodžiai rašomi iš didžiosios raidės, pvz.:

Pažaislio muzikos festivalis, Trakų festivalis, Vilniaus fortepijono festivalis, Žagarės vyšnių festivalis, Ketvirtoji respublikinė konkursinė primityviosios tapybos paroda Monikos Bičiūnienės premijai laimėti, Pasaulio žemaičių dailės paroda, Aukštųjų mokyklų mugė, Didžioji kalėdinė Vilniaus mugė, Kaziuko mugė, Jūros šventė, Pasaulio lietuvių dainų šventė, Viduklės koldūnų šventė, Pasaulio lietuvių sporto žaidynės, Antikos žinių konkursas, Šeimos diena, Sutartinių vakaras, Ilgasis penktadienis, Lietuvių kalbos dienos.

T

8.9.2. Renginių simboliniai pavadinimai rašomi kabutėse, jų pirmasis žodis ir kiti tikriniai žodžiai pradedami didžiąja raide, o prieš pavadinimą einantys gimininiai žodžiai (ne sakinio pradžioje) rašomi iš mažosios raidės, pvz.:

paskaita „Elektronikos spindesys ir skurdas“, paskaita „Lietuvių kalbos tarmės Europos kalbų atlase“, paskaitų ciklas „Kaip gyvūnai medžioja“, paskaitų ciklas „Menas ir technologijos“, seminaras „Mokslinės stažuotės – patirtis ir iššūkiai“, seminaras „Nauja gyvenimo ir sveikatos kokybė“, tarptautinė konferencija „Vertimas: tapatumas, panašumas ir dermė“, festivalis „Bliuzo naktys“, festivalis „Šv. Kristupo vasaros muzika“, tarptautinis kino festivalis „Kino pavasaris“, tarptautinis folkloro festivalis „Skamba skamba kankliai 2019“, socialinės fotografijos paroda „Draugų kalendorius“, tapybos paroda „Vaizduotės realybė“, tapybos paroda „Žmogus su Saukos veidu“, tarptautinė žemės ūkio paroda „Ką pasėsi... 2018“, kūrybos vakaras „Gyvenimas kaip graži kelionė“, koncertas „Dainuojančios mamos“, koncertas „Papūsk į dūdą...“, piešinių konkursas „Balta pasaka“, derliaus šventė „Sūduvos kraitė“, akcija „Darom“.

Komentari ir patarimai

1* Jei po periodiškai rengiamo renginio tiesioginės reikšmės pavadinimo pridedami metai, toks pavadinimas rašomas kabutėse kaip simbolinis, plg.: *Vilniaus džiazo festivalis* ir „*Vilniaus džiazo festivalis 2019*“.

2* Pavadinime renginio metai gali būti trumpinami ir po apostrofo rašomi tik paskutiniai du skaitmenys, pvz.: *tarptautinis Vilniaus teatro festivalis „Sirenos’18“, studijų ir karjeros mugė „Studijų regata’19“.*

3* Gali būti ir renginių mišriųjų tikrinių pavadinimų, kai gimininių žodžių ir skiriamąsias renginio ypatybes nusakančių žodžių junginys, einantis prieš simbolinį pavadinimą, suvokiamas kaip tikrinis ir jo pirmasis žodis rašomas iš didžiosios raidės, pvz.: *Tulpių žydėjimo šventė „Šimtmečio istorijos įkvėpti“, Respublikinis kūrybinis etnografinės kraštotyros vaikų ir mokinių konkursas „Jei prakalbėtų, daug pasakytų...“*

T

8.9.3. Renginių bendriniai pavadinimai ne sakinio pradžioje rašomi mažosiomis raidėmis, pvz.:

konkursas, olimpiada, šimtadienis, atvirų durų diena, derliaus šventė, paskutinio skambučio šventė.

Komentarai ir patarimai

* Skelbimuose ar kvietimuose į renginį bendrosios reikšmės pavadinimo pirmasis žodis gali būti pradedamas rašyti didžiąja raide (siekiant pabrėžti, kad kalbama apie konkretų renginį), pvz.: *Gegužės 25 d. 12 val. kviečiame į Paskutinio skambučio šventę.*

T

8.9.4. Muzikos kūrinių tiesioginės reikšmės tikrinių pavadinimų pirmasis žodis rašomas iš didžiosios raidės, pvz.:

[L. Bethoveno] Šeštoji simfonija, [J. Bramso] Tragiškoji uvertiūra, [P. Čaikovskio] Didžioji sonata G-dur, Koncertinė fantazija fortepijonui, [J. Haidno] Koncertas trimitui ir orkestrui Es-dur, [E. Balsio] Herojinė poema simfoniniam orkestrui, Dramatinės freskos smuikui, fortepijonui ir orkestrui, [F. Bajoro] Variacijos kontrabosui ir styginių kvartetui, Oginskio polonezas, Fausto kavatina.

Komentari ir patarimai

* Pavadinimai, kuriuos sudaro kūrinio žanrą nusakantys gimininiai žodžiai, vieni arba su tonacijos ar instrumentų, kuriems jie skirti, nuorodomis, neturintys kokią nors išskirtinę jų ypatybę rodančių pažyminių, rašomi mažąja raide kaip bendriniai, pvz.:

polonezas, valsas, sonata f-moll, sonata fortepijonui C-dur, koncertas smuikui ir orkestrui, styginių kvartetas, kvintetas.

T.

8.9.5. Muzikos kūrinių simboliniai pavadinimai rašomi su kabutėmis, pirmasis žodis – iš didžiosios raidės; prieš juos paprastai eina mažąja raide rašomi kūrinio žanrą nusakantys gimininiai žodžiai, vieni arba su tonacijos ar muzikos instrumentų nuorodomis, pvz.:

[M. K. Čiurlionio] *simfoninė poema „Miške“*, [F. Listo] *simfoninė poema „Prometėjas“*, [J. Haidno] *oratorija „Pasaulio sukūrimas“*, [A. Ešpajaus] *rapsodija smuikui ir orkestrui „Vengrų melodijos“*, [J. Haidno] *styginių kvartetas C-dur „Imperatorius“*, liaudies daina „Oi teka bėga vakarinė žvaigždėlė“, liaudies daina „Kalėdų rytą saulė pražydo“, daina „Laisvė“, daina „Lietuva brangi“, daina „Laužo šviesa“, daina „Rudens naktis sustojo“.

T.

8.9.6. Dailės kūrinių tiesioginės reikšmės pavadinimų pirmasis žodis ir kiti sudaromieji tikriniai žodžiai rašomi iš didžiosios raidės, pvz.:

[J. Oleškevičiaus] *Mikalojaus Radvilos portretas*, [A. Vivulskio] *Lietuvos valstiečio portretas*, [V. Žičkausko] *Autoportretas*, *Vinco Kudirkos paminklas*, *Vytauto Didžiojo statula*, *Šv. Petro statula*.

T.

8.9.7. Dailės kūrinių simboliniai pavadinimai rašomi su kabutėmis, pirmasis žodis – iš didžiosios raidės, pvz.:

[M. K. Čiurlionio] *trijų paveikslų ciklas „Pasaka“*, [M. K. Čiurlionio] *triptikas „Mano kelias“*, [J. Gasiūno] *instaliacija „Pelenų sodas“*, [J. Dagio] *skulptūros „Pavargęs žmogus“*, „*Atsiložusi figūra*“, *bareljefas „Rankdarbių pamoka“*, [A. Galdiko] *litografija „Grėbėja“*, *medžio raižinys „Grybautoja“*, [J. Mikėno] „*Moteris su vaisiais*“, [K. Rusecko] „*Pjovėja*“, [D. Tarabildienės] „*Motinos džiaugsmas*“.

T.

8.9.8. Spektaklių, kino, dokumentinių filmų, televizijos ir radijo laidų antraštiniai pavadinimai, kaip ir simboliniai, žodžių junginyje su gimininiu žodžiu ar tekste rašomi su kabutėmis. Pavadinimų pirmasis žodis ir kiti tikriniai žodžiai rašomi iš didžiosios raidės, pvz.:

[D. Pučinio] opera „Toska“, [P. Čaikovskio] baletas „Gulbių ežeras“, spektaklis „Įstabioji ir gaudžioji Romeo ir Džuljetos istorija“, spektaklis „Kai mirę nubusim“, muzikinis spektaklis-misterija „Dievai ir žmonės“, vaidybinis filmas „Pelėdų kalnas“, dokumentinis filmas „Prieš parskrendant į žemę“, animacinis filmas „Kaukai“, televizijos laida „Labas rytas, Lietuva“, televizijos žaidimas „Kas ir kodėl?“, radijo laida „Kultūros savaitė“, radijo laida „Čia ir dabar“.

T.

8.9.9. Laikraščių, žurnalų, kitų periodinių bei tęstinių leidinių, knygų, apsakymų, straipsnių ir pan. antraštiniai pavadinimai, kaip ir simboliniai, žodžių junginyje su gimininiu žodžiu ar tekste rašomi su kabutėmis. Pavadinimų pirmasis žodis ir kiti tikriniai žodžiai rašomi iš didžiosios raidės, pvz.:

laikraščiai „Draugas“, „Kauno diena“, „Literatūra ir menas“, „Mokslo Lietuva“, „Panevėžio balsas“, „Šiaulių kraštas“, „Šiaurės Atėnai“, „Vakarų ekspresas“, „7 meno dienos“; žurnalai „Bendrinė kalba“, „Gimtoji kalba“, „Kultūros barai“, „Paukščiai“, „Terminologija“, „Ar žinai, kad?“; knygos „Lietuvos istorija“, „Lietuvių patarlės ir priežodžiai“, „Pažink Lietuvos paukščius“, Algirdas Julius Greimas „Iš arti ir iš toli“, Kostas Ostrauskas „Žemaitė sutinka Šekspyrą“, Viktorija Daujotytė-Pakerienė „Kas tu esi, eilėrašti?“, Jurgio Savickio novelė „Užburtos jachtos“, Žemaitės apsakymas „Kaip Jonelis raidės pažino“, Maironio eilėraštis „Miškas ūžia“, Gintaro Grajausko pjesė „Kas prieš mus“, Kęstučio Navako esė „Žmonių nėra. Nors kartais būna“, epistolinės eseistikos ir eilėraščių knyga „Lorelei: 66 meilės laišakai + 66 meilės eilėraščiai“, Valdo Papievio romanas „Eiti“, knygų serija „Lietuvių literatūros lobynas“.

Komentari ir patarimai

1* Antraštiniai pavadinimai, vartojami ne tekste (knygos viršelyje, dalies, skyriaus, straipsnio antraštėje ir pan. atvejais), kabutėmis neskiriami. Rišliame tekste antraštinius pavadinimus, taip pat kaip ir simbolinius, galima išskirti ne tik kabutėmis, bet ir kitu šriftu.

2* Antraštiniai leidinių pavadinimai rašomi su kabutėmis kaip simboliniai net tais atvejais, kai pavadinimas tiesiogiai žymi leidinį, pvz.:

„Dabartinės lietuvių kalbos gramatika“, „Dabartinės lietuvių kalbos žodynas“, „Aiškinamasis psichologijos terminų žodynas“, „Technikos enciklopedija“, „Vaiko priežiūros ir ligų žinynas“, „Sodininko kalendorius“, „Valstiečių laikraštis“, „Mamos žurnalas“.

I.

8.9.10. Tradiciškai be kabučių rašomi šventraščių ir jų pagrindinių dalių pavadinimai, pirmasis jų žodis rašomas iš didžiosios raidės, pvz.:

Biblija, Šventasis raštas, Senasis testamentas, Naujasis testamentas, Penkiaknygė, Pradžios knyga, Išminties knyga, Patarlių knyga, Apaštalų raštai, Laiškas romiečiams, Pirmas laiškas korintiečiams, Koranas, Tora, Talmudas.

Komentarai ir patarimai

* Šventraščių ir pagrindinių jų dalių pavadinimų kiekvienas žodis iš didžiosios raidės gali būti rašomas pagal stilistinio didžiųjų raidžių vartojimo taisyklę (žr. 7.2.2 punktą), pvz.:

Šventasis Raštas, Senasis Testamentas, Naujasis Testamentas, Evangelija, arba Geroji Naujiena (vartojant „žanro“ reikšmę, rašoma *evangelija*, pvz., *literatūrinis evangelijų savitumas*).

T.

8.9.11. Registrų, elektroninių duomenų bazių ir kitokių duomenų sandėpų pavadinimų pirmasis žodis ir kiti tikriniai žodžiai (kaip tiesioginės reikšmės pavadinimų) rašomi iš didžiosios raidės, pvz.:

Teisės aktų registras, Juridinių asmenų registras, Lietuvos Respublikos terminų bankas, Dabartinės lietuvių kalbos tekstynas, Sakytinės kalbos tekstynas, Lietuvių mokslo kalbos tekstynas, Lietuvių kalbos naujažodžių duomenynas, Lietuvos banko terminų bazė, ES sąveikioji terminologijos duomenų bazė IATE.

Komentarai ir patarimai

* Registrų, elektroninių duomenų bazių ir kitokių duomenų sandėpų pavadinimai gali būti laikomi antraštiniais kūrinių pavadinimais ir kaip simboliniai rašomi kabutėse, pirmąjį žodį pradedant iš didžiosios raidės, pvz.:

„Dabartinės lietuvių kalbos tekstynas“, „Sakytinės kalbos tekstynas“, „Lietuvių mokslo kalbos tekstynas“, „Lietuvių kalbos naujažodžių duomenynas“.

8.10. Maisto ir kitų gaminių pavadinimų rašymas

T

8.10.1. Gaminių pavadinimai, tiesiogiai nusakantys gaminių priklausymą tam tikrai rūšiai ar klasei, paskirtį, medžiagą, iš kurios padaryti, yra bendriniai (gali būti vartojami kaip terminai) ir rašomi mažąja raide, pvz.:

kvietiniai miltai, juoda ruginė duona, varškės sūris, ožkos pieno sūris, varškės užtepėlė, glaistytas vanilinis sūrelis su avietėmis, geriamasis jogurtas, juodasis šokoladas, pieninis šokoladas su lazdyno riešutais, vytinta dešra, negazuotas natūralus mineralinis vanduo; drėkinamasis kremas, dušo želė su šaltalankių aliejumi, šampūnas riebiems plaukams, indų ploviklis, purškiamasis oro gaiviklis, švečiamasis pienelis, qžuoliniai baldai, biuro kėdė, rašomasis stalas, vonios spintelė. Dar žr. 8.3.1.1 punktą.

T

8.10.2. Gaminį iš kitų tos rūšies gaminių išskiriantys pavadinimai (perkeltine reikšme vartojamas žodis ar žodžių junginys arba sąlyginės reikšmės apibūdinamieji žodžiai) laikomi simboliniais ir rašomi su kabutėmis iš didžiosios raidės, pvz.:

„Danutės“ pyragas, „Agotos“ plikyta duona, „Palangos“ duona, „Biovelos“ dešrelės, „Gamtos“ pasukų jogurtas, „Utenos“ alus, „Žemaitijos“ šaltibarščių kefyras;

„Auksinis“ fermentinis sūris, „Naminė“ grietinė, „Smetoniškas“ sviestas, „Pjautinis“ batonas, „Jubiliejinis“ tortas, „Smėliniai“ sausainiai, „Prūsiška“ dešra, „Ūkiškas“ muilas;

bandelė „Žievelė“, majonezas „Vilnius“, sviestas „Saulutė“, jogurtas su braškėmis „Jums“, sūris „Germantas“, skilandis „Lietuviškas standartas“, skrudinamoji duona „Skrudink ir ragauk“, tortas „Napoleonas“, meduoliai „Kokosiniai liežuvėliai“, vaniliniai traškučiai „Imk“, glaistytas varškės sūrelis „Murr“, dešrelės „Tip top“, mineralinis vanduo „Druskininkų Hermis“, trauktinė „Trejos devyneros“, šokoladas „Karūna“; kosmetinis pienelis „Rasa“, muilas su alyvuogių aliejumi „Smilė“, šampūnas su dilgėlėmis „Margarita“, popierinės nosinaitės „Grite“, rudas batų tepalas „Liuks“, grindų ploviklis „Ringuva“, vamzdžių valiklis „Kurmis“, sofa „Ramunė“, šaldytuvas „Snaigė“, fotelis „Neris“, valgomasis stalas „Vilnis“, kėdė „Arfa“, čiužinys „Rojus“.

Komentaras ir patarimai

1* Simboliniai gaminių pavadinimai, išreikšti daiktavardžio (įvardžio) kilmininku ar būdvardžiu, turi būti rašomi prieš pažymimąjį žodį (gaminio bendrinį pavadinimą), pvz.:

„Dvaro“ pienas (ne pienas „Dvaro“), „Močiutės“ duona (ne duona „Močiutės“); „Juodasis“ kumpis (ne kumpis „Juodasis“), „Mūsų“ kefyras.

2* Simboliniai gaminių pavadinimai, išreikšti daiktavardžio vardininku, rišliame tekste gali būti pavartoti ir kilmininko forma, pvz.: *majonezas „Vilnius“* ir *„Vilniaus“ majonezas*; *šokoladas „Karūna“* ir *„Karūnos“ šokoladas*; *sūris „Germantas“* ir *„Germanto“ sūris*; *sviestas „Saulutė“* ir *„Saulutės“ sviestas*.

3* Kai kurie bendriniai gaminių pavadinimai, pvz.: *jogurtinis tortas*, gali virsti tikriniais, jeigu gamintojas juos vartoja kaip gaminį išskiriančius iš kitų tos pačios rūšies pavadinimų, plg. *tortas „Sniegelis“* ir *„Jogurtinis“ tortas*. Kai gaminys turi kitą jį išskiriantį pavadinimą, tie patys žodžiai vartojami kaip rūšiniai, pvz., *jogurtinis tortas „Sniegelis“*.

4* Greta simbolinio gaminio pavadinimo (prekės vardo) nurodomas konkretesnis produkto linijos pavadinimas rašomas kitose kabutėse arba kitu šriftu, pvz.: *„Vilkyškių“ glaistytas sūrelis „Murr“*, *„Laimos“ šokoladas „Vilnius“*, *„Švyturio“ alus „Baltijos tamsusis“*, *margarinas „Vilnius“ SKANUMAS*.

5* Simboliniai gaminių pavadinimai gali būti išskiriami ne kabutėmis, o kitu šriftu, pvz.: rankų kremas *Smilga*, dešra NERIJA, sūris Liliputas, kvietinė duona **Goja**.

6* Dažnai vartojami simboliniai gaminių pavadinimai gali virsti bendriniais žodžiais ir laisvesnėje vartosenoje ar publicistiniame stiliuje rašomi be kabučių, pvz.: *Makaronų patiekalus tinka apibarstyti tarkuotu džiu gu*. *Šventėms nusipirkau napoleoną*. *Parvažiavo mersedesu*. Dar plg. 8.11.2 punkto 4-ą komentarą.

7* Nelietuviški simboliniai gaminių pavadinimai rašomi su kabutėmis originalo forma, didžiąsias raides rašant taip, kaip originalo kalboje, pvz.: *veido kremas „Vichy“*, *skalbyklė „Electrolux“*, *televizorius „Samsung“*, *mobilusis telefonas „Nokia 6233“*, *motociklas „Yamaha“*, *automobilis „Toyota Avensis“*.

8* Nelietuviški simboliniai gaminių pavadinimai rišliame tekste, vartojami be gimininių žodžių ir rašomi su kabutėmis originalo forma, gali būti linksniuojami, pvz.: *skrido „Boeingu“*, *pirko „Volkswageną Golfą“*. Dar plg. 8.11.2 punkto 3-ią komentarą.

9* Nelotyniškais rašmenimis parašyti simboliniai gaminių pavadinimai perrašomi lietuviškais rašmenimis, pvz.: *rankų kremas „Čistąja linija“*, *veido kremas „Zelionąja apteka“*, *kvepalai „Tajna“*. *Graikiškos natūralios kosmetikos linijos pavadinimas „Evergetikon“ reiškia „geradaris“*.

10* Dar žr. 11.1 poskyrį „Brūkšnelio rašymas“.

8. 11. Simbolinių pavadinimų rašymas

8.11. Simboliniai pavadinimai – viena iš pagrindinių tikrinių pavadinimų rūšių (šalia tiesioginės reikšmės pavadinimų) – rašomi kabutėse ir paprastai vartojami su gimininiu žodžiu (giminiais žodžiais). Tai pavadinimai, kurie vartojami perkeltine reikšme. Šių pavadinimų porūšis – antraštiniai pavadinimai, kuriais pavadinamas koks nors kūrinys ar jo dalis. Dar žr. 8.1 poskyrį.

Šiais pavadinimais gali būti pavadinami įvairių rūšių objektai: įmonės, įstaigos, organizacijos, partijos, kariuomenės brigados, pensijų fondai, statiniai, prekybos centrai ir tinklai, sporto ir meno kolektyvai, projektai, programos, iniciatyvos, akcijos, kampanijos, maisto ir kiti gaminiai, paslaugos ir jų planai, dokumentai, reitingai ir indeksai, renginiai, apdovanojimai ir prizai, meno kūriniai, leidiniai, televizijos bei radijo stotys ir laidos, kompiuterinės sistemos ir programos, žaidimai ir loterijos, interneto portalai, svetainės, tinklaraščiai, paieškos sistemos ir naršyklės, socialiniai tinklai, žodiniai indeksų pavadinimai ir pan.

Plačiau žr. 8.2 poskyrį „Įmonių, įstaigų ir organizacijų pavadinimų rašymas“, 8.4 poskyrį „Statinių pavadinimų rašymas“, 8.5 poskyrį „Dokumentų pavadinimų rašymas“, 8.7 poskyrį „Apdovanojimų pavadinimų rašymas“, 8.9 poskyrį „Renginių, meno kūrinių, leidinių ir televizijos bei radijo laidų pavadinimų rašymas“, 8.10 poskyrį „Maisto ir kitų gaminių pavadinimų rašymas“.

T

8.11.1. Simbolinių pavadinimų pirmasis žodis bei kiti sudaromieji tikriniai žodžiai rašomi iš didžiosios raidės, o visas pavadinimas rašomas kabutėse, pvz.:

partija „Jaunoji Lietuva“, choras „Gabija“, išankstinio mokėjimo kortelė „Ežys“, bilietų žymėjimo programėlė „Žiogas“, investicinis gyvybės draudimas „Aprūpinta senatvė“, labdaros akcija „Ir maža širdelė turi didelių idėjų“, socialinis projektas „Darom“, projektas „Jaunimo socialinių kompetencijų didinimas“, operacinė sistema „Windows 10“, interneto naršyklė „Edge“. Žmonės galės naudotis e. paslaugomis „Planuoju teritoriją“ ir „Stebiu teritorijos planavimą“. Lietuviams aktualiausios programėlės – socialinio tinklo „Facebook“ programėlė, ją papildanti susirašinėjimo programėlė „Messenger“ ir elektroninio pašto platforma „Gmail“.

Komentai ir patarimai

1* Simboliniai pavadinimai gali būti rašomi ir be kabučių – juos tekste galima išskirti kitu šriftu, jei nėra rišlaus teksto, gali būti rašoma ir be kabučių, ir neišskiriant kitu šriftu; plačiau žr. 8.2.2.1 komentarus.

2* Kitų kalbų simboliniai pavadinimai neverčiami, bet kaip lietuviški rašomi su kabutėmis arba išskiriami kitu šriftu.

T.

8.11.2. Prieš simbolinį pavadinimą iš mažosios raidės (ne sakinio pradžioje) paprastai rašomi gimininiai žodžiai, pvz.:

radijo stotis „Lietus“, televizijos laida „Daiktų istorijos“, išankstinio mokėjimo kortelė „Labas“, greitkelis „Via Baltica“, kompiuterinė programa „Word“, atminties akcija „Ištark, išgirk, išsaugok“, iniciatyva „Gyvybės mokslų industrijos plėtros skatinimas“, projektas „Paukščiai – Lietuvos ambasadoriai“, interaktyvus žaidimas „Ramybės mįslės“, konkursas „Lietuvos metų gaminys“. Statybinių medžiagų grupėje už daugiasluoksnę plokštę „Tinka“ aukso medalis įteiktas Garliavoje įsikūrusiai įmonei „Baltijos polistirenas“.

Komentaras ir patarimai

1* Lietuviški simboliniai pavadinimai, prieš kuriuos vartojami gimininiai žodžiai, nelinksniuojami, pvz.: *Bendrovės „Bitė“ teikiamos paslaugos. Prekybos centrui „Senukai“ reikalingi darbuotojai. Pasirodė žurnalo „Terminologija“ 26-as numeris.*

Jei gimininiai žodžiai eina po lietuviško simbolinio pavadinimo, jis rašomas kilmininko linksniu, pvz.: *„Bitės“ bendrovės teikiamos paslaugos. „Senukų“ prekybos centrui reikalingi darbuotojai. Pasirodė „Terminologijos“ žurnalo 26-as numeris.*

Lietuviški simboliniai pavadinimai, vartojami be gimininių žodžių, yra linksniuojami, pvz.: *„Bitės“ teikiamos paslaugos. „Senukams“ reikalingi darbuotojai. Pasirodė „Terminologijos“ 26-as numeris.*

2* Mokyklų simboliniai pavadinimai rašomi kilmininko linksniu, pvz.: *Grigiškių „Šviesos“ gimnazija, Prienų „Žiburio“ gimnazija, Šiaulių „Rasos“ progimnazija, Vilniaus „Genio“ pradinė mokykla, Kauno „Aitvaro“ mokykla.*

3* Nelietuviškus simbolinius pavadinimus, einančius be gimininių žodžių, rekomenduojama linksniuoti, jei juos galima priderinti prie kurios nors lietuvių kalbos linksniuotės, pvz.: *„Maximai“ reikalingi darbuotojai. Mūsų krepšininkai pralaimėjo „Barcelonai“. Ar matei naująjį sulankstomą „Samsungą“?*

4* Bendriniais žodžiais virtę, plačiai paplitę transkribuoti nelietuviški simboliniai pavadinimai rašomi be kabučių, iš mažosios raidės (ne sakinio pradžioje) ir kaitomi, pvz.: *boingas, feisbukas, feraris, internetas, instagramas, mersedesas, skaiipas, tviteris, tojota.* Dar plg. 8.10.2 punkto 6-ą komentarą.

T.

8.11.3. Kaip simboliniai pavadinimai vartojami interneto naujienų ir skelbimų portalų, interneto svetainių, tinklaraščių adresai paprastai rašomi be kabučių, pasviruoju šriftu, pvz.:

delfi.lt, delfi.ee, rus.delfi.lv. Populiariausios naujienų svetainės *delfi.lt, 15min.lt* ir *lrytas.lt*. Portalas *Balsas.lt* stengiasi aprėpti kuo daugiau ir kuo įvairesnių sferų. Kaip rodo *CVbankas.lt* duomenys, nuo šių metų pradžios iki spalio darbo skelbimų padaugėjo per 2 kartus.

Komentari ir patarimai

* Kaip simboliniai pavadinimai su kabutėmis rašomi autentiškos formos užsienio šalių nusikalstamų grupuočių pavadinimai, pvz.: *Sicilijos mafija vadinama „Cosa Nostra“ vardu, Neapolio – „Camora“, Kalabrijos – „Ndrangheta“, Apulijos – „Sacra Corona Unita“. Japonų „Yakuza“ yra vietinė organizuoto nusikalstamumo grupė. Stambiausios Kolumbijos mafijos grupuotės „Cali Cartel“, „Medellin Cartel“ ir „Notre del Valle Cartel“.*

Kai kurie žinomesni kitų šalių nusikalstamų grupuočių pavadinimai pavartojami kaip bendriniai žodžiai, pvz., transkribuota forma *kamora* (it. *camorra*), ir netranskribuota forma *cosa nostra*.

9. KITŲ KALBŲ TIKRINIŲ VARDŲ IR PAVADINIMŲ BEI KITŲ TEKSTO ELEMENTŲ RAŠYMAS

9. Lietuviškuose tekstuose pasitaiko įvairių nelietuviškų teksto elementų: kitų kalbų tikrinių vardų (asmenvardžių ir vietovardžių), pavadinimų, bendrinių žodžių ar citatų (žodžių, jų junginių, sakinių, teksto atkarpų). Kitų kalbų elementai paprastai pritaikomi prie lietuviško teksto: verčiami, transkribuojami arba išskiriami kabutėmis ar kitu šriftu (išskyrus asmenvardžius ir kai kuriuos simbolius).

Tikriniai kitų kalbų vardai ir pavadinimai rašomi pagal lietuvių kalbos rašybos taisykles:

- 1) tikriniai vardai rašomi iš didžiosios raidės;
- 2) simboliniai pavadinimai rašomi lietuviškose kabutėse išlaikant autentiškos rašybos didžiąsias raides;
- 3) tiesioginės reikšmės pavadinimai arba verčiami ir tik pirmas žodis bei kiti sudaromieji tikriniai žodžiai rašomi iš didžiosios raidės, arba neverčiami ir tekste vartojami kaip simboliniai pavadinimai.

Kitų kalbų bendriniai žodžiai lietuviškame tekste paprastai išskiriami grafiškai, kad būtų matyti, jog tai svetimas elementas: dažniausiai rašoma pasviruoju šriftu, rečiau – kabutėse (išimtyt – santrumpos, pvz.: etc., P. S.).

9.1. Kitų kalbų elementų vartojimo lietuviškuose tekstuose principai

T

9.1.1. Kitų kalbų žodžiai ir pavadinimai lietuviškuose tekstuose gali būti pateikiami taip:

- a) lotynišką raidyną vartojančių kalbų tikriniai vardai ir pavadinimai gali būti perrašomi autentiškos formos, pvz.: *Björnsonas*, *Wilkinsas*, „*Windows*“; nesant techninių galimybių, diakritiniai ženklai nežymimi, pvz.: *Bjornsonas*; dar žr. toliau 9.2 poskyrį;
- b) nelotyniškas rašto sistemas vartojančių kalbų tikriniai vardai ir pavadinimai perrašomi lotyniškais rašmenimis, pvz.: *Ivanova*, *radijo stotis* „*Echo Moskvy*“; žr. 8.2.2 „Įmonių, įstaigų ir organizacijų simbolių pavadinimų rašymas“, 8.10 „Maisto ir kitų gaminių pavadinimų rašymas“, 9.2.2 punktą;
- c) asmenvardžiai ir vietovardžiai rašomi pagal tam tikras taisykles, žr. toliau 9.2–9.4 skyrius; vartojamos arba autentiškos (rišliuose tekstuose gramatinamos), arba transkribuotos formos, dar žr. 9.1.2.4 punktą;
- d) tiesioginės reikšmės pavadinimai dažniausiai verčiami, skliaustuose pateikiant originalų pavadinimą; kartais, kai negalima užtikrinti vertimo tikslumo, rašomi kaip simboliniai pavadinimai kabutėse; žr. 8.2.1 „Įmonių, įstaigų ir organizacijų tiesioginės reikšmės pavadinimų rašymas“, 8.4 „Statinių pavadinimų rašymas“, 8.7 „Apdovanojimų pavadinimų rašymas“. Paprastai verčiami ir keliažodžiai geografinių

ir gamtinės kilmės objektų pavadinimai, žr. 8.1.2 „Astronominių ir geografinių objektų vardų bei pavadinimų rašymas“;

- e) simboliniai pavadinimai paprastai rašomi autentiška forma lietuviškose kabutėse arba išskiriami kitu šriftu, žr. 8.3.3.2–8.3.3.3 punktus, 8.10 „Maisto ir kitų gaminių pavadinimų rašymas“. Kartais simboliniai pavadinimai, sudaryti iš bendrinių žodžių ar junginių, gali būti verčiami, pvz., *partija „Vieningoji Rusija“* (rus. „*Edinaja Rossija*“ / „*Единая Россия*“);
- f) vartojamos iš lotyniškų raidžių sudarytos kitų kalbų pavadinimų (ir tikrinių, ir bendrinių) tarptautinės santrumpos, žr. 10.1.3 punktą. Nelotyniškas rašto sistemas vartojančių kalbų raidinės santrumpos perrašomos lotyniškais rašmenimis, žr. 10.1.4 punktą;
- g) lotyniški augalų, gyvūnų, mikroorganizmų pavadinimai rašomi pasviruoju šriftu, pirmasis žodis – iš didžiosios raidės, žr. 8.3.2.3 punktą.

T

9.1.2. Lietuviškuose tekstuose perteikiant kitų kalbų žodžius ar teksto atkarpas gali būti vartojami ir tų kalbų rašto ženklai, nebūdingi lietuvių kalbos raštui, pvz.:

a) apostrofas ['] kitų kalbų žodžiuose paprastai vartojamas praleistam balsiui ar kirčio ženklui žymėti, pvz., romanų kalbų bendriniuose žodžiuose: pranc. *l'intérêt, l'occasion, galerie d'art, jardin d'hiver*; it. *l'autorizzazione, l'inizio, un'evoluzione*, taip pat tikriniuose autentiškuose ir transkribuotuose asmenvardžiuose ir vietovardžiuose, pvz.: *O'Connor – O'Konor, O'Sullivanas – O'Salivanas, Jeanne d'Arc – Žana d'Ark, L'Herbier – L'Herbjė, Pau d'Arco – Pau d'Ark, L'Isle-d'Abeau – L'Il d'Abo, L'Eau d'Heure – L'O d'Heras*; taip pat apostrofu gali būti atskiriama prie gramatinamo autentiško asmenvardžio (vietovardžio) pridedama lietuviška galūnė (žr. 9.4 poskyrį).

b) jungties ženklas [&] vartojamas tik perrašant kitų kalbų citatas, simbolinius pavadinimus (*M & M's*, „*Procter & Gamble*“, „*Levi Strauss & Co*“) arba moksliniuose tekstuose cituojant pagal APA citavimo stilių literatūros nuorodose ir sąrašuose, pvz.: (*Locher & Strässler, 2008*).

9.2. Kitų kalbų asmenvardžių ir vietovardžių rašymas

9.2. Aptariant kitų kalbų asmenvardžių ir vietovardžių rašymą vartojamų terminų apibrėžtys:

Asmenvardžio (vietovardžio) gramatinimas – kitos kalbos asmenvardžio (vietovardžio) priderinimas prie lietuvių kalbos morfologinės sistemos pridodant lietuvių kalbos linksnių galūnes.

Asmenvardžio (vietovardžio) transkribavimas – kitos kalbos asmenvardžio (vietovardžio) užrašymas pagal apytikslį tarimą lietuviškais rašmenimis¹³.

Asmenvardžio (vietovardžio) transliteravimas – nelotyniškos rašto sistemos rašmenimis parašytų asmenvardžių (vietovardžių) perrašymas paraidžiui (arba kuo tiksliau perteikiant kitokius rašto ženklus) lietuviškais rašmenimis; siekiant tiksliai perteikti autentiškas formas gali būti vartojami papildomi diakritiniai ženklai.

Autentiškas asmenvardis (vietovardis) – kitos kalbos asmenvardis (vietovardis), užrašytas originalo kalbos rašmenimis.

Kitos kalbos asmenvardis (vietovardis) – ne lietuvių kalbos asmenvardis (vietovardis).

Lotynizuotas asmenvardis (vietovardis) – nelotynišką rašto sistemą vartojančios kalbos asmenvardis (vietovardis), paraidžiui (arba kuo tiksliau perteikiant kitokius rašto ženklus) užrašytas lotyniškais rašmenimis; jis prilyginamas autentiškam asmenvardžiui (vietovardžiui).

Oficiali asmenvardžio forma – asmens tapatybės (ar jam prilygintame) dokumente lotyniškais rašmenimis užrašyta asmenvardžio forma.

Originalo kalba – kalba, kuria užrašytas pirminis kitos kalbos asmenvardis (vietovardis).

Tradicionis asmenvardis (vietovardis) – savita forma lietuvių kalboje nusistovėjęs kitos kalbos (šalies) asmenvardis (vietovardis).

T

9.2.1. Lotynišką raidyną vartojančių kalbų asmenvardžiai ir vietovardžiai lietuviškuose tekstuose pateikiami atsižvelgiant į teksto vartojimo sritį, paskirtį ir skaitytojų amžių bei išsimokslinimą:

a) transkribuojami laisvesniuose tekstuose – grožiniuose kūrinuose, populiariuose ir vaikams bei jaunimui skirtuose leidiniuose (tekstuose);

b) dalykiniuose tekstuose – mokslinėje literatūroje, reklaminiuose, informaciniuose leidiniuose (tekstuose), oficialiuose dokumentuose (išskyrus Lietuvos Respublikos piliečių asmens dokumentus) bei specialiuosiuose tekstuose rašomos autentiškos kitų kalbų asmenvardžių formos, o labiau paplitę vietovardžiai dažniausiai transkribuojami, autentiški vietovardžiai išskirtiniais atvejais gali būti vartojami informaciniuose ir specialiuosiuose tekstuose;

c) savitos, nusistovėjusios tradicinės asmenvardžių ir vietovardžių formos vartojamos visais atvejais (ir dalykiniuose, ir laisvuosiuose tekstuose), pvz.: *Karolis Didysis, Petras Pirmasis, Elžbieta II*,

¹³ Ankstesnėse taisyklėse šia reikšme vartoto daugiareikšmio termino „adaptavimas“ atsisakyta vengiant galimos įvairios interpretacijos.

Anglija, Lenkija, Prancūzija, Suomija, Švedija, Daugpilis, Dauguva, Genuja, Krokuva, Paryžius, Mantuja, Varšuva, Viena;

d) rišliame tekste autentiški kitų kalbų asmenvardžiai ir vietovardžiai gramatinami – jiems pridedamos lietuviškos reikiamo linksnio galūnės, žr. 9.4.3–9.4.7 punktus. Transkribuoti asmenvardžiai ir vietovardžiai paprastai gramatinami ir rišliame, ir nerišliame tekste, žr. 9.3.5–9.3.18 punktus.

Komentari ir patarimai

1* Asmenvardžių rašymą Lietuvos Respublikos piliečių asmens dokumentuose nustato kiti teisės aktai.

2* Transkribuotos ir autentiškos tikrinių vardų formos gali būti pateikiamos pagrečiui (viena iš jų skliaustuose).

T

9.2.2. Nelotyniškas rašto sistemas vartojančių kalbų asmenvardžiai ir vietovardžiai transkribuojami atsižvelgiant į jų apytikslį tarimą ir lietuvių kalboje vyraujančias tradicijas arba transliteruojami paraidžiui (išskirtiniais atvejais gali būti pateikiamos jų lotynizuotos formos).

Komentari ir patarimai

1* Yra parengtos dažniau vartojamų kalbų asmenvardžių bei vietovardžių perrašos taisyklės, plačiau žr. <http://www.vlkk.lt/aktualiausios-temos/svetimvardziai/apie-skyriu-svetimvardziai>.

2* Lietuviškais rašmenimis pagal perrašos taisykles perrašomi graikų, slavų, hebrajų, indų, arabų, kinų, japonų ir kitų rašto sistemų rašmenys.

3* Lietuviškame tekste nelotyniškas rašto sistemas vartojančių kalbų asmenvardžių ar vietovardžių gali būti rašomos trejopos formos: transkribuotos, pvz., *Muamaras al Kadāfis* (pagal apytikslį tarimą), transliteruotos, pvz., *Muammaras al Kaddafis* (perrašyta lietuviškais rašmenimis) arba lotynizuotos, pvz.: *Muammar al-Qaddafi*, *Muammar al-Qadhāfī*, *Moammar Gadhafi* (pagal tarptautinę perrašą lotyniškais rašmenimis).

T

9.2.3. Kitų kalbų asmenvardžiai ir vietovardžiai lietuviškame tekste gali būti pateikiami tokiomis formomis:

- a) lotynišką raidyną vartojančių kalbų asmenvardžiai ir vietovardžiai (išskirtiniais atvejais) gali būti rašomi originalo kalbos rašmenimis, pvz.: *James Joyce, New York*; nesant techninių galimybių, diakritiniai ženklai nežymimi; plg.: *Bușoi – Busoi, Cañas – Canas, Ėuriš – Duriš, Schröder – Schroder, Sigurðsson – Sigurdsson, Smilgis – Smilgis, Zabłocie – Zablocie*, žr. 9.2.1 punkto b ir 9.4 poskyrį;
- b) nelotyniškas rašto sistemas vartojančių kalbų asmenvardžiai ir vietovardžiai gali būti transliteruojami, t. y. perrašomi lietuviškais rašmenimis, pvz.: *Sviatoslavas Hordynskyj – Святослав Гординський, Ihoris Kalinecas – Ігор Калинець, Burgasas – Бургас, Nikos Androulakis – Νίκος Ανδρουλάκης, Muammaras al Kaddafis – معمر القذافي, Kerkyra – Κέρκυρα*, arba vartojamos jų lotynizuotos formos pagal tarptautinę perrašą, pvz.: *Muammar al-Qaddafi, Muammar al-Qadhāfī, Moammar Gadhafi* (apie gramatinimą plačiau žr. 9.3.5–9.3.18 punktus);
- c) lietuviškais rašmenimis gali būti rašomos apytiksliai pagal tarimą transkribuotos kitų kalbų asmenvardžių ir vietovardžių formos, pvz.: *Džeimsas Džoisas* (angl. *James Joyce*), *Polis Gogenas* (pranc. *Paul Gauguin*), *Siorenas Obiu Kierkegoras* (dan. *Søren Aabye Kierkegaard*), *Kelnas* (vok. *Köln*), *Milanas* (it. *Milan*), *Oksfordas* (angl. *Oxford*), *Sevilija* (isp. *Sevilla*), *Temzė* (angl. *Thames*), *Vašingtonas* (angl. *Washington*), žr. 9.2.1 punkto a ir b, 9.3 poskyrį;
- d) vartojamos tradicinės kitų kalbų asmenvardžių ir vietovardžių formos, pvz.: *Elžbieta II, Jurgis VI, Karolis Didysis, Liudvikas XIV, popiežius Pranciškus, Anglija, Lenkija, Prancūzija, Suomija, Švedija, Vokietija, Daugpilis, Dauguva, Gardinas, Kelnas, Krokuva, Paryžius, Varšuva, Viena, Genuja, Mantuja*; dar žr. 8.1.1.1 punkto 5-ą komentarą;
- e) kitų kalbų vietovardžiai gali būti verčiami pagal prasmę, pvz.: *Auksinės Smiltys* (bulg. *Златни Пясъци*), *Geltonoji jūra* (angl. *Yellow Sea*, kin. *Huang Hai*), *Nekaltųjų Vaikelių skveras* (pranc. *Square des Innocents*), *Santarvės aikštė* (pranc. *Place de la Concorde*), *Senosios Bažnyčios gatvė* (angl. *Old Church Street*), *Uoliniai kalnai* (angl. *Rocky Mountains*); dar žr. 8.1.2.2 punkto 5-ą komentarą; grožinės literatūros kūriniuose gali būti verčiami semantiškai skaidrūs asmenvardžiai, pvz.: *Dūdelė* (angl. *Flute*), *Juodabarzdis* (angl. *Blackbeard*).

Komentarai ir patarimai

1* Žodyno „Pasaulio vietovardžiai“ duomenis galima rasti svetainėse <http://pasaulio-vardai.vlkk.lt/> ir <https://vietovardziai.melc.lt/>.

2* Apie geografinių objektų pavadinimų rašymą dar žr. 8.1.2 poskyrį.

3* Baltų etninių žemių, esančių Latvijoje, Lenkijoje, Baltarusijoje, Kaliningrado srityje, lietuviški tradiciniai vietovardžiai patvirtinti atskirais sąrašais, žr.

http://www.vlkk.lt/aktualiausios-temos/svetimvardziai/apie-skyriu-svetimvardziai#svv_tradiciniai.

9.3. Transkribuotų kitų kalbų asmenvardžių ir vietovardžių rašymas

9.3. Kitų kalbų asmenvardžiai ir vietovardžiai transkribuojami perrašant pagal apytikslį tarimą laikantis bendrųjų lietuvių kalbos rašybos ir perrašos taisyklių.

Kamieno balsių rašymas transkribuotuose asmenvardžiuose ir vietovardžiuose

T

9.3.1. Kitų kalbų transkribuotuose asmenvardžiuose bei vietovardžiuose balsių *y*, *ū* ilgumas žymimas, kai šių balsių ilgumas originalo kalba (latvių, vokiečių, čekų, slovakių, estų, suomių, vengrų) yra aiškiai išreikštas grafiškai, pvz.:

Egļtē (latv. *Eglīte*)¹⁴, *Rymanas* (vok. *Riemann*), *Tyneckis* (ček. *Týnecký*), *Vyraltas* (est. *Viiralt*), *Rūžička* (ček. *Růžička*), *Ūlenbekas* (vok. *Uhlenbeck*), *Ūlasūla* (suom. *Uulasuula*);

Ylē (latv. *Īle*), *Nytaurē* (latv. *Nītaure*), *Skycovas* (slov. *Skýcov*), *Ryhivara* (suom. *Riihivaara*), *Vyzvaras* (vengr. *Vízvár*), *Fūnē* (vok. *Fuhne*), *Lūčka* (slov. *Lúčka*), *Mūga* (est. *Muuga*), *Ūneticē* (ček. *Únětice*), *Ūrkūtas* (vengr. *Úrkút*).

T

9.3.2. Jei kitų kalbų transkribuojamuose asmenvardžiuose bei vietovardžiuose balsių *y*, *ū* ilgumas originalia rašyba nėra aiškiai išreikštas, tie balsiai paprastai žymimi raidėmis *i*, *u*, pvz.:

Fildingas (angl. *Fielding*), *Štrigelis* (vok. *Strigel*), *Blumfildas* (angl. *Bloomfield*), *Gutenbergas* (vok. *Gutenberg*), *Hiumas* (angl. *Hume*), *Kuperis* (angl. *Cooper*), *Muras* (angl. *Moore*), *Šumanas* (vok. *Schumann*);

Ibachas (vok. *Ibach*), *Klivlandas* (angl. *Cleveland*), *Liubekas* (vok. *Lübeck*), *Liverpulis* (angl. *Liverpool*).

Komentarai ir patarimai

* Grafiškai aiškiai neišreikštas kitų kalbų asmenvardžių bei vietovardžių balsių ilgumas transkribuojant gali būti žymimas atsižvelgiant į tarimą ir pagal VLKK patvirtintas transkripcijos taisykles, pvz.: *Fyldingas* (angl. *Fielding*), *Blūmfildas* (angl. *Bloomfield*).

T

¹⁴ Šiame skyriuje skliaustuose teikiamos autentiškos arba joms prilygintos transliteruotos (lotynizuotos) kitų kalbų tikrinių vardų formos.

9.3.3. Transkribuojamuose asmenvardžiuose ir vietovardžiuose ilgusius balsius žyminčios raidės ir jų samplaikos – estų kalbos *ee*, *öö*, vengrų *é*, *ő*, vokiečių *ä* (*ae*), *äh* (*ae*h), *e*, *ee*, *eh*, latvių *ē* – žymimos lietuvių *ė*, pvz.:

Ēriku (est. *Eeriku*), *Sētas* (est. *Sööt*), *Kertēsas* (vengr. *Kertész*), *Petēfis* (vengr. *Petőfi*), *Kètē* (vok. *Käthe*), *Jēnas* (vok. *Jähn*), *fon Ērentalis* (vok. *von Aehrenthal*), *Lēvenas* (vok. *Laeven*), *Mēringas* (vok. *Mehring*), *Vēberis* (vok. *Weber*), *Ēmē* (vok. *Oehme*), *Bērzinis* (latv. *Bērziņš*), *Pēkšēnas* (latv. *Pēkšēns*);

Hedemēstē (est. *Häädemeeste*), *Lēra* (est. *Lööra*), *Ērdas* (vengr. *Érd*), *Lērincis* (vengr. *Lőrinci*), *Brēmenas* (vok. *Bremen*), *Grēfentalis* (vok. *Gräfenthal*), *Dērē* (vok. *Dähre*), *Lēcenas* (vok. *Leezen*), *Zēbachas* (vok. *Seebach*), *Bēnē* (latv. *Bēne*), *Bērzē* (latv. *Bērze*), *Ēduolē* (latv. *Ēdole*), *Kalētai* (latv. *Kalēti*), *Rencēnai* (latv. *Rencēni*).

Komentari ir patarimai

* Pagal VLKK patvirtintas vokiečių kalbos transkripcijos taisyklės atsižvelgiant į autentišką tarimą gali būti skirtingai transkribuojami garsai, žymimi raidėmis ir jų samplaikomis:

ö, oe atvirame kirčiuotame skiemenyje žodžio pradžioje galima žymėti raide **ė**, pvz.: *Oederan* – *Ēderanas*, *Oefen* – *Ēfenas*; atvirame kirčiuotame ir uždaram skiemenyje ne žodžio pradžioje – **io**, pvz.: *Löwitz* – *Liovicas*, *Mögglingen* – *Mioglingenas*, *Pönitz* – *Pionicas*, *Zöblitz* – *Cioblicas*; uždaram skiemenyje žodžio pradžioje – **e**, pvz.: *Oelsnitz* – *Elsnicas*;

öh, oeh – žodžio pradžioje galima žymėti raide **ė**, pvz.: *Öhringen* – *Ēringenas*; ne žodžio pradžioje – **io**, pvz.: *Böhlitz* – *Biolicas*, *Möhne* – *Mionė*, *Söhlde* – *Zioldė*;

e, ae atvirame kirčiuotame skiemenyje galima žymėti raide **ė**, pvz.: *Ebeleben* – *Ēbelėbenas*, *Wesel* – *Vėzelis*, *Weser* – *Vėzeris*, o uždaram skiemenyje – **e**, pvz.: *Emmerich* – *Emerichas*, *Kremmen* – *Kremenas*, *Zell* – *Celis*.

T

9.3.4. Transkribuojamuose latviškuose asmenvardžiuose ir vietovardžiuose raidė *o*, žyminti dvibalsį, keičiama lietuvių *uo*, pvz.:

Abuolas (latv. *Ābols*), *Avuotinia* (latv. *Avotiņa*), *Guodinis* (latv. *Godiņš*), *Vējuonis* (latv. *Vējonis*);

Agluona (latv. *Aglona*), *Avuotai* (latv. *Avoti*), *Duobelē* (latv. *Dobele*), *Gruobinia* (latv. *Grobiņa*), *Kuolbergis* (latv. *Kolbergis*), *Platuonē* (latv. *Platone*).

I.

9.3.5. Svetimkilmiuose latviškuose asmenvardžiuose ir vietovardžiuose balsis o perteikiamas raide o, pvz.:

Goldbergas (latv. *Goldbergs*), *Orlova* (latv. *Orlova*), *Robertas Vinovskis* (latv. *Roberts Vinovskis*);

Goliševa (latv. *Goliševa*), *Gornica* (latv. *Gorņica*), *Malinova* (latv. *Maļinova*).

Transkribuotų asmenvardžių ir vietovardžių gramatinimas

T.

9.3.6. Transkribuoti kitų kalbų asmenvardžiai bei vietovardžiai ir rišliame, ir nerišliame tekste paprastai gramatinami, t. y. jiems pridedamos atitinkamo linksnio galūnės, išskyrus tam tikras išimtis.

I.

9.3.7. Galūnės nededamos transkribuotiems kitų kalbų asmenvardžiams bei vietovardžiams šiais atvejais:

a) prie moterų pavardžių, kurios baigiasi priebalsiu, pvz.: *Fišer* (vok. *Fischer*), *Gomes* (isp. *Gómez*), *Lindgren* (šved. *Lindgren*), *Sagan* (pranc. *Sagan*), *Smit* (angl. *Smith*), *Šanel* (pranc. *Chanel*), *Tečer* (angl. *Thatcher*);

b) prie asmenvardžių ir vietovardžių (paprastai prancūzų kalbos kilmės), kurie baigiasi kirčiuotais balsiais, pvz.:

Bizė (pranc. *Bizet*¹⁵), *Bušė* (pranc. *Boucher*), *Debiusi* (pranc. *Debussy*), *Degã* (pranc. *Degas*), *Kamiù* (pranc. *Camus*), *Kiuri* (pranc. *Curie*), *Koktò* (pranc. *Cocteau*), *Lì* (angl. *Lee*), *Mejė* (pranc. *Meillet*), *Monė* (pranc. *Monet*), *Pompidù* (pranc. *Pompidou*), *Serã* (pranc. *Seurat*);

Anžù (pranc. *Anjou*), *Bordò* (pranc. *Bordeaux*), *Bovė* (pranc. *Beauvais*), *Kanigù* (pranc. *Canigou*), *Klišì* (pranc. *Clichy*), *Mò* (pranc. *Meaux*), *Šablì* (pranc. *Chablīs*), *Šatelrò* (pranc. *Châtellerault*), *Šatorù* (pranc. *Châteauroux*);

c) prie asmenvardžių ir vietovardžių, kurie baigiasi nekirčiuotu -u, pvz.:

Antonèsku (rum. *Antonescu*), *Eròhlu* (turk. *Eroğlu*), *Mobùtu* (ngbandžių *Mobutu*), *Motreãnu* (rum. *Motreanu*), *Popèsku* (rum. *Popescu*);

Arèfu (rum. *Arefu*), *Kastèlu* (rum. *Castelu*), *Masèru* (pietų sotų *Maseru*), *Tártu* (est. *Tartu*), *Türku* (suom. *Turku*), *Tuvãlu* (tuvaliečių *Tuvalu*);

d) prie asmenvardžių ir vietovardžių, kurie baigiasi dviejų balsių sandūra, pvz.:

¹⁵ Čia ir kitur pabrauktos kitų kalbų žodžių kirčiuotus garsus žyminčios raidės.

Kleo (angl. *Cleo*), *Morou* (angl. *Morrow*), *Peltrou* (angl. *Paltrow*), *Rau* (angl. *Rau*), *Romeo* (it. *Romeo*), *Vinslou* (angl. *Winslow*);

Bilbao (isp. *Bilbao*), *Borneo* (malaj. *Borneo*), *Čingdao* (kin. *Qingdao*), *Gvangdžou* (kin. *Guangzhou*), *Ostrau* (vok. *Ostrau*), *Pandžihua* (kin. *Panzhihua*), *Reinau* (vok. *Rheinau*), *Samoa* (samojiečių *Samoa*).

Komentarai ir patarimai

1* Iš tradicijos rašoma *Genuja* (it. *Genova*, lot. *Genua*), *Mantuja* (it. *Mantova*, lot. *Mantua*), bet *Kapuja* ir *Kapua* (it., lot. *Capua*), *Paduva* ir *Paduja* (it. *Padova*, lot. *Padua*).

2* Tradiciškai kaip lietuviški žodžiai linksniuojami kai kurie kitų kalbų vietovardžiai, kurių autentiškos formos baigiasi kirčiuotu balsiu, dažniausiai *-a*, pvz.:

Apiakà, Apiakos, Apiakai... (port. *Apiacá*), *Čità, Čitos, Čitai...* (rus. *Чума, Chita*), *Gavà, Gavos, Gavai...* (isp. *Gavà*), *Gvarà, Gvaros, Gvarai...* (port. *Guarà*), *Karagandà, Karagandos, Karagandai...* (kaz. *Қарағанды, Qaragandy*; rus. *Караганда, Karaganda*), *Maskvà, Maskvos, Maskvai...* (rus. *Москва, Moskvà*), *Panamà, Panamos, Panamai...* (isp. *Panamá*), *Ufà, Ufos, Ufai...* (rus. *Уфа, Ufà*), *Vorkutà, Vorkutos, Vorkutai...* (rus. *Воркута, Vorkuta*);

Aluminẽ, Aluminės, Aluminei... (isp. *Aluminé*), *Abaetẽ, Abaetės, Abaetei...* (port. *Abaeté*), *Aporẽ, Aporės, Aporei...* (port. *Aporé*), *Imbẽ, Imbės, Imbei...* (port. *Imbé*), *Erbẽ, Erbės, Erbei...* (it. *Erbé*), *Itararẽ, Itararės, Itararei...* (port. *Itararé*), *Kauamẽ, Kauamės, Kauamei...* (port. *Cauamé*).

Gali būti linksniuojami ir prancūziški vietovardžiai, kurių autentiška forma turi baigmenį *-a*, pvz.: *Akvà, Akvos, Akvai...* (pranc. *Acoua*).

T

9.3.8. Transkribuotiems kitų kalbų moterų vardams galūnės gali būti keičiamos ar pridamos, pvz.:

a) kamiengaliai *-ie* ir *-y* gali būti keičiami galūne *-ė*, pvz.: *Barbè, plg. Barbi* (*Barbie*), *Ebè, plg. Ebi* (*Aby*), *Eimè, plg. Eimi* (*Amy*), *Nelè, plg. Neli* (*Nellie*), *Nensè, plg. Nensi* (*Nancy*), *Odrè, plg. Odri* (*Audrey*), *Selè, plg. Seli* (*Sally*), *Siuzè, plg. Siuzi* (*Suzie*), *Vikè, plg. Viki* (*Vicky*);

b) prie priebalsinio kamiengalio gali būti pridama vienaskaitos vardininko galūnė *-a* arba *-ė*, pvz.: *Agnesè, plg. Agnes* (angl. *Agnes*), *Elisona, plg. Elison* (angl. *Alison*), *Edita, plg. Edit* (pranc. *Édith*), *Ketrina, plg. Ketrin* (angl. *Catherine*), *Kimè, plg. Kim* (angl. *Kim*), *Klotilda, plg. Klotild* (pranc. *Clotilde*), *Mersedesa, plg. Mercedes* (isp. *Mercedes*), *Pilara, plg. Pilar* (isp. *Pilar*), *Reičelè, plg. Reičel* (angl. *Rachel*), *Suzana, plg. Suzan* (angl. *Susan*), *Šantalè, plg. Šantal* (pranc. *Chantal*).

Komentarai ir patarimai

* Klaida nelaikytinas skirtingų galūnių parinkimas to paties tipo baigmenis turintiems autentiškiems moterų asmenvardžiams, pvz.: *Doris – Doris, Dorisa, Dorisė; Elizabeth – Elizabet, Elizabeta, Elizabetė; Clemence – Klemens, Klemensa, Klemensė; Jeanette – Žanet, Žaneta, Žanetė.*

T

9.3.9. Transkribuotiems kitų kalbų vietovardžiams ir vyrų asmenvardžiams, kurie baigiasi priebalsiu, pridedamos galūnės *-as, -is, -(i)us* ir jie linksniuojami kaip atitinkami lietuviški daiktavardžiai, pvz.:

a) su galūne *-as* (po kietojo priebalsio), pvz.:

Brugmanas, Brugmano, Brugmanui... (vok. *Brugmann*); *Bodleras, Bodlero, Bodlerui...* (pranc. *Baudelaire*); *Hamiltonas, Hamiltono, Hamiltonui* (angl. *Hamilton*), *Mopasanas, Mopasano, Mopasanui...* (pranc. *Maupassant*); *Lopesas, Lopeso, Lopesui...* (isp. *López*);

Greifsvaldas, Greifsvaldo, Greifsvaldui... (vok. *Greifswald*); *Kembridžas, Kembridžo, Kembridžiui...* (angl. *Cambridge*); *Talinas, Talino, Talinui...* (est. *Tallinn*);

Komentarai ir patarimai

1* Galūnė *-as* paprastai pridedama ir tiems originalo kalboje nelinksniuojamiems tikriniams vardams, kurie baigiasi priebalsiu *s*, pvz.: *Dalاسas* (angl. *Dallas*), *Burgasas* (bulg. *Burgas*), *Teksasas* (angl. *Texas*), *Gomesas* (isp. *Gómez*), *Lopesas* (isp. *López*), *Morisas* (angl. *Morris*), *Sikeirosas* (isp. *Siqueiros*), *Velaskesas* (isp. *Velázquez*), *Dos Pasosas* (isp. *Dos Passos*).

2* Retais atvejais transkribuojant asmenvardžius (vietovardžius) gali būti labiau remiamasi originalo kalbos grafinė forma, o ne tarimu, pvz., norvegų kalbos vietovardžiuose išlaikoma netariama žodžio galo priebalsė: *Vestfoldas* (norv. *Vestfold*, tariama *Vestfol*).

b) su galūne *-is* (dažniausiai po *l, r* ir po minkštųjų priebalsių), pvz.:

Fišeris, Fišerio, Fišeriui... (vok. *Fischer*); *Foichtvangeris, Foichtvangerio, Foichtvangeriui...* (vok. *Feuchtwanger*); *Klodelis, Klodelio, Klodeliui...* (pranc. *Claudé*); *Kolis, Kolio, Koliui...* (vok. *Kohl*); *Tanhoizeris, Tanhoizerio, Tanhoizeriui...* (vok. *Tannhäuser*); *Derdis, Derdžio, Derdžiui...* (vengr. *György*), *Grudzenis, Grudzenio, Grudzeniui* (lenk. *Grudzień*), *Losis, Losio, Losiui...* (lenk. *Łoś*), *Sedlonis, Sedlonio, Sedloniui...* (ček. *Sedloň*);

Česteris, Česterio, Česteriui... (angl. *Chester*), *Grenoblis, Grenoblio, Grenobliui...* (pranc. *Grenoble*), *Kylis, Kylio, Kyliui...* (vok. *Kiel*), *Miunsteris, Miunsterio, Miunsteriui...* (vok. *Münster*); *Kamenis, Kamenio, Kameniui...* (rus. *Камень*), *Krivanis, Krivanio, Krivaniui...* (slovak. *Kriváň*), *Patis, Pačio, Pačiui...* (vengr. *Páty*), *Rovinis, Rovinio, Roviniui...* (kroat. *Rovinj*), *Šomodis, Šomodžio, Šomodžiui...* (vengr. *Somogy*).

Komentarai ir patarimai

* Priebalsiai *l, r*, kuriais baigiasi kitų kalbų asmenvardžiai ar vietovardžiai, gali būti ir kietieji (plg. 9.3.9 b punktą), pvz.: *Pasteras* (pranc. *Pasteur*), *Hiuberas Roberas* (pranc. *Hubert Robert*). Anglų kalbos *l* kietasis, todėl *Alapulas, Blakpulas, Glenpulas* ir pan., išimtis *Liverpulis*.

Renkant transkribuojamiems kitų kalbų asmenvardžiams ar vietovardžiams kietąjį ar minkštąjį baigmenį gali būti atsižvelgiama į autentiško žodžio kirčio vietą: jei kirčiuotas paskutinis skiemuo, siūloma rašyti *-ras*, jei nekirčiuotas – *-ris*.

c) su galūne *-(i)us* (dažniausiai po minkštai tariamų *j, č*), pvz.:

Faradėjus (angl. *Faraday*), *Grėjus* (angl. *Gray*), *Hemingvėjus* (angl. *Hemingway*), *Lerojus* (angl. *Leroy*), *Šajus* (Shay); *Mazurkevičius* (lenk. *Mazurkiewicz*), *Raikovičius* (serb. *Rajković*), *Senkevičius* (lenk. *Sienkiewicz*);

Bydgoščius (lenk. *Bydgoszcz*), *Bilgorajus* (lenk. *Bilgoraj*), *Holyčius* (slov. *Holič*), *Lovičius* (lenk. *Łowicz*).

Apie transkribuotų latviškų asmenvardžių ir vietovardžių gramatinimą žr. 9.3.20 punktą.

Komentarai ir patarimai

* Transkribuojamų kitų kalbų asmenvardžių ir vietovardžių gale nekirčiuotas *-y*, jeigu eina po kito balsio, gali būti perrašomas baigmenimis *-ajus, -ėjus, -ojus*, pvz.: *Alkojus* (isp. *Alcoy*), *Abukajus* (tagalų *Abucay*), *Ditlėjus* (vok. *Dithley*), *Gardėjus* (isp. *Gardey*); taip pat rusų kalbos *-ejus* (lotynizuota forma *-ey*), pvz.: *Andrejus* (*Andrey*), *Aleksejus* (*Aleksey*), *Sergejus* (*Sergey*).

T

9.3.10. Prie transkribuojamų kitų kalbų vyriškosios giminės asmenvardžių ir vietovardžių, gale turinčių nekirčiuotą *-i*, pridėjama *-s* ir jie kaitomi kaip lietuviški daiktavardžiai su galūne *-is*, pvz.:

Kraševskis (lenk. *Kraszewski*), *Niemis* (suom. *Niemi*), *Pučinis* (it. *Puccini*), *Toljatis* (it. *Togliatti*), *Verdis* (it. *Verdi*);

Astis (it. *Asti*), *Helsinkis* (suom. *Helsinki*), *Majamis* (angl. *Miami*), *Paganis* (it. *Pagani*), *Tbilisis* (kartv. *Tbilisi*);

nekirčiuotas -y (tariamasis *i*) dažniausiai keičiamas galūne -is, pvz.:

Henris (angl. *Henry*), *Jakobis* (vok. *Jacoby*), *Kiparskis* (rus. (lotyniz.) *Kiparsky*);

Derbis (angl. *Derby*), *Deris* (air. *Derry*), *Krosbis* (angl. *Crosby*).

Komentari ir patarimai

* Transkribuojamų kitų kalbų vietovardžių gale nekirčiuotas -y gali žymėti daugiskaitinę galūnę, žr. 9.3.14 punkto *Tatrai* (slovak. *Tatry*), o rusų kalbos asmenvardžių ir vietovardžių -yj keičiamas galūne -as, pvz.: *Čiornas* (rus. *Чёрный, Čiornyj*), *Nagornas* (rus. *Нагорный, Nagornyj*).

T.

9.3.11. Transkribuojamų kitų kalbų asmenvardžių ir vietovardžių tariamas, bet nekirčiuotas baigmuo -e (-ē) keičiamas lietuviška galūne -ė, pvz.:

Afrodītė (gr. *Aphroditē*), *Brontė* (angl. *Brontē*), *Džiuzepė* (it. *Giuseppe*), *Feličė* (it. *Felice*), *Hesė* (vok. *Hesse*), *Rilkė* (vok. *Rilke*), *Šulcė* (vok. *Schulze*), *Valonė* (it. *Vallone*);

Aronė (it. *Arrone*), *Elbė* (vok. *Elbe*), *Eskalantė* (isp. *Escalante*), *Halė* (vok. *Halle*), *Galaratė* (it. *Gallarate*), *Lonkočė* (isp. *Loncoche*), *Udinė* (it. *Udine*), *Zelkė* (vok. *Selke*).

Komentari ir patarimai

* Jei nekirčiuota galūne -e (-ae) baigiasi daugiskaitinė vietovardžio forma, tuomet pakeičiama atitinkama lietuviška daugiskaitos galūne, pvz.: *Katovica* (lenk. *Katowice*), *Kelcai* (lenk. *Kielce*), *Mesto Albrechticės* (ček. *Mesto Albrechtice*), *Sirakūzai* (it. *Siracusa*, lot. *Syracusae*). Dar žr. 8.1 skyrių.

T.

9.3.12. Transkribuojami kitų kalbų asmenvardžiai ir vietovardžiai, kurie baigiasi nekirčiuotu -a, linksniuojami kaip atitinkami lietuviški daiktavardžiai; baigmuo -ia (-ya) paprastai po priebalsio keičiamas -ija, o po balsio – -ja, pvz.:

Berta, Bertos, Bertai... (*Bertha*), *Halina, Halinos, Halinai...* (*Halina*), *Kurkovska, Kurkovskos, Kurkovskai...* (*Kurkowska*); *Petrova, Petrovos, Petrovai...* (*Petrova*); *Apolonija, Apolonijos, Apolonijai...* (*Apollonia*), *Goja, Gojos, Gojai...* (isp. *Goya*), *Marija, Marijos, Marijai...* (*Marya*), *Maja*

Pliseckaja, Majos Pliseckajos, Majai Pliseckajai... (rus. *Майя Плесе́цкая, Ма́я Плисе́тская*), *Olivija, Olivijos, Olivijai...* (Oliṽya);

Barselona, Barselonos, Barselonai... (isp. *Barcelona*), *Nikaragva, Nikaragvos, Nikaragvai...* (isp. *Nicaragua*), *Ryga, Rygos, Rygai...* (latv. *Rīga*), *Toskana, Toskanos, Toskanai...* (it. *Toscana*); *Antalija, Antalijos, Antalijai...* (turk. *Antalya*), *Adygėja, Adygėjos, Adygėjai...* (rus. *Адыгeя, Адыгeя*), *Amėja, Amėjos, Amėjai...* (etiop. *Āmeya*), *Araja, Arajos, Arajai...* (isp. *Araya*), *Brazilėja, Brazilėjos, Brazilėjai...* (port. *Brasiléia*), *Buja, Bujos, Bujai...* (it. *Buia*), *Italija, Italijos, Italijai...* (it. *Italia*), *Nikoja, Nikojos, Nikojai...* (isp. *Nicoya*), *Venecija, Venecijos, Venecijai...* (it. *Venezia*);

Komentarai ir patarimai

* Transkribuojant kartais -ya po priebalsio *r* perrašoma -ja, pvz.: *Amudarja (Amu Darya)*, *Bèrja (hind. Bherya)*, *Mirja (hind. Mirya)*.

T

9.3.13. Transkribuojamų kitų kalbų vyriškosios giminės asmenvardžių ir vietovardžių nekirčiuotas baigmuo -o keičiamas lietuviška galūne -as, o slaviškų asmenvardžių paprastai -a, pvz.:

Brunas (it. *Bruno*), *De Niras* (it. *De Niro*), *Frankas* (isp. *Franco*), *Otas* (vok. *Otto*);

Gnieznas (lenk. *Gniezno*), *Ivanovas* (rus. *Ивaново, Ivaново*), *Kladnas* (čėk. *Kladno*), *Koloradas* (angl. *Colorado*), *Milanas* (it. *Milano*), *Raskazovas* (rus. *Раскaзово, Rasskazovo*), *Santjagas* (isp. *Santiago*), *Sevljėvas* (bulg. *Sevlievo*), *Štūrovas* (slovak. *Šturovo*), *Torontas* (angl. *Toronto*), *Turinas* (it. *Torino*);

Moniuška (lenk. *Moniuszko*), *Mateika* (lenk. *Matejko*), *Porošenka* (ukr. *Порошeнко, Porošeenko, Poroshenko¹⁶*), *Šėvčenka* (ukr. *Шевчeнко, Ševčeenko, Shevchenko*), *Viničenka* (ukr. *Винничeнко, Vinničeenko, Vinnichenko*).

T

9.3.14. Transkribuojamų kai kurių kitų kalbų daugiskaitinių vietovardžių galūnės paprastai keičiamos atitinkamomis lietuvių kalbos daugiskaitos galūnėmis, pvz.:

Avuotai (latv. *Avoti*), *Kanai* (pr. *Cannes*), *Limbažiai* (latv. *Limbaži*), *Pulavai* (lenk. *Pulawy*), *Sardai* (gr. *Sardeis*), *Strenčiai* (latv. *Strenči*), *Tatrai* (lenk., slov. *Tatry*);

Barvicės (lenk. *Barwice*), *Cimkavičiai* (baltr. *Ціmkавічy, Cimkaviči, Tsimkavichy*), *Čarnožylos* (lenk. *Czarnożyły*), *Dunajivciai* (ukr. *Дунайівцi, Dunajivci, Dunajyvtsi*), *Evingos* (lenk. *Ewingi*),

¹⁶ Kai skliaustuose yra trys asmenvardžių ar vietovardžių formos, jos pateikiamos tokia tvarka: originalo kalba, transliteruota lietuviškais rašmenimis ir lotynizuota pagal tarptautinę perrašą.

Glivicės (lenk. *Gliwice*), *Guros* (lenk. *Góry*), *Krynkos* (lenk. *Krynki*), *Pliavinios* (latv. *Pļaviņas*), *Pršyšovicės* (čėk. *Příšovice*).

Komentari ir patarimai

* Dažniausiai ši taisyklė taikoma slavų ir latvių kalbų vietovardžiams. Transkribuojant autentiška kitų kalbų vietovardžių daugiskaita gali būti pakeičiama vienaskaita, pvz.: *Agvas Belasas* (port. *Águas Belas*), *Braunhilsas* (angl. *Brownhills*), *Kabanas* (pranc. *Cabannes*), *Los Molinosas* (isp. *Los Molinos*), *Šėvanas* (pranc. *Chevannes*), *Vanas* (pranc. *Vannes*).

T.

9.3.15. Transkribuojant keliažodžius kitų kalbų vietovardžius, atitinkama lietuviška galūnė paprastai dedama prie paskutinio žodžio, pvz.:

Bad Esenas (vok. *Bad Essen*), *Ender Ulanas* (mong. *Öndör Ulaan*), *Karlovi Varai* (čėk. *Karlovy Vary*), *Nord Portas* (angl. *North Port*), *Port Luisas* (pranc. *Port Louis*), *San Fransiskas* (angl. *San Francisco*), *Ulan Ūlas* (mong. *Ulaan-Uul*).

Komentari ir patarimai

1* Apie brūkšnelio rašymą kitų kalbų keliažodžiuose asmenvardžiuose ir vietovardžiuose žr. 11.1 poskyrį „Brūkšnelio rašymas“.

2* Transkribuojamuose keliažodžiuose kitų kalbų vyriškuose asmenvardžiuose galūnės paprastai dedamos prie savarankiškų dėmenų, pvz.: *Artūras Konanas Doilis* (angl. *Arthur Conan Doyle*), *Fransis Bretas Hartas* (angl. *Francis Brett Harte*), *Tomas Mainas Rydas* (angl. *Thomas Mayne Reid*).

3* Transkribuojamuose keliažodžiuose kitų kalbų asmenvardžiuose prie kilmę rodančių nesvarankiškų žodelių (pvz.: *der*, *van*, *von*) galūnės nededamos, pvz.: *Georgas Henrikas fon Raitas* (*Georg Henrik von Wright*), *Hubertas van Eikas* (*Hubert van Eyck*), *Simonas van der Meras* (*Simon van der Meer*).

T.

9.3.16. Transkribuojamų senosios graikų kalbos asmenvardžių ir vietovardžių galūnės *-on* (*-ov*), *-os* (*-oς*), *-ūs* (*-ους*), *-ēs* (*-ης*) ir lotynų kalbos *-us*, *-um* keičiamos į *-as*, pvz.:

Aischilas (gr. *Αἰσχύλος*, *Aischylos*¹⁷), *Herodotas* (gr. *Ἡρόδοτος*, *Hērodotos*), *Homeras* (gr. *Ὅμηρος*, *Homēros*), *Hesiodas* (gr. *Ἡσίοδος*, *Hēsiodos*), *Hipokratas* (gr. *Ἱπποκράτης*, *Hippokratēs*), *Oidipas* (gr. *Οἰδίπους*, *Oidipūs*);

Argas (gr. *Ἄργος*, *Argos*), *Drakanas* (gr. *Δράκανον*, *Drakanon*), *Korintas* (gr. *Κόρινθος*, *Korinthos*), *Olimpas* (gr. *Ὀλύμπος*, *Olympos*), *Rodas* (gr. *Ρόδος*, *Rhodos*);

Augustas (lot. *Augustus*), *Brutas* (lot. *Brūtus*), *Markas* (lot. *Mārcus*), *Tacitas* (lot. *Tacitus*), *Titas* (lot. *Titus*);

Asoras (lot. *Assōrum*), *Forentas* (lot. *Forentum*), *Saguntas* (lot. *Saguntum*).

T.

9.3.17. Prieš galūnes po balsio ar dvibalsio įterpiamas priebalsis *j* šiais atvejais:

a) transkribuojant senosios graikų kalbos asmenvardžius ir vietovardžius, kurių galūnės *-as*, *-os*, *-on* keičiamos *-jas*, o galūnė *-eus* keičiama į baigmenį *-ėjas*, pvz.:

Marsijas (gr. *Μαρσίας*, *Marsyās*), *Meidijas* (gr. *Μειδίας*, *Meidiās*), *Helijas* (gr. *Ἥλιος*, *Hēlios*), *Orėjas* (gr. *Ὠρεός*, *Ōreos*), *Odisėjas* (gr. *Ὀδυσσεύς*, *Odysseus*), *Prometėjas* (gr. *Προμηθεύς*, *Promētheus*);

Niktojas (gr. *Νυκτώων*, *Nyktō(i)on*);

b) transkribuojant lotyniškus asmenvardžius ir vietovardžius, kurių galūnės *-us*, *-um* keičiamos *-jus*, pvz.:

Julijus (lot. *Jūlius*), *Klaudijus* (lot. *Claudius*), *Lukrecijus* (lot. *Lucrētius*), *Vergilijus* (lot. *Vergilius*);

Kapitolijus (lot. *Capitōlium*), *Vezuvijus* (lot. *Vesuvius*);

c) transkribuojant senosios graikų kalbos ir lotyniškus asmenvardžius ir vietovardžius, kurių galūnė *-a* keičiama *-ja*, pvz.:

Harmonija (gr. *Ἀρμονία*, *Harmoniā*), *Medėja* (gr. *Μήδεια*, *Mēdeia*),

Euboja (gr. *Εὐβοία*, *Euboia*), *Lidija* (gr. *Λυδία*, *Lȳdiā*), *Olimpija* (gr. *Ὀλυμπία*, *Olympiā*);

Aurelija (lot. *Aurēlia*), *Oktavija* (lot. *Octāvia*), *Silvija* (lot. *Silvia*);

Ilyrija (lot. *Illyria*), *Umbrija* (lot. *Umbria*).

¹⁷ Aptariant senosios graikų kalbos ir lotyniškus asmenvardžius (vietovardžius), skliaustuose pateikiami autentiški asmenvardžiai (vietovardžiai) originalo kalba, o graikiškų – ir lotynizuotos jų formos, kur graikiški rašmenys perrašyti lotyniškais pagal apytikslį tarimą.

T.

9.3.18. Transkribuojamų senosios graikų kalbos asmenvardžių galūnė -ēs (-ης, -ῆς) po *l* keičiama -is, pvz.: *Aristotelis* (gr. *Ἀριστοτέλης, Aristotelēs*), *Heraklis* (gr. *Ἡρακλῆς, Hērāklēs*), *Periklis* (gr. *Περικλῆς, Periklēs*), *Praksitelis* (gr. *Πραξιτέλης, Praxitelēs*), *Sofoklis* (gr. *Σοφοκλῆς, Sophoklēs*).

T.

9.3.19. Transkribuojamiems senosios graikų ir lotynų kalbų priebalsinio kamieno asmenvardžiams ir vietovardžiams galūnės pridedamos prie kilmininko kamieno, pvz.:

Apolonas (gr. *Ἀπόλλων, Απόλλωνος; Apollōn, Apollōnos*), *Artemidė* (gr. *Ἄρτεμις, Ἀρτέμιδος; Artemis, Artemidos*), *Ksenofontas* (gr. *Ξενοφῶν, Ξενοφῶντος; Xenophōn, Xenophōntos*), *Orionas* (gr. *Ὠρίων, Ὠρίωνος; Ōriōn, Ōriōnos*), *Paladė* (gr. *Παλλάς, Παλλάδος; Pallas, Pallados*), *Platonas* (gr. *Πλάτων, Πλάτωνος; Platōn, Platōnos*), *Zenonas* (gr. *Ζήνων, Ζήνωνος; Zēnōn, Zēnōnos*);

Maratonas (gr. *Μαραθών, Μαραθῶνος; Marathōn, Marathōnos*), *Partenonas* (gr. *Παρθενών, Παρθενῶνος; Parthenōn, Parthenōnos*);

Ciceronas (lot. *Cicerō, Cicerōnis*), *Katonas* (lot. *Catō, Catōnis*), *Varonas* (lot. *Varro, Varronis*), *Venera* (lot. *Venus, Veneris*).

Komentarai ir patarimai

1* Transkribuojami iš lotynų ar senosios graikų kalbų (ar per jas) į kitas kalbas atėję arba lotynizuoti asmenvardžiai ir vietovardžiai, turintys baigmenis -as, -is, -(i)us, linksniojami kaip lietuviški žodžiai, pvz.: *Lukas, Luko, Lukui...* (*Lucas*), *Memfis, Memfio, Memfiui...* (*Memphis*), *Mineapolis, Mineapolio, Mineapoliui...* (*Minneapolis*), *Amadėjus, Amadėjaus, Amadėjui...* (*Amadeus*), o analogiškai ir kiti panašūs vyriški vardai, pvz.: *Nikolas, Nikolo, Nikolui* (*Nicolas*), *Sibelijus, Sibelijaus, Sibelijui...* (*Sibelius*), *Fransis, Fransio, Fransiui* (*Francis*).

2* Transkribuojamuose asmenvardžiuose naujosios graikų kalbos galūnė -is (-ης) nekeičiama, pvz.: *Kavafis* (gr. *Καβάφης, Kavafis*), *Seferis* (gr. *Σεφέρης, Seferis*).

3* Kai kurių senosios graikų kalbų asmenvardžių vartojamos variantiškos formos – tiksliau perteikiančios autentišką tarimą ir tradicinės, pvz.: *Aischilas* ir *Eschilas* (gr. *Αἰσχύλος, Aischylos*), *Oidipas* ir *Edipas* (gr. *Οἰδίπους, Oidipūs*), *Daidalas* ir *Dedalas* (gr. *Δαίδαλος, Daidalos*), *Helenė* ir *Elena* (gr. *Ἑλένη, Helenē*).

9.3.20. Transkribuojamiems latviškiems asmenvardžiams ir vietovardžiams galūnės dedamos taip:

a) asmenvardžių ir vietovardžių galūnė -s po priebalsio keičiama į -as, pvz.:

Birzeniekas (Birzenieks), Brenčas (Brenčs), Bušas (Bušs), Endzelynas (Endzelīns), Guntaras (Guntars), Imantas (Imants), Ivaras (Ivars), Jaudzemas (Jaudzems), Karušas (Karušs), Kristapas (Kristaps), Skujeniekas (Skujenieks), Uozuolas (Ozols), Vanagas (Vanags);

Baltezeras (Baltezers), Kalnciemas (Kalnciems), Lubanas (Lubans), Raiskumas (Raiskums), Sakstagalas (Sakstagals), Saunagas (Saunags), Tukumas (Tukums), Zilaiskalnas (Zilaiskalns);

b) vietovardžių antrasis dėmuo -pils keičiamas į -pilis, pvz.:

Bērzpilis (Bērzpils), Ungurpilis (Ungurpils), Ventspilis (Ventspils);

c) asmenvardžių ir vietovardžių galūnės -is ir -us nekeičiamos, o -e keičiama į -ē, pvz.:

Baumanis (Baumanis), Gulbytis (Gulbītis), Janis (Jānis), Vacietis (Vācietis);

Drydzis (Drīdzis), Saldus (Saldus);

Dumpē (Dumpe), Ilzē Indranē (Ilze Indrāne), Rudzytē (Rudzīte), Skalbē (Skalbe);

Daugmalē (Daugmale), Garkalnē (Garkalne), Eglainē (Eglaine), Secē (Sece), Smiltēnē (Smiltene);

d) pavardžių baigmuo -iņš keičiamas į -inis, pvz.: *Bērzinis (Bērziņš), Dabuolinis (Daboliņš), Kaiminis (Kaimiņš), Krūminis (Krūmiņš), Praulinis (Praulīņš), Riekstinis (Riekstiņš).*

e) pavardžių baigmuo -ais keičiamas į -ajis, pvz.: *Biezajis (Biezais), Čaklajis (Čaklais), Sausajis (Sausais), Stiprajis (Stiprais).*

9.4. Autentiškų kitų kalbų asmenvardžių ir vietovardžių rašymas

9.4. Autentiški kitų kalbų asmenvardžiai, išskyrus tam tikrus jų tipus, rišliame rašytiniame tekste ar žodžių junginyje yra gramatinami – jiems pridedamos lietuviškos reikiamo linksnio galūnės. Kitų kalbų vietovardžiai dažniausiai transkribuojami, tačiau specialiuose tekstuose gali būti vartojamos ir autentiškos vietovardžių formos, ypač mažiau žinomų, rečiau vartojamų geografinių objektų vardai.

Linksnių galūnės dedamos prie lotyniško raidyno rašmenis vartojančių kalbų asmenvardžių bei vietovardžių ir prie nelotyniškų rašto sistemų rašmenis vartojančių kalbų asmenvardžių bei vietovardžių formų, perrašytų lotyniškais rašmenimis.

Nelotyniškus rašmenis vartojančių kalbų asmenvardžių ir vietovardžių lotynizuotos (transliteruotos) formos laikomos autentiškomis. Administraciniuose tekstuose iš oficialių dokumentų paprastai pagal tarptautinę perrašą perrašomos lotynizuotos oficialios asmenvardžių formos, pvz.: *Kovalchuk* (tarptautinė perraša) – *Kovalčuk* (lietuviška perraša), *Alexandr* (tarptautinė perraša) – *Aleksandras* (lietuviška perraša), *Mihaylova* (tarptautinė perraša) – *Michailova* (lietuviška perraša), *Yoncheva* (tarptautinė perraša) – *Jončeva* (lietuviška perraša). Dar žr. 9.2.2 punktą.

Autentiški kitų kalbų asmenvardžiai ir vietovardžiai negramatinami, kai vartojami nerišliame tekste – ne sakinyje, ne žodžių junginyje: afišose, knygų antraštėse, adresuose, rekvizituose, sąrašuose, blankuose, žemėlapiuose, skliaustuose šalia transkribuotų asmenvardžių ir pan.

Prie autentiškų kitų kalbų asmenvardžių ir vietovardžių dažniausiai dedamos tokios pat galūnės kaip prie transkribuotų formų, žr. 9.3.9–9.3.20 punktus.

T

9.4.1. Lietuviškų daiktavardžių galūnės, atsižvelgiant į autentiško asmenvardžio ar vietovardžio baigmenis tarimą ir rašybos ypatumus, prie gramatinamų kitų kalbų asmenvardžių ir vietovardžių dedamos trimis būdais: tiesiai prie baigmenis, po apostrofo arba keičiant baigmenį. Kiekvienas asmenvardis ar vietovardis gali būti gramatinamas vienu ar dviem būdais, tame pačiame tekste, jei įmanoma, reikėtų laikytis vieno pasirinkto principo.

Komentari ir patarimai

* Po apostrofo autentiškiems kitų kalbų asmenvardžiams ir vietovardžiams galūnės dedamos siekiant tikslumo, dažniausiai moksliniuose, administraciniuose tekstuose.

Kai tikslumas nėra svarbus (paprastai laisvesnio stiliaus tekstuose) ir siekiant grafinio paprastumo, galūnės autentiškiems kitų kalbų asmenvardžiams ir vietovardžiams dedamos tiesiai prie asmenvardžių baigmenis arba jį keičiant.

T.

9.4.2. Rišliame tekste ar žodžių junginyje rašant autentiškus kitų kalbų asmenvardžius ir vietovardžius, lietuviškos galūnės nededamos šiais atvejais (plg. 9.3.7 punktą):

a) asmenvardžiams ir vietovardžiams, kurie baigiasi kirčiuotu balsiu, pvz.:

*Degas*¹⁸ (*Dega*)¹⁹, *Seurat* (*Sera*), *Bizet* (*Bizė*), *José* (*Chosė*), *Meillet* (*Mejė*), *Monet* (*Monė*), *Curie* (*Kiuri*), *Debussy* (*Debiasi*), *Platin* (*Platini*), *Cocteau* (*Kokto*), *Diderot* (*Didro*), *Malraux* (*Malro*), *Margot* (*Margo*), *Mirabeau* (*Mirabo*), *Varaud* (*Varo*), *Camus* (*Kamiu*), *Lanux* (*Laniu*), *Pompidou* (*Pompidu*);

Bordeaux (*Bordo*), *Calais* (*Kalė*), *Chambéry* (*Šamberi*).

b) asmenvardžiams ir vietovardžiams, kurie baigiasi balsių sandūra ar dvibalsiu, pvz.:

Cleo (*Kleo*), *François* (*Fransua*), *Romeo* (*Romeo*), *Rau* (*Rau*), *Gow* (*Gou*), *Morrow* (*Morou*), *Paltrow* (*Peltrou*), *Winslow* (*Vinslou*);

Barrow (*Barou*), *Broye* (*Brua*), *Cadeo* (*Kadeo*).

c) moterų pavardėms (išskyrus pavardes, kurios baigiasi -a), pvz.:

Ardant (*Ardan*), *Brugmann* (*Brugman*), *Binoche* (*Binoš*), *Deneuve* (*Denev*), *Fischer* (*Fišer*), *Gómez* (*Gomes*), *Smith* (*Smit*), *Thatcher* (*Tečer*).

T.

9.4.3. Rišliame tekste ar žodžių junginyje kitų kalbų autentiški asmenvardžiai ir vietovardžiai gramatinami taip:

a) vyriškiems asmenvardžiams ir vietovardžiams, kurie baigiasi tariama priebalse, dedamos galūnės -as (paprastai po kietojo priebalsio), -is (dažniausiai po *l*, *r* ir po minkštojo priebalsio), -(i)us (dažniausiai po tariamų priebalsių *č*, *j*) (plg. 9.3.7 punktą). Galūnės dedamos arba tiesiai prie baigmens, arba po apostrofo, pvz.:

Bill (*Bilas*) – *Billas*, *Billo*, *Billui*... arba *Bill'as*, *Bill'o*, *Bill'ui*...;

Douglas (*Duglasas*) – *Douglasas*, *Douglaso*, *Douglasui*... arba *Douglas'as*, *Douglas'o*, *Douglas'ui*...;

Lennon (*Lenonas*) – *Lennonas*, *Lennono*, *Lennonui*... arba *Lennon'as*, *Lennon'o*, *Lennon'ui*...;

Languedoc (*Langedokas*) – *Languedocas*, *Languedoco*, *Languedocui*... arba *Languedoc'as*, *Languedoc'o*, *Languedoc'ui*...

Brunner (*Bruneris*) – *Brunneris*, *Brunnerio*, *Brunneriui*... arba *Brunner'is*, *Brunner'io*, *Brunner'ui*...;

Claudel (*Klodelis*) – *Claudelis*, *Claudelio*, *Claudeliui*... arba *Claudel'is*, *Claudel'io*, *Claudel'ui*...;

¹⁸ Pabraukta kirčio vieta.

¹⁹ Šiame skyriuje skliaustuose pateikiamos transkribuotos formos.

Mosel (Mozelis) – Moselis, Moselio, Moseliui... arba Mosel'is, Mosel'io, Mosel'iui...

Borusiewicz (Borusevičius) – Borusiewiczus, Borusiewicziaus, Borusiewiczui... arba Borusiewicz'ius, Borusiewicz'iaus, Borusiewicz'iui...

Andrzej (Andžėjus) – Andrzejus, Andrzejaus, Andrzejui... arba Andrzej'us, Andrzej'aus, Andrzej'ui...

b) vyriškiems asmenvardžiams ir vyriškosios giminės vietovardžiams, kurie baigiasi priebalsiu, bet gale rašoma netariama balsė ar priebalsė, galūnės dedamos tik po apostrofų, pvz.:

Baudelaire (e netariama – Bodleras) – Baudelaire'as, Baudelaire'o, Baudelaire'ui...;

George (e netariama – Džordžas) – George'as, George'o, George'ui...;

Sartre (e netariama – Sartras) – Sartre'as, Sartre'o, Sartre'ui...;

Rolland (d netariama – Rolanas) – Rolland'as, Rolland'o, Rolland'ui...;

Cherbourg (g netariama – Šerburas) – Cherbourg'as, Cherbourg'o, Cherbourg'ui...;

Lille (e netariama – Lilis) – Lille'is, Lille'io, Lille'iui...;

Rance (e netariama – Ransas) – Rance'as, Rance'o, Rance'ui...

c) asmenvardžiams, kurie baigiasi balse *a* (ji prilyginama lietuviškai vardininko galūnei *-a*), galūnės dedamos arba po apostrofų, arba keičiant baigmenį ar galūnę (plg. 9.3.10 punktą), pvz.:

Christina – Christina, Christinos, Christinai... arba Christina'os, Christina'ai...;

Dzintra – Dzintra, Dzintros, Dzintrai... arba Dzintra'os, Dzintra'ai...;

Joshua – Joshua, Joshuos, Joshuai... arba Joshua'os, Joshua'ai...;

Petrova – Petrova, Petrovos, Petrovai... arba Petrova'os, Petrova'ai...;

Patricia – Patricia, Patricios, Patriciai.. arba Patricia'os, Patricia'ai...;

Wałęsa – Wałęsa, Wałęsos, Wałęsai... arba Wałęsa'os, Wałęsa'ai...

Komentari ir patarimai

1* Klaida nelaikytinas skirtingų galūnių parinkimas to paties tipo baigmenis turintiems autentiškiems kitų kalbų asmenvardžiams, pvz.: *Bill – Bill'as, Billas* arba *Bill'is, Billis* (geriau galūnė *-as*, nes anglų kalboje priebalsis *l* kietas).

2* Autentiški kitų kalbų vyrų vardai, kurių baigmenys sutampa su lietuviškomis galūnėmis *-as, -is, -(i)us*, ypač tie vardai, kurie turi atitikmenų lietuvių kalbos vardyne, gali būti kaitomi kaip lietuviški asmenvardžiai (keičiant baigmenį), pvz.:

Thomas (plg. liet. *Tomas*) – *Thomas, Thomo, Thomui...*;

Marcus (plg. liet. *Morkus*) – *Marcus, Marcaus, Marcui...*;

Francis (plg. liet. *Frensis*) – *Francis, Francio, Franciui...*

Jei reikia, galima lietuviškas linksnių galūnes pridėti po apostrofo, pvz., *Marcus'o*.

Dar plg. 9.3.19 punkto 1-ą komentarą.

T.

9.4.4. Latvių ir graikų kalbų vyriškų asmenvardžių linksnių galūnės arba iš tradicijos keičiamos lietuviškomis galūnėmis (plg. 9.3.16–9.3.20 punktus), arba rašomos po apostrofų, pvz.:

Pauls – Paulas, Paulo, Paului... arba Pauls 'as, Pauls 'o, Pauls 'ui...;

Sausais – Sausajis, Sausajo, Sausajui... arba Sausais, Sausais 'o, Sausais 'ui...;

Bērziņš – Bērziņis, Bērziņio, Bērziņiui... arba Bērziņš 'is, Bērziņš 'io, Bērziņš 'iui...;

Ulmanis – Ulmanis, Ulmanio, Ulmaniui... arba Ulmanis 'io, Ulmanis 'iui...;

Droutsas – Droutsas, Droutso, Droutsui... arba Droutsas 'o, Droutsas 'ui...;

Nikolaos (Nikolajas) – Nikolaos, Nikolao, Nikolai... arba Nikolaos 'o, Nikolaos 'ui...;

Lathimos – Lathimos, Lathimo, Lathimui... arba Lathimos 'o, Lathimos 'ui...;

Stylianides – Stylianides, Stylianidžio, Stylianidžiui... arba Stylianides 'o, Stylianides 'ui...;

Theodorakis – Theodorakis, Theodorakio, Theodorakiui... arba Theodorakis 'o, Theodorakis 'ui...

Komentari ir patarimai

1* Autentiškų gramatinamų latvių ir graikų kalbų vyriškų asmenvardžių, kurie baigiasi priebalse, galūnės iš tradicijos keičiamos lietuviškomis galūnėmis, o linksnių galūnės po apostrofo dedamos tik ypatingo tikslumo reikalaujančiuose (administraciniuose, moksliniuose) tekstuose.

2* Autentiškų gramatinamų latvių ir graikų kalbos vyriškų asmenvardžių vardininkui galūnės gali būti nededamos, nes autentiškoji galūnė suvokiama kaip tapati lietuviškai galūnei, pvz.: *Pauls / Paulas / Pauls 'as, Bērziņš / Bērziņis / Bērziņš 'is, Droutsas.*

T.

9.4.5. Rišliame tekste (pasirinktinai pagal poreikį) gali būti gramatinami tokie autentiški kitų kalbų asmenvardžiai ir vietovardžiai:

a) kurie baigiasi nekirčiuotais balsiais *e, i, o, u*; jie gali būti gramatinami arba keičiant baigmenį ar galūnę, arba prie jų galūnės gali būti dedamos po apostrofų, pvz.:

Mūrniece (Mūrniecē) – Mūrniecē, Mūrniecēs, Mūrniecei, Mūrniece... arba Mūrniece 'ē, Mūrniece 'ēs, Mūrniece 'ei, Mūrniece 'ē...;

Carnegie (Karnegis) – Carnegis, Carnegio, Carnegiui, Carnegj... arba Carnegie 'is, Carnegie 'io, Carnegie 'iui, Carnegie 'j...;

Męciński (Menčinskis) – Męcińskis, Męcińskio, Męcińskiui, Męcińskį... arba Męciński'is, Męciński'io, Męciński'ui, Męciński'į...;

Rosellini (Roselinis) – Rosellinis, Rosellinio, Roselliniui, Rosellinį... arba Rosellini'is, Rosellini'io, Rosellini'ui, Rosellini'į...;

Giacomo (Džakomas) – Giacomus, Giacomo, Giacomui, Giacomą... arba Giacomo'as, Giacomo'o, Giacomo'ui, Giacomo'ą...;

Tkachenko (Tkačėnka) – Tkachenka, Tkachenkos, Tkachenkai, Tkachenką... arba Tkachenko'a, Tkachenko'os, Tkachenko'ai, Tkachenko'ą...;

Adige (Adidžė) – Adigė, Adigės, Adigei, Adigę... arba Adige'ė, Adige'ės, Adige'ei, Adige'ę...;

Bergamo (Bergamas) – Bergamas, Bergamo, Bergamui, Bergamą... arba Bergamo'as, Bergamo'o, Bergamo'ui, Bergamo'ą...;

b) kurie baigiasi balsių deriniu (transkribuoti su baigmenimis *-ėjus, -ejus, -ojus*); prie jų galūnės gali būti dedamos po apostrofą, pvz.:

Hemingway (Hemingvėjus) – Hemingway'us, Hemingway'aus, Hemingway'ui...;

Ray (Rėjus) – Ray'us, Ray'aus, Ray'ui...;

Timofei (Timofejus) – Timofei'us, Timofei'aus, Timofei'ui...;

Aloy (Alojus) – Aloy'us, Aloy'aus, Aloy'ui...;

Roy (Rojus) – Roy'us, Roy'aus, Roy'ui...;

c) vardai, kurie baigiasi balsiu *a*, nors gale rašoma netariama raidė (dažniausiai *h*), arba priebalsiu, po kurio rašoma netariama raidė; prie jų galūnės gali būti dedamos po apostrofą, pvz.:

Deborah (Debora) – Deborah'a, Deborah'os, Deborah'ai...;

Faridah (Farida) – Faridah'a, Faridah'os, Faridah'ai...;

Jonah (Džona) – Jonah'a, Jonah'os, Jonah'ai...;

Leah (Lėja) – Leah'a, Leah'os, Leah'ai...;

Caroline (e netariama – Kerolain) – Caroline'a, Caroline'os, Caroline'ai...;

Jacqueline (e netariama – Žaklin) – Jacqueline'a, Jacqueline'os, Jacqueline'ai...;

d) moterų vardai, kurie baigiasi priebalsiu; prie jų gali būti pridedamos galūnės *-a* ar *-ė* tiesiai prie baigmens arba po apostrofo, pvz.:

Margaret – Margaretė, Margaretės, Margaretėi... ar Margareta, Margaretos, Margaretai... arba Margaret'ė, Margaret'ės, Margaret'ei... ar Margaret'a, Margaret'os, Margaret'ai...;

Pearl – Pearla, Pearlos, Pearlai... ar Pearlė, Pearlės, Pearlei... arba Pearl'a, Pearl'os, Pearl'ai... ar Pearl'ė, Pearl'ės, Pearl'ei...;

Tess – Tessė, Tessės, Tessėi... ar Tessa, Tessos, Tessai... arba Tess'ė, Tess'ės, Tess'ei... ar Tess'a, Tess'os, Tess'ai...;

Komentarai ir patarimai

* Klaida nelaikytinas skirtingų galūnių parinkimas to paties tipo baigmenis turintiems autentiškiems kitų kalbų asmenvardžiams ir vietovardžiams. Dar plg. 9.3.8 b punktą ir komentarą.

T.

9.4.6. Kitų kalbų autentiškiems vyriškų kelianarių asmenvardžių dėmenims, išskyrus tarnybinius žodžius, galūnės pridedamos arba nepridedamos pagal anksčiau išdėstytus principus, pvz.:

Claude-Joseph Poussin (Klondas Žozefas Puseas) – *Claude’as-Josephas Poussinas*, *Claude’o-Josepho Poussino*, *Claude’ui-Josephui Poussinui...* arba *Claude’as-Joseph’as Poussin’as*, *Claude’o-Joseph’o Poussin’o*, *Claude’ui-Joseph’ui Poussin’ui...*;

Sergio Manuel Dos Ramos Vasques (Serchijas Manuelis Dos Ramosas Vaskesas) – *Sergio Manuelis Dos Ramosas Vasquesas*, *Sergio Manuelio Dos Ramoso Vasqueso*, *Sergio Manueliui Dos Ramosui Vasquesui...* arba *Sergio Manuel’is Dos Ramos’as Vasques’as*, *Sergio Manuel’io Dos Ramos’o Vasques’o*, *Sergio Manuel’iui Dos Ramos’ui Vasques’ui...*;

Jalal Abdel-Latif (Džalalis Abdelis-Latifas) – *Jalalis Abdelis-Latifas*, *Jalalio Abdelio-Latifo*, *Jalaliui Abdeliui-Latifui...* arba *Jalal’is Abdel’is-Latif’as*, *Jalal’io Abdel’io-Latif’o*, *Jalal’iui Abdel’iui-Latif’ui...*

T.

9.4.7. Kinų ir kai kurių kitų Rytų Azijos kalbų (pvz.: khmerų, korėjiečių, vietnamiečių) kelianariams vyriškiems asmenvardžiams galūnės paprastai dedamos prie paskutinio dėmens, pvz.:

Ban Ki-moon (korėj.) (*Ban Ki-munas*) – *Ban Ki-moonas*, *Ban Ki-moono*, *Ban Ki-moonui...* arba *Ban Ki-moon’as*, *Ban Ki-moon’o*, *Ban Ki-moon’ui...*;

Kim Jong-un (korėj.) (*Kim Čen Unas*) – *Kim Jong-unas*, *Kim Jong-uno*, *Kim Jong-unui...* arba *Kim Jong-un’as*, *Kim Jong-un’o*, *Kim Jong-un’ui*;

Nguyen Cong Hoan (vietn.) (*Nguyen Kong Hoanas*) – *Nguyen Cong Hoanas*, *Nguyen Cong Hoano*, *Nguyen Cong Hoanui...* arba *Nguyen Cong Hoan’as*, *Nguyen Cong Hoan’o*, *Nguyen Cong Hoan’ui...*

Wang Meng (kin.) (*Vang Mengas*) – *Wang Mengas*, *Wang Mengo*, *Wang Mengui...* – *Wang Meng’as*, *Wang Meng’o*, *Wang Meng’ui...*

Komentarai ir patarimai

1* Kinų ir kitų Rytų Azijos kalbų moteriškiems asmenvardžiams galūnės paprastai nededamos, pvz.: *Zhen Hatao*; *Ri Sol-ju*, *Park Geun Hye*, *Tao Hong*.

2* Kinų ir kai kurių kitų Rytų Azijos kalbų asmenvardžių paskutinis dėmuo, kuris baigiasi -a, gali būti kaitomas kaip lietuviškas žodis arba jam gali būti pridamos galūnės po apostrofo, pvz.: *Kem Sokha*, *Kem Sokhos*, *Kem Sokhai*... arba *Kem Sokha*, *Kem Sokha 'os*, *Kem Sokha 'ai*...

10. SANTRUMPŲ RAŠYMAS

10. Rašte dažnai pasikartojančius žodžius ar sudėtinius pavadinimus įprasta trumpinti. Gali būti trumpinami ir tikriniai, ir bendriniai žodžiai, taip pat sudėtiniai keliažodžiai pavadinimai, įvardijantys ir bendrąsias, ir vienetines sąvokas. Kalbos praktikos ir kalbotyros literatūroje sutrumpintus žodžius ir pavadinimus įvardijantys terminai įvairuoja²⁰. Šiame leidinyje pagal trumpinimo būdą trumpiniai skiriami į raidines santrumpas, grafines žodžių santrumpas ir simbolines santrumpas bei kitus simbolius.

10.1. Raidinių santrumpų rašymas

10.1. Raidinės santrumpos – sudėtinių (keliažodžių) pavadinimų ar pasakymų sutrumpinti pakaitalai. Jos gali pakeisti ir tikrinius, ir bendrinius keliažodžius pavadinimus. Raidinės santrumpos gali būti sudarytos:

a) iš raidžių, pvz.: *LRS*²¹ (*Lietuvos Respublikos Seimas*), *LDK* (*Lietuvos Didžioji Kunigaikštystė*), *NT* (*nekilnojamasis turtas*), *PVM* (*pridėtinės vertės mokestis*);

b) iš skiemenų, pvz.: *Interpolas* (angl. *International Criminal Police Organization*), *Eurostatas* (*Europos Sąjungos statistikos tarnyba*);

c) gali būti mišrios, sudarytos iš raidžių ir skaitmenų derinio, pvz.: *ES 27* (27 šalių Europos Sąjunga), *VKM II* (*Antrasis valiutų kurso mechanizmas*).

T

10.1.1. Ir tikrinių, ir bendrinių keliažodžių pavadinimų raidinės santrumpos paprastai rašomos visus savarankiškus žodžius žymint pirmosiomis didžiosiomis raidėmis, po kurių taškai nededami; tarnybiniai žodžiai (jungtukai, prielinksniai) praleidžiami, pvz.:

LR (*Lietuvos Respublika*), *LRS* (*Lietuvos Respublikos Seimas*), *LRV* (*Lietuvos Respublikos Vyriausybė*), *LDK* (*Lietuvos Didžioji Kunigaikštystė*), *KU* (*Klaipėdos universitetas*), *LKI* (*Lietuvių kalbos institutas*), *LMA* (*Lietuvos mokslų akademija*), *LMT* (*Lietuvos mokslo taryba*), *LRKT* (*Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas*), *SKVC* (*Studijų kokybės vertinimo centras*), *URM* (*Užsienio reikalų ministerija*), *VLKK* (*Valstybinė lietuvių kalbos komisija*), *VPK* (*Vertybinių popierių komisija*), *VRK* (*Vyriausioji rinkimų komisija*), *VU* (*Vilniaus universitetas*);

LKŽ („*Lietuvių kalbos žodynas*“), *TŽŽ* („*Tarptautinių žodžių žodynas*“), *VLE* („*Visuotinė lietuvių enciklopedija*“);

AB (*akcinė bendrovė*), *BMA* (*bazinė mėnesinė alga*), *DUK* (*dažnai užduodami klausimai*), *DB* (*duomenų bazė*), *ESD* (*einamosios sąskaitos deficitas*), *IT* (*informacinės technologijos*), *MĮ* (*mažoji įmonė*), *MMA* (*minimalioji mėnesinė alga*), *NT* (*nekilnojamasis turtas*), *OS* (*operacinė sistema*), *PVM*

²⁰ Raidinėms santrumpoms žymėti kartais dar vartojami terminai *abreviatūra*, *akronimas*.

²¹ Raidinės santrumpos rašomos stačiuoju šriftu, šiame leidinyje jos rašomos pasviruoju šriftu kaip ir kiti iliustraciniai pavyzdžiai.

(*pridėtinės vertės mokestis*), *SB* (*sodininkų bendrija*), *UAB* (*uždaroji akcinė bendrovė*), *TŪB* (*tikroji ūkinė bendrija*), *TUI* (*tiesioginės užsienio investicijos*), *VĮ* (*valstybės įmonė*), *VP* (*vertybiniai popieriai*); *IRD* (*Informatikos ir ryšių departamentas*), *ŠMSM* (*Švietimo, mokslo ir sporto ministerija*), *VMVT* (*Valstybinė maisto ir veterinarijos tarnyba*), *MTEP* (*mokslo tyrimai ir eksperimentinė plėtra*).

Komentarai ir patarimai

1* Jeigu vartojamos sudėtinių pavadinimų dvigubos santrumpos (pvz., nurodant instituciją ir jos padalinį), tarp jų paprastai paliekamas tarpas, pvz.: *VDU ŠA* (*Vytauto Didžiojo universiteto Švietimo akademija*), *VUL SK* (*Vilniaus universiteto ligoninės Santaros klinikos*).

2* Ilga santrumpa gali būti perskiriama, kad būtų patogiau ją perskaityti ir suvokti, bet nekeliamą į kitą eilutę, pvz.: *LAMA BPO* (*Lietuvos aukštųjų mokyklų asociacija bendrajam priėmimui organizuoti*). *Sulaikytiesiems buvo pareikšti įtarimai dėl turto prievartavimo pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau – LR BK) 181 str. 2 d. Dar žr. 6.6 punktą.*

3* Jei tekste vartojama raidinė santrumpa, pirmą kartą rašomi visi pavadinimo žodžiai, o skliaustuose pateikiama jo santrumpa, tačiau toliau tekste nebūtina vien tik tą santrumpą vartoti, prireikus, ypač kai vartojama ir daugiau santrumpų, galima rašyti ir visą ar kitaip sutrumpintą pavadinimą, pvz.:

Pagal Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymą Valstybinė mokesčių inspekcija (VMI) yra mokesčių administratorius. Muitinės sprendimų valdymo sistema (toliau – MSVS) – Europos Komisijos užsakymu sukurta programinė įranga, skirta muitinės formalumams tvarkyti. Nuostatuose reglamentuojama Nemokumo priežiūros komiteto (toliau – ir NPK) sudėties keitimo tvarka. Įstatymų ir kitų teisės aktų registras (toliau – Teisės aktų registras, TAR) – pagrindinis valstybės registras.

4* Raidinė santrumpa gali būti sudaryta ir ne iš visų pavadinimą sudarančių žodžių pirmųjų raidžių, pvz.: „*Dabartinės lietuvių kalbos žodynas*“ (*DŽ*) yra vienas iš pamatinių bendrinės kalbos teikybės veikalų, plg. santrumpą *DLKŽ*.

5* Raidinė santrumpa gali būti pakeistas ne visas sudėtinis pavadinimas, o tik jo dalis, pvz.: *LR* (*Lietuvos Respublikos*) *finansų ministerija*, *LR* (*Lietuvos Respublikos*) *civilinis kodeksas*, *VU* (*Vilniaus universiteto*) *Šiaulių akademija*.

6* Kad tekstuose raidinės santrumpas būtų paprasčiau vartoti, kartais jos sudaromos taip, kad būtų panašios į žodžius, pvz.: *LIBIS* – *Lietuvos integrali bibliotekų informacijos sistema*,

LIMIS – Lietuvos integrali muziejų informacinė sistema. Duomenų perdavimo sistemoje KELTAS mokytojams yra pateikiama vertinimo instrukcija.

Šnekamojoje kalboje tokios santrumpos gali būti vartojamos kaip tikriniai žodžiai ir linksniuojamos, pvz., *Paieškok informacijos Libyje*.

I.

10.1.2. Mažosios raidės raidinėse santrumpose paprastai nerašomos, išskyrus tuos atvejus, kai du skirtingus pavadinimus sudarančių žodžių pirmosios raidės sutampa, pvz.:

VšĮ (viešojo įstaiga) ir VĮ (valstybės įmonė); BPeM (bendras pertvarkymo mechanizmas) ir BPM (bendras priežiūros mechanizmas), BNPj (bendrosios nacionalinės pajamos) ir BNP (bendrasis nacionalinis produktas).

Komentari ir patarimai

* Žodis, prasidedantis dviraide, raidinėje santrumpoje gali būti trumpinamas dviem raidėmis: didžiąja ir mažąja, pvz.: *ChS (Chartijos sutartis), plg. CS; DzNP (Dzūkijos nacionalinis parkas), plg. DNP*. Dar plg. 10.2.4 punktą.

T.

10.1.3. Vienas žodis dviem didžiosiomis raidėmis raidinėse santrumpose gali būti žymimas šiais atvejais:

a) trumpinamo žodžio pradžia gali būti žymima dviem raidėmis, norint raidines santrumpas lengviau atskirti vieną nuo kitos, pvz., *LST (Lietuvos standartas)*;

b) kai sudurtinio žodžio pirmasis dėmuo yra nelietuviškas ir atskirai nevartojamas (pvz.: *hidro-, termo-, ultra-* ir kt.), žodis trumpinamas abiejų dėmenų pirmosiomis raidėmis, pvz.: *HE (hidroelektrinė), HAE (hidroakumuliacinė elektrinė), UTB (ultratrumposios bangos), DNR (dezoksiribonukleino rūgštis)*;

c) atskiromis raidėmis gali būti žymima priešdėlinio žodžio priešdėlio ir šaknies pradžia, pvz.: *NVO (nevyriausybinių organizacijų), PMS (priešmenstruacinis sindromas)*.

* Specialiojoje literatūroje gali būti pavartotos ir raidinės santrumpos, kuriose vieną sudurtinį tarptautinį žodį, sudarytą iš trijų (keturių) dėmenų, žymi jų pirmosios raidės, pvz.: *MEMS (mikroelektromechaninės sistemos), MOEMS (mikrooptoelektromechaninės sistemos).*

T

10.1.4. Kitų kalbų pavadinimų raidinės santrumpos gali būti vartojamos dvejopai:

a) lietuviškos raidinės santrumpos daromos iš plačiai vartojamų išverstų į lietuvių kalbą kitų kalbų pavadinimų, pvz.:

EBPO (Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija), ECB (Europos Centrinis Bankas), ECBS (Europos centrinių bankų sistema), EEE (Europos ekonominė erdvė), EFSF (Europos finansinio stabilumo fondas), EPS (Ekonominė ir pinigų sąjunga), ERPB (Europos rekonstrukcijos ir plėtros bankas), EŽTT (Europos Žmogaus Teisių Teismas), FARK (Federalinis atvirosios rinkos komitetas), JT (Jungtinės Tautos), ES (Europos Sąjunga), PINO (Pasaulinė intelektinės nuosavybės organizacija), PPO (Pasaulio prekybos organizacija), PSO (Pasaulio sveikatos organizacija), TPFK (Tarptautinis pinigų ir finansų komitetas), TVF (Tarptautinis valiutos fondas), JAV (Jungtinės Amerikos Valstijos), JK (Jungtinė Karalystė), PAR (Pietų Afrikos Respublika), ŽIV (žmogaus imunodeficitu virusas);

b) pasiskolintos iš lotyniškų raidžių sudarytos tarptautinės santrumpos lietuviškuose tekstuose gali būti rašomos taip, kaip rašomos originalo kalboje, pvz.:

BIMP (pranc. Bureau internationale des poids et mesures, liet. Tarptautinis svorsčių ir matų biuras),

BNM (pranc. Bureau nationale de métrologie, liet. Prancūzijos nacionalinis metrologijos biuras),

CEBS (angl. Committee of European Banking Supervisors, liet. Europos bankininkystės priežiūros institucijų komitetas),

CESR (angl. Committee of European Securities Regulators, liet. Europos vertybinių popierių rinkos priežiūros komitetas),

EN (vok. Europäische Norm, liet. Europos standartas),

ISO (angl. International Organization for Standardization, International Standards Organization, liet. Tarptautinė standartizacijos organizacija),

NASA (angl. National Aeronautics and Space Administration, liet. Nacionalinė aeronautikos ir kosminės erdvės tyrimo valdyba),

NATO (angl. North Atlantic Treaty Organization, liet. Šiaurės Atlanto sutarties organizacija),

SEPA (angl. Single Euro Payments Area, liet. bendra mokėjimų eurais erdvė),

SWIFT (angl. *Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunication*, liet. *Pasaulinė tarpbankinių finansinių telekomunikacijų organizacija*),

UNESCO (angl. *United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization*, liet. *Jungtinių Tautų švietimo, mokslo ir kultūros organizacija*),

AIDS (angl. *Acquired Immune Deficiency Syndrome*, liet. *įgytas imuniteto nepakankamumo sindromas*),

CV (lot. *curriculum vitae*, liet. *gyvenimo aprašymas*),

GSM (angl. *global system for mobile communication*, liet. *pasaulinė mobiliojo ryšio sistema*),

HDTV (angl. *high-definition television*, liet. *raiškioji televizija*),

IQ (angl. *Intelligence Quotient*, liet. *intelektu koeficientas*),

LED (angl. *light emitting diode*, *light-emitting-diode*, liet. *šviesos diodas*, *šviesdiodis*, *šviesadiodis*),

MMS (angl. *multimedia messaging system*, liet. *įvairialypė žinutė*),

NB (lot. *nota bene*, liet. *gerai įsidėmėk*),

SIM (angl. *subscriber identity module*, liet. *abonto identifikavimo modulis*), galima vartoti SIM kortelė,

SMS (angl. *short message service*, liet. *žinučių paslauga*, *tekstinė žinutė*, *trumpoji žinutė*),

SPA (lot. *sanitas per aquam*, liet. *sveikata per vandenį*) – tam tikras medicinos įstaigos, kurorto, grožio salono tipas, gydymo ar sveikatinimo būdas,

WC (angl. *water closet*, liet. *viešasis tualetas*).

Komentai ir patarimai

1* Lietuviška raidinė santrumpa paprastai teikiama greta išversto į lietuvių kalbą pavadinimo, pavyzdžiui, greta *sunkus ūminis respiracinis sindromas* nurodoma santrumpa *SŪRS*, o ne SARS (angl. *Severe Acute Respiratory Syndrome*).

2* Jei vartojama tarptautinė sudėtinio pavadinimo raidinė santrumpa, pirmiausia parašomas į lietuvių kalbą išverstas pavadinimas, o skliaustuose nurodomas originalusis ir iš jo padaryta toliau tekste vartojama santrumpa, pvz., *2015 m. pabaigoje Naftą eksportuojančių šalių organizacija* (angl. *Organization of the Petroleum Exporting Countries*, toliau – OPEC) *sumažino naftos gamybos kvotą ir faktinę jos gamybą*.

3* Prie vienuolių pavardžių vartojamos raidinės santrumpos (pvz.: *Saulaitis SJ* arba *Saulaitis, SJ. Su svečiais nuoširdžiai bendravo br. kun. Algirdas Malakauskas OFM*) žymi jų atstovaujamos tam tikros vienuolijos pavadinimo trumpinį, pvz.: *SJ* – Societas Iesu (*Jėzaus draugija*, t. y. Jėzaus draugijos narys – jėzuitas); *OFM* – Ordo Fratrum Minorum (*Mažesniųjų*

brolių ordinas, kitaip pranciškai); *OFS* – Ordo Fratrum Secularis (*Pranciškonų pasauliečių ordinas*, t. y. tretininkai).

4* Raidinės santrumpos nerašomos su kabutėmis, tarp raidžių taškai nededami ir tarpai nepaliekami. Iš tradicijos taškai su tarpais gali būti rašomi lotyniškose santrumpose *P. S.* (*lot. post scriptum*), *N. N.* (*lot. nomen nescio*), *M. D. S.* (*receptuose, lot. misce, da, signa*). Šios santrumpos gali būti rašomos dvejopai – be taškų ir su taškais *PS* ir *P. S.*, *NN* ir *N. N.*, *MDS* ir *M. D. S.*

Tradiciškai su taškais rašoma ir lietuviška santrumpa *A. V.* (antspaudų vieta).

5* Raidinės santrumpos skaitomos taip:

- a) kiekviena raidė tariama atskirai, kaip ji vadinama abėcėlėje, pvz.: *LDK* (*el-dė-ka*), *LRS* (*el-er-es*), *LNK* (*el-en-ka*), *LT* (*el-tė*), *SMS* (*es-em-es*);
- b) skaitomos kaip žodis, pvz.: *AIDS*, *FIAT*, *NASA*, *NATO*, *SIM*, *SPA*;
- c) tariant nelietuviškus raidžių pavadinimus, pvz.: *BBC* (*bi-bi-si*), *IBM* (*ai-bi-em*).

T

10.1.5. Nelotyniško raidyno rašmenis vartojančių kalbų raidinės santrumpos užrašomos lotyniškais rašmenimis, pvz.:

RATI (*Rusijos teatro meno akademija*) iš rus. *ПАТИ* (Российская академия театрального искусства); *ITAR-TASS* (*Rusijos informacinė telegrafo agentūra*) iš rus. *ИТАР-ТАСС* (Информационное телеграфное агентство России-Телеграфное агентство Советского Союза).

T

10.1.6. Didžiosiomis raidėmis rašomos į žodžius panašios santrumpos, nedėsningai sudarytos iš žodžių pirmųjų raidžių (gali būti ir kitų raidžių) ir skiemenų, pvz.:

ELTA (*Lietuvos naujienų agentūra*), *EUROPOL* (angl. **European Police Office**), *EUROJUST* (*European Agency for the Enhancement of Judicial Cooperation*), *INTERPOL* (angl. **International Criminal Police Organisation**), *TATENA* (*Tarptautinė atominės energijos agentūra*).

Komentari ir patarimai

1* Iš žodžių pirmųjų raidžių ir skiemenų sudarytas santrumpas galima kaip tikrinius žodžius rašyti iš didžiosios raidės be kabučių ir linksniuoti, pvz.: *Elta*, *Eltos*, *Eltai...*; *Europolas*, *Europolo*, *Europolui...*; *Eurojustas*, *Eurojusto*, *Eurojustui...*; *Interpolas*, *Interpolo*, *Interpolui...*; *Erasmus*.

Klaidingomis nelaikomos ir kabutėse parašytos iš žodžių pirmųjų raidžių ir skiemenų sudarytos santrumpos (kaip simbolinės), pvz.: „*Elta*“, „*Eurojustas*“, „*Erasmus*“.

2* Kartais pasirenkamas toks pavadinimas, kuris tiktų ir kaip santrumpa, pvz., akademinio mobilumo programa ERASMUS siejama su humanisto Erazmo Roterdamiečio vardu, bet kartu tai ir išplėsto pavadinimo santrumpa (angl. *European Community Action Scheme for the Mobility of University Students*).

3* Dažniau vartojamos santrumpos gali tapti tikriniais žodžiais (pvz., *Omonas*, santrumpa OMON iš rus. *отряд милиции особого назначения*, liet. *specialios paskirties milicijos būrys*), o šie gali virsti ir bendriniais žodžiais, pvz., *gulagas* – Sovietų Sąjungos priverčiamųjų darbų stovyklų pavadinimas atsirado iš santrumpos GULAG (rus. ГУЛАГ – *Главное управление исправительно-трудовых лагерей и колоний*, liet. *Vyriausioji pataisos darbų lagerių valdyba*).

T.

10.1.7. Didžiosiomis raidėmis parašytos raidinės santrumpos paprastai nekaitomos, tačiau prireikus laisvesniuose tekstuose linksnio galūnė gali būti pridedama po apostrofo arba po brūkšnelio, pvz.: *BNS'o pranešimas*, *NASA'os astrobiologijos programa*, *VLIK'o veikla*, *ELTA'os naujienos* arba *ELTA-os naujienos*, *BAFTA-os apdovanojimai*. *Gal atsakingi asmenys galėtų visuomenei argumentuotai paaiškinti, kodėl 10 klasės lietuvių kalbos ir literatūros PUPP-as* (pagrindinio ugdymo pasiekimų patikrinimas) *organizuojamas gegužės 24 ir 27 dienomis, nors mokslo metai baigiasi birželio 21 d.?*

T.

10.1.8. Mišriosios santrumpos paprastai rašomos kaip originalo kalboje, dažniausiai tarp raidžių ir skaičių tarpų nepaliekama, pvz.:

G7 (ekonomiškai galingiausių ir įtakingiausių 7 valstybių grupė, Didysis septynetas),

2D (angl. *two-dimensional*, liet. *dvimatis*, *plokščias*),

3D (angl. *three-dimensional*, liet. *trimatis*, *erdvinis*),

4D (angl. *four-dimensional*, liet. *keturmatis*),

4G (angl. *Fourth generation*, liet. *4-osios kartos mobiliojo ryšio technologija*),

5G (angl. *Fifth generation*, liet. *5-osios kartos mobiliojo ryšio technologija*).

Mišriosiose santrumpose, žyminčiose tikrinius pavadinimus, tarpai tarp raidžių ir skaitmenų paprastai paliekami, pvz.: *ES 27* (27 Europos Sąjungos valstybės), *VKM II* (Antrasis valiutų kurso mechanizmas).

10.2. Grafinių žodžių santrumpų rašymas

10.2. Grafinė žodžių santrumpa – dažnai vartojamų žodžių ar žodžių junginių trumpinys, padarytas iš raidžių ar skiemenų, einančių žodžio pradžioje (kartais ir žodžio baigmens), pvz.: *a.*, *al.*, *egz.*, *kt.*, *tel.*, *t. p.*, *žr.*, *m-ja*.

T

10.2.1. Grafinės lietuvių kalbos žodžių santrumpos daromos pagal šias taisykles:

a) rašomas pirmasis, rečiau du pirmieji skiemenys (kai vieno skiemens neužtenka žodžio reikšmei nustatyti) ir po jų einančio kito skiemens visos priebalsės iki balsės, tada dedamas taškas, pvz.: *apyl.* (apylinkė), *dir.* (direktorius), *egz.* (egzempliorius), *gerb.* (gerbiamasis, gerbiamoji), *vyresn.* (vyresnysis, vyresnioji), *vyr.* (vyriausiasis, vyriausioji);

b) rašoma viena ar kelios pirmosios (kartais ir ne iš eilės einančios) žodžio priebalsės arba žodžio pradžioje esanti balsė ir dedamas taškas, pvz.: *a.* (asmuo; aikštė), *d.* (diena), *dr.* (daktaras, daktarė), *m.* (miestas, metai, mokslas), *mst.* (miestas), *plg.* (palygink), *pvz.* (pavyzdžiui), *str.* (straipsnis), *šv.* (šventasis, -oji), *vnt.* (vienetai);

c) rašoma pirmoji žodžio raidė ir po brūkšnelio paskutinis skienuo, pvz.: *b-ka* (biblioteka), *b-vė* (bendrovė), *g-ja* (gimnazija), *l-kla* (leidykla), *m-ja* (ministerija), *m-kla* (mokykla), *v-ba* (valdyba).

Komentari ir patarimai

1* Sakinio gale, kai susiduria grafinės santrumpos taškas ir sakinio pabaigos taškas, rašomas vienas taškas, pvz.: *ir kt.*, *ir t. t.*, *ir pan.*

2* Taškai nerašomi po tarptautinių matų vienetų pavadinimų simbolinių santrumpų (pvz.: *kg*, *km*, *t* ir kt.), taip pat po pinigų vienetų simbolinių santrumpų (pvz.: *Eur*, *Lt*, *ct* ir kt.). Dar žr. 10.3 poskyrį „Simbolinių santrumpų rašymas“.

3* Grafinėmis santrumpomis gali būti trumpinami ne tik atskiri žodžiai, bet ir žodžių junginiai, pvz.: *a. k.* (asmens kodas), *ir kt.* (ir kiti, ir kita), *ir t. t.* (ir taip toliau), *š. m.* (šiais metais), *a. a.* (amžinąjį atilsį), *pr. Kr.* (prieš Kristų), *pr. m. e.* (prieš mūsų erą).

4* Vartojamos ir tarptautinės grafinės santrumpos (dažniausiai lotynų kalbos), po jų, skirtingai nei po simbolinių santrumpų, taškai dedami, pvz.: e. g. (lot. *exempli gratia* „pavyzdžiui“), *etc.* (lot. *et cetera* „ir kita, ir taip toliau“), *et al.* (lot. *et alii* „ir kiti“), *ib.*, *ibid.* (lot.

ibidem „toje pačioje vietoje, ten pat“) (nurodant citatų šaltinius), *i. a.* (lot. *inter alia* „be visa kita, be kita ko, be to“), *i. e.* (lot. *id est* „tai yra“). Plg. 10.3 poskyrį „Simbolinių santrumpų rašymas“.

T

10.2.2. Grafinės žodžių santrumpos ne sakinio pradžioje rašomos iš mažosios raidės, pvz.: *a.*, *m.*, *plg.*, *vnt.*

Teksto (sakinio) pradžioje grafinė santrumpa rašoma iš didžiosios raidės, pvz.:

Dr. Antanas Antanaitis disertaciją apgynė prieš penkerius metus. Habil. dr. Onos Onaitytės tyrimai plačiai žinomi visoje Europoje. Prof. habil. dr. Stasė Stasiūnienė skaitys paskaitą apie naujausias kritinės sociologijos tendencijas. Š. m. kovo 25 d. 15 val. susirinkimų salėje įvyks darbuotojų susirinkimas.

Komentari ir patarimai

1* Pagarbūs žodžiai ir kreipiniai trumpinami išlaikant stilistiškai vartojamas didžiąsias raides: *Jo Eminencija, Jūsų Eminencija – J. Em., Jo (Jos) Ekscelencija, Jūsų Ekscelencija – J. E.*

2* Įprastai linksnių pavadinimai trumpinami rašant pirmąjį skiemenį, pvz.: *vard.*, *kilm.*, *naud.* Kai rašoma visa paradigma, linksnių pavadinimai trumpinami didžiąja raide: *V. – vardininkas, K. – kilmininkas, N. – naudininkas, G. – galininkas, Į. – įnagininkas, Vt. – vietininkas, Š. – šauksmininkas.*

3* Dvejopai galima rašyti žodžio *numeris* grafinę santrumpą – *Nr.* ir *nr.* Dokumentų rengimo taisyklėse nurodyta, kad dokumento numeris žymimas *Nr.*, tačiau ne dokumentuose galima santrumpa *nr.*, pavyzdžiui, lentelės skytyje galima rašyti *Eil. nr.* (eilės numeris).

Grafinė santrumpa *Nr.* paprastai nenurodoma numeruojant lenteles, paveikslus, gatves, įstaigas ir pan., čia kelintinį skaitvardį žymintis skaitmuo rašomas prieš pažymimąjį žodį, pvz.: *6-oje lentelėje aptarti pagrindiniai įmonių ekonominės veiklos rezultatų rodikliai. 2 pav. Įmonių konkurencingumą lemiantys veiksniai. Kauno 15-asis lopšelis-darželis, Vilniaus m. 28-asis notaro biuras. Vanaginės Sodų 1-oji gatvė, Visorių Sodų 3-ioji gatvė.*

4* Grafinė santrumpa *šv.* (šventasis, -oji) rašoma iš didžiosios raidės, kai eina tikrinio pavadinimo pirmuoju žodžiu (ir sakinio pradžioje), pvz.: *Šv. Elenos sala, Šv. Jurgio kyšulys, Šv. Morkaus aikštė, Šv. Jonų bažnyčia, Šv. Onos atlydai, Šv. Kristoforo kamerinis orkestras, Šv. Ignaco Lojolos kolegija, Šv. Patriko diena.* Kai trumpinys nėra pirmasis pavadinimo žodis,

santrumpa rašoma iš mažosios raidės, pvz.: *Vilniaus r. Nemėžio šv. Rapolo Kalinausko gimnazija. Sveiki sulaukę šv. Kalėdų!*

5* Grafinė santrumpa švč. rašoma iš didžiosios raidės, kai eina kitokio tikrinio pavadinimo pirmuoju žodžiu, pvz.: *Švč. Sakramento bažnyčia, Švč. Trejybės bažnyčia, Švč. Jėzaus širdies bazilika.*

10.2.3. Dažniausiai vartojamos šios grafinės žodžių santrumpos:

Grafinė santrumpa	Žodžiai, žodžių junginiai
a.	aikštė
a. a.	amžinąjį atilsį
a. k., asm. k., asm. kodas	asmens kodas
a. s. atsisk. sąsk., atsisk. sąskaita	atsiskaitomoji sąskaita
apyg.	apygarda
apyl.	apylinkė
aps., apskr.	apskritis
b. k.	banko kodas, bendrinė kalba
buv.	buvęs, -usi
dėst.	dėstytojas, -a
dir.	direktorius, -ė
doc.	docentas, -ė
dr.	mokslų daktaras, -ė
e., el.	elektroninis, -ė
egz.	egzempliorius
faks.	faksas
g.	gatvė
gerb.	gerbiamasis, -oji
gim.	gimęs, -usi
gyd.	gydytojas, -a
insp.	inspektorius, -ė
inž.	inžinierius, -ė
J. E.	Jūsų (Jo, Jos) Ekscelencija
k.	kalba
k.	kaimas
kn.	knyga

koef.	koeficientas
kpt.	kapitonas, -ė
kt.	kitas, -a
kun.	kunigas
l. e. p.	laikinai einantis, -i pareigas
ltn.	leitenantas, -ė
m., mst.	miestas
m. e.	mūsų eros
min.	minutė
m. m.	mokslo metai
mgr.	magistras, -ė
mjr.	majoras, -ė
mln.	milijonas
mlrd.	milijardas
mok.	mokinys, -ė
mokyt.	mokytojas, -a
moksl.	mokslinis, -ė
nkt.	nekaitomas (žodis)
ntk.	neteiktinas (žodis)
Nr., nr.	numeris
p.	ponas, -ia, panelė
p., pn.	punktas
p., psl.	puslapis
p., pšt.	paštas
p. d.	pašto dėžutė
pan.	panašiai
pav.	paveikslas
pavad., pav.	pavadootojas, -a
plg.	palygink
plk.	pulkininkas, -ė
pr.	prospektas
pr. Kr.	prieš Kristų
pr. m. e.	prieš mūsų erą
prof.	profesorius, -ė
pvz.	pavyzdžiui
r., raj.	rajonas
red.	redaktorius, -ė
reg.	regionas
sav., saviv.	savivaldybė
sen.	seniūnija, seniūnas
spec.	specialistas, specialusis, -ioji
sr.	sritis
str.	straipsnis
š. m.	šių metų
t.	tomas

tūkst.	tūkstantis
vyr., vyriaus.	vyriausiasis, -ioji
vyresn.	vyresnysis, -ioji
vnt.	vienetai
vngt.	vengtinas (žodis)
žem., žmlp.	žemėlapis

Komentarai ir patarimai

1* Enciklopedijose, žinyuose, žodynuose, moksliniuose ir kitokuose specialiuose tekstuose vartojama daugiau įvairių grafinių santrumpų. Gali būti vartojama ir specifinių santrumpų, pvz., be taškų – *bk* (*bendrinė kalba*).

2* Dalykiniuose tekstuose kalbos gali būti žymimos ir įprastomis grafinėmis santrumpomis, ir tarptautiniais kalbų kodais, pvz.: angl. ir en (anglų kalba), latv. ir la (latvių kalba), liet. ir lt (lietuvių kalba); apie kalbų kodus žr. 10.3.1 punktą.

T

10.2.4. Grafiškai trumpinant asmenvardžius paprastai rašoma viena pirmoji didžioji raidė, pvz.: G. (pvz.: *Gintaras*, *Gintarė*, *Gintautas*), A. (pvz.: *Akvilė*, *Alma*, *Aušra*, *Andrius*, *Antanas*, *Audrius*); S. (pvz.: *Saulius*, *Saulė*, *Sigitas*, *Sigita*, *Stasys*, *Stanislova*), P. P. (*Pranas Petraitis*), J. J. (*Jūratė Jurėnienė*), J. *Basanavičius* (*Jonas*), M. K. *Čiurlionis* (*Mikalojus Konstantinas*), V. *Kudirka* (*Vincas*).

Trumpinant vardą dvi pirmosios raidės rašomos, jei vardas prasideda dviraide, pvz.: Dz., Dž., Ch., pvz.: Dz. (*Dzidorius*) *Giedraitis*, Dž. (*Džiugas*) *Petraitis*, Ch. (*Chuanas*) *Gvaido*.

Komentarai ir patarimai

1* Pirmasis vardo skiemuo trumpinant vardą gali būti rašomas siekiant atskirti du panašiai trumpinamus žinomų asmenų vardus, plg. rašytojų asmenvardžius: *Just. Marcinkevičius* (*Justinas*) ir *J. Marcinkevičius* (*Jonas*).

2* Po vardo grafinės santrumpos, kaip ir kitais atvejais po grafinių santrumpų, daromas tarpas, pvz.: B. *Balčiūnas*, J. *Jonaitytė*.

3* Pirmojo sudėtinių vietovardžių žodžio be reikalo trumpinti nederėtų, pvz.: *N. Akmenė* (geriau *Naujoji Akmenė*), *D. Britanija* (geriau *Didžioji Britanija*). Dėl vietos stokos gali būti trumpinama žemėlapiuose, žinynuose ir kitokiuose specialiuose tekstuose.

10.3. Simbolinių santrumpų rašymas

10.3. Simbolinė santrumpa – raidinis ar kitoks standartizuotas sutartinis ženklas, paprastai rašomas be taško.

Simbolinės santrumpos gali būti didžiosios ar mažosios lotynų (taip pat lietuvių) ir graikų abėcėlių raidės (pvz.: m – metras, h – valanda, O – deguonis, Š – šiaurė, @ – eta, π – pi); raidžių junginiai (pvz.: FR – Prancūzija, LU – Liuksemburgas, USD – doleris, et – estų kalba, sin – sinusas, max – maksimumas), romėniški skaitmenys (pvz.: I – pirmadienis, II – antradienis ir t. t.), raidžių ir skaitmenų deriniai (pvz., H₂O – vanduo). Kai kurie grafiniai ženklai, kurie nevartojami kaip raidės ar skaitmenys, taip pat laikomi simboliais (pvz.: % – procentas, § – paragrafas), jie apžvelgiami 1 skyriuje.

T.

10.3.1. Tam tikromis simbolinėmis santrumpomis, sudarytomis iš raidžių, žymimi valstybių, kalbų, pinigų vienetų pavadinimai. Dažniausiai tai tarptautiniai ISO standartų patvirtinti kodai, pvz.:

a) valstybių kodai yra dviraidžiai arba triraidžiai, juos sudaro didžiosios lotynų abėcėlės raidės; kalbų kodai žymimi dviem mažosiomis lotynų abėcėlės raidėmis be taško, pvz.:

Valstybės pavadinimas	Dviraidis valstybės kodas	Triraidis valstybės kodas	Kalba	Kalbos kodas
Lietuva	LT	LTU	lietuvių	lt
Airija	IE	IRL	airių, anglų	ga en
Baltarusija	BY	BLR	baltarusių	be
Belgija	BE	BEL	olandų, prancūzų, vokiečių	nl, fr, de
Čekija	CZ	CZE	čekų	cs
Danija	DK	DNK	danų	da
Estija	EE	EST	estų	et
Graikija	GR	GRC	graikų	el
Ispanija	ES	ESP	ispanų	es
Italija	IT	ITA	italų	it
Jungtinė Karalystė	GB	GBR	anglų	en
Jungtinės Amerikos Valstijos	US	USA	anglų	en
Latvija	LV	LVA	latvių	lv
Lenkija	PL	POL	lenkų	pl
Liuksemburgas	LU	LUX	liuksemburgiečių, prancūzų, vokiečių	lb, fr, de
Nyderlandai (Olandija)	ND	NLD	olandų	nl
Norvegija	NO	NOR	norvegų	no

Prancūzija	FR	FRA	prancūzų	fr
Rusija	RU	RUS	rusų	ru
Suomija	FI	FIN	suomių	fi
Švedija	SE	SWE	švedų	sv
Turkija	TR	TUR	turkų	tr
Ukraina	UA	UKR	ukrainiečių	uk
Vokietija	DE	DEU	vokiečių	de

b) finansų srities dokumentuose vartojami valiutų kodai iš trijų didžiųjų raidžių be taškų, pvz.:
 EUR – euras, USD – JAV doleris, PLN – zlotas, GBP – svaras sterlingų, CHF – Šveicarijos frankas, NOK – Norvegijos krona, SEK – Švedijos krona, TRY – Turkijos lyra, CAD – Kanados doleris, GEL – Sakartvelo laris.

Komentarai ir patarimai

1* Automobilių numeriuose kai kurių valstybių pavadinimų simbolinė santrumpa yra viena didžioji raidė be taško, pvz.:

A – Austrija, B – Belgija, D – Vokietija, E – Ispanija, F – Prancūzija, H – Vengrija, I – Italija, L – Liuksemburgas, M – Malta, N – Norvegija, P – Portugalija, S – Švedija, V – Vatikanas.

2* Piniginiai vienetai dar gali būti žymimi grafinėmis žodžių santrumpomis, kurios šiuo atveju rašomos be taško, pvz.:

Eur – euras, ct – centas, Lt – litas ar simboliais, pvz.: € – euras, £ – svaras, \$ – doleris (žr. 10.2 skyrių).

T.

10.3.2. Matavimo vienetų pavadinimai, žymimi simbolinėmis santrumpomis, rašomi po skaitmens paliekant tarpą, pvz.: 0,1 m, 25 l, 220 V, 155 t, 80 000 B.

T.

10.3.3. Dažniausiai vartojamos tarptautinės matavimo vienetų sistemos (SI) matų simbolinės santrumpos, pvz.:

ilgis žymimas m (metras), plotas – m² (kv. m) (kvadratinis metras), tūris – m³ (kub. m) (kubinis metras), svoris (masė) – g (gramas), saikas – l (litras), slėgis – atm (atmosfera), bar (baras), Pa (paskalis), elektros, šilumos ir kiti matai – A (amperas), V (voltas), W (vatas), kcal (kilokalorija).

Kai kada vartojamos ir kitokių matavimo sistemų vienetų simbolinės santrumpos, pvz.: lb (svaras), in (colis), ft (pėda), yd (jardas), oz (uncija), a (aras), ha (hektaras), ktm (kietmetris).

1* Moksliniuose ir techniniuose tekstuose vienetų simbolinės santrumpos tekste paprastai spausdinamos stačiuoju šriftu, pvz.: s – sekundė, g – gramas, Wb – vėberis.

Dydžių simbolinės santrumpos spausdinamos pasviruoju šriftu, pvz.: *h* – aukštis, *s* – kelio ilgis, *t* – laikas.

Plg.:

Dydis ir jo simbolis	Vieneto pavadinimas ir jo simbolis
Šiluma <i>Q</i>	džaulis J
Tūris <i>V</i>	kubinis metras m ³
Dažnis <i>f</i>	hercas Hz
Fazinis greitis <i>c, v</i>	metras per sekundę m/s

2* SI sistemos vienetų pavadinimai gali būti sudurtiniai, kurių pirmieji dėmenys nurodo, kad žymima atitinkama vieneto dalis ar atitinkamas vienetų skaičius. Šie sudurtiniai vienetų pavadinimai trumpinami simbolinėmis santrumpomis, kuriose prieš mato simbolį rašomas pirmojo dėmens simbolis, pvz.: simbolinę santrumpą *ml* (mililitras) sudaro sudurtinio pavadinimo pirmojo dėmens *mili-* simbolis *m* (žymi vieną tūkstantąją dalį) ir litro simbolis *l*, mikrosekundė žymima *μs*, kilogramas *kg*, gigabaitas *GB*.

Toliau pateikiamos dažniausiai vartojamų sudurtinių matavimo dydžių vienetų pavadinimų pirmųjų dėmenų aiškinamosios lentelės:

Dalinių dydžių žymėjimas

Reikšmė	Sudurtinių pavadinimų pirmieji dėmenys		Pavyzdžiai
	Simbolis	Pavadinimas	
10 ⁻¹	d	deci-	dB (decibelas)
10 ⁻²	c	centi-	cm (centimetras)
10 ⁻³	m	mili-	mg (miligramas)
10 ⁻⁶	μ	mikro-	μs (mikrosekundė)
10 ⁻⁹	n	nano-	nm (nanometras)
10 ⁻¹²	p	piko-	ps (pikosekundė)
10 ⁻¹⁵	f	femto-	fs (femtosekundė)
10 ⁻¹⁸	a	ato-	ag (atogramas)
10 ⁻²¹	z	zepto-	zm (zeptometras)
10 ⁻²⁴	y	jokto-	ym (joktometras)

Kartotinių dydžių žymėjimas

Reikšmė	Sudurtinių pavadinimų pirmieji dėmenys		Pavyzdžiai
	Simbolis	Pavadinimas	
10^1	da	deka-	dal (dekalitras)
10^2	h	hekto-	hPa (hektopaskalis)
10^3	k	kilo-	kcal (kilokalorija)
10^6	M	mega-	Mb (megabaitas)
10^9	G	giga-	GB (gigabaitas)
10^{12}	T	tera-	TB (terabaitas)
10^{15}	P	peta-	PB (petabaitas)
10^{18}	E	eksa-	EB (eksabaitas)
10^{21}	Z	zeta-	ZB (zetabaitas)
10^{24}	Y	jota-	YB (jotabaitas)

T.

10.3.4. Simbolinėmis santrumpomis gali būti žymimi įvairūs objektai, pvz.:

cheminiai elementai, pvz.: Ag – sidabras, Au – auksas, B – boras, C – anglis, Ca – kalcis, H – vandenilis, Li – litis, Pb – švinas, Zn – cinkas; jų junginiai CaO – kalcio oksidas, NaCl – natrio chloridas, CO₂ – anglies dvideginis, H₂O – vanduo, H₂SO₄ – sieros rūgštis;

pasaulio šalys, pvz.: Š – šiaurė, R – rytai, P – pietūs, V – vakarai;

vitaminai, pvz.: A, B1, B2, B12, C, D, E, K.

Komentari ir patarimai

* Simbolinėmis santrumpomis X, Y, Z gali būti žymimos žmonių kartos, pvz.:

X karta apibūdinama kaip išsilavinusi, aktyvi, laiminga ir orientuota į šeimą. Darbe Y karta yra profesionalūs ir kompetentingi specialistai: veiklūs, atviri naujovėms, pristatantys idėjas. Dabartiniai ir būsimi moksleiviai, gimę nuo 2003 iki 2023 metų, priklauso Z kartai.

T.

10.3.5. Savaitės dienos viešojo transporto tvarkaraščiuose, darbo laiko grafikuose, kalendoriuose ir pan. gali būti žymimos dvejetainėmis simbolinėmis santrumpomis:

a) didžiosiomis raidėmis, pvz.: *P* – pirmadienis, *A* – antradienis, *T* – trečiadienis, *K* – ketvirtadienis, *Pn* – penktadienis, *Š* – šeštadienis, *S* – sekmadienis;

b) romėniškais ar arabiškais skaitmenimis: *I* – pirmadienis, *II* – antradienis, *III* – trečiadienis, *IV* – ketvirtadienis, *V* – penktadienis, *VI* – šeštadienis, *VII* – sekmadienis arba *1* – pirmadienis, *2* – antradienis, *3* – trečiadienis, *4* – ketvirtadienis, *5* – penktadienis, *6* – šeštadienis, *7* – sekmadienis.

11. GRAFINIŲ ŽENKLŲ IR SKAITMENŲ RAŠYMAS

11. Lietuvių kalbos rašte šalia pagrindinių rašmenų – raidžių – dar vartojami ir kitokie rašmenys: skaitmenys ir įvairūs kiti grafiniai ženklai. Kai kurie grafiniai ženklai plačiau vartojami tam tikrose srityse, pvz.: kirčio ženklai kalbotyros tekstuose – kairinis [˘], dešininis [˙], riestinis [˘]; tikslųjų mokslų tekstuose kvadratinės šaknies ženklas [$\sqrt{}$], elektroninėje komunikacijoje jausmaženkliai – :) „šypsena“; :(„liūdna nuotaika“ ir kt.

11.1. Brūkšnelio rašymas

11.1. Brūkšnelis kaip rašybos ženklas vartojamas tarp žodžių, tarp žodžių ir skaitmenų, tarp skaitmenų, tarp santrumpų ar simbolių ir tarp įvairių šių rašmenų derinių. Pagrindinė brūkšnelio funkcija – sujungiamoji, jis dedamas tarp tokių žodžių ar rašto ženklų, kurie jungiami į visumą ir paprastai reiškia vieną dalyką. Brūkšnelis visada rašomas iš abiejų jo pusių nepaliekant tarpų.

Brūkšnelis tarp žodžių

T.

11.1.1. Brūkšnelis rašomas tarp asmenvardžių:

a) dviejų pavardžių, kuriomis įvardijamas vienas asmuo, pvz.: *Sofija Kymantaitė-Čiurlionienė, Julija Beniuševičiūtė-Žymantienė, Salomėja Bačinskaitė-Bučienė, Viktorija Daujotytė-Pakerienė, Juozapas Ambraziejus-Ambrozevičius, Janina Jonaitytė-Jonhson*;

b) pavardės ir slapyvardžio ar pravardės, pvz.: *Julija Žymantienė-Žemaitė, Liudvika Didžiulienė-Žmona, Jonas Mačiulis-Maironis, Gabrielė Petkevičaitė-Bitė, Vincas Mykolaitis-Putinas, Vincas Mickevičius-Krėvė, Juozas Tumas-Vaižgantas, Antanas Žukauskas-Vienušis*.

Komentaras ir patarimai

1* Slapyvardis, kaip ir pavardė, gali būti sudarytas iš dviejų savarankiškų dėmenų: *Alfonso Čipkus pasirinko Alfonso Nykos-Niliūno pavardę*.

2* Brūkšnelis nerašomas, jei kuri nors pavardės dalis yra nesavarankiška ir nekaitoma, plg. literatūrinių veikėjų pavadinimus: *Put Putarleckis, Put Pututė*. Žr. 8.1.1.1 punkto 3-ią komentarą.

3* Transkribuojant pavardę iš kitos kalbos brūkšnelis nėra pridedamas papildomai – rašomas tik pagal autentišką formą.

T.

11.1.2. Brūkšnelis nerašomas tarp dviejų (ar daugiau) to paties asmens lietuviškų vardų, pvz.: *Motiejus Kazimieras Sarbievijus, Mykolas Kleopas Oginskis, Mykolas Kazimieras Pacas, Kazimieras Jonas Sapiega, Mikalojus Konstantinas Čiulionis*; taip pat tarp transkribuotų vardų, net jei originalo kalba brūkšnelis rašomas, pvz.: *Žanas Polis Sartras* (pranc. *Jean-Paul Sartre*), *Pjeras Ogiustas Renuaras* (pranc. *Pierre-Auguste Renoir*), *Hansas Gertas Pioteringas* (vok. *Hans-Gert Pöttering*); *Žanas Batistas Kamilis Koro* (pranc. *Jean-Baptiste-Camille Coro*).

T.

11.1.3. Brūkšnelis rašomas tarp dviejų (ar daugiau) anksčiau savarankiškais buvusių vienetų oficialių pavadinimų, kurie pavadina vieną jungtinį objektą:

- a) juridinių subjektų pavadinimų, pvz.: *UAB „Švyturys-Utenos alus“*, *UAB „Kalnapilio-Tauro grupė“*;
- b) politinių partijų pavadinimų, pvz.: *Tėvynės sąjunga-Lietuvos krikščionys demokratai, Lietuvos lenkų rinkimų akcija-Krikščioniškų šeimų sąjunga*;
- c) sporto komandų pavadinimų, pvz.: *„Aistės-LSU“*, *„Šviesa-Eglė“*, *„Dragūnas-Viesulas“*, *„Granitas-Karys“*, *„Sūduva-Mantinga“*, *„Šiauliai-Universitetas“*, *„Gintra-Strektė-Universitetas“*.

T.

11.1.4. Brūkšnelis rašomas tarp dviejų (ar daugiau) geografinių, topografinių ir pan. objektų pavadinimų, kurie pavadina vieną objektą šiais atvejais:

- a) kai sudėtinis pavadinimas sudarytas iš dėmenų, žyminčių atskirus objektus, iš kurių sudaromas naujas darinys, pvz.: *Alkos-Erlos pelkė, Jurzdikos-Kauprio pelkė, Labanoro-Pabradės giria; Garmišas-Partenkirchenas, Meklenburgas-Pomeranija, Šampanė-Ardėnai, Šiaurė-Pa de Kalė, Hendrikas-Idas-Ambachtas, Provansas-Alpės-Žydrasis Krantas*;
- b) kai sudėtinis pavadinimas sudarytas iš atskirų dėmenų, skirtingu aspektu (skirtingomis kalbomis, skirtingu laikotarpiu ir pan.) žyminčių tą patį objektą, pvz.: *Akmena-Danė, Kliužas-Napoka, Niu Kingmanas-Batleris, Pilzenas 2-Slovanai, Vilbua-Lavaletas, Vitorija-Gasteisas, Šiaurės Osetijos-Alanijos Respublika*.

T.

11.1.5. Brūkšneliu jungiami du semantiškai lygiaverčiai daiktavardžiai, reiškiantys vieno daikto ar reiškinio pavadinimą, pvz.:

konferencija-forumas, paroda-mugė, pasitarimas-seminaras, seminaras-diskusija, sekretorius-referentas, dažytojas-tinkuotojas, vertėjas-referentas, kasininkas-kontrolierius, lopšelis-

darželis, namas-muziejus, butas-muziejus, kavinė-skaitykla, knygynas-kavinė, kiaulė-taupyklė, lėlė-kuprinė.

Komentarai ir patarimai

1* Brūkšnelis nerašomas tarp semantiškai nelygiaverčių daiktavardžių, kurių vienas (paprastai antrasis) yra siauresnės reikšmės, paaiškina, patikslina arba papildo kitą ir eina jo priedėliu, pvz.:

bankas akcininkas, įmonė rėmėja, valstybė narė, darbuotojas migrantas, sportininkas profesionalas, žmogus enciklopedija, filmas pasaka, sąskaita faktūra, įmonė partnerė, evangelikai liuteronai, evangelikai reformatai, palydovai dvyniai.

2* Brūkšnelis nerašomas dvigubuose pareigų pavadinimuose, kai antrasis žodis nurodo siauresnę kvalifikaciją, specializaciją, pvz.:

gydytojas terapeutas, gydytojas konsultantas, inžinierius programuotojas, direktorius ypatingasis specialusis agentas.

3* Brūkšnelis nerašomas tarp dviejų skirtingus dalykus reiškiančių daiktavardžių, pvz.:

gamybos ir prekybos įmonė (ne gamybos-prekybos įmonė), pajamų ir išlaidų sąmata (ne pajamų-išlaidų sąmata), keliai barstomi druskos ir smėlio mišiniu (ne druskos-smėlio mišiniu), vaisių ir daržovių sultys (ne vaisių-daržovių sultys), blyneliai, pagardinti grietinės ir uogienės padažu (ne grietinės-uogienės padažu), kultūra ir švietimas (ne kultūra-švietimas), globa ir rūpyba (ne globa-rūpyba).

4* Brūkšnelis specialiojoje literatūroje gali būti rašomas daugiakomponenčių mišinių pavadinimuose, pvz.: *geležies-anglies plokštelė, vario-nikelio elementas, azoto-fosforo-kalio trąšos*; tačiau populiariuose tekstuose mišinius sudarančių medžiagų pavadinimai paprastai jungiami jungtuku ir, pvz.: *vario ir cinko elementas, vario, cinko ir nikelio elementas. Trąšos „Pavasaris“ – tai azoto, fosforo ir kalio trąšų mišinys su mikroelementais, skirtas lauko daržovėms tręšti.*

5* Specialiojoje literatūroje brūkšneliais jungiami simboliai, kuriais žymimos cheminės medžiagos, sudarančios mišinius, pvz.: *Fe-Fe₃C sistemos lydiniai; Mg-Al-Zn-Mn, Mn-Zn-Zr sistemų lydiniai.*

6* Brūkšnelis nerašomas mokslinėje literatūroje, kai tam tikri objektų skirtumai apibūdinami viena didžiąja ar mažąja raide, pvz.:

Durbino h statistika (ne h-statistika), F statistika (ne F-statistika), Y veiksmingumas (ne Y-veiksmingumas), J kreivė (ne J-kreivė), J kriterijus (ne J-kriterijus), Studento t skirstinys (ne t-skirstinys), t statistika (ne t-statistika), U įmonė (ne U-įmonė), Z kintamasis (ne Z-kintamasis).

7* Brūkšneliu nejungiami sudurtinio žodžio dėmenys ar priešdėlis ir šaknis, pvz.:

kontrkultūra (ne *kontr-kultūra*), *makroaplinka* (ne *makro-aplinka*), *postmodernizmas* (ne *post-modernizmas*), *ikiinvesticinis* (ne *iki-investicinis*), *poindustrinis* (ne *po-industrinis*), *tarpkultūrinis* (ne *tarp-kultūrinis*). *Sovietinė praeitis postsovietinėje* (arba *posovietinėje*) (ne *post-sovietinėje*) dabartyje. *Aktorius sėdo pilotuoti mažiau nuo oro sąlygų priklausomo ultralengvojo* (arba *ypač lengvo*) (ne *ultralengvojo*) lėktuvo.

T

11.1.6. Brūkšnelis gali būti rašomas tarp dviejų būdvardžių, reiškiančių vieną nedalomą daikto ypatybę, pvz.:

didinamoji-pabrėžiamoji reikšmė, geležinis-akmeninis meteoritas, klausiamieji-santykiniai įvardžiai, mokslinė-metodinė konferencija, politinė-socialinė santvarka, politinė-teisinė aplinka, socialinė-ekonominė sistema, techninis-ekonominis rodiklis.

Komentaras ir patarimai

* Dažnai nuo autoriaus priklauso, kaip jis suvokia ypatybės vientisumą, pagal tai ir renkasi rašybos būdą, plg.: *didinamoji-pabrėžiamoji reikšmė* (vientisa ypatybė), *didinamoji pabrėžiamoji reikšmė* (ypatybės patikslinimas), *didinamoji ir pabrėžiamoji reikšmė* (dvi atskiros ypatybės).

T

11.1.7. Brūkšneliais gali būti skiriamos jaustuką sudarančius tęsiamai tariamus garsus žyminčios pagrečiui kartojamos kelios raidės, pvz.: *Ė-ėė... tai buldozeris. Hm-m-m, – visiškai nieko nesuprasdami numykė asistentai.* Dar žr. 5.4 poskyrį „Jaustukų ir ištiktukų rašymas“.

Komentaras ir patarimai

* Brūkšnelis nerašomas samplaikiniuose įvardžiuose bei prieveiksmiuose, pvz.:

kas ne kas, koks ne koks, kur ne kur, vos ne vos, šiaip ne taip;

taip pat kartojamuosiuose ištiktukuose, pvz.: bar bar bar, bim bam, cap carap, klipu klip, cha cha cha, put put put. Dar žr. 5.4 skyrių „Jaustukų ir ištiktukų rašymas“.

T

11.1.8. Brūkšnelis rašomas po arabiškų skaitmenų pridedant kiekinio ar kelintinio skaitvardžio galūnes ir prieš paskutinį sudurtinio žodžio dėmenį, pvz.:

1-as, 1-o, 1-am, 1-q, 1-u, 1-ame, 2-as, 3-ias, 3-io, 3-iam, 3-iq, 3-iu, 3-iame, 4-as, 1-asis, 1-oji, 2-asis, 12-a, 12-os, 12-ai, 12-oje, 2019-ieji, 2019-ųjų, 2019-iesiems, 2019-uosius, 2019-aisiais. Skyriuje trūksta **6-ių** darbuotojų. Pasaulio lietuvių vienybės diena kasmet tradiciškai minima liepos **17-qj**. Šiomet klasikinės muzikos gerbėjai susiburs jau **6-qji** kartą. Tarptautiniame ugnies skulptūrų festivalyje **1-q** vietą laimėjo komanda iš Lietuvos. Klaipėdos arena persikėlė į praėjusio amžiaus **9-qji** dešimtmetį. 20 a. **9-o** dešimtmečio pradžioje atsirado nauja kompozitorių karta. Radijo bangomis valdomų modelių istorija Lietuvoje siekia **20-ojo** amžiaus **4-qji** dešimtmetį.

50-metis, 100-milijoninė minia, 60-tūkstantasis lankytojas. Pirosmario paroda sulaukė **10-tūkstantojo** lankytojo. Didžiausias ir svarbiausias įvykis – bibliotekos **80-mečio** jubiliejus.

Komentarai ir patarimai

1* Prie arabiškų skaitmenų po brūkšnelio pridedamos skaitvardžių galūnės rašomos kartu su kamiengalio minkštumo ženklu *i*, pvz.: 3-ias, 2003-iaisiais. Dar žr. 11.6 poskyrį „Skaičių rašymas“. Kai prie arabiškų skaitmenų po brūkšnelio rašoma galūnė su priesaga, dėl aiškumo žymimas ir prieš priesagą einantis priebalsis, pvz.: 8-tainė (aštuntainė), 16-tainė (šešioliktainė) skaičiavimo sistemos. Plg. 11.1.9 punktą.

2* Arabiški skaitmenys administraciniuose ir moksliniuose tekstuose dažniausiai rašomi be galūnių, kai jais tekste numeruojamos struktūrinės dalys ar vaizdiniai elementai: pvz.: 2 skyrius, 15 straipsnis, 5 punktas, 6 įtrauka, 3 priedas, 6 lentelė, 8 paveikslas, 10 schema, 15 diagrama ir pan.

3* Po romėniškų skaitmenų galūnės nededamos ir brūkšnelis nėra rašomas, plg.: III dalis, bet 3-ioji dalis, V paroda, bet 5-oji paroda, X konkursas, bet 10-asis konkursas.

T

11.1.9. Brūkšnelis rašomas pridedant žodžio baigmenį po raidės *n*, kai žymimas ne koks nors konkretus, o bet koks įmanomas arba nežinomas skaičius, pvz.: *n-tasis skaičius*, *n-tasis laipsnis*, *n-toji eilė*, *n-tosios eilės polius*, *n-tosios eilės simetrijos ašis*, *n-tasis artinys*, 4^n (sakoma keturi entuoju laipsniu). Šioje pamokoje pakalbėsime apie *n-tojo* (sakoma entojo) laipsnio šaknis ir kt. Taip pat rašoma *n-tainė*, *l-tainė skaičiavimo sistema*, *n-tainis sveikasis skaičius*.

Komentarai ir patarimai

* Klaida nelaikomas ir rašybos variantas pridedant vien tik galūnę: *n-asis skaičius, n-asis laipsnis, n-oji harmonika*.

T.

11.1.10. Brūkšnelis gali būti rašomas tekste pridedant reikiamo linksnio galūnę prie raidinių santrumpų, pvz.: *BAFTA-os, PUPP-q*. Dar žr. 10.1 poskyrį „Raidinių santrumpų rašymas“.

T.

11.1.11. Brūkšnelis rašomas šiais specialiais atvejais:

a) tarp skaitmenų grupių datą rašant vienu iš skaitmeninių rašymo būdų, pvz., *2018-05-09*;

b) nurodant pašto kodą, jei rašomas valstybės kodas, pvz., *LT-01100*;

c) tarp adreso elementų, žyminčių namo ir buto numerius, pvz.:

Saulės pr. 1-3, Rožių al. 10-10, Geležinio Vilko g. 22-222, Vasario 16-osios g. 28A-5, Visorių Sodų 2-oji g. 18-2;

d) tarp įvairius numerius žyminčių skaitmenų ar raidžių grupių, pvz.:

sprendimas Nr. TS-230, įsakymas Nr. 4642-PO, įstatymo projektas Nr. XIIP-111. Šis paaiškinimas pateiktas Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Finansų ministerijos 2015 m. gruodžio 31 d. rašte Nr. (15.5-11-1)-RM-5.

Šis Lietuvos standartas pakeičia LST EN ISO 16484-5:2014. Europos standartas EN 62680-1-2:2017 turi Lietuvos standarto statusą.

III-111 straipsnis, identifikacinis kodas 2016-22222, unikalus numeris – 1111-0001-2022;

e) sudėtiniuose cheminių medžiagų pavadinimuose, sudaromuose pagal tarptautinius standartus, pvz.:

o-krezolis, n-fenil-n-izopropil-p-fenilendiaminas, 1,1,2,2-tetrachloretanas, 2,2,4-trimetil-1,3-pentandiol monoizobutiratas, L-aspartil-L-fenilalanino metilesteris, n-fenil-2-[(4-metil-2-nitrofenil)azo]-3-oksobutiramidas.

Komentarai ir patarimai

* Brūkšneliai nededami rašant telefonų numerius, pvz.: (8 5) 333 3333 (ne 8-5-333 3333); 8 222 22 222 (ne 8-222-22 222). Telefonų numerių rašymą reglamentuoja Nacionalinių ir tarptautinių telefono ryšio numerių rašymo rekomendacijos, patvirtintos Lietuvos Respublikos ryšių reguliavimo tarnybos direktoriaus įsakymu.

T.

11.1.12. Brūkšnelis rašomas siekiant grafinės raiškos ekonomiškumo šiais atvejais:

a) trumpinant žodžius, kai rašoma pirmoji žodžio raidė ir paskutinis skiemuo, pvz.: *b-ka* (biblioteka), *m-kla* (mokykla), *b-vė* (bendrovė), *m-ja* (ministerija);

b) vietoj praleistos pasikartojančios žodžio dalies, pvz.: *audio- ir videokonferencija*; *mikro-, mezo- ir makroveiksniai*; *vadybininkas (-ė)*; *vedėjas, -a*; *gimęs, -usi*.

Komentarai ir patarimai

1* Apie kitus trumpinimo būdus žr. 10.2 poskyrį.

2* Brūkšnelis nevartojamas trumpinti junginiams su žodžiais *elektroninis, -ė, mobilusis, -ioji*, pvz.: *e. paštas, el. paštas* (ne *e-paštas*); *e. valdžia, el. valdžia* (ne *e-valdžia*); *e. verslas, el. verslas* (ne *e-verslas*); *e. sveikata* (ne *e-sveikata*); *m. parašas* (ne *m-parašas*).

11.2. Apimties brūkšnio rašymas

11.2. Brūkšnys gali būti vartojamas kaip skyrybos ženklas (jo vartojimas reglamentuojamas Lietuvių kalbos skyrybos taisyklėse) ir kaip rašybos ženklas, kurio paskirtis žymėti tam tikras objektų ar reiškinių apimties ribas. Brūkšnio ir brūkšnelio funkcijos skirtingos, skirtingi ir jų vartojimo atvejai, todėl šių ženklų nereikėtų painioti. Brūkšnelis jungia žodžius ar ženklus, kurie sudaro vientisą visumą arba pavadina vieną objektą, o brūkšnys vartojamas daikto ar reiškinių apimčiai, t. y. išmatuojamiems, suskaičiuojamiems dalykams, žymėti. Brūkšnelis rašomas be tarpų, rašybos tikslams vartojamas brūkšnys taip pat dažniausiai rašomas be tarpų, nors kaip skyrybos ženklas visada rašomas su tarpais.

T

11.2.1. Apimties brūkšnį tarp skaičių rekomenduojama rašyti be tarpų šiais atvejais:

a) tarp dviejų ar daugiau skaitmenų, žyminčių pradinę ir galinę laiką, kiekį, eilės, vietos ir pan. ribas, pvz.:

1918–1940 m. Lietuva buvo nepriklausoma valstybė. Parduotuvėje kasdien aptarnaujama 1000–1500 pirkėjų. Bankas ketina parduoti 15–20 proc. savo akcijų. Išnagrinėti 2–6 skyriai. Dieną bus 18–20 °C šilumos. Knygoje prikeliamas iš užmaršties tas reikšminis pasaulis, kuriame XVII–XIX amžiuje gyveno lietuvių bendruomenė;

b) tarp skaitmenų, žyminčių apytikslį skaičių, kiekį, dydį, pvz.: *vidutinis greitis 80–90 km per valandą. Miegoti reikia 7–8 valandas per parą.*

Komentariai ir patarimai

1* Tarpų palikimas abipus brūkšnio klaida nelaikomas, ypač siekiant išvengti grafinių nesklandumų, pvz.:

kai apimties brūkšnys dedamas tarp skirtingų ženklų, pvz.: *2017 m. IV ketvirtis – 2018 m. II ketvirtis. Projekto trukmė 2017 m. spalio 1 d. – 2018 m. liepos 31 d. Apklausą vykdoma 2018 m. sausio 15 d. – vasario 28 d. XIX a. pab. – XX a. pr. Lietuvos tautinis sąjūdis.*

2* Tarpai abipus apimties brūkšnio paliekami, kai brūkšnys rašomas tarp skaitmenų grupių, jau sujungtų brūkšniais ar brūkšneliais, pvz.:

*2016–2017 – 2017–2018 mokslo metų rezultatai;
2018-08-08 – 2019-09-09.*

3* Vietoj junginio su apimties brūkšniu nurodant ribas galima vartoti prielinksnių *nuo ... iki* konstrukciją.

4* Rašant apytikrį skaičių žodžiais apimties brūkšnys paprastai nededamas, pvz.: *Liko neparduoti du trys kilogramai obuolių. Dokumentus tvarko tris keturis mėnesius.*

T

11.2.2. Apimties brūkšnį tarp žodžių rekomenduojama rašyti be tarpų šiais atvejais:

a) tarp geografinių, topografinių objektų vardų nusakant autobusų, troleibusų, traukinių maršrutus, pvz.: *Santariškės–Oro uostas, Žvėrynas–Gudelių šilas–Lazdynai–Ungurių g.*, 5 autobuso maršrutas *Pašilaičiai–Perkūnkiemio g.–Tuskulėnų g.–Šiaurės miestelis*, 21 troleibuso maršrutas *Saulėtekis–Šilo tiltas–Žirmūnai*, tarpmiestiniai ir tarptautiniai autobusų maršrutai: *Kaunas–Klaipėda, Vilkaviškis–Marijampolė, Šiauliai–Mažeikiai, Alytus–Druskininkai, Vilnius–Ryga–Talinas, Panevėžys–Berlynas, Kaunas–Krokuva*;

b) tarp geografinių, topografinių objektų vardų rašant kelių, magistralių pavadinimus, pvz.: *Kelyje A10 Panevėžys–Pasvalys–Ryga įrengta sankryža. Vienu iš svarbiausių išorės susisiekimo objektų išlieka transeuropinio IXB Vakarų–Rytų koridoriaus ruožas Klaipėda–Vilnius–Minskas–Kijevas. IXB tarptautinio transporto koridoriaus automobilių kelių ruožas yra Europos kelių E85 (Klaipėda–Kaunas–Vilnius–Lyda–Černivcai–Bukareštas–Aleksandropolis), E28 (Berlynas–Gdanskas–Kaliningradas–Marijampolė–Prienai–Vilnius–Minskas) dalis.*

c) tarp dviejų ar daugiau žodžių, žyminčių pradinę ir galinę laiką, kiekį, eilės, vietos ir pan. ribas, pvz.: *Martyno Mažvydo biblioteka sausio–kovo mėnesiais kviečia į fotografo Stanislovo Žvirgždo paskaitas.*

d) rašant keliakalbių žodynų pavadinimus, pvz., *Išleistas naujas „Anglų–lietuvių kalbų žodyno“ leidimas.*

Komentarai ir patarimai

* Tarpų palikimas tarp žodžių abipus brūkšnio klaida nelaikomas, ypač siekiant išvengti grafinių nesklandumų, pvz., autobuso maršrutas *Pašilaičiai – Perkūnkiemio g. – Tuskulėnų g. – Šiaurės miestelis.*

T

11.2.3. Apimties brūkšnys gali būti rašomas šiais atvejais:

a) tarp dviejų veikėjų (kūrėjų, atradėjų) pavardžių, kuriomis apibūdinamas vienas objektas, pvz.: *Minkowskio–Alkausko konstantos, Černio–Petrausko kometa, Heilo–Bopo kometa, Cobbo–Douglasso gamybos funkcija. Dauguma modelių išaugo iš dvinario matematinio Shannono–Weaverio*

komunikacijos modelio. Antros kirčiuotės daiktavardžiai yra veikiami Sosiūro–Fortunatovo dėsnio. Hardžio–Veinbergo dėsnis – populiacinės genetikos dėsnis. Prezidentas Valdas Adamkus garbingą Trumano–Reagano laisvės medalį priėmė su dideliu dėkingumu. Molotovo–Ribentropo paktas – SSRS ir hitlerinės Vokietijos nepuolimo sutartis, pasirašyta 1939 m.;

b) tarp dviejų ir daugiau gyvenamųjų vietovių, kurios sujungiamos į bendrą sąlyginį antrinį darinį, pavadinimų, pvz.:

Vilniaus–Kauno dvimiestis, Elektrėnų–Vievio aglomeracija, Butniūnų–Gedučių seniūnaitija. Garsiausi Europos pavyzdžiai: Kopenhagos–Malmės, Hamburgo–Brėmeno dvimiesčiai ir sėkmingai besivystantis Gdansko–Sopoto–Gdynės trimiestis;

c) tarp dviejų veiksmažodinių daiktavardžių ar veiksmažodžio formų, reiškiančių dvišalius santykius, pvz.: *pirkimo–pardavimo sutartis, dokumentų perdavimo–priėmimo aktas, ūkio subjektai, perkantys–parduodantys žalią pieną.*

Komentarai ir patarimai

1* Dviejų veikėjų (kūrėjų, atradėjų) pavardes, kuriomis apibūdinamas vienas objektas, rekomenduojama jungti jungtuku ir, pvz.: *Durbino ir Watsono statistika, Gausso ir Markovo teorema, Harrodo ir Domaro augimo modelis, Hickso ir Hanseno diagrama, Lewiso, Fei ir Raniso modelis.*

2* Dviejų gyvenamųjų vietovių, kurios sujungiamos į bendrą sąlyginį darinį, pavadinimus galima jungti jungtuku ir, pvz.: *Vilniaus ir Kauno dvimiestis, Kopenhagos ir Malmės dvimiestis, Hamburgo ir Brėmeno dvimiestis, Elektrėnų ir Vievio aglomeracija, Butniūnų ir Gedučių seniūnaitija.*

3* Tarp dviejų veiksmažodinių daiktavardžių, reiškiančių dvišalius santykius, netinka brūkšnelis, nes nurodomi skirtingi dalykai, pvz.: *pirkimo–pardavimo sutartis* (ne *namo pirkimo–pardavimo sutartis*).

11.3. Pasvirojo brūkšnio rašymas

11.3. Pasvirieji brūkšniai yra dvejopi – *kairinis* \ ir *dešininis* / brūkšnys. Lietuvių kalbos rašyboje paprastai vartojamas pasvirasis dešininis brūkšnys, pasvirasis kairinis brūkšnys vartojamas kompiuterijoje.

T

11.3.1. Pasvirasis brūkšnys (su tarpais) gali būti rašomas tarp žodžių ir grafinių santrumpų šiais atvejais:

a) alternatyvai žymėti, paprastai ne rišliame tekste, o išvardijimuose, lentelėse ir pan., pvz.: *tel. / faks., einamoji / atsiskaitomoji sąskaita, vardas ir pavardė / įmonės pavadinimas. Sprendimus priima rajonų / miestų tarybos;*

b) cituojant eiliuotą tekstą viena eilute, t. y. žymint eilučių ribas, pvz.:

Vincas Kudirka / Tautiška giesmė / Lietuva, tėvyne mūsų

Tai gražiai skambėjo žodžiai: / Laukas, pieva, kelias, upė. / Tai gražiai iš jų išaugo / Vienas žodis – LIETUVA! (Justinas Marcinkevičius).

Komentarai ir patarimai

1* Lietuvių kalboje alternatyvą rišliame tekste įprasta dažniau žymėti skliaustais (ypač taip patartina daryti administraciniuose tekstuose), pvz.: *Sprendimus priima rajonų (miestų) tarybos; Suderintas (vizuotas) dokumento projektas perduodamas pasirašyti. Apie paramos paraiškos užregistravimą pareiškėjai per 1 darbo dieną informuojami paramos paraiškoje nurodytu telefonu ir (arba) elektroniniu paštu. Dar žr. 11.4 poskyrį „Skliaustų rašymas“.*

2* Pasvirasis dešininis brūkšnys nerašomas tarp žodžių, susijusių sintaksinės priklausomybės santykiais, santrumpų, pvz.: *asmens kodas – a. k., AK (ne a/k); atsiskaitomoji sąskaita – a. s. (ne a/s); pašto dėžutė – p. d. (ne p/d); lopšelis-darželis (ne l/d); valstybinis numeris – valst. Nr. (ne valst/Nr.).*

T

11.3.2. Pasvirasis brūkšnys (be tarpų) gali būti vartojamas tarp simbolių santrumpų šiais atvejais:

a) nurodant kokio nors fizikinio dydžio reikšmę pasirinktoje vienetų sistemoje, pvz.:

vėjas 5–7 m/s (metrų per sekundę), važiavo 150 km/h (kilometrų per valandą) greičiu, hemoglobinas 120 g/l (gramų litre);

b) žymint kainas, pvz.: 571 €/m² (tiek eurų už vieną kvadratinį metrą), 90 €/mėn. (tiek eurų už mėnesio nuomą). *Gyventojai už elektros energiją moka 0,027 Eur/kWh. Karšto vandens kaina – 4,68 Eur/m³.*

T

11.3.3. Pasvirasis brūkšnis (be tarpų) gali būti vartojamas specialiuose tekstuose:

a) dokumentų indeksuose (numeriuose), pvz.: *reglamentas 759/62, direktyva 80/987/EEB*;

b) nurodant interneto svetainės adresą, pvz.: *<http://www.vlkk.lt/konsultacijos>, <http://www.lkz.lt/startas.htm>.*

Komentari ir patarimai

1* Pasvirasis brūkšnis nerašomas šiais atvejais:

a) nurodant metų ar laikotarpio ribas, pvz.: *2000–2020 m. (ne 2000/2020 m.); 2011–2012 m. (ne 2011/2012 m.)*. *Siunčiame Jums Vardauto Pavardinio pažymą apie gautas pajamas per laikotarpį nuo 2019-09-09 iki 2019-12-31 (ne 2019-09-09/2019-12-31 laikotarpį);*

b) žymint datą skaitmeniniu būdu, pvz., *2020-02-02 (ne 2020/02/02).*

2* Pasvirasis kairinis brūkšnis rašomas šiais specialiais atvejais:

a) dokumente nurodant jo paieškos kompiuteryje nuorodą, kurią sudaro kompiuterio pagrindinio disko katalogo (C:, D: ar kita), katalogo, pakatalogio ir failo pavadinimai, vienas nuo kito atskiriami šiuo ženklu, pvz., *C:\Mano dokumentai\Susirasinejimas su ministerijomis\vrmrastas13.doc*;

b) keliui nurodyti DOS ir „Windows“ operacinėse sistemose, pvz., *C:\Žodynas\žodis.html*.

T

11.3.4. Vienas šalia kito du pasvirieji brūkšniai gali būti rašomi šiais atvejais:

a) cituojant eiliuotą tekstą viena eilute – posmų riboms žymėti, pvz.:

Henrikas Radauskas / Ažuolas / Aš tokio qžuolo kaip gyvas nemačiau: / Jo šakos veržiasi, kaip paukščiai, vis aukščiau, // Ir saulė vakare į jį kaip jūron grimzta, / Ir spinduliai jame triukšmauja ir nerimsta, // Ir plaukia jis erdvėj, didingas ir platus, / Kaip senas burlaivis į tolimus kraštus. //

b) rašant interneto svetainės adresą – hipertekstų persiuntimo protokolams žymėti (HTTP, S-HTTP), pvz.: *<http://www.lki.lt>, <https://www.vle.lt>.*

11.4. Skliaustų rašymas

11.4. Skliaustai yra porinis grafinis ženklas teksto fragmentui išskirti. Skliaustus sudaro du ženklai: atidaromasis ir uždaromasis skliaustas. Jie gali būti vartojami kaip skyrybos ženklas (jų vartojimas reglamentuojamas Lietuvių kalbos skyrybos taisyklėse, patvirtintose VLKK) ir kaip rašybos ženklas. Skliaustų yra įvairių rūšių: lenktiniai (...) (juose paprastai rašomi alternatyviai pasirenkami dalykai), kampiniai <...> (dažnai žymi praleistą citatos vietą, vadinami kupiūros ženklu), laužtiniai skliaustai [...] (gali būti vartojami ir vietoj lenktinių, ir kupiūrai žymėti), riestiniai {...}, įstrižiniai /.../.

Skirtingų rūšių skliaustai įvairiose kalbos vartojimo srityse, ypač specialiojoje literatūroje, gali būti vartojami savitais tikslais, pvz.: kalbotyros tekstuose laužtiniuose skliaustuose [...] pateikiami pavyzdžiai, parašyti fonetine transkripcija; įstrižiniai skliaustai /.../ rodo fonologinę transkripciją, riestiniai {...} – morfonologinę arba morfologinę.

T

11.4.1. Siekiant grafinės raiškos taupumo gali būti suskliaučiami galimi praleisti šie žodžio elementai:

a) sangrąžos dalelytės, pvz.: *mokymas(is), sukimas(is), varžymas(is), at(si)minimas, ap(si)kirpimas, už(si)miršimas*;

b) baigmenys (kai galimos ilgesnės ir trumpesnės jų formos), pvz.: *pasauly(je), namuos(e), sąlygom(is), rašom(e), važiuojat(e), klūpom(is), kaž(n) kaip*;

c) jungiamieji balsiai, pvz.: *balt(a)žiedis, daug(ia)žodžiautojas, devyn(ia)ženklis, dvylik(a)metis, pup(a)laiškis, šun(a)žolė*;

d) raidės, žyminčios fonetinio varianto galimybę, pvz., *reik(ė)tų*.

Komentarai ir patarimai

* Skliaustai gali būti pavartoti stilistiniais sumetimais – dviprasmybei sukurti, pvz., *Miestiečiai turi nuomonę apie aplinkos (ne)tvarkymą* – tokia antraštė leidžia suprasti, kad daliai miestiečių aplinkos tvarkymas panašesnis į netvarkymą.

T

11.4.2. Skliaustuose po tarpo gali būti rašomos gretutinės formų galūnės ar alternatyviai pasirenkami žodžiai, pvz.: *ir (arba), gerbiamieji (-osios), pilietis (-ė), darbuotojas (-a). Savivaldybės administracija turi viešinti projektą, kad projekto tikslinė (-ės) grupė (-ės) daugiau sužinotų apie projekto rezultatus*.

Komentariai ir patarimai

1* Administraciniuose tekstuose alternatyvą rišliame tekste įprasčiau žymėti skliaustais, o ne pasviruoju brūkšniu, pvz.: *Dokumentą pasirašo skyriaus vedėjas (pavaduotojas). Savivaldybės tarybos sprendime nustatyti patikėjimo teisės subjekto (patikėtinio) teisių dėl turto valdymo apribojimai*. Dar žr. 10.3 poskyrį „Pasvirojo brūkšnio rašymas“.

2* Kai reikia nurodyti alternatyviai pasirenkamus žodžius, stilistiškai rašomus iš didžiųjų raidžių dėl išskirtinės pagarbos, patartina skliaustuose pakartoti visą kitą žodį, pvz., *Jo (Jos) Ekscelencija*, o ne *Jo(s) Ekscelencija*.

11.5. Kabučių rašymas

11.5. Kabutės yra porinis grafinis ženklas teksto fragmentui išskirti. Kabutes sudaro du ženklai: atidaromosios ir uždarnosios kabutės. Jos gali būti vartojamos kaip skyrybos ženklas (jų vartojimas reglamentuojamas Lietuvių kalbos skyrybos taisyklėse, patvirtintose VLKK) ir kaip rašybos ženklas. Kabutės skirtingų kalbų rašto sistemose būna skirtingų formų. Lietuvių kalbos kabučių forma tokia: atidaromosios kabutės [„], uždarnosios kabutės [“]. Specialiuosiuose tekstuose gali būti vartojamos viengubosios kabutės: tarptautinės – [‘...’], lietuviškos – [„...“]. Kabutes gali atstoti kitas šriftas ar visos didžiosios raidės: „Saulutė“ / *Saulutė* / SAULUTĖ.

T

11.5.1. Kabutėse rašomi simboliniai pavadinimai, pvz.: *choras „Gabija“*, *socialinis projektas „Darom“* (plačiau žr. 8.11 poskyrį);

įstaigų, įmonių, organizacijų simboliniai pavadinimai, pvz.: *asociacija „Gyvastis“*, *leidykla „Baltos lankos“* (plačiau žr. 8.2.2 poskyrį);

maisto ir kitų gaminių pavadinimai, pvz.: *sviestas „Saulutė“*, *šaldytuvas „Snaigė“* (plačiau žr. 8.10 poskyrį);

statinių simboliniai pavadinimai, pvz.: *„Švyturio“ arena*, *„Utenio“ stadionas* (plačiau žr. 8.4.2 punktą);

apdovanojimų simboliniai pavadinimai, pvz.: *ordinas „Už nuopelnus Lietuvai“* (plačiau žr. 8.7.2–8.7.5 punktus);

renginių simboliniai pavadinimai, pvz.: *paskaita „Elektronikos spindesys ir skurdas“*, *tapybos paroda „Vaizduotės realybė“*, *tarptautinis kino festivalis „Kino pavasaris“* (plačiau žr. 8.9.2 punktą);

muzikos ir dailės kūrinių simboliniai pavadinimai, pvz.: *simfoninė poema „Miške“*, *bareljefas „Rankdarbių pamoka“* (plačiau žr. 8.9.5, 8.9.7 punktus).

Komentarai ir patarimai

* Kartu su pavadinimo pabaiga uždarnosios kabutės gali būti keliamos į kitą eilutę, pvz.: *paskaitų ciklas „Menas ir / technologijos“*; *folkloro festivalis „Skamba skamba kankliai / 2019“*.

T

11.5.2. Kabutėse rašomi antraštiniai pavadinimai:

antraštiniai dokumentų pavadinimai, pvz. [*Lietuvos Respublikos prezidento*] *dekretas „Dėl Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo“* (plačiau žr. 8.5.2 punktą);

spektaklių, kino, dokumentinių filmų, televizijos ir radijo laidų pavadinimai, pvz.: *spektaklis „Kai mirę nubusim“*, *radijo laida „Kultūros savaitė“* (plačiau žr. 8.9.8 punktą);

laikraščių, žurnalų, kitų periodinių bei tęstinių leidinių, knygų, apsakymų, straipsnių ir pan. pavadinimai, pvz.: *laikraštis „Literatūra ir menas“*, *Jurgio Savickio novelė „Užburtos jachtos“* (plačiau žr. 8.9.9 punktą).

Dar žr. 11.5.1 punkto komentarą.

T.

11.5.3. Viengubomis kabutėmis išskiriami kultūrinių augalų veislių simboliniai pavadinimai, pvz.: slyvų veislė *‘Vengrinė’*, obelių veislės *‘Auksis’*, *‘Lietuvos pepinas’* (plačiau žr. 8.3.3.1–8.3.3.2 punktus).

T.

11.5.4. Viengubomis kabutėmis gali būti išskiriamos žodžių reikšmės kalbotyros ir pan. tekstuose, pvz., *„Dabartinės lietuvių kalbos žodyne“* žodis *„gėlė“* apibrėžiamas taip: *„gražiai žydintis ar dekoratyvinis augalas, žolynas“*.

Komentarai ir patarimai

* Rišliame tekste žodžių reikšmės įprasta skirti paprastomis kabutėmis, pvz., *Pagrindinė žodžio konsultacija reikšmė „specialistų patarimas“*.

T.

11.5.3. Kabutėmis gali būti išskiriami žodžiai, apie kuriuos ar kurių reikšmes kalbama, pvz.: *Gražiausiu lietuvišku žodžiu portalo skaitytojai išrinko žodį „ačiū“*. Žodis *„akis“* lietuvių kalboje turi 22 reikšmes.

11.6. Skaičių rašymas

T.

11.6.1. Skaičiai gali būti rašomi žodžiais, arabiškais ar romėniškais skaitmenimis arba skaitmenų ir žodžių junginiais ar grafinėmis santrumpomis, pvz.: *vienuolika, XI, 11; šimtas tūkstančių, 100 000, 100 tūkstančių; trys milijonai, 3 000 000, 3 milijonai, 3 mln.*

Komentari ir patarimai

1* Ne specialiuose tekstuose, ypač meniniame stiliuje nedidelius skaičius geriau reikšti žodžiais, ne skaitmenimis. Mažesni skaičiai paprastai reiškiami žodžiais visuose laisvesniuose tekstuose (pvz., *Praėjo treji metai*). Skaitmenys dažniau vartojami dalykiniuose (informaciniuose, administraciniuose, moksliniuose) tekstuose (pvz.: *2 lentelė, 5 pav., 4 lapai*).

2* Skaičiai rašomi žymint datą, laiką, pvz.: *XI amžius, 2017 m. sausio 15 d., 2017-01-15; 10 val. 25 min. 15 sek.*

3* Ypatingo tikslumo reikalaujančiuose tekstuose (administraciniuose, finansiniuose ir pan. dokumentuose) skaičiai gali būti rašomi skaitmenimis, o skliaustuose tas pats pakartojama žodžiais, pvz.: *Paraiškas vertina Direktoriaus įsakymu sudaryta 5 (penkių) narių vertinimo komisija. Išmokėta pinigų suma – 2 350 (du tūkstančiai trys šimtai penkiasdešimt) eurų.*

T.

11.6.2. Arabiškais skaitmenimis rašomi skaičiai, žymintys daiktų kiekį, pvz.: *3 namai, 15 dienų, 250 puslapių, 57 val., 18 sek., 23 g, 3 541 km.*

T.

11.6.3. Skaičiai, žymintys daiktų eilę, gali būti rašomi ir romėniškais, ir arabiškais skaitmenimis, pvz.: *XXI amžius, IV ketvirtis, III tomas, XXXVII skyrius, V dalis, IX konferencija; 5 klasė, 4 pavyzdys, 6 lentelė, 2017 metai, 25 diena, 10 valanda, 25 puslapis, 34 tomas, Nr. 2.*

1* Žymint kiekį skaičiai paprastai rašomi prieš daiktavardį (grafinę ar simbolinę santrumpą, prieš jas patartina rinkti jungiamąjį tarpą), pvz.: *15 kompiuterių, 45 knygos, 20 m., 400 egz., 25 vnt., 4 255 \$, 10 850 €*.

2* Žymint eilę skaičiai paprastai rašomi prieš daiktavardį, pvz.: *2 dalis, II dalis; 20 a., XX a.*, išskyrus romėniškus skaitmenis kaimų pavadinimuose ir asmenų pavardžiuose, pvz.: *Burbiškės II, Vaitkaičiai I, Skynimų I kaimas. Cirklišio seniūnijoje panaikintas Mylių II kaimas (priskyrus jo teritoriją Mylių I kaimui), Kaltanėnų seniūnijoje – Antaliedės II kaimas (priskyrus jo teritoriją Antaliedės I kaimui). Elžbieta II, Karolis IX, Jonas Paulius II*.

Cheminų medžiagų oksidacijos laipsnį žymintys romėniški skaitmenys taip pat rašomi po cheminio elemento pavadinimo skliaustuose, pvz.: *geležies(III) oksidas, vario(I) bromidas*.

3* Šimtmečių, metų ketvirčių, dramos veiksmų, knygos skyrių, konferencijų eilė dažnai žymima romėniškais skaitmenimis, o metų, dienų, valandų, puslapių, mokyklų, gatvių, numerių eilė – arabiškais skaitmenimis. Be to, arabiškais skaitmenimis paprastai rašomi dideli skaičiai.

4* Žymint eilę arabiškais skaitmenimis, prie jų po brūkšnelio gali būti pridėamos kelintinio skaitvardžio galūnės, ypač sakinyje, pvz.: *6-a kategorija, 8-asis pulkas, 33-iaisiais amžiaus metais, 100-asis koncertas, vasario 16-oji, 150-osios metinės, 5-oji simfonija, 2-asis asmuo, Vanaginės Sodų 11-oji g*.

5* Galūnė prie arabiškų skaitmenų pridėdama kartu su kamiengalio minkštumo ženklu, pvz.: *3-iasis, 4-ios runglynės*. Žr. 11.1 poskyrį „Brūkšnelio rašymas“.

6* Skaitmenys, žymintys sudedamosios teksto dalies ir jos elemento eilės numerius, skiriami tašku, pvz.: *1.2 dalis, 3.5 skyrius, 8.15 lentelė, 10.15.23 papunktis*. Po paskutinio skaitmens taškas nededamas, jei toliau eina žodis, apibūdinantis numeruojamą dalyką.

T

11.6.4. Lietuviškuose tekstuose rašant didelius skaičius skaitmenų grupės gali būti skiriamos tarpais, pvz.: 12 325; 23 524 328; 1 000 000 000.

Komentarai ir patarimai

1* Rašant didelius skaičius skaitmenų grupės paprastai neskiriamos nei taškais, nei kableliais, bet, pradedant tūkstančiu, gali būti žymima skaičiais ir žodžiais ar jų santrumpomis, pvz.: *25 tūkstančiai* arba *25 tūkst.*; *3 milijonai* *500 tūkstančių* arba *3 mln. 500 tūkst.* arba *3,5 mln.*; *5 350 300* arba *5 mln. 350 tūkst. 300.*

2* Specialiuose ir kompiuterių apdorojamuose tekstuose grupuojant skaitmenis dažniau dedamas taškas. Pagal tarptautinę informacijos technologijos standartą didelių skaičių skaitmenų grupės skiriamos dviem būdais: arba kableliu, arba tašku, atsižvelgiant į kalbų tradiciją, kompiuteriuose yra numatyta galimybė pasirinkti variantą pagal dokumento kalbą. Lietuvių ir beveik visose Europos kalbose skaitmenų grupės skiriamos tašku, anglų ir daugelyje Azijos kalbų – kableliu.

3* Jei didelius skaičius sudarantys skaitmenys grupuojami, tarp skaitmenų grupių patartina rinkti jungiamąjį tarpą. Dar žr. 6.6 punkto 4-ą komentarą.

T

11.6.5. Lietuvių kalba rašomuose tekstuose dešimtainės trupmenos skiriamos kableliu, pvz.: 0,21; 0,001; 12,021; 156,5; 325 412,221221.

Komentarai ir patarimai

* Objekto dalys gali būti įvardijamos ir žodžiais, pvz.: *pusė, vienas ketvirtadalis, du trečdaliai.*

11.7. Pinigų sumų rašymas

11.7. Pinigų sumos paprastai rašomos skaičiais, išskyrus ypatingo tikslumo reikalaujančius atvejus, kai būna nurodyta, kad pinigų sumą reikia rašyti žodžiais. Dar žr. 11.4 poskyrį „Skliaustų rašymas“.

T.

11.7.1. Šimtosios piniginio vieneto dalys rašomos po kablelio (be tarpo), specialiais atvejais nesamų reikšmių vietoje rašomi nuliai, pvz.: *5,00 Eur; 5,08 Eur; 10,59 Eur; 0,25 Eur*.

T.

11.7.2. Pinigų suma gali būti žymima rašant ir piniginio vieneto, ir jo sudedamosios dalies santrumpas, pvz.: *5 Eur; 5 Eur 8 ct; 10 Eur 59 ct; 25 ct*.

Dar žr. 11.3 poskyrį „Simbolinių santrumpų rašymas“.

11.8. Datos ir laiko rašymas

11.8. Data lietuviškuose tekstuose rašoma pradedant metais ir baigiant diena. Yra du datos rašymo būdai: mišrusis (ilgasis), kai mėnesio pavadinimas rašomas žodžiu, o metų ir dienos – grafine santrumpa, ir skaitmeninis (trumpasis), kai data žymima skaitmenų grupėmis.

T.

11.8.1. Rašant datą skaitmenų grupėmis pirmieji keturi skaitmenys žymi metus, kiti du – mėnesį ir paskutiniai du – dieną. Dokumentuose tarp skaitmenų grupių dedami brūkšneliai be tarpų, kitur (mokslinėje literatūroje ir laisvesnio stiliaus tekstuose) – arba brūkšneliai, arba paliekami tarpai, pvz.: 2018-01-15, 2020-02-02, 2018 01 15, 2020 02 02.

Komentarai ir patarimai

1* Skaitmenų grupėmis rašoma data į kitą eilutę nekeliamą. Žr. 6.6 punkto 4-ą komentarą.

2* Rašant datą skaitmenų grupės gali būti skiriamos ir taškais, pvz.: 2018.01.05, 2020.02.02.

3* XX a. rašant datą mėnuo buvo žymimas romėniškais skaitmenimis, šiuo metu toks datos rašymo būdas retai pasitaiko, galimas nedalykiniuose tekstuose, pvz., 1970.IX.18.

T.

11.8.2. Rašant datą mišriuoju būdu po skaičiaus, žyminčio metus, nurodoma žodžio *metų* grafinė santrumpa *m.*, visas mėnesio pavadinimas kilmininko linksniu, skaičius, žymintis dieną, ir žodžio *diena* santrumpa *d.*, pvz.: 2018 *m. rugpjūčio 6 d.*; 2019 *m. sausio 10 d.*

Komentarai ir patarimai

1* Tarp skaitmenų ir grafinių santrumpų *m.* ir *d.* paliekami tarpai, pvz., 2018 *m. balandžio 19 d.*, o ne 2018*m. balandžio 19d.*

2* Rašant mėnesį žodžiu ir nurodant dieną, mėnesio grafinės santrumpos nereikia, pvz., 2018 *m. liepos 20 d.* Mėnesio santrumpa gali būti rašoma blankuose, kur palikta tuščios vietos metams, mėnesiui ir dienai įrašyti, pvz., 20 ____ m. _____ mėn. ____ d.

T.

11.8.3. Laikas valandomis ir minutėmis nurodomas taip:

a) rašoma valanda ir minutės po taško be tarpo tokio pat dydžio skaitmenimis, pvz.: 9.00 val.; 11.30 val.; 0.15 val.; 15.05 val.;

b) po skaičių rašomos ir valandos, ir minučių, jei reikia, ir sekundžių grafinės santrumpos, pvz.: 9 val. 5 min.; 12 val. 30 min. 45 sek.

Komentari ir patarimai

1* Pagal tarptautinį standartą, galiojantį ir Lietuvoje, laiką galima nurodyti valandas, minutes, sekundes žyminčius skaičius skiriant dvitaškiais, pvz.: *Žinios – 10:10. Traukinys išvyksta 20:45:55.*

2* Po valandą žyminčio skaitmens minutes galima nurodyti ir kaip viršutinį indeksą, pvz.: 10¹⁵ val.; 14³⁰ val.

3* Specialiuose tekstuose (pvz., darbo laiko apskaitos žiniaraščiuose) prireikus gali būti nurodomos ir šimtosios valandos dalys po kablelio kaip dešimtainės trupmenos, pvz.: 4,50 val. (t. y. 4 val. 30 min.), 8,25 val. (t. y. 8 val. 15 min.).

4* Moksliniuose tekstuose laikas gali būti žymimas tarptautiniais simboliais, pvz.: *Bandymas truko 5 h 37 min.*

LITERATŪRA IR ŠALTINIAI

- Abaravičius J. *Skyrybos stilistika*, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2002.
- Administracinės kalbos aktualijos*. Sudarė L. Murinienė, R. Vladarskienė, 2014. Prieiga internete: <http://administracinekalba.lki.lt/index.php?menu=struktura>.
- Ambrazas V. *Svetimų tikrinių vardų rašymas*, Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2008.
- Antikos vardynas. Prieiga internete: <http://www.vardynas.flf.vu.lt/>.
- Bendrinės lietuvių kalbos žodynas*. Vyr. red. D. Liutkevičienė, Vilnius: Lietuvių kalbos institutas. Prieiga internete: <https://ekalba.lt/bendrine-lietuviu-kalbos-zodynas/>.
- Bielinskienė A., Kazlauskienė R., Rimkutė E., Tamošiūnaitė A. *Lietuvių bendrinė kalba: normos ir vartoseną*, Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas, Versus aureus, 2014.
- Celiešienė V., Džežulskienė J. *Profesinės kalbos pagrindai*, Kaunas: Technologija, 2009.
- Dabartinės lietuvių kalbos gramatika*. Red. V. Ambrazas. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2006.
- Dabartinės lietuvių kalbos tekstynas*, Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas. Prieiga internete <http://tekstynas.vdu.lt/tekstynas/>.
- Dabartinės lietuvių kalbos žodynas*. Vyr. red. S. Keinys. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas. Prieiga internete: <https://ekalba.lt/dabartines-lietuviu-kalbos-zodynas/>.
- Daugiakalbė Europos Sąjungos terminų bazė IATE*. Prieiga internete <http://iate.europa.eu/iatediff/switchLang.do?success=mainPage&lang=lt>.
- Dokumentų rengimo taisyklės, patvirtintos Lietuvos vyriausiojo archyvaro 2011 m. liepos 4 d. įsakymu Nr. V-117 (Lietuvos vyriausiojo archyvaro 2019 m. rugpjūčio 30 d. įsakymo Nr. VE-41 redakcija). Prieiga internete: <https://www.e-tar.lt>.
- Drukteinis A. Ortografiniai jūreivystės terminų variantai: didžiosios raidės, brūkšnelis, kabutės. – *Kalbos praktikos problemos* 2015, 14, 6–14.
- Europos Sąjungos institucijų vertimo į lietuvių kalbą vadovas*, Liuksemburgas, 2014.
- Europos Sąjungos teisės aktų ir kitų viešų dokumentų bazė „EUR-lex“. Prieiga internete: <http://eur-lex.europa.eu/lt/index.htm>.
- Gaivenis K., Keinys S. *Kalbotyros terminų žodynas*, Kaunas: Šviesa, 1990.
- Gaivenis K. Kalbos normalizacijos klausimai. – *Lietuvių kalbotyros klausimai* 1994, 31, 11–17.
- Gudzinevičiūtė O. L. Keli probleminiai rašybos ir skyrybos ženklų vartojimo atvejai. – *Kalbos kultūra* 2012, 85, 121–135. Prieiga internete: <http://journals.lki.lt/bendrinekalba/index>.
- Juridinių asmenų registras. Prieiga internete: https://www.registrucentras.lt/juridiniai_asmenys/.
- Kalbos patarimai 1. Gramatinės formos ir jų vartojimas*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2009.
- Kalbos patarimai 2 (1). Sintaksė: linksnų vartojimas*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2009.

Kalbos patarimai 2 (2). Sintaksė: prielinksnių ir polinksnių vartojimas. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2009.

Kalbos patarimai 2 (3). Sintaksė: įvairūs dalykai. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2009.

Kalbos patarimai 4 (1). Leksika: skolinių vartojimas (svetimybės, tarptautiniai žodžiai). Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2005, 2013.

Kanceliarinės kalbos patarimai. Internetinis leidimas. Sudarė P. Kniūkšta, Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2007. Prieiga internete: <http://kanceliariniai.patarimai.lki.lt>.

Kazlauskienė A. Santrumpos, sutrumpinimai, simboliai. – *Specialybės kalba: terminija ir studijos*, 2008, 69–75.

Keinys S. Brūkšnio ir brūkšnelio vartojimas. – *Kalbos kultūra* 2005, 78, 183–190. Prieiga internete: <http://journals.lki.lt/bendrinekalba/index>.

Klimavičius J. Lingvistinis požiūris į veislių nomenklatūrą. – *Kalbos kultūra* 1979, 37, 26–33. Prieiga internete: <http://journals.lki.lt/bendrinekalba/index>.

Klimavičius J. Žodžių ir žodžių junginių trumpinimo būdai. – *Kalbos kultūra* 1964, 6, 39–43. Prieiga internete: <http://journals.lki.lt/bendrinekalba/index>.

Kniūkšta P. *Administracinė kalba ir jos vartoseną*, Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2005.

Kniūkšta P. Firmų vardai ir jų vartojimas. – *Kalbos kultūra* 1997, 69, 6–20. Prieiga internete: <http://journals.lki.lt/bendrinekalba/index>.

Kniūkšta P. *Įstaigų, įmonių ir organizacijų pavadinimai. Darybos ir vartosenos aptarimai*, Vilnius: Lietuvių kalbos instituto leidykla, 2004.

Kniūkšta P. Įstaigų, įmonių ir organizacijų pavadinimų darymas ir vartojimas. – *Kalbos kultūra* 1992, 12–25. Prieiga internete: www.bendrinekalba.lt.

Kniūkšta P. Kaip ir kodėl pakeistas firmų vardų įstatymas. – *Kalbos kultūra* 2002, 75, 153–157. Prieiga internete: <http://journals.lki.lt/bendrinekalba/index>.

Kniūkšta P. Kaip kinta simbolinių pavadinimų vartoseną. – *Kalbos kultūra* 1990, 59, 32–49. Prieiga internete: <http://journals.lki.lt/bendrinekalba/index>.

Kniūkšta P. *Kalbos vartoseną ir tvarkybą*, Vilnius: Lietuvių kalbos instituto leidykla, 2001.

Kniūkšta P. Lietuvoje sugalvoti, bet nelietuviški. – *Gimtoji kalba* 1991, 5, 16–19.

Kniūkšta P. Nelietuviškieji simboliniai pavadinimai. – *Kalbos kultūra* 1991, 61, 25–32. Prieiga internete: <http://journals.lki.lt/bendrinekalba/index>.

Kniūkšta P. Rūpesčiai dėl įmonių pavadinimų. – *Kalbos kultūra* 1992, 62, 26–33. Prieiga internete: <http://journals.lki.lt/bendrinekalba/index>.

Kučinskaitė A. *Lietuvių kalbos etiketas*. Vilnius: Mokslas, 1985.

Kvašytė R. Latvijos vietovardžiai Lietuvos spaudoje. – *Kalbos kultūra* 2003, 76, 114–120. Prieiga internete: <http://journals.lki.lt/bendrinekalba/index>.

Kvašytė R. Latviški simboliniai pavadinimai Lietuvos spaudoje. – *Kalbos kultūra* 2005, 78, 175–182. Prieiga internete: <http://journals.lki.lt/bendrinekalba/index>.

Kvašytė R. Latvių asmenvardžiai Lietuvos spaudoje. – *Kalbos kultūra* 2004, 77, 129–136. Prieiga internete: <http://journals.lki.lt/bendrinekalba/index>.

Laugale V. Latvijos švietimo įstaigų simboliniai pavadinimai. – *Kalbos kultūra* 2010, 83, 211–221. Prieiga internete: <http://journals.lki.lt/bendrinekalba/index>.

Lietuvių kalbos enciklopedija. Parengė V. Ambrazas, A. Girdenis, K. Morkūnas ir kt., sud. K. Morkūnas. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2008.

Lietuvių kalbos rašyba ir skyryba. 2-asis pataisytas fotografuotinis leidimas. Parengė N. Sližienė, A. Valeckienė, Vilnius: Mokslo, 1992.

Lietuvių kalbos žinynas. Sudarė P. Kniūkšta, Kaunas: Šviesa, 1998.

Lietuvių kalbos žodynas 1–20 (elektroninis variantas). Vyr. red. G. Naktinienė, Vilnius: Lietuvių kalbos institutas. Prieiga internete <https://ekalba.lt/lietuviu-kalbos-zodynas/>.

Lietuvių pavardžių duomenų bazė. Prieiga internete: <https://ekalba.lt/pavardziu-duomenu-baze/>.

Lietuvos Respublikos firmų vardų įstatymas (1999 m. liepos 1 d., Nr. VIII-1286). – *Valstybės žinios*, 1999, Nr. 63-2060.

Lietuvos Respublikos firmų vardų įstatymo 2 straipsnio papildymo ir 4 straipsnio pakeitimo įstatymas (2002 m. kovo 26 d., Nr. IX-810). – *Valstybės žinios*, 2002, Nr. 38-1357.

Lietuvos Respublikos terminų bankas. Prieiga internete: <http://www.vlkk.lt/lit/terminai>.

Lietuvos vietovardžių geoinformacinė duomenų bazė. Prieiga internete: <https://ekalba.lt/lietuvos-vietovardziu-geoinformacine-duomenu-baze/>.

Lietuvos vietovardžių žodynas 1, 2. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2008, 2014.

Linkevičienė N. *Redagavimo pradmenys*, Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2013.

Maciejauskienė V.: Kaip rašyti ūkių pavadinimus. – *Kalbos kultūra* 1972, 22, 41–42. Prieiga internete: <http://journals.lki.lt/bendrinekalba/index>.

Marcinkevičienė R. Motyvuota ir nemotyvuota kabučių vartoseną periodinėje spaudoje. – *Kalbos kultūra* 2006, 79, 209–217. Prieiga internete: <http://journals.lki.lt/bendrinekalba/index>.

Marcinkevičienė R. Santrumpos – akronimai – nauji žodžiai. – *Kalbos kultūra* 2003, 76, 89–93. Prieiga internete: <http://journals.lki.lt/bendrinekalba/index>.

Miliūnaitė R., Aleksaitė A. *Lietuvių kalbos naujažodžių duomenynas* [Tęstinis internetinis žinynas nuo 2011 m.]. Sudarytoja Rita Miliūnaitė, Vilnius: Lietuvių kalbos institutas. Prieiga internete: <https://ekalba.lt/naujazodziai/naujienos>. <https://doi.org/10.35321/neol>.

Mokomoji tarties ir kirčiavimo programa. Prieiga internete: <http://tartis.vdu.lt/>.

Murinienė L. Verstinių Europos Sąjungos teisės aktų ir kitų dokumentų pavadinimų tipai. – *Kalbos kultūra* 2008, 81, 170–184. Prieiga internete: <http://journals.lki.lt/bendrinekalba/index>.

Nevinskaitė L. Daugiakalbė reklama lietuviškuose žurnaluose 1993–2013 metais. – *Taikomoji kalbotyra* 2013–2014, 3, 1–32. Prieiga per internetą: <http://www.taikomojikalbotyra.lt>.

Palionis J. *Lietuvių rašomosios kalbos istorija*, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla, 1995.

Pavardžių, vardų ir vietovardžių transkripcijos iš rusų kalbos į lietuvių kalbą ir iš lietuvių kalbos į rusų kalbą instrukcija, Vilnius: Mokslo, 1990.

Pasaulio vietovardžiai. Internetinė duomenų bazė. Vilnius: MELC, VLKK. Prieiga internete: <http://pasaulio-vardai.vlkk.lt/>.

Pažūsis L. *Kalba ir vertimas*, Vilnius: Vilniaus universitetas, 2014. Prieiga internete: http://www.esparama.lt/es_parama_pletra/failai/ESFproduktai/2014_Monografija_Vertimas_ir_kalba.pdf.

Pupkis A. *Kalbos kultūros studijos*, Vilnius: Gimtasis žodis, 2005.

Sližienė N. Dėl sudėtinių pavadinimų rašybos. – *Kalbos kultūra* 1970, 18, 56–65. Prieiga internete: <http://journals.lki.lt/bendrinekalba/index>.

Sližienė N. Dėl tikrinių vardų rašybos. – *Kalbos kultūra* 1977, 32, 58–59. Prieiga internete: <http://journals.lki.lt/bendrinekalba/index.lt>.

Sližienė N. Kada kaip rašytinas žodis *šventasis* (šv.). – *Kalbos kultūra* 1995, 68, 70. Prieiga internete: <http://journals.lki.lt/bendrinekalba/index>.

Sližienė N. Kada j rašytina, kada ne. – *Kalbos kultūra* 1990, 58, 73–75. Prieiga internete: <http://journals.lki.lt/bendrinekalba/index>.

Sližienė N. Kaip rašyti tautinių šokių vardus. – *Kalbos kultūra* 1989, 56, 61–62. Prieiga internete: <http://journals.lki.lt/bendrinekalba/index>.

Sližienė N. Kaip rašome veislių pavadinimus. – *Kalbos kultūra* 1971, 21, 57–64. Prieiga internete: <http://journals.lki.lt/bendrinekalba/index>.

Šiupienienė A. *Į pagalbą valgiaraščių tvarkytojams*. Elektroninė parankinė knyga, skirta Jono Jablonskio 150-mečiui paminėti. 2010. Prieiga internete: www.bendrinekalba.lt.

Šukys J. *Lietuvių kalbos linksniai ir prielinksniai: vartosena ir norma*, Kaunas: Šviesa. 1998. *Tarptautinių žodžių žodynas*. Red. taryba: A. Kaulakienė, S. Keinys, B. Kurkulis, V. Račiūnaitė, V. Žalkauskas, Vilnius: Alma littera, 2013.

Teisės aktų registras. Prieiga internete: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/index>.

Urbutis V. *Žodžių darybos teorija*, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2009.

Vainauskienė D. Dėl ištisinio rašymo didžiosiomis raidėmis. – *Kalbos kultūra* 1996, 68, 71–74. Prieiga internete: <http://journals.lki.lt/bendrinekalba/index>.

Valstybės saugomų gamtos paveldo objektų sąrašas. Prieiga internete: <https://www.e-tar.lt/>.

Valstybinė lietuvių kalbos komisija. Prieiga internete: <http://www.vlkk.lt>.

Valstybinės lietuvių kalbos komisijos Konsultacijų bankas. Prieiga internete: <http://www.vlkk.lt>.

Valstybinės lietuvių kalbos komisijos nutarimas „Dėl firmų pavadinimų gimininių žodžių vartojimo ir rašymo“ (1995 m. gegužės 25 d., Nr. 50). – *Valstybės žinios*, 1995, Nr. 63-1490.

Valstybinės lietuvių kalbos komisijos nutarimas „Dėl įmonių, įstaigų ir organizacijų simbolinių pavadinimų darymo taisyklių patvirtinimo“ (2004 vasario 2 d., Nr. N-2 (91)). – *Valstybės žinios*, 2004, Nr. 27-867.

Valstybinės lietuvių kalbos komisijos nutarimas „Dėl lietuvių kalbos skyrybos taisyklių“ (2019 m. lapkričio 7 d. Nr. N-7(178). Prieiga internete: <https://www.e-tar.lt>.

Valstybinės lietuvių kalbos komisijos nutarimas „Dėl Valstybinės lietuvių kalbos komisijos prie Lietuvos Respublikos Seimo 1997 m. birželio 19 d. nutarimo Nr. 60 „Dėl lietuvių kalbos rašybos ir skyrybos“ pakeitimo“ (2004 m. gegužės 6 d. Nr. N-7(96). – *Valstybės žinios*, 2004, Nr. 81-2930.

Valstybinės lietuvių kalbos komisijos nutarimas „Dėl Valstybinės lietuvių kalbos komisijos prie Lietuvos Respublikos Seimo 1997 m. birželio 19 d. nutarimo Nr. 60 „Dėl lietuvių kalbos rašybos ir skyrybos“ pakeitimo“ (2013 m. spalio 24 d. Nr. N-11 (147) – *Valstybės žinios*, 2013, Nr. 113-5679.

Valstybinės lietuvių kalbos komisijos nutarimas „Dėl Valstybinės lietuvių kalbos komisijos prie Lietuvos Respublikos Seimo 1997 m. birželio 19 d. nutarimo Nr. 60 „Dėl lietuvių kalbos rašybos ir skyrybos“ pakeitimo“ (2016 m. gegužės 26 d. Nr. N-1 (158). Prieiga internete: <https://www.e-tar.lt>.

Valstybinės lietuvių kalbos komisijos nutarimas „Dėl Valstybinės lietuvių kalbos komisijos prie Lietuvos Respublikos Seimo 1992 m. balandžio 30 d. nutarimo Nr. 35 „Dėl firmų vardų“ pakeitimo“ (2002 m. birželio 27 d., Nr. 3 (83)). – *Valstybės žinios*, 2002, Nr. 70-2955.

Valstybinės lietuvių kalbos komisijos nutarimas „Dėl Valstybinės lietuvių kalbos komisijos 2004 m. vasario 2 d. nutarimo Nr. N-2 (91) „Dėl įmonių, įstaigų ir organizacijų simbolinių pavadinimų darymo taisyklių patvirtinimo“ pakeitimo“ (2013 m. balandžio 4 d., Nr. N-2 (138)). – *Valstybės žinios*, Nr. 37-1836.

Valstybinės lietuvių kalbos komisijos prie Lietuvos Respublikos Seimo nutarimas „Dėl lietuvių kalbos rašybos ir skyrybos“ (1997 m. birželio 19 d., Nr. 60). – *Valstybės žinios*, 1997, Nr. 63-1490.

Valstybinės lietuvių kalbos komisijos prie Lietuvos Respublikos Seimo nutarimas „Dėl Valstybinės lietuvių kalbos komisijos prie Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos prezidiumo 1992 m. balandžio 30 d. nutarimo Nr. 35 „Dėl firmų vardų“ pakeitimo“ (1997 m. lapkričio 13 d., Nr. 64).

Valstybinės lietuvių kalbos komisijos prie Lietuvos Respublikos Seimo nutarimas „Dėl Valstybinės lietuvių kalbos komisijos prie Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos prezidiumo 1995 m. gegužės 25 d. nutarimo Nr. 50 „Dėl firmų pavadinimų gimininių žodžių vartojimo ir rašymo“ pakeitimo“ (1997 m. lapkričio 13 d., Nr. 65). – *Valstybės žinios*, 1997, Nr. 107-2711.

Valstybinės lietuvių kalbos komisijos rekomendacija dėl maisto gaminių pavadinimų rašymo, 2004. Prieiga internete: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/index>.

Vasiliauskienė V., Rimkutė E. *Probleminiai lietuvių kalbos rašybos ir skyrybos aspektai*, Kaunas: Pasaulio lietuvių kultūros, mokslo ir švietimo centras, 2007.

Vaskelaitė R. Kaip tampa kebli iš pažiūros paprasta simbolių pavadinimų rašymo taisyklė. – *Bendrinė kalba* 2014, 87, 1–35. Prieiga internete: <http://journals.lki.lt/bendrinekalba/index>.

Vaskelaitė R. Santrumpos: sandara ir sintaksinė vartosena. – *Kalbos kultūra* 2011, 84, 60–97. Prieiga internete: [www. http://journals.lki.lt/bendrinekalba/index](http://journals.lki.lt/bendrinekalba/index).

Vaskelaitė R. *Simboliniai pavadinimai: samprata, grupės sudėtis, rašymas*: mokslo studija. Lietuvių kalbos institutas, 2019. Prieiga internete <http://lki.lt/wp-content/uploads/2019/12/Ramun%C4%97-Vaskelait%C4%97-Simboliniai-pavadinimai-samprata-grup%C4%97s-sud%C4%97tis-ra%C5%A1ymas-2019.pdf>.

Vietovardžių žodynas. Prieiga internete: <http://vietovardziai.lki.lt/>

Vikipedija. Laisvoji enciklopedija. Prieiga internete: https://lt.wikipedia.org/wiki/Pagrindinis_puslapis

Visuotinė lietuvių enciklopedija. Prieiga internete: www.vle.lt

Vladarskienė R. Dokumentų pavadinimų darymo polinkiai. – *Kalbos kultūra* 2005, 78, 79–89. Prieiga internete: <http://journals.lki.lt/bendrinekalba/index>.